

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

**ЗА СТЕПЕНОТ НА ОБЕЗБЕДУВАЊЕТО
ПОЧИТУВАЊЕ, УНАПРЕДУВАЊЕ И ЗАШТИТА
НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА**

2015

Скопје, март 2016

СОДРЖИНА

7

НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ НАЦИОНАЛНА ИНСТИТУЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА	
---	--

9

СТЕПЕН НА ОСТВАРУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА ПО ОБЛАСТИ	
--	--

ВО ИЗВЕШТАЈНАТА ГОДИНА	10
ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ПО ОБЛАСТИ	22
Полициски овластувања	22
Граѓански состојби и други внатрешни работи	29
Правосудство	32
Права на Бегалци/Мигранти	36
Казнено-поправни и воспитно-поправни установи	40
Социјална сигурност и заштита.	43
Пензиско и инвалидско осигурување	46
Здравствено осигурување и заштита	49
Права на детето	51
- Права на детето во семејството	51
- Семејно и друг вид насилство врз децата и помеѓу децата	53
- Права на деца припадници на ранливи и маргинализирани групи	55
- Права на парични примања (за дете)	56
- Здравствена заштита на децата	57
- Образованието на децата во основните и средните училишта	59
- Права на деца/лица со посебни потреби	61
- Соработка на органите и организациите со Народниот правобранител во областа на правата на детето	46
Права од високото образование	64
Работни односи.	66
Имотно-правни односи	69
Урбанизам и градба	72
Станбени односи	75
Животна средина	76
Финансии и царина	78
Потрошувачки права	82
Недискриминација	86
Соодветна и правична застапеност	91
Други права.	98

Локална самоуправа	98
- Урбанизам и градба.	99
- Потрошувачки права.	101
- Работни односи	102
- Имотно-правни односи	103
- Финансии и царина	104
- Животна средина	106
- Социјална сигурност и заштита.	107

ПРИМЕРИ ОД ПРАКТИКАТА	109
--	------------

ПРОМОЦИЈА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА	125
--	------------

ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТОРТУРА И ДРУГ ВИД НА СУРОВО, НЕЧОВЕЧНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ	129
--	------------

ВОНПРЕДМЕТНО РАБОТЕЊЕ И ДРУГИ АКТИВНОСТИ	133
---	------------

ИСТРАЖУВАЊА, ИНИЦИЈАТИВИ И МИСЛЕЊА	134
---	------------

КОМУНИКАЦИЈА И СОРАБОТКА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ СО МЕЃУНАРОДНИТЕ ТЕЛА И АСОЦИЈАЦИИ	137
---	------------

Соработка со меѓународни институции и тела	138
Соработка на европско ниво	139
Соработката во регионот.	139

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

141

Податоци по области	145
Постапување	149
Констатирани повреди и преземени мерки	151

ЗА ИНСТИТУЦИЈАТА

152

Организација и начин на работа	154
Кадровска (не)екипираност	154
Средства за работа	155

Почитувани,

Во извештајната година имаше појави на повреди на уставните и законските права на поголеми групи на граѓани. Незаконското следење на комуникациите-прислушувањето, полициската бруталност кон демонстрантите, притисоците врз средношколците, мигрантската криза, наплатата на радио дифузната такса надвор од законските одредби, беа само дел од предметите по кои постапуваше Народниот правобранител.

Годината ја обележа и најголем број на примени претставки откако е основана институцијата, состојба која укажува на проблемите со кои се соочуваат граѓаните во секој сегмент од живеењето, но и показател за недостатоците во функционирањето на системот и лошата администрација, односно лошото функционирање на системот кој, пак, доведува до очигледно прекршување на правата на граѓаните.

Во овој извештај не се дадени само статистичките показатели за бројот на граѓаните кои се обратиле со поднесување на претставки. Во него се разработени сите воочени повреди на правата на граѓаните од страна на органите на државната управа, органите и организациите кои имаат јавни овластувања, како и органите на локалната самоуправа. Во него се дадени и конкретни препораки за надминување на констатираните слабости, со цел во иднина граѓаните да можат ефикасно да си ги остваруваат своите права како на централно, така и на локално ниво.

Појавата на масовно прекршување на едно од фундаменталните човекови слободи и права, заштитата на правото на приватност на личниот и семејниот живот со аферата со прислушувањето, под сомнеж го стави функционирањето на системот кој, пак, треба да биде гарант за негово почитување. Стануваше збор за незаконска постапка која ја повредува приватноста на голем број граѓани, поради што Народниот правобранител реагираше брзо со цел обезбедување на ефикасна заштита, но поради молкот и не соработката на клучните органи, институцијата беше попречена во нејзината работа.

Протестите што се одржаа во мај, и полициската бруталност при приведувањето на демонстрантите беше еден од предизвиците за Народниот правобранител, а истовремено ја потврди констатацијата на Народниот правобранител за неопходноста од реформи во системот за контрола на полицијата. Имено, и во овој случај се покажа дека соработката на релација Министерство за внатрешни работи-Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди и Народен правобранител е само формална, но не и суштинска кога станува збор за постапувањето на припадниците на полицијата.

Народниот правобранител по повод протестите на средношколците за системот на екстерното оценување со полагањето на матурата, во неколку наврати упати апел до надлежните институции за покренување на дијалог со учениците, оценувајќи дека тоа е најдобриот начин за спроведување на реформите во образовниот систем-да се слушне гласот на оние на кои и се однесуваат промените.

Она што ја обележа извештајната година кога станува збор за работата на Народниот правобранител-Национален превентивен механизам е постојаното следење на состојбата

со бегалците/мигрантите, нивните права како во привремените транзитни центри, така и во Центарот за странци-Гази Баба во Скопје каде беа утврдени крајно нехумани услови за престој. Со цел сеопфатно согледување на состојбите, Народниот правобранител-Национален превентивен механизам изврши посети на сите центри, а за утврдените состојби беа изготвени извештаи, доставени до надлежните институции заради преземање на мерки за подобрување на условите, како и за хуман третман со бегалците/мигрантите.

Во извештајната година, голем бројот граѓани се обратија во Канцеларијата на Народниот правобранител за проблемите со утврдувањето и наплатата на радиодифузната такса од страна на јавниот сервис Македонска Радио Телевизија. Народниот правобранител ги презеде сите дејствија и согласно законските одредби на прес-конференција упати јавна критика за незаконското наплатување на оваа давачка и побара веднаш да се реши овој проблем, затоа што граѓаните не се должни да ги трпат последиците од лошото работење на институциите.

Тешката социјална положба на граѓаните се потврдува и преку бројните претставки поднесени поради укинување на социјалната помош, проблем за кој Народниот правобранител реагираше со доставување на бројни информации и извештаи до ресорното министерство, со цел да им се помогне на оваа категорија граѓани во остварување на нивните права.

Предметното работење покажува дека наместо намалување има зголемување на бројот на поплаките на граѓаните за повреда на нивните правата во областа на правосудството. Во извештајната година загрижува појавата на попречување на работата на Народниот правобранител од одредени судови што не било случај до сега. И понатаму Управното судство е неефикасно и на чија реформа сериозно мора да се работи. Граѓаните со потешкотии ги остваруваат своите права како потрошувачи, потоа правата од имотно-правните односи, здравствената заштита, правата од пензиското и инвалидското осигурување, урбанизмот и градбата.

Се уште загрижуваат евидентираниите прекршувања на правата на децата, а појавата на дискриминација се повеќе се препознава од страна на граѓаните. За жал нема подобрување ниту во казнено-поправниот и воспитно-поправниот систем во земјата, и тоа, како во поглед на условите за сместување, така и во кадровските ресурси, проблем кој со години наназад Народниот правобранител го констатира и дава соодветни препораки.

Иџет Мемети

НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ – НАЦИОНАЛНА ИНСТИТУЦИЈА ЗА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Националните институции за човекови права својот мандат, меѓу другото, го црпат и од стандардите воспоставени со т.н. Париски принципи на кои се заснова активната промоција и заштитата на човековите слободи и права.

Народниот правобранител веќе четврта година работи како Национална институција за човекови права со статус Б, поради што и е оневозможено со еден поширок мандат, во кој покрај заштитата, би ја користел и промоцијата, односно едукацијата за човековите права, како и да работи на полето на зголемување на јавната свест за неопходноста од почитувањето на слободите и правата на граѓаните. Напорите и укажувањата на Народниот правобранител, но и експлицитните препораки на релевантните меѓународни организации и тела, како што е Комитетот за човекови права при Обединетите Нации, Европската Комисија и други за потребата од зајакнување на капацитетите и тоа, како кадровски, така и финансиски, но и за исполнување на Париските принципи не беа доволни за промена на статусот на институцијата, поточно за добивање на статус А.

Извештајната година не беа извршени ниту потребните измени на Законот за народниот правобранител, со што токму би се постигнала плуралност при изборот на раководните лица во институцијата. Истовремено со измените на Законот би се добила финансиска независност, и би се оневозможило Владата преку финансиска контрола да влијае врз работата на Националната институција за човекови слободи и права. Со ова институцијата остана осамена во регионот во поглед на овие значајни реформи кои се основен предуслов за проширување на нејзиниот мандат и добивање на статус А.

Во насока на итна потреба од зајакнување на капацитетите на институцијата Народен правобранител, минатата година беше и Извештајот на групата експерти за системски прашања за владеење на правото поврзани со следењето на комуникациите, попознат како извештајот на Прибе, во кој голем дел е посветен токму на ова прашање. Имено во фокусот на интересирањето на оваа група беше токму финансиската независност на институцијата и нејзините кадровски капацитети. Во овој контекст, јасно и недвосмислено беше препорачано дека е недозволиво една Национална институција за човекови права која претендира да се издигне на едно повисоко ниво, или да добие статус А да не биде финансиски независна, поточно од Владата да не ги добива средствата гарантирани со закон. И во овој извештај се нагласува потребата од итни законски измени, со цел Законот за народниот правобранител целосно да се усогласи со Париските принципи.

Комитетот за човекови права при Обединетите нации, пак, ја истакна своја загриженост за тоа дека Предлог-измените на Законот за народниот правобранител не се во целост согласно Париските принципи, и дека институцијата ги нема неопходните човечки и финансиски ресурси за извршување на својот мандат.

Европската комисија преку документот насловен како Итни реформски приоритети, исто така укажа на потребата од зајакнување на капацитетите на институцијата Народен правобранител. Во овој документ посебно е нагласена неопходноста од законски измени, кои, како што се наведува треба да бидат во целост компатибилни со Париските принципи.

Од сето ова произлегува дека е асполутно недозволиво една Национална институција за човекови права да се става во позиција со години да ја убедува Владата од неопходност од реформи и законски измени, со цел проширување на мандатот, преку кој би се вршела промоцијата на човековите слободи и права како важен сегмент во развојот на демократијата во општеството.

СТЕПЕН НА ОСТВАРУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА ПО ОБЛАСТИ

ВО ИЗВЕШТАЈНАТА ГОДИНА

МАСОВНА ПОВРЕДА НА ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ И СЕМЕЈНИОТ ЖИВОТ

Народниот правобранител со голема загриженост реагираше на масовното прекршување на уставното право на приватност и семејниот живот на граѓаните, по обелоденувањето на сознанијата за неовластено следење на комуникациите-прислушувањето. Оваа појава, според Народниот правобранител претставува грубо прекршување на човековите слободи и права и ја стави под сомнеж правната сигурност на граѓаните.

Во оваа насока, Народниот правобранител отвори две постапки, (една по сопствена иницијатива и една по поднесена претставка на граѓанка од Скопје) и се обрати до двете најповикани институции, Управата за безбедност и контраразузнавање во состав на Министерството за внатрешни работи и до Јавното обвинителство, со цел да ги добие потребните информации за да утврди дали има повреда на ова право. Крајно несериозниот и игнорантскиот однос на овие две институции, кои со месеци или не доставуваа никакви одговори, или, пак, доставуваа формални одговори Народниот правобранител ги оцени како чин на попречување на неговата работа и за тоа го извести и Собранието на Република Македонија.

Она што е позагрижувачки за Народниот правобранител, е што случајот се уште е во лавиринтот наречен одговори на релација Народен правобранител- Управа за безбедност и контраразузнавање. Овој однос на институциите оди на штета на принципот на владеење на правото и правната сигурност на граѓаните.

КАЗНЕНО-ПОПРАВНИТЕ УСТАНОВИ СЕ УШТЕ ФУНКЦИОНИРААТ ПОД МИНИМАЛНИТЕ СТАДАРДИ

Пренатрупаност, недоволна здравствена заштита и слаба снабденост на установите со апаратура и медикаменти, недоволна хигиена, лоши сместувачки услови и неквалитетна исхрана на осудените и притворените лица се констатирани во најголем број од казнено-поправните установи, со што се повредуваат правата на лицата лишени од слобода, како и нивното човечко достоинство. Народниот правобранител достави Препорака за подобрување на состојбите во овие установи, по што беа преземени мерки од Управата за извршување на санкциите и директорите на КПУ, но истите во основа не ја промениле состојбата во затворскиот систем.

ПОЛИЦИСКА БРУТАЛНОСТ ВРЗ ДЕМОНСТРАНТИТЕ

Народниот правобранител по објавувањето на информациите дека на протестите, кои во мај беа организирани пред зградата на Владата има приведени лица, испрати тим кој посети повеќе полициски станици. При посетата констатирано е дека има поголем број на приведени лица, кои се пожалија на полициска бруталноста при приведувањето, но не и на третманот во полициските станици. Тимот на Народниот правобранител при посетите визуелно констатира повреди кај дел од приведените лица, како и нивно несоодветно сместување.

Согласно Законот за народниот правобранител, Народниот правобранител по службена должност отвори постапка за утврдување на начинот на употреба на средствата за присилба, поточно дали се почитувани човековите слободи и права согласно законската процедура која треба да се применува при приведувањето на лица.

Вообичаено, одговорот кој го даде Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди беше чисто формален, а во него не беше даден осврт на бруталното постапување на полицијата. Ова претставува уште еден доказ за тоа дека продолжува праксата на формална, а не и суштинска соработка на овој орган со Народниот правобранител.

УПРАВНОТО СУДСТВО И НЕГОВИТЕ (Д)ЕФЕКТИ

Управното судство наместо да претставува ефективен и ефикасен контролен механизам, кој ќе го открива и санкционира незаконското и неодговорното работење на јавната управа, во праксата придонесува за уште поголемо кршење на правата на граѓаните и штитење исклучиво само на интересите на државата.

Конкретно, се поставува прашањето за каков инструмент за заштита на правата на граѓаните станува збор, кога предметите по заведен управен спор не се решаваат и по пет години.

Причина за ваквата состојба е повеќе од банална - исклучително лошата комуникација на Управниот суд со надлежните министерства, Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен и Вишиот управен суд.

Несоработката оди дотаму што списите за предметите не се доставуваат од еден до друг орган, не се препраќаат жалбите од Управниот до Вишиот суд или со години трае постапката за обезбедување доказ за правосилност на одредена одлука, па граѓаните заглавуваат во бирократски лавиринт и неоправдано трпат штетни последици.

НЕПОДГОТВЕНИ ЗА МИГРАНТСКАТА КРИЗА

Надлежните органи и покрај јавните предупредувања на Народниот правобранител се најдоа затекнати од големиот прилив на бегалци/мигрантите и покажаа недоволна хуманост во справувањето со мигрантската криза.

Слабата соработка и некоординација на граничната полиција со соодветните служби во Република Грција и Република Србија, резултираше со големи проблеми при прифатот, третманот и транзитот на бегалците/мигрантите.

Утврдивме слаб систем на евиденција и регистрација, неприлагоденост на објектите за престој, особено во зимски услови, недостаток на електрична енергија, топли оброци и топла вода, недостаток на правна помош и лошо организиран транспорт на бегалците/мигрантите.

МАЛОЛЕТНИТЕ ЛИЦА КОИ ИЗДРЖУВААТ ВОСПИТНО ПОПРАВНА МЕРКА И ПОНАТАМУ СЕ И БЕЗ РЕДОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Управата за извршување на санкциите постапувајќи по препораките на Народниот правобранител за соодветни услови за сместување на малолетните лица, презеде дејствија за целосно реновирање на ВПД Тетово во Велес и малолетните лица ги премести во Затвор Охрид. При посетата на Затворот се утврди дека се создадени услови во поглед на безбедноста и престојот, но останува под прашање ефикасноста на процесот на ресоцијализација на овие лица, меѓу другото и поради тоа што не се создадени можности за редовно образование додека се на издржување на воспитно поправната мерка, иако тоа е законска обврска, но и нужност согласно домашната регулатива и европските стандарди.

НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО КПУ ЗАТВОР СКОПЈЕ НЕ ИМ СЕ ИЗДАВА ПОТВРДА ЗА РАСПОРЕДУВАЊЕ

Поради неспорен пропуст на Казнено-поправната установа Затвор Скопје и обврската на вработените да им издаде потврда за распоредување на работа во смена, Народниот правобранител достави укажување до директорот на затворот за повреда на правата на вработените со вакво постапување.

Наредбата за распоред на смена, според Народниот правобранител е интересен внатрешен акт, а не документ со специфичен карактер, како што сметаше Казнено-поправната установа Затвор Скопје. Народниот правобранител укажа дека со наредбата се уредуваат смените на вработените во Секторот за обезбедување, и истата не се смета за класифицирана информација, нема ознака за каква било тајност (интерна, доверлива, строго доверлива или државна тајна), а со тоа податоците во истата не претставуваат повреда на правото на личните податоци на вработените, согласно прописите за заштита на личните податоци, што со свое Мислење го потврди и Дирекцијата за заштита на личните податоци.

НАВИДУМ ПРИМЕНИ НА РАБОТА, А ВО СУШТИНА БЕЗ ЗАСНОВАН РАБОТЕН ОДНОС И БЕЗ НИКАКВИ ПРИХОДИ ЗА ЕГЗИСТЕНЦИЈА

Избрани кандидати по објавениот оглас на ЈП Македонски шуми за вработување на 1600 извршители и по изминати две години од денот на потпишувањето на договорите за вработување, се уште го немаат остварено правото на вработување. Во овој период истите не се преземени/распоредени во органите на државната/локалната управа, не остваруваат никакви права кои произлегуваат од заснован работен однос, не остваруваат плата и придонеси од плата, не се социјално осигурани, ниту пак користат права по основ на невработеност, од причина што поголем број од нив се избришани од евиденцијата на невработени.

За Народниот правобранител неприфатливо е објаснувањето на Министерството за информатичко општество дека постапките за распоредување се во тек. Оваа состојба трае со години, во кој период граѓаните трпат штетни последици поради недобро и нецелосно осмислени огласи за вработување на повеќе лица, односно без претходно утврдување на реалната потреба на органот/институцијата за вработување/распоредување на избраните кандидати.

**ПО ПРЕПОРАКА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ ЗАПРЕНО Е
ИСЕЛУВАЊЕ НА РОМСКИ СЕМЕЈСТВА**

Секретаријатот на Фондацијата на декадата за вклучување на Ромите од Будимпешта, Република Унгарија, побара од Народниот правобранител да интервенира за заштита на правата на ромски семејства кои со Одлука на Советот на Општината Кавадарци требало да се иселат од нивните долгогодишни живеалишта во населбата Тенеке Маало, и да се дислоцираат во контејнери обезбедени од Општината.

Народниот правобранител спроведе постапка со увиди на самото место, при што во разговор со засегнатите граѓани утврди дека дислокацијата не е по нивна желба, туку по барање и притисоци од другите жители од ова место, како резултат на неприфаќање на Ромите кои дошле од други градови и се населиле во ова маало.

Народниот правобранител достави Препорака до градоначалникот на Општина Кавадарци и до Советот на Општината за повреда на правото на домување со елементи на дискриминација по етничка основа кон припадници на ромската заедница, жители на Тенеке Маало во Кавадарци, прекршување на одредбите на Законот за домување, и стандардите кои се однесуваат на почитувањето на човековите права од областа на домувањето, укажувајќи дека контејнерите не претставуваат единици за домување кои би ги задоволеле минималните животни стандарди на засегнатите лица. Во тој контекст, меѓу другото, препорача да се преземат активности за преиспитување на постапката за дислоцирање на населбата и сместување на припадниците на ромската заедница во контејнери, со одложување на примената на донесената одлука укажувајќи дека преселбата на граѓаните од едно на друго место во Општината задолжително треба да биде со нивна согласност за претходно обезбедената нова локација на територијата на Општината, каде што жителите од населбата Тенеке Маало би продолжиле да живеат, во нормални услови и соодветни единици на домување, без какво било чувство на дискриминација. Народниот правобранител беше известен дека не е отпочната постапка за набавка на контејнери, ниту пак Ромите се присилно преселени, односно одлуката на Советот на Општината не беше применета.

**ПО УКАЖУВАЊЕ НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ ПАЦИЕНТИТЕ СО
ЦИСТИЧНА ФИБРОЗА БЕА ВНЕСЕНИ ВО НАЦИОНАЛНИОТ РЕГИСТАР ЗА
РЕТКИ БОЛЕСТИ**

Здружението за цистична фиброза достави претставка до Народниот правобранител во која изнесе поплака дека лицата со цистична фиброза, како пациенти со ретка болест не се внесени во Националниот регистар за ретки болести и на тој начин немаат еднаков третман и им се ускратува можноста за користење на средства од годишната програма за ретки болести на Владата на РМ.

Народниот правобранител укажувајќи на почитување на принципот на еднаквост на граѓаните во пристапот до правата, вклучително и на правата на лицата со цистична фиброза како ретка болест, укажа на потребата од еднаков третман на сите пациенти со ретки болести и обезбедување на подеднаква грижа за пристап до здравствени услуги и медикаменти. Во тој контекст побара од Министерството за здравство и Комисијата за ретки болести, која е одговорна за утврдувањето на дијагнозите на ретки болести, да се разгледа можноста за внесување во Националниот регистар за ретки болести. Преземените дејствија резултираа со успех и пациентите со цистична фиброза беа внесени во Националниот регистар за ретки болести.

ПРИТИСОЦИ И ЗАКАНИ ВРЗ СРЕДНОШКОЛЦИТЕ КОИ ПРОТЕСТИРАА ПОРАДИ НОВИНИТЕ ВО ДРЖАВНАТА МАТУРА И ЕКСТЕРНОТО ТЕСТИРАЊЕ

Следејќи ја состојбата во образованието и изразувањето на незадоволството на средношколците преку протест во врска со новиот концепт на државната матура, како и постапувајќи по претставка од ученици и нивните родители, за заштита на правото на образование и мирно изразување на незадоволство, Народниот правобранител упати Информација до Министерството за образование и наука во која препорача доследно почитување на принципот на најдобриот интерес на детето, правото на слободно мислење и слободно изразување, како и посветување на потребното внимание на мислењето на детето, согласно Конвенцијата за правата на детето.

Информирајќи го Министерството за забелешките на средношколците, изнесени во поднесените претставки во врска со слабостите во спроведувањето на екстерното тестирање и концептот на државна матура, Народниот правобранител препорача да се преземат мерки за почитување на правото на учениците кои се директно засегнати од реформите во образованието, слободно да ги изнесат нивните ставови и размислувања по однос на сите прашања, вклучително и за воспитно-образованиот процес. Исто така побара Министерството за образование и наука да посвети внимание на забелешките, ставовите и размислувањата на учениците- средношколци, и во разговор со нив да се планираат решенија кои ќе бидат взаемно прифатливи, целосни и квалитетни, а не на штета на учениците.

ПОЛИЦИСКИ СЛУЖБЕНИК ФИЗИЧКИ МАЛТРЕТИРАЛ УЧЕНИК ВО ОСНОВНО УЧИЛИШТЕ

Постапувајќи по претставка на родител на ученик во скопско основно училиште, кој наведе дека неговото дете за време на дежурство во училиштето било физички малтретирано од страна на полициски службеник кој патролирал во реонот на училиштето, Народниот правобранител покрај обраќање до директорот на училиштето, достави барање до Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди заради испитување на однесувањето на полицискиот службеник. Во меѓувреме, Народниот правобранител ја прибави видео снимката од училиштето која неспорно го потврди малтретирањето на ученикот, односно дека полицискиот службеник ги пречекорил овластувањата, за што со Посебен извештај го информира министерот за внатрешни работи.

Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди првично ја прекина постапката, затоа што родителот ја повлекол пријавата, а по укажување на Народниот правобранител дека како оштетен се јавува дете и е во најдобар интерес на детето органите да ги преземат сите мерки за негова соодветна заштита, Секторот ја продолжи постапката и спрема полицискиот службеник покрена постапка за утврдување на дисциплинска одговорност. Народниот правобранител за случајот до ОЈО поднесе барање за поведување постапка против полицискиот службеник, за малтретирање во вршење на службата.

КОНКУРСОТ ЗА ДОДЕЛУВАЊЕ НА СТИПЕНДИИ ЗА УЧЕНИЦИ РОМИ НЕ ОБЕЗБЕДУВА ПОДЕДНАКОВ ПРИСТАП НА СИТЕ УЧЕНИЦИ - ДИСКРИМИНИРА

Народниот правобранител по сопствена иницијатива отвори постапка по објавениот Конкурс на Министерството за образование и наука за стипендирање на пет категории ученици Роми во јавните и приватните училишта во учебната 2014/2015 година, затоа што со овој Конкурс во условите за доделување на стипендија за петтата категорија - ученици со успех од 2.00 до 2.99, еден од критериумите е кандидатите да се редовни ученици запишани во прва, втора, трета и четврта година во приватните и државните средни училишта и да се со официјално живеалиште од општина Шуто Оризари, Прилеп, Тетово и Штип.

Според Народниот правобранител со вака предвидените услови децата кои не се со место на живеење во горенаведените општини не може да конкурираат ниту во категоријата каде се предвидува повисок просек ниту во категоријата со помал просек од успехот, поради тоа што не се со официјално место на живеење во Шуто Оризари, Прилеп, Тетово и Штип. Поради ограничувањето на учениците Роми од други градови во државата кои не живеат во наведените општини да конкурираат Народниот правобранител оцени дека постојат елементи на дискриминација по основ на образование, поради што достави укажување до Министерство за образование и наука Управа за развој и унапредување на образованието на припадниците на заедниците дека е потребно да се интервенира во содржината на објавениот Конкурс, односно истиот да се повлече или постојниот да се дополни, со можност за конкурирање на сите ученици Роми со што ќе се спречи појава на дискриминација.

Прифаќајќи ја интервенцијата на Народниот правобранител Управата за развој и унапредување на образованието на јазиците на припадниците на заедниците информираше дека укажувањето на Народниот правобранител ќе се имплементира во учебната 2015/2016 година, меѓутоа, истото не е реализирано.

НЕ СЕ СОЗДАДЕНИ УСЛОВИ ЗА ИНКЛУЗИВНО И КВАЛИТЕТНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ НА ДЕЦАТА СО АУТИСТИЧЕН СПЕКТАР НА НАРУШУВАЊЕ

Наведеното се потврди преку истражувањето на Народниот правобранител спроведено во 2015 година во 336 основни училишта во врска со правото на овие деца на инклузивно образование, согласно Законот за основното образование. Истражувањето покажа дека во 67 училишта има деца со аутистичен спектар на нарушување, а само во 14 од нив наставниот кадар кој работи со децата има посетено обуки за работа со деца со аутизам. Понатаму, во 15 основни училишта нема дефектолог за работа со децата, во 13 родителите ангажираат на сопствен трошок, а во 13 основни училишта има дефектолог ангажиран од родител паралелно со мобилниот дефектолог, затоа што училишниот дефектолог не е секојдневно присутен за работа со децата во едно училиште туку покрива неколку училишта на ниво на општина. Имајќи го предвид значењето на инклузивното образование за сите деца, Народниот правобранител, меѓу другото препорача во основните училишта да се создадат основни предуслови не само за интегрирање на децата со аутистичен спектар на нарушување, туку и нивно квалитетно и ефикасно вклучување во редовното образование и во таа насока, да се преземат мерки за обезбедување просторни услови за работа со деца со аутизам во училиштата, вработување на потребниот кадар и мерки за соодветно прилагодување на наставниот материјал, согласно потребите на децата со аутизам.

ДУРИ ПО 12 ГОДИНИ ОСТВАРЕНО Е ПРАВО НА НАДОМЕСТОК НА ПЛАТА ЗА ПРИВРЕМЕНА СПРЕЧЕНОСТ ЗА РАБОТА ПОРАДИ БРЕМЕНОСТ, РАЃАЊЕ И МАЈЧИНСТВО

Народниот правобранител констатира дека лице кое водело судска постапка поради неправилно утврдување на висината на надоместок на плата за привремена спреченост за работа поради бременост, раѓање и мајчинство за периодот 06.11.2002 година до 02.08.2003 година, правото пред Фондот за здравствено осигурување го оствари дури по поднесена претставка до Народниот правобранител, односно во 2015 година.

Подносителката беше принудена да води неколку судски постапки, меѓу кои и поради непостапување на Фондот за здравствено осигурување по одлука на Управниот суд од 2011 година, која завршила со усвојување на тужбата од страна на Управниот суд, но Фондот повторно не постапуваше по одлуката од 2013 година. Подносителката го остварила правото по доставено укажување на Народниот правобранител, но останува констатацијата за ненавремено постапување и одлучување на Фондот за здравствено осигурување по барања на граѓаните за остварување на права, за кои неспорно ги исполнуваат законските услови.

КОЛКУ ГОДИНИ СЕ ПОТРЕБНИ ЗА ЗАКОНСКИ ИЗМЕНИ АКО ИСТИТЕ ГИ БАРА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ?

Владата на Република Македонија, се уште нема постапено по иницијативата на Народниот правобранител од мај 2014 година, за изменување и дополнување на Законот за даночна постапка и Законот за даноците на имот, поднесена со цел граѓаните во постапките за присилна наплата, да не бидат оставени буквално без основни средства за егзистенција.

Имено, оваа иницијатива се уште стои во Министерството за финансии, каде Владата веднаш по добивањето ја има препратено, а Народниот правобранител нема никаква информација дали истата ќе биде прифатена или не, иако за тоа нема никаков објективно заснован основ.

Ова не може поинаку да се толкува, освен како обид за попречување на работењето на Народниот правобранител во една од неговите основни функции да ги штити уставните и законските права на граѓаните, кога им се повредени од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања.

КАТАСТАРОТ ЈА ПОПРЕЧУВА РАБОТАТА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Агенцијата за катастар на недвижности не спроведе ефикасна и темелна истрага, за ниту еден од случаите за кои Народниот правобранител побара да бидат преземени дејства за увид и контрола на законитоста во постапување на Центарот за катастар на недвижности Скопје, или некое друго одделение низ Републиката.

Ваквата состојба се однесува дури и за случаите каде неспорно се констатирани или детектирани индиции за неправилности во работењето со несовесно и неодговорно извршување на работите и работните задачи на катастарските службеници и крајно непочитување на законски пропишаните правила на постапката.

Во овој сегмент, загрижувачки е што катастарот воопшто не ги почитува и одлуките на Управниот и на Вишиот управен суд и не постапува согласно нивната содржина бидејќи за сите вакви случаи по кои Народниот правобранител постапувал, упорно се издаваат исти потврди, како и поништените или се изнаоѓаат други административни методи со кои предметите на странките несоодветно се архивираат, а се формираат предмети по службена должност.

МАЈКИТЕ НА ТРЕТО ДЕТЕ ВРАЌААТ СРЕДСТВА ЗА РОДИТЕЛСКИ ДОДАТОК ПОРАДИ ПРОПУСТИ ВО РАБОТЕЊЕТО НА ЦЕНТАРОТ ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА БУТЕЛ

Народниот правобранител во постапка по поднесени претставки за заштита на правата на децата утврди дека поради нецелосно и неправилно утврдување на фактичката состојба во однос на исполнување на законските услови за признавање на право на родителски додаток за трето дете од страна на Центарот за социјална работа Бутел, мајките како носители на правото трпат штетни последици, односно се задолжуваат да вратат претходно примени средства по овој основ. За наведеното Народниот правобранител до министерот за труд и социјална политика достави Информација со предлог за преземање мерки за отстранување на неправилностите во работењето на Центарот кој со решение првично признава определено право, за потоа (по извесен период) со друго решение да одлучи дека на мајката и престанува правото, со образложение дека не ги исполнува условите за остварување на право.

Народниот правобранител препорача да се преземат мерки за утврдување одговорност на службените лица, кои постапувале по овие предмети, како и мерки за континуирани обуки на вработените, со цел законито постапување и правилна примена на регулативата во врска со правата утврдени со Законот за социјална заштита и Законот за заштита на децата.

ЕДНОКРАТНАТА ПАРИЧНА ПОМОШ ПОВЕЌЕ Е ПРАВО НА ХАРТИЈА ОТКОЛКУ РЕАЛНА МОЖНОСТ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИОТ РИЗИК НА ГРАЃАНИТЕ

Народниот правобранител констатира дека граѓаните на кои со решение од надлежен центар за социјална работа им е признато право на еднократна парична помош во пракса отежнато го остваруваат ова право, поради тоа што не се обезбедени средства за реализација на решенијата. За овој проблем центрите за социјална работа се правдаат дека тие ја завршиле нивната обврска, односно донеле решение за признавање на право и упатуваат на надлежност на Министерството за труд и социјална политика, а оттаму најчесто се добива одговор дека решенијата не се реализирани поради пречекорен лимит на средства за социјална заштита на ниво на општина.

Народниот правобранител за утврдена повреда на правата на граѓаните како корисници на правото на социјална заштита достави укажување до Министерството за труд и социјална политика и надлежниот центар за социјална работа дека социјалната заштита, помеѓу другото има функција и за надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот, како и намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост. Во контекст на изнесеното и заради целисходност на признатото право побара да се преземат мерки за итно реализирање на донесените акти и обезбедување средства за исплата на решенијата на граѓаните за еднократна парична помош, по што дел од граѓаните по протек од една година го остварија правото на еднократна парична помош.

ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈАТА ПРИКАЗНА БЕЗ КРАЈ

Со децении трае институционалната битка на граѓаните за остварување на правата по основ на денационализација, а во кој временски период и Народниот правобранител, континуирано констатираше кршење на нивните права, во сите степени од постапката и од сите надлежни органи.

Имено, најмногу од претставките од имотно-правната област поднесени во 2015 година, се однесуваат за заштита на правата по основ на денационализација, која пак, декларативно од министерот за финансии и Владата е прогласена за завршен процес пред многу години.

Постапките по нерешените предмети за денационализација од Комисиите за денационализација на Министерството за финансии, неоправдано се одолжуваат и се ажурират дури откако Народниот правобранител по поединечните претставки, соодветно ќе интервенира.

Така во извештајната година скоро и да не постои предмет за кој е донесена нова одлука, односно истиот да е решен, а за малиот број кои беа решени, донесена е негативна одлука.

Оттука, констатација на Народниот правобранител е дека Министерството за финансии наместо да им ги решава предметите на граѓаните, постапката ја одолжува и со тоа ги спречува да си ги остварат легитимните права, кои им ги гарантираат одредбите од Законот за денационализација.

МАКЕДОНСКАТА РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈА СО ГОДИНИ БЕСПРАВНО РАСПОЛАГА СО ПАРИТЕ НА ГРАЃАНИТЕ

Раководството на МРТ од само нему познати причини со години одбива да донесе одлука со која ќе изврши отпис на неосновано евидентираниот долг по основ на радиодифузна такса, со што ќе се создадат можности Управата за јавни приходи на граѓаните да им ги врати одземените парични средства.

Притоа, наместо да изврши отпис и да им ги врати парите, МРТ дополнително предизвика апсурдна состојба упатувајќи ги граѓаните за овие решенија да поднесуваат поединечни жалби, преку УЈП до Министерството за финансии, притоа потполно игнорирајќи го фактот дека рокот за тоа е изминат, како и фактот дека дополнително треба да платат административна такса за жалба, која изнесува повеќе од самата такса, односно 250 денари по решение.

Иако за овој проблем Народниот правобранител со посебен извештај ги информираше раководните структури на МРТ, Владата и Собранието, одлука со таква содржина не се донесе, а одговор зошто е тоа така нема.

Оваа неприфатлива состојба, го отвора прашањето дали од парите наплатени од граѓаните на незаконски начин треба да се финансира работењето на МРТ?

ТРИ ГОДИНИ СЕ ОБИДУВА ДА СТАПИ ВО КОНТАКТ СО НЕГОВОТО ДЕТЕ, НО БЕЗ УСПЕХ

Родител кој живее во Канада побара интервенција од Народниот правобранител, затоа што три години се обидува да стапи во контакт (по електронски пат и телефон) со малолетното дете кое живее со мајката во Република Македонија, но без успех. Постапувајќи по претставката Народниот правобранител побара од Меѓуопштински центар за социјална работа Штип да преземе мерки во најдобар интерес на детето заради непречено остварување на правото на лични односи и контакти со родителот со кого не живее. Центарот постапувајќи по барањето и укажувањето на Народниот правобранител достави известување дека не е во можност да го уреди начинот и динамиката навидувањата и средбите помеѓу детето и таткото, затоа што подолг период немало средби, а за обновување на контактите требало време и советувајќишно да се работи со мајката, таткото и детето, што е неизводливо затоа што таткото живее во странство, а советувајќишна работа по електронски пат не му е позната на стручниот тим. Прифаќајќи го укажувањето на Народниот правобранител Центарот извести дека кога таткото ќе дојде во земјава ќе преземе мерки согласно најдобриот интерес на детето.

НЕЕФИКАСНА РЕСОЦИЈАЛИЗАЦИЈА НА ДЕЦАТА СО ПРОБЛЕМИ ВО ОДНЕСУВАЊЕТО ИЛИ СО НАРУШЕНО ПОВЕДЕНИЕ

Поттикнат од зачестените претставки за заштита на правата на децата во ЈУ за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми-Скопје и ЈУ Завод за згрижување, воспитание и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ –Скопје, како и честите бегства на децата Народниот правобранител при посетите на овие установи констатира дека дел од децата само ја смениле установата, односно од т.н. установа „25 Ма“ј се во „Ранка Милановиќ“. Исто така, утврди случаи кога неколку часа по доаѓање во установата, детето ја напушта истата и не е повеќе вратено во установата, деца и млади кои се упатени во Установа, а се надвор од неа, за што се известени надлежните но нема ефекти од преземени мерки. Случаи кога деца/млади се пуштени на процес на адаптација во домашна средина во кој период не се во установата, отсутствуваат од настава, а нема документ дека истото е дозволено од страна на Судот или Центарот, во зависност од тоа кој ги упатува во Установа.

Наведеното, меѓу другото ја потврдува потребата од поквалитетни планови и програми за работа со овие деца, поефективна и континуирана соработка помеѓу надлежните од јавните установи, центрите за социјална работа како старатели на овие деца и надлежниот суд, како и други, посоодветни форми за згрижување на децата кои пројавуваат проблеми од ваков вид.

МРТВ И УЈП НАПЛАТУВААТ РАДИОДИFUЗНА ТАКСА ОД КОГО ЌЕ СТИГНАТ

Како последица на неажурирање на податоците во регистарот по службена должност, некоординираност, како и префрлувањето на меѓусебната одговорност од УЈП на МРТ и обратно, во голем број случаи граѓаните неосновано и надвор од сите законски прописи се задолжуваат за плаќање на радиодифузна такса и истата присилно им се наплатува.

Ваквата несоработка меѓу МРТВ И УЈП доведува до апсурдни ситуации - се наплатува радиодифузна такса од сите членови на едно семејство, од раселени и лица сместени во прифатни центри, од бездомници, лица исселени пред многу години, па дури и од корисници на социјална или постојана парична помош, глуви, слепи и инвалидни лица.

Резултат пак, на сето ова е флаградно прекршување на правата на граѓаните, кои се доведуваат во ситуација да губат време пред шалтерите на МРТ и УЈП, исцрпувајќи се да докажат дека се во право.

УСЛУГАТА НА БАНКИТЕ ИСТА, НО НАДОМЕСТОТ РАЗЛИЧЕН

Граѓаните секојдневно се доведуваат во ситуации да остануваат без средства за основна егзистенција затоа што со законски пропис, банките не се обврзани да водат сметка за тоа дали блокираат парични средства од штеден влог, односно друг депозит или од плата, пензија, надоместоци по основ на детски додаток, невработеност, стипендии, социјална заштита, инвалиднини и слично.

Имено, деловните банки, не само што во постапката за присилна наплата, согласно решенија донесени од УЈП, Градот Скопје и Општините, на граѓаните им го блокираат и одземаат целиот паричен износ, кој тие го примаат по некој од наведените основи, туку сами ја определуваат и провизијата за блокирање и одблокирање на сметките, како и другите трошоци на услугата.

Сите пак, овие трошоци, граѓаните дури и кога неосновано им се наплатени, воопшто не може да ги вратат.

Според Народниот правобранител, мора да се надмине состојбата сите банки да имаат различен тарифник за наплатување на услугите врзани за присилната наплата и истата некогаш да биде поголема дури и од главниот долг бидејќи во краен случај, се работи за извршување на работи, кои по својот карактер се во потполност еднакви и не постои никаков објективен критериум поради кој, тие би требало да бидат различни од банка до банка.

МАКИТЕ НА ГРАЃАНИТЕ ПРЕД ШАЛТЕРИТЕ НА АДМИНИСТРАЦИЈАТА НА ГРАДОТ СКОПЈЕ

Градот Скопје воопшто не води сметка за заштита на правата и достоинството на граѓаните и нивните семејства, па тие беспотребно губат време и нерви да ги докажат очигледните грешки на градската администрација и нефункционирањето на системот во целина.

Препораките на Народниот правобранител за почитување на ограничувањата и изземањата од присилна наплата и за отстранување на другите утврдени неправилности, воопшто не се почитуваат.

Конкретно, скоро секогаш како начин за присилна наплата се избира тој со блокирање на трансакциските сметки на граѓаните во банка, иако поради недореченоста на законската регулатива неспорно дека со таквото постапување најмногу се прекршуваат нивните права и се оставаат без основни средства за егзистенција.

Исто така, голем број граѓани се евидентирани како обврзници за данок на имот иако истиот одамна го продале.

Градската администрација не ја почитува постапката за утврдување на обврзниците за плаќање на данок на имот и воопшто не ги почитува правилата на постапката за навремена и уредна достава на решенијата и другите писмена до странките во постапката.

Интервенциите на Народниот правобранител Градот Скопје ги игнорира и повторно продолжува да работи спротивно на законските прописи. Чести се случаите кога од граѓаните се бара да дадат изјава дека парите од неосновано наплатениот долг нема да бараат да им се вратат, туку дека се согласни тие да бидат компензирани за друг долг, кој пак, се уште не е пристигнат за наплата. Со ваквата постапка граѓаните се доведуваат во ситуација да ја авансираат работата на градската администрација.

ЗА ОТКУП НА ДВОРНО МЕСТО ВО СКОПЈЕ, ПОСТАПКАТА СЕ ВОДИ ВО РАДОВИШ

Огромниот број на предмети за приватизација на градежно земјиште (откупот на дворните места), од Управата за имотно – правни работи, наместо да се решаваат во месно надлежните подрачни одделенија, после повеќегодишно чување во фиоки и непреземање никакви дејства за ажурирање на постапката, во текот на 2015 година масовно се препратени во подрачните одделенија низ Републиката. Ова особено е карактеристично за скопските општини.

Ваквата постапка ја отвора дилемата дали ова е во согласност со правилата на управната постапка што се однесуваат на месната надлежност.

Имено, одредбите од Законот за општата управна постапка, налагаат во рамките на прописите за внатрешна организација на органите што решаваат во управната постапка, месната надлежност да се определува според местото каде недвижноста се наоѓа и според живеалиштето на странките.

Покрај тоа, констатација на Народниот правобранител е дека овој потег воопшто нема да придонесе, како што Министерството за финансии тврди за ефикасност и навремено постапување, туку сосема спротивно дека постапката дополнително ќе ја усложни и странките ќе ги изложи на плаќање трошоци за доставување докази, а целосно ќе ја оневозможи и непосредната комуникација.

НЕСОВЕСНОТО И НЕОДГОВОРНОТО РАБОТЕЊЕ НА ЈП „ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА“ СКОПЈЕ ГО ПЛАЌААТ ГРАЃАНИТЕ

Народниот правобранител констатира дека многу граѓани се задолжуваат со прекумерни износи за потрошена вода (во некои случаи преку 10.000,00 евра), наводно поради неисправни или неевидентирани водомери и други слични образложенија.

Така, се бара наплата на долг и од граѓани кои по ниту еден основ не може да бидат корисници на услугите на ЈП Водовод и канализација, од причина што не се сопственици на објектот за кој е евидентиран долгот или едноставно не е возможно да потрошиле онолку кубичи вода за колку им е доставена вонредната фактура.

Притоа, прикривајќи ги пропустите и слабостите во работењето на своите служби и поединци, а исклучиво раководејќи се од монополската положба, ЈП водовод и канализација неосновано предизвикува штета на корисниците на услугите и нивните легитимни права и правни интереси.

Воедно, ова ЈП воопшто не спроведува внатрешна контрола со цел да се утврдат и санкционираат пропустите настанати со несовесното и неодговорното извршување на работите и работните задачи на неговите вработени – нечитањето на водомерите и не постапувањето по барањата за промена на корисниците на услугата.

По препораките и укажувањата на Народниот правобранител, дадени за отстранување на ваквите неправилности не се постапува бидејќи неодговорното и несовесното однесување на надлежните служби, Јавното претпријатие речиси во сите случаи го оправдуваше само со дадена изјава на инкасаторот, за причините поради кои броилото наводно не се читало.

ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ПО ОБЛАСТИ

ПОЛИЦИСКИ ОВЛАСТУВАЊА

Во 2015 година специфично влијание врз заштитата на човековите права имаа случајот прислушување и објавувањето на прислушваните разговори, протестите пред Владата на РМ, како и бегалската криза, односно напливот на бегалците/мигрантите кои транзитираат низ територијата на РМ.

Народниот правобранител ги следеше случувањата и постапувањето на полициските органи, и согласно неговите надлежности интервенираше поради масовното прекршување на низа права во горенаведените случаи, особено заштита на приватноста, слободата и тајноста на комуникациите, слободата на движење, користењето на истражни мерки, правото на јавен протест и сл. Воедно, интервенираше со цел заштита на правото на азил на бегалците/мигрантите, барајќи од надлежните органи да ги исполнат обврските од меѓународните договори за почитување на правото на живот, создавање услови за престој на бегалците, односно мигрантите, соодветен третман и грижа за овие лица и сл.

Во контекст на изнесеното во извештајниот период беше констатирана поголема полициска бруталност споредбено со 2014 година, а еден од покарактеристичните примери е јавниот протест на граѓаните пред Владата на Република Македонија во месец мај.

Народниот правобранител по службена должност отвори постапка за начинот на употреба на средствата за присилба над демонстрантите, при што беа посетени повеќе полициски станици во Скопје и беше разговарано со приведените демонстранти во две полициски станици, кои се пожалија на бруталност на полициските сили, како и на несоодветното сместување во полициските станици. За овој настан Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди до Народниот правобранител достави одговор дека повикувањето, лишувањето од слобода, приведувањето и задржувањето на лицата е во согласност со Законот за полиција и Законот за кривична постапка, без притоа да даде осврт на бруталното постапување на припадниците на единиците за брза интервенција и одржување на јавниот ред и мир.

Народниот правобранител преку средствата за јавно информирање јавно го осуди насилството со кое се попречува правото на мирен протест на граѓаните и ограничувањето да го изразат својот револт или незадоволството од одредени одлуки. За Народниот правобранител ограничувањето на слободата на движење и јавни собири пред Владата и пред други државни институции нема издржано образложение, при што потсети дека во Законот за јавни собири

јасно се наведени местата каде што можат да се ограничат јавните собири и протести и во таа насока, упати апел да им се овозможи на граѓаните непречено да го остварат нивното уставно загарантирано право.

Загрижува несоработката на Министерството за внатрешни работи со Народниот правобранител во предметот на масовно следење на комуникациите на поголем број граѓани, како и почитувањето на презумпцијата на невиност на приведени граѓани во полициски акции.

Народниот правобранител, имајќи ги предвид сознанијата кои беа проследени во јавноста за следење на комуникациите во периодот 2011-2014 година, што претставува основана индиција за масовност на повреда на уставните и законските права на поголем број граѓани на Република Македонија, покрената постапка по сопствена иницијатива за повреда на правото на почитување на приватниот и семејниот живот од Уставот на Република Македонија и Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи. Воедно, постапуваше и за заштита на правото на приватност и семеен живот, по претставка поднесена од страна на новинарка поради следење на нејзините телефонски комуникации во 2012 година.

Народниот правобранител, во контекст на двете постапки побара од Управата за безбедност и контраразузнавање во состав на Министерството за внатрешни работи и од Јавното обвинителство на Република Македонија да го информираат за конкретно поставени прашања, по однос на двете постапки. Истовремено, од Јавното обвинителство, покрај доставување на документи, побара и одговор на повеќе прашања поврзани со контрола на спроведувањето на посебните истражни мерки, следење на комуникациите во периодот 2011-2014 година.

Во врска со овој случај во канцеларијата на Народниот правобранител беше остварена средба со Јавниот обвинител, при што Јавниот обвинител го информираше Народниот правобранител дека во врска со претстсвката на новинарката нема да му бидат доставени бараните информации, од причина што се сметаат за тајна, односно дека давањето на вакви информации би претставувало посредно откривање на мерки и активности кои по својата природа се тајни и би се довела во прашање нивната успешна примена. Иако Народниот правобранител побара законски основ за ваквиот став не доби одговор.

Народниот правобранител укажа дека со недоставувањето на бараните информации се попречува неговата работа и се оневозможува ефективна заштита на човековите слободи и права што е негова уставна надлежност. Воедно, потсети дека органите се должни да соработуваат со Народниот правобранител и на негово барање да му ги обезбедат сите докази, податоци и информации, без оглед на степенот на доверливост, а Народниот правобранител е должен да ја чува државната и службената тајна.

Исто така, Народниот правобранител од Управата за безбедност и контраразузнавање во состав на Министерството за внатрешни работи побара да му ги достави наредбата, посебниот извештај за спроведување на мерката следење на комуникациите и други документи кои би можеле да послужат за утврдување на можна повреда на правото на приватност на новинарката.

Со оглед дека бараните информации не беа доставени, Народниот правобранител се обрати до министерот за внатрешни работи и го информира за несоработката на Управата, при што побара негова интервенција за доставување на потребните податоци. Со цел остварување на неговите надлежности, Народниот правобранител оствари и лична средба со актуелниот министер за внатрешни работи во канцеларијата на Народниот правобранител, при што укажа на важноста непречено да ја води постапката за целосно и објективно утврдување на фактичката состојба, за што е потребно институциите да не го попречуваат во работата, односно навремено да му ги достават бараните информации, податоци и документација.

Министерот за внатрешни работи вети дека ќе преземе мерки за доставување на бараните податоци со цел непречено водење на постапката од страна на Народниот правобранител, меѓутоа, од страна на министерот беше доставено Известување во кое укажува дека единствено надлежниот суд низ утврдена и институционална постапка може да донесе одлука за тоа која институција, орган, група или поединец го прекршиле законот и на тој начин сториле повреда на уставните и законските права на граѓаните во Република Македонија, а дури потоа Народниот правобранител би можел да спроведе постапка за заштита на нивните права.

Ваквиот одговор, односно укажување за Народниот правобранител е неприфатливо, и е надвор од правната регулатива на Република Македонија, со што се попречува работата на Народниот правобранител, односно неговата основна функција да ги штити уставните и законските права на граѓаните кога им се повредени од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања. Поради тоа до Владата на Република Македонија достави Посебен извештај за попречување на неговата работа, но ниту оттаму не е известен за преземените мерки во врска со наведените случаи.

Имајќи предвид дека е изминат подолг временски период во кој ниту наведената Управа при Министерството за внатрешни работи, а ниту Јавното обвинителство не доставија докази, податоци и информации што тој ги побара од нив во предметот за масовно прислушување, Народниот правобранител констатира попречување на неговата работа од страна на горенаведените органи, како и од Владата на Република Македонија, поради што со Посебен извештај го информира Собранието на Република Македонија.

Во однос на начелото на презумција на невиност Народниот правобранител, следејќи ја работата на полицијата и постапувањето на полициските службеници констатира дека во многу случаи на лишувања од слобода не се запазува ова начело, а до одредени средства за јавно информирање се доставуваа видео и аудио записи од службената евиденција на органот за внатрешни работи.

Според Уставот на Република Македонија лице обвинето за казниво дело ќе се смета за невино се додека неговата вина не биде утврдена со правосилна судска одлука. Тоа значи дека судот треба по службена должност да внимава на остварување на ова основно граѓанско и политичко право, а полицијата во секој поединечен случај на лице лишено од слобода треба особено да внимава да не го повреди ова право на граѓанинот.

Народниот правобранител укажува дека полицијата треба да престане со селективност во нејзиното постапување со осомничени лица кои преку јавни протести или преку средствата за јавно информирање сакаат да го изразат својот став и револт од актуелната политичка ситуација во државата и во постапувањето да ги почитува начелата на Законот за внатрешните работи за политичка непристрасност, доверливост и професионалност во работењето.

Во контекст на горенаведеното во извештајниот период Народниот правобранител до надлежното Јавно обвинителство поднесе 5 (пет) барања за покренување постапка за утврдување кривична одговорност против 5 познати и неопределен број непознати припадници на Министерството за внатрешни работи кои во вршење на нивната служба сториле казниви дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот, односно за малтретирање во вршење на службата. Карактеристичен е случајот на малолетниот ученик малтретиран во просториите на едно основно училиште, а потоа и во Полициската станица „Бит Пазар“-Скопје, откако неговиот татко го пријавил настанот во оваа станица. Народниот правобранител, по испитување на случајот, мораше лично да интервенира пред органите на Министерството за внатрешни работи со конкретни предлози за запирање на прекршочната постапка против детето за наводно омаловажување на полициски службеник, а за инволвираните полициски службеници да побара дисциплинска одговорност во самото Министерство. Имено, Народниот правобранител од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди побара спроведување на внатрешна контрола за случајот, по што Секторот до Народниот правобранител достави допис со кој го известува дека родителот дал нова изјава дека ја повлекува поплаката против полицаецот, со образложение дека избрзал со поднесувањето и дека неговиот син го излажал за настанот. Од овие причини Секторот известува дека нема да врши натамошни проверки по претставката на родителот и по барањето на Народниот правобранител?!

Народниот правобранител, во меѓувреме самиот спроведе истрага со добивање видео запис од училиштето за настанот, собирање службени списи од полициската станица и разговор со инволвираните полицајци. Собраните докази беа сигурна индиција за констатација дека во конкретниот настан има повреда на права на дете во училиштето, која продолжила и во полициската станица. По ново барање на Народниот правобранител за спроведување внатрешна контрола во рамките на Министерството за внатрешни работи со доставени докази за настанот,

Секторот постапил и го извести Народниот правобранител дека едниот полицаец е дисциплински казнет со парична казна, додека вториот (што го предал платниот налог) не е одговорен, со оглед дека повлекувањето на поплаката од родителот не се должи на притисок од страна на полициските службеници на станицата.

Народниот правобранител смета дека во наведениот случај има доволно елементи дека е сторено кривично дело- малтретирање во вршење на службата од страна на двајца полициски службеници на начин што физички го удриле детето во училишната установа, потоа во полициската станица ги заплашувале него и неговиот татко со поведување прекршочна постапка се со цел да се откажат од поплаката, а има индикации дека ги понижувале и на етничка основа, поради што Народниот правобранител побара од надлежниот Јавен обвинител да поведе кривична постапка против полициските службеници, но до сега се уште нема одговор од ова Обвинителство.

Оттука, уште еднаш се потврдува констатацијата дека кај овој орган постои објективна и субјективна пристрасност кон полициските службеници како лица вработени во државен орган, односно отсуствува сериозна намера за откривање и казнување на одговорните, и во случаи кога постојат сериозни индикации за тоа.

Од постапувањето по претставките неспорно произлегува дека органот за внатрешна контрола во МВР не ја вклучува жртвата на полициска бруталност, поради што таа е свртена кон заштитата од Народниот правобранител.

Исто така, Народниот правобранител до Основните јавни обвинителства во Скопје и Битола достави 3 (три) барања за покренување кривична постапка против непознати сторители - полициски службеници во Министерството за внатрешни работи кои извршувале спровод на притворени лица во кривичниот суд во Скопје, со оглед дека се работи за припадници на специјалните единици во Министерството чиј идентитет и одговорност може по службена должност да го откријат наведените обвинителства. Едно од овие барања се однесува на повреда на правата на притворен полициски службеник од органот за внатрешни работи за Куманово, кој во меѓувреме е ослободен со одлука на судот поради тоа што нема докази дека истиот учествувал во кривичното дело во познатиот настан во градот Куманово.

Во врска со постапувањето на Јавното обвинителство недостасуваат навремени, законити и професионални одговори од Јавното обвинителство во поглед на информирањето на Народниот правобранител по неговите барања кои се поткрепени со сериозни материјални и вербални докази за постоење основани сомненија дека е извршено кривично дело-Мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување, односно повреда на член 3 од Европската конвенција за човековите права.

Особено загрижува појавата на одговори од Јавното обвинителство со кои го информира Народниот правобранител дека пријавеното дело (Малтретирање во вршење на службата, член 143, и Мачење и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување, член 142 од Кривичниот законик на РМ, односно повреда на членот 3 од Европската конвенција за човекови права) „не е кривично дело кое се гони по службена должност“. Едновременно, загрижува податокот дека во неколку постапки, покренати од Народниот правобранител, Јавното обвинителство постапува на селективен начин давајќи приоритет на кривичните пријави поднесени од Министерството за внатрешни работи.

Во овој контекст иако на Јавното обвинителство на располагање му стојат спектар на можности за утврдување на полициска бруталност и лошо постапување на полицијата во секој поединечен предмет Јавното обвинителство повеќе наклонето кон известувањата што ги добива од органот за внатрешна контрола при Министерството во однос на испитувањата на кривичните пријави од Народниот правобранител.

Иако во еден предмет на постоење на тортура (Мачење и друго сурово и нечовечко постапување) од 4 (четири) полициски службеници над еден граѓанин во Струга, Народниот правобранител не е подносител на барање за утврдување на нивната кривична одговорност, по доставената претставка на граѓанинот, Народниот правобранител против полициските службеници предложи времено одземање на оружјето и муницијата од нив до правосилноста на одлуката на Основниот суд во Струга. Поради сериозноста на наводите во обвинителниот акт на

Јавното обвинителство за употреба на сила, закана и други недопуштени средства со намера од лицето да изнуди признание во просториите на полициската станица, Народниот правобранител и понатаму ќе ја следи судската разрешница на овој предмет.

Народниот правобранител прими и неколку оплаки од граѓани дека од страна на униформирани и неуниформирани полицајци им било повредено уставното право на неповредливоста на домот. Во два случаја, Народниот правобранител констатира дека повредата на ова право од страна на полициските службеници се случила поради недоволната или погрешната евиденција на органот за внатрешни работи за адресата на живеење на бараните лица. И во двата случаи Народниот правобранител констатира дека повреда на правото на неповредливоста на домот е исклучиво по грешка или пропуст на припадниците на Министерството за внатрешни работи и преку доставување на сугестија до Министерството побара истото да не се повторува во иднина.

Состојбата со задржаните странски државјани во Прифатниот центар за странци на Министерството за внатрешни работи во Скопје е проблем поради ограничување на слободите и правата на странците, што како бегалци/ мигранти транзитираат низ територијата на Република Македонија. Во текот на 2015 година Народниот правобранител изврши неколку редовни и вонредни посети на Прифатниот центар за странци, лоциран во општина Гази Баба-Скопје. Зачестеноста на ваквите посети се должи на неоснованоста на задржување на бегалците и мигрантите што се на пропатување низ државата, за што Народниот правобранител редовно ја известуваше јавноста преку негови соопштенија.

Народниот правобранител констатира дека единствената причина за нивното задржување и лишување од слобода е потребата од нивно евентуално сведочење во судски постапки против државјани на Република Македонија, со што се ограничува нивната слобода на движење без конкретна легитимна цел дефинирана со Уставот на Републиката и меѓународно право. При извршените увиди во Центарот, Народниот правобранител констатира дека задржаните странци беа сместени во простории кои не ги задоволуваат стандардите на Европскиот комитет за превенција од тортура и на тој начин, преку пресудите на Европскиот суд за човекови права, се смета дека државата го прекршува член 3 од Европската конвенција за човековите права за забрана на мачење, нечовечко или понижувачко постапување и казнување. Поради ограничување на правата на задржаните странци спротивно на уставните и меѓународните норми, Народниот правобранител до министерот за внатрешни работи достави неколку информации за преземање мерки за надминување на констатираните слабости во работата на полициските службеници од органот за внатрешни надлежен за странци.

За Народниот правобранител од особена важност е регулирањето и остварувањето на контролата на вршењето на работите на Министерството. Согласно Законот за внатрешни работи, покрај внатрешната контрола што ја остварува посебна организациска единица за потребите на Министерството (Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди) предвидена е и надворешна контрола што ја вршат Собранието на Република Македонија и Народниот правобранител. Според член 64 од овој Закон, Народниот правобранител на Република Македонија врши контрола на работата на работниците во Министерството под услови утврдени со посебен закон. Во конкретниот случај тоа е Законот за народниот правобранител.

Во насока на остварување на предвидената контрола потребно е да постои добра соработка помеѓу Министерството и Народниот правобранител, со што ќе се овозможи реален баланс во остварувањето на двата вида контрола на вршењето на работите на Министерството во делот на полициските овластувања. Иако органот за внатрешна контрола во Министерството за внатрешни работи е прераснат во Оддел за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди заради спроведување на ефикасни мерки за оценка на законитоста на постапувањето на вработените на МВР, овој орган се уште не е целосно независен и дискретен во спроведување на бараните контроли на нивната работа.

Според Народниот правобранител, потребно е да се воспостави основ, но и пракса органот за внатрешна контрола по службена должност освен Јавното обвинителство, да го известува и Народниот правобранител за секој случај кога е употребено огнено оружје од страна на полицијата, и кога со употребата на оружјето е предизвикана тешка телесна повреда или смрт на граѓанин. На овој начин ќе му се овозможи на Народниот правобранител по службена должност

да истражува дали имало повреда на член 2 од Европската конвенција за човековите права, односно во национални рамки жртвата да има право на ефикасен лек пред домашните органи, во согласност со член 13 од Конвенцијата.

Од тие причини, Народниот правобранител активно учествуваше во работната група на Проектот „Поддршка за воспоставување на независен надворешен механизам за контрола на работата на полицијата“ од страна на Советот на Европа.

Иако и оваа извештајна година не изостана соработката со Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во поглед на доставувањето на бараните информации и докази од службената евиденција, и понатаму останува констатацијата дека одговорите се од формална природа и со цел да не се дојде до утврдување одговорност на полициски службеници за кршење на правата на граѓаните и другите лица-странци кои се обратија до Канцеларијата на Народниот правобранител.

Во работата на определени предмети пред Народниот правобранител се постави прашањето дали прекршочните органи во состав на Министерството за внатрешни работи ја извршуваат нивната функција утврдена со повеќе законски прописи.

Генерален впечаток на Народниот правобранител е дека комисиите за прекршоци, формирани како прекршочни органи во рамките на Министерството за внатрешни работи, се продолжена рака и во функција на самото Министерство. На тој начин се дерогираат правата на граѓаните за користење на ефикасен правен лек и основното правило од Законот за прекршоците дека прекршочна постапка може да води и прекршочна санкција може да изрече само надлежен суд.

Во предметното работење, Народниот правобранител се среќаваше со минорни предмети за водење прекршочна постапка против младо лице кое го шетало кучето на јавна површина без маска. Во конкретниот случај, без да има конкретна поплака од граѓанин за загрозување на неговата сигурност од страна на кучето, полициските службеници составиле платен налог за плаќање парична глоба. Карактеристичен е случајот на Полициска станица за безбедност на сообраќајот која, покрај изрекување на мандатна казна со парична глоба - што значи дека постапувала како прекршочен орган, во натамошната судска постапка се појавува и како жалител на судската одлука, што претставува евидентно непознавање на прекршочната материја и мешање на надлежностите на органите што учествуваат во прекршочната постапка.

Се повторува констатацијата дека Законот за прекршоците против јавниот ред и мир содржи многу непрецизни одредби што овозможува волонтаристичка примена на Законот од страна на полициските службеници кои лесно се решаваат за примена на мандатни казни во вид на парични глоби и кога нема услови за тоа. Законот за прекршоците, кој е процедурален закон за сите прекршоци, предвидува мандатно казнување само ако сторителот го признае делото што му се става на товар или ако службеното лице (полициски службеник) прекршокот го утврди лично со употреба на соодветни технички средства и направи.

Народниот правобранител и понатаму смета дека Законот за прекршоците против јавниот ред и мир треба да претрпи сериозни измени, при што акцент ќе се даде на заштитата на мирот и правата на граѓаните, а не на заштитата на полициските службеници. Во овој контекст, Народниот правобранител не ја гледа оправданоста на прекршочното дело „лажно пријавување“ кај органот за внатрешни работи, кога оваа материја е регулирана во Кривичниот законик на РМ за кривичното дело „лажно пријавување“.

Во однос на користењето на средствата за присилба од страна на полицијата во случаи на воспоставување на нарушен јавен ред и мир во поголем обем, Народниот правобранител ја поздравува одлуката на Министерството за внатрешни работи за пристапување кон изменување и дополнување на Законот за полиција, како и доставувањето на Предлог на Законот на мислење до Народниот правобранител, но по однос на дел од содржината на текстот има сериозни забелешки за што дава негативно мислење.

Народниот правобранител до министерот за внатрешни работи достави писмено мислење дека ограничувањата на примената на средства за присилба кон деца, очигледно болни, стари и изнемоштени лица, лица со тежок инвалидитет и жени со видлива бременост се за поздравување,

но истовремено смета дека треба да се избришат исклучоците на овие ограничувања. Исто така, констатира дека средствата за присилба: „електричен парализатор“ и „гумен куршум“, односно „гумени проектили“ треба да се избришат во текстот на Предлог на Законот, а во Законот за полиција да се предвиди медицинска помош за лицата врз кои се применуваат средствата за присилба, како и обука за укажување на прва помош на вработените во Министерството за внатрешни работи, со единствена цел употребата на средствата за присилба да биде безбедна и да се спречат евентуални сериозни повреди по здравјето и животот на граѓаните.

Констатации

- Попречување на работата на Народниот правобранител по предметот на масовно следење на комуникациите на граѓаните со евидентна повреда на нивните гарантирани уставни права;
- Во постапувањето на полицијата со осомничени лица недоволно се води грижа за начелото на презумција на невиност. Се уште постои размислување кај одредени полициски службеници дека тие треба да ги казнуваат граѓаните и другите лица при примена на полициските овластувања;
- Органот за внатрешна контрола во Министерството за внатрешни работи не ја вклучува жртвата на полициската бруталност и постапува субјективно кон припадниците на полицијата како лица вработени во државните органи. Кај овој орган отсуствува сериозна намера за откривање и казнување на одговорните полициски службеници и во случаите кога постојат сериозни индикации за тоа;
- Недостасуваат навремени, законити и професионални одговори од Јавното обвинителство, во поглед на информирањето на Народниот правобранител по неговите барања, за гонење на службените лица за кривично дело Мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување и малтретирање во вршење на службата, со што Јавното обвинителство како единствен орган за гонење на сторителите на кривични дела кои се однесуваат на повредата на член 2 и 3 од Европската конвенција за човекови права, односно за полициска бруталност, не е ефикасен како и недостасува

Препораки

- Министерството за внатрешни работи да постапи по барањата и укажувањата на Народниот правобранител и да не го попречува во постапувањето по предметите на масовно кршење на уставните и законските слободи и права на граѓаните и сите други лица кога им се повредени со акти, дејствија и пропуштања на дејствија;
- Во извршувањето на полициските работи вработените во Министерството за внатрешни работи доследно да го почитуваат и применуваат начелото на презумција на невиност, а примената на средства за присилба да биде строго контролирана од страна на надлежните во Министерството;
- Да се воспостави целосно независен, објективен и непристрасен орган за надворешна контрола на работата на полицијата со цел спроведување на ефикасни истраги за поплаките против полицијата;
- Јавното обвинителство ефикасно и навремено да постапува по кривичните пријави на Народниот правобранител во кои постојат оправдани сомневања за кривични дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот, односно се однесуваат на повреда на членовите 2 и 3 од Европската конвенција за човековите права, како и да воспостави подобра службена евиденција за кривичните пријави на Народниот правобранител;
- Задржувањето на странците во Прифатниот центар на Министерството за внатрешни работи да се ограничи на време потребно за остварување

Констатации

- соодветна евиденција за кривичните пријави на Народниот правобранител;
- Со неосновано задржување на странците (бегалци/мигранти) во Прифатниот центар за странци, Министерството за внатрешни работи им го ограничува универзалното право на слобода на движење и другите права;
- Нема добар баланс меѓу внатрешната и надворешната контрола на работата на Министерството за внатрешни работи;
- Комисиите за прекршоци во рамките на Министерството за внатрешни работи се продолжена рака на самото Министерство;
- Не е прецизно регулирана примената на средствата за присилба од страна на припадници на Министерството за внатрешни работи, односно и предлогот за изменување и дополнување на Законот за полиција во делот на средствата за присилба не е во согласност со Меѓународните стандарди.

Препораки

- на легитимни цели и со секојдневно ангажирано постапување на припадниците на Министерството;
- Да се зајакне надворешната контрола над работата на Министерството за внатрешни работи, со зајакнување на капацитетите на Народниот правобранител;
- Да се преземат мерки со цел Министерството за внатрешни работи во пракса да не може да учествува истовремено и како подносител на барањето за поведување прекршочна постапка и како прекршочен орган;
- Министерството за внатрешни работи, измените на Законот за полиција во делот на средствата за присилба да ги усогласи со европските стандарди, како и доследно да го почитува мислењето на Народниот правобранител;
- Министерството за внатрешни работи исто така при подготвување на прописите или предлог законите, истите да ги доставува до Народниот правобранител со цел добивање на негово мислење.

ГРАЃАНСКИ СОСТОЈБИ И ДРУГИ ВНАТРЕШНИ РАБОТИ

Од областа на граѓанските состојби и понатаму најмногу претставки беа поднесени во врска со регулирање на државјанскиот статус и за соработката на органот надлежен за државјанство во рамките на Министерството за внатрешни работи.

Имено, Народниот правобранител констатира недоволна координација на инволвираните органи за државјанство, особено на Управата за безбедност и контраразузнавање која се произнесува за исполнување на условот дали приемот на барателот во државјанството ја загрозува безбедноста и одбраната на Република Македонија, како и непримена на поповолните законски норми, што резултира со непотребно одолжување на постапката за стекнување со државјанството. Врз основа на директните согледувања на Народниот правобранител оваа постапка за некои баратели на државјанство може да трае со години, дури и со децении.

Исто така, од предметното работење произлегува констатацијата дека во Република Македонија се уште постои значителен број на т.н. „затекнати странци“ со нерешен државјански статус, иако повеќето од нив се родени во Републиката и со неа имаат ефективни врски (семејство, имот, работа и слично). Иако Законот за државјанството на Република Македонија до

сега е изменет неколку пати со цел негово усогласување со меѓународните норми и забрзување на постапката по правните лекови, констатација е дека органот надлежен за државјанство се уште директно не ја применува Европската конвенција за државјанство која во Републиката е во сила од 2003 година. Согласно оваа Конвенција, Републиката ги има преземено следните обврски: да овозможи со државјанство на РМ да се стекнат сопружниците на македонските државјани, барањата за стекнување државјанство да се разгледуваат во разумен рок, нејзините државјани да поседуваат уште едно државјанство кога тоа државјанство се стекнува автоматски со стапување во брак, како и начелата на ефективна врска на засегнатото лице со државата, постојаното живеалиште на засегнатото лице во време на сукцесија на државата и волјата на засегнатото лице.

За разрешување на актуелната состојба со прашањето на државјанството, Народниот правобранител во редовна комуникација со вработените во органот надлежен за државјанството, во секој предмет укажуваше на принципиелна соработка и доставување квалитетни одговори. Поради доставување на некомплетни и несуштински одговори Народниот правобранител до министерот за внатрешни работи достави две информации за (не)постапувањето на Одделот за граѓански работи и Секторот за управно надзорни работи по барањата на Народниот правобранител.

Народниот правобранител повеќе пати интервенираше за побрзо разрешување на државјанскиот статус на странците кои се во брак со државјани на Република Македонија, како бенефицирачка основа за утврдување на статусот, со оглед дека не е потребен отпуст од постојното државјанство на странците или лицата што се без утврдено државјанство.

За жал неговите интервенции не беа секогаш прифатени од надлежните органи.

Во контекст на гореизнесеното, единствен пример во 2015 година од оваа област во кој органот постапил по препораката на Народниот правобранител е постапувањето по претставката за неутврдено државјанство на новородено дете, чијашто мајка во моментот на раѓањето на детето е државјанин на Република Македонија, а кое е запишано во матичната евиденција на родените за град Скопје. Во случајот, тргнувајќи од Конвенцијата за правата на детето, којашто определува дека детето од раѓањето има право на државјанство, што е преточено и во Законот за државјанството на Република Македонија, Народниот правобранител констатира дека Управата за водење на матичните книги при Министерството за правда, Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на град Скопје и Одделението за државјанство на Министерството за внатрешни работи во текот на двете години откако е родено детето, пропуштиле да одлучат за определување на основното статусно право на детето.

Народниот правобранител до органот надлежен за државјанство достави препорака за утврдување на државјанството на малолетното дете од моментот на неговото раѓање, по што доби одговор дека е постапено по препораката и е Донесено решение за утврдување на бараниот државјански статус.

Поседувањето на јавни исправи за лична идентификација на граѓанинот се предуслов за остварување на повеќе права во правниот и политичкиот систем во државата, така што државата има обврска навремено и квалитетно да ги сервисира нејзините граѓани. Констатација на Народниот правобранител е дека се уште не се создадени материјални и кадровски услови за целосно исполнување на обврските на управните служби на Министерството за внатрешни работи. Наведеното се потврди и во предметното работење во два случаи каде што на иста адреса на живеење беа евидентирани две или повеќе лица кои не се во никакви врски. Во врска со наведениот, Народниот правобранител интервенираше до надлежните управни служби.

Од друга страна, се уште е на сила законското решение за обврска на граѓанинот до службите да достави правни документи дека има вселив стан по основ на сопственост или договор за закуп, со што се отежнува регистрацијата на неговото вистинско живеалиште или престојувалиште. Евиденциите што се водат во Министерството за внатрешни работи за живеалиштата и престојувалиштата на граѓаните можат да имаат сериозни импликации и врз остварување на нивното избирачко право. Од тие причини, Министерството за внатрешни работи треба редовно да ги ажурира овие евиденции со соодветни технички средства.

Во почетокот на 2015 година Министерството за внатрешни работи, преку Владата на Република Македонија, на усвојување во собраниска процедура ги достави измените и дополнувањата на Законот за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето и Законот за личната карта, а за кои Народниот правобранител смета дека би било пожелно да даде свое мислење во правец на унапредувањето на правата на граѓаните во овие области, пред нивното донесување во Собранието на Република Македонија.

Инаку заради почитување на уставно гарантираните права на заедниците за слободно изразување на националната припадност и во тој контекст употребата на јазикот и писмото на заедниците, Народниот правобранител отпочна постапка за заштита на правата на бошњачката заедница во Републиката, по поднесена претставка од повеќе невладини и граѓански организации кои побараа државните институции да ги почитуваат нивното писмо и јазик како Босански, а не Бошњачки јазик и писмо, како што е наведено во подзаконските акти и обрасците за издавање на лични документи во Министерството за внатрешни работи. Министерството за внатрешни работи изрази подготвеност да пристапи кон измена на подзаконските прописи во кои се регулира материјата за обрасците на личните исправи на државјаните на Република Македонија, доколку надлежна институција во Република Македонија потврди дека јазикот што го зборуваат Бошњаци треба да се именува како босански, а не бошњачки заради што Народниот правобранител побара мислење и од Амбасадата на Босна и Херцеговина во Република Македонија.

Констатации

- Во Република Македонија се уште има граѓани со нерешен државјански статус и покрај трајните и ефективни врски со државата воспоставени по основ на брак/семејство, работа, имот и слично;
- Некоординацијата на органите во состав на Министерството за внатрешни работи и непочитувањето на укажувањата и препораките, како и попречувањето на работата на Народниот правобранител во врска со барањата за прием во државјанство се причина за одолжување на постапките и повреда на правата на лицата за стекнување со државјанство на Република Македонија;
- Министерството за внатрешни работи ненавремено и неквалитетно ги сервисира услугите за испорачување и издавање на лични исправи на граѓаните;
- Неусогласеност на подзаконските акти во Министерството за внатрешни работи во поглед на именување на јазикот и писмото на бошњачкиот народ што живее во Република Македонија.

Препораки

- Соодветна и доследна примена на Европската конвенција за државјанство од страна на органот надлежен за државјанство, при разгледувањето и одлучување по барањата за стекнување државјанство во разумен временски рок;
- Да се преземат мерки за поголема координација на органите во состав на Министерството за внатрешни работи, како и подобрување на соработката со Народниот правобранител и непопречување на неговата работа, во согласност со контролната функција која Народниот правобранител ја има врз работата на Министерството за внатрешни работи;
- Зајакнување на правната рамка и можностите на Министерството за внатрешни работи за навремено и квалитетно сервисирање на услугите на граѓаните во доменот на издавање на нивните лични исправи;
- Измена на подзаконските прописи на Министерството за внатрешни работи во однос на именувањето на јазикот и писмото на бошњачката заедница во Република Македонија.

ПРАВОСУДСТВО

Функционирањето на правосудниот систем во поширока смисла на зборот продолжи со низа слабости. Граѓаните и во овој извештаен период со потешкотии ги остваруваа правата од областа на правосудството, поради што најчесто бараа заштита поради долготрајни постапки пред судовите, јавното обвинителство и другите правосудни органи. Исто така, изразуваа незадоволство од донесените одлуки и се сомневаа во нивната основаност и во објективноста при постапувањето на судските органи. Значителен број претставки се однесуваа на работата на извршителите и спроведувањето на извршните постапки од нивна страна, а помал број беа доставени и за работата на адвокатите во постапките за заштита или остварување на правата на граѓаните.

Поплаките на граѓаните поради долгото траење на постапките пред Управниот суд, првостепените, второстепените судови, и Јавното обвинителство, всушност претставува повреда на правото на судење во разумен рок. Имено, и понатаму не е задоволителна состојбата со судските постапки пред Управниот суд. Во споредба со претходната година забележано е извесно подобрување, првенствено во соработката со Народниот правобранител и навременото доставување на одговори по неговите интервенции.

Во остварувањето на правото на судење во разумен рок пред овој суд граѓаните повторно се соочуваат со проблеми поради долготрајноста на постапките и поради тоа што овој суд одлуките ги донесува без спроведување јавна расправа по тужбите против управни акти на извршна власт.

Од предметното постапување неспорно произлегува дека постапките пред Управниот суд траат повеќе години најчесто поради некомплетирање и ненавременото доставување на списите по предметот од органите и телата на извршната власт чиј правен акт е оспорен, но и поради недоволниот број на извршители во писарниците на Судот, како и измената на Програмата за работа на Управниот суд за 2015г. со која предметите се прераспоредуваа за работа од еден Совет во друг.

Имајќи ги предвид образложенијата на Судот за причините за траењето на долгите постапки, Народниот правобранител констатира дека е незадоволителна комуникацијата на Управниот суд со управните и другите органи чиј правен акт со тужбата е оспорен, но и пасивност на овој Суд кога не му се доставуваат списите од страна на наведените органи, поради тоа што не презема мерки за решавање на овој проблем.

Недоволниот број на извршители или измената на Програмата за работа на Судот според Народниот правобранител не треба да биде оправдување за непочитување на принципот на судење во разумен рок, со оглед на тоа што граѓаните во сите овие случаи трпат штетни последици и им се повредуваат правата.

Инаку, Народниот правобранител со цел ефикасна заштита на правата на граѓаните и почитување на принципот на судење во разумен рок доставуваше укажувања до Управниот суд за почитување на овој принцип, а по известувањето од Судот дека согласно Судскиот деловник „предметот чека на ред и ќе биде земен во работа во редовна постапка“, се обраќаше директно до органите кои ги чуваат списите, со барање да ја достават документацијата на натамошно постапување до Управниот суд заради непречено постапување по тужбите на граѓаните.

Посебно загрижува долготрајноста на јавно обвинителските постапки пред Основното јавно обвинителство Скопје и недоставувањето на одлуки до граѓаните по поднесена кривична пријава, односно недоставување на писмено известување до странката.

Народниот правобранител повеќе пати со барања, ургенции и препораки се обраќаше до Обвинителството, а со цел ефикасна заштита на правата на граѓаните на крајот на јуни оствари работна средба во Основното јавно обвинителство Скопје, на која, меѓудругото, беше договорено да се ажурира постапувањето и да не се попречува работата на Народниот правобранител по претставките за заштита на правата на граѓаните во овој орган. Во втората половина од годината состојбата се подобри и до Народниот правобранител се доставуваа одговори по барањата и ургенциите, но и понатаму Обвинителството продолжи со бавното

донесување на јавно обвинителските одлуки. Поради тоа голем дел од граѓаните-подносителите на претставка останаа незадоволни од постапувањето на овој орган, а и поради тоа што за донесувањето на одлуката писмено не беа известени, додека обвинителството се повикуваше на Законот за кривична постапка, односно дека нема обврска да ги известува осомничените, туку само оштетените во кривичните пријави.

Како потврда за долгите постапки пред овој орган е предметот по кој Народниот правобранител постапуваше континуирано во текот на 2015 година, при што утврди дека во 2007 година против граѓанин била поднесена кривична пријава за кривично дело убиство, по која Обвинителството оформило предмет и побарало спроведување на истрага од Основен суд Скопје 1. Во 2011, а потоа и во 2013 година од страна на обвинителството биле поднесени предлози за дополнување на истрагата и за прибавување на докази, а дури во март 2015 година предметот бил вратен во Јавното обвинителство кое по повеќе интервенции на Народниот правобранител, односно 7 години по доставената кривична пријава донесе одлука изјава за откажување од гонење, со предлог истражниот судија да ја запре истрагата против обвинетиот за ова кривично дело.

Во извештајниот период беа доставени претставки од граѓаните и поради одолжување на првостепените граѓански судски постапки, особено за заштита или остварување на имотни или статусни права и интереси. Помал број претставки беа доставени за кривични постапки, а дел од нив се однесуваа на должината на траењето на мерката притвор.

Народниот правобранител оваа извештајна година во постапките по неколку судски предмети по однос на повреда на принципот на судење во разумен рок беше попречен да ја врши неговата функција согласно член 12 од Законот на Народниот правобранител. Конкретно, попречувањето беше сторено од Врховниот суд на РМ, Основниот суд Скопје 1 и од Основниот суд Скопје 2. За оваа состојба Народниот правобранител подготви и Посебни извештаи доставени до надлежните органи. За Народниот правобранител е несватливо што и по доставување на Посебни извештаи, Основниот суд Скопје 1 Скопје продолжува да ја попречува работата и тоа на селективен начин, односно за некои предмети му ги доставува бараните податоци и информации на Народниот правобранител, додека за некои други спротивно на позитивните законски прописи бара да му се достави примерок од претставката, што е недозволиво.

Оваа извештајна година голем број од претставките на граѓаните се однесуваа на незадоволството од првостепените судски одлуки, при што наведуваа дека истите се донесени под притисок или од коруптивни причини, а од Народниот правобранител се бараше да ги измени судските одлуки, односно да ги преиспита или да преземе мерки за санкционирање на таквото постапување. Народниот правобранител во ваквите случаи ги поучуваше граѓаните, согласно законските надлежности дека правото на заштита може да го остваруваат со обжалување на одлуката до повисок суд, користење на правни лекови, како и за можноста за поведување постапки пред Судскиот совет или други државни органи и институции.

Од статистичките податоци од предметното работење произлегува дека бројот на поплаките на граѓаните за одолжување на судските постапки пред судовите од втор степен е значително зголемен. Апелациониот суд Скопје во неколку одговори известува дека има потешкотии со совладување на преголемиот прилив на предмети, а во други предмети како причина се наведува користењето на судската ферија, како и долгот време потребно за изготвување на одлука. Бројот на поплаките против судот од трет степен е незначително намален од претходната извештајна година, и по преземените мерки Народниот правобранител не утврди повреда на правата на граѓаните со постапувањето на овој суд.

Граѓаните поднесуваа претставки и за работата на Судскиот совет и изразуваа незадоволство, главно поради неодговарањето по поднесените претставки и барања. Народниот правобранител покрај писмените обраќања оствари работен состанок со претставници на Судскиот совет, при што беше информиран дека Судскиот совет до крајот на мај 2015 г. бил надлежен да решава по претставките на граѓаните, а со новиот закон во фаза е формирање на новото тело Совет за утврдување на факти и покренување постапка за утврдување одговорност на судија кој требало да решава по претставките на граѓаните. Постапката по овие предмети

се уште е во тек, Советот не е формиран, и нема надлежен орган кој би решавал по овие претставки на граѓаните.

Во однос на работењето на адвокатите како правни застапници на граѓаните против кои во неколку случаи имаше пријава до Адвокатската комора, по преземените дејствија Народниот правобранител утврди дека дисциплинските органи на Адвокатската комора на Република Македонија бавно постапуваат по претставките на граѓаните и често пати се оглушуваат на нивните барања, но и по барањата на Народниот правобранител. Во мал број случаи беше поведена дисциплинска постапка и парично казнет адвокат, но тоа не придонесува за промена на перцепцијата на граѓаните за пристрасност и наклонетост на Комората кон колегите адвокати, како фела на која и самите припаѓаат.

Инаку, Народниот правобранител во континуитет правно ги советуваše граѓаните за начинот и механизмите за заштита на нивните права, односно за тоа каде да се обратат и пред кој судски орган можат да остварат одредено право, роковите во кои може да поведат жалбена постапка, други дејствија, правни или вонредни лекови и за други прашања во врска со судската заштита.

Народниот правобранител и оваа извештајна година активно ја следеше состојбата со почитувањето и остварувањето на правата на граѓаните во областа на извршните постапки. Од поднесените претставки од оваа област произлегува дека во најголем број случаи, во постапките на извршување како доверители се јавуваат јавни претпријатија, акционерски друштва со државен капитал, физички лица, телефонски оператори и др., кои бараат наплата на долговите од граѓаните за комунални, телекомуникациски, кредитни и други услуги, како и за користење на електрична енергија, вода и сл. Должниците во постапките на извршување често наведуваа дека не биле известени за постоењето на долгот, се повикуваа на застареност, а во некои случаи наведуваа дека во налозите за извршување се опфатени побарувања кои веќе биле исплатени. Дел од граѓаните се жалеа и на износот предвиден за награда и други трошоци за извршителот, кои треба да го подмират заедно со висината на долгот и другите трошоци.

Народниот правобранител, постапувајќи по претставките за заштита на правата на граѓаните во извршните постапки, се обраќаше до извршителите за утврдување на фактичката состојба, бараше известување за текот на постапката на извршување, при што укажуваше на почитување на одредбите од Законот за извршување. Исто така, во дел од случаите Народниот правобранител бараше податоци од доверителите за утврдување на основаноста на барањето за извршување.

Во 2015 година продолжи праксата кога граѓани –должници во извршни постапки се жалеа на целосно блокирање на трансакциските сметки, без претходно за тоа да бидат известени. Имено, во голем број случаи подносителите не беа информирани дека против нив е покрената постапка за извршување, и таа информација ја дознаваа при обидот да подигнат парични средства од трансакциските сметки.

Во случаите кога се потврдуваа наводите за целосно блокирање на сметките, Народниот правобранител бараше од извршителите да ги одблокираат трансакциските сметки на должниците, односно правилно да ги применат одредбите од Законот за извршување во однос на висината на износот што треба да се задржи. Во други случаи, пак, Народниот правобранител ги советуваše граѓаните да остварат непосреден контакт со извршителот, за да се договорат за начинот на исплата на побарувањето и да достават доказ за нивните примања, по што следеше одблокирање на трансакциските сметки.

Народниот правобранител во текот на предметното работење утврдуваše прекршување на правата на граѓаните со присилно извршување врз нивните примања стекнати по основ на социјална помош, минимална пензија, законска издршка или привремена невработеност, кои со Законот се изземени од присилна наплата, како и случаи кога граѓаните иако до извршителите доставуваа докази дека се корисници на социјална помош, извршувањето од овие средства и понатаму продолжуваше. Народниот правобранител, имајќи предвид дека се работи за чувствителна категорија на граѓани кои се наоѓаат во социјален ризик, интервенираше до извршителите со укажување за доследно почитување на Законот за извршување, според кој

овие средства се изземени од извршување. Во најголем број случаи извршителите постапуваа по барањата на Народниот правобранител, односно го запираа процесот на извршување.

Исто така, граѓаните бараа заштита од Народниот правобранител во случаите кога извршителите не ги почитуваат законските ограничувања, односно извршувањето да се спроведува најмногу до 1/3 од месечните примања по основ на плата или пензија на должникот, а дел од граѓаните се жалеа дека повеќе извршители, во исто време и без да извршат каква било проверка, издаваат налози за извршување со задршка на 1/3 од плата или пензија спрема еден должник. Како резултат на тоа наместо задржување на 1/3 од примањата на должникот се задржува поголем износ, со што се загрозува егзистенцијалниот минимум. Во ваквите случаи, Народниот правобранител интервенираше и бараше извршителите да ги почитуваат одредбите од Законот за извршување, во кој е предвидено наплатата на долгот да се врши по претходно утврдениот ред на доставување на налозите за извршување. Во ваквите случаи извршителите скоро без исклучок ги запираа постапките по налозите издадени со подоцнежен датум и истите ги ставаа во мирување.

Имаше и случаи кога подносителите се жалеа на нереално утврдениот износ за извршување, односно несразмерност во висината на основниот долг со вкупниот износ за наплата. Во постапката по таквите случаи, Народниот правобранител утврди дека извршителите постапуваа согласно Тарифата за награди и други трошоци за работа на извршителите, но смета дека оваа одредба од Законот за извршување треба да подлежи на промени во поглед на намалување на износот за награди и други трошоци за работа на извршителите.

Констатации

- Долготрајноста на судските постапки и непочитувањето на принципот на судење во разумен рок, доведуваат до отежнат пристап до правдата пред судовите во сите инстанции, што резултира со недоверба кај граѓаните во функционирањето на судството. Оваа извештајна година Народниот правобранител во одделни предмети грубо беше попречуван да ја врши функцијата;
- Јавно обвинителските одлуки се носат со големо задоцнување, многу често и без објективна причина, спротивно на законските рокови, а на штета на граѓаните;
- По претставките и поплаките на граѓаните до Судскиот совет никој не постапува;
- Поради неефективна комуникација и соработка меѓу Управниот суд, Вишиот Управен суд и органите на извршната власт граѓаните по неколку години чекаат одлуки по нивните тужби/жалби, а Судот и понатаму не презема никакви мерки за подобрување на соработката;

Препораки

- Да се преземат конкретни мерки за почитување на принципот за судење во разумен рок од страна на судовите, а Судскиот совет да презема активности со цел непопречување на работата на Народниот правобранител од страна на судовите;
- Јавните обвинителства да ги почитуваат роковите за преземање дејствија и донесување одлуки, и во таа насока да ја подобрат комуникацијата со органите со кои соработуваат;
- Управниот суд да преземе мерки за подобрување на соработката со органите на извршната власт заради ефикасно и ефективно постапување по поднесоците на граѓаните;
- Извршителите да не пристапуваат кон блокирање на трансакциските сметки на граѓани без претходно да ги опоменат и информираат должниците дека е покрената постапка за извршување;
- Да се престане со праксата на извршителите за присилно извршување врз примања кои со Законот за

Констатации

- Продолжува праксата за целосно блокирање на трансакциските сметки на граѓани и нивно неинформирање дека за долгот е покрената судска постапка и дека се задолжени со извршно решение;
- Присилното извршување се спроведува и врз примања стекнати по основ на социјална помош, минимална пензија, законска издршка или привремена невработеност што е спротивно на Законот за извршување. Исто така, извршителите не го почитуваат редоследот при спроведување на присилната наплата;
- Несразмерност во висината на основниот долг со вкупниот износ за наплата, вклучувајќи го износот за награди и други трошоци за работа на извршителите.

Препораки

- извршување се изземени од присилна наплата;
- Да се направат измени на Тарифата за награди и други трошоци за работа на извршителите во насока на намалување на висината на трошоците за извршувањето.

ПРАВА НА БЕГАЛЦИ/МИГРАНТИ

Во текот на изминатите неколку години, а особено во 2015 година Народниот правобранител континуирано спроведуваше дејствија за заштита на правата и слободите на бегалците/мигрантите, а истовремено како Национален превентивен механизам ја следеше состојбата, постапувањето и третманот на оваа категорија лица и вршеше мониторинг со цел спречување на тортура во местата во кои слободата на движење им е ограничена.

Во таа смисла активностите и дејствата што Народниот правобранител ги преземаше беа насочени кон мониторирање, односно вршење посети на Прифатниот центар за странци, Центарот за баратели на азил, а во текот на втората половина на 2015 година, и кон привремените транзитни центри „Винојуг“ и „Табановце“.

Во текот на неколкуте посети на Прифатниот центар за странци, Народниот правобранител констатира дека на странците не им се обезбедени правото на прошетка, правната помош, квалитетна и соодветна исхрана, правото на здравствена заштита, а сместувањето на лицата е несоодветно и нехумано. Центарот не успеа да се справи со големиот број лица кои беа задржани, не успеа да го организира нивното сместување согласно меѓународните стандарди, а особено недостасуваше алтернативно сместување на жените и децата. При посетата беа добиени оплаки дека одредени лица не можат да го остварат правото на азил, односно немаат пристап до постапката за азил бидејќи непотребно долго се задржуваат во Центарот со образложение дека задржаните лица имаат статус на сведоци во судските постапки.

Како резултат на утврдената состојба, Народниот правобранител препорача да не се ограничува правото на азил, лицата во Центарот да се задржуваат согласно утврдениот правен основ за задржување, а постапките во кои овие лица имаат својство на сведок да се водат со почитување на правилото на итност на постапката. За констатираните состојби при

посетите на Прифатниот центар за странци, Народниот правобранител достави Информација до Министерот за внатрешни работи, а воедно одржа прес-конференција на која ги изнесе своите согледувања и даде конкретни препораки за надминување на негативните состојби. Народниот правобранител, исто така поведе неколку поединечни постапки за утврдување дали воопшто постои правен основ за задржување на странците во прифатниот центар и на неколку лица им овозможи забрзување на постапката по поднесено барање за азил и префрлување во Центарот за баратели на азил, каде слободата на движење не е ограничена.

Од друга страна од извршените посети произлезе дека Центарот за баратели на азил овозможува соодветни услови за сместување и третман на барателите на азил. Констатирано е и дека Центарот за баратели на азил има соодветна соработка со повеќе граѓански организации, но е ограничен во поглед на сместувачките капацитети и има недоволен број на вработени лица, факт кој сепак се одразува на работата на Центарот.

Во текот на месец јуни 2015 година се зголеми бројот на бегалци, поради што на граничните премини на грчко-македонската граница почна изградбата на привремениот транзитен центар „Винојуг“, а на македонско-српската граница Привремениот транзитен центар „Табановце“. Скоро истовремено беше донесен Законот за изменување на Законот за азил и привремена заштита со кој започна регистрацијата на бегалците/мигрантите и се даде можност за искажување намера за поднесување барање за признавање на азил. Со Законот им се даде можност на странците легално да престојуваат во Република Македонија во период од 72 часа, по што доколку не поднесат барање за признавање на правото на азил, задолжително мораат да ја напуштат државата.

Народниот правобранител при првите посети на транзитните центри „Винојуг“ и „Табановце“ констатира неорганизираност во раководењето на центрите и несоодветност на условите за краткотраен престој во центрите.

Народниот правобранител утврди дека во Центрите во основа се обезбедени основните услови како што е вода, храна, шатори за краткотраен престој, хигиенски материјали и примарна здравствена заштита, но дека оваа состојба е резултат на активностите и ангажираноста на невладините и меѓународните организации, а многу малку на надлежните органи на државата. Констатирано беше дека значително е подобро управувањето со Прифатниот транзитен центар „Табановце“, за разлика од Прифатниот транзитен центар „Винојуг“.

Исто така, Народниот правобранител утврди дека нема утврдени стандардни процедури за организација на активностите при прифатот, регистрацијата и постапувањето со мигрантите во Прифатниот транзитен центар „Винојуг“ и дека недостасува присуство на службени лица на Министерството за труд и социјална политика. Народниот правобранител реагираше на слабот систем на евиденција, односно регистрацијата на бегалците/мигрантите што се вршеше единствено врз основа на документи издадени во Р. Грција и на несоодветна безбедносна контрола на багажот и лицата. Истовремено, Народниот правобранител искажа особена загриженост за ранливите групи, непридружуваните деца, жени, инвалидизирани и стари лица и истакна дека доколку не се изврши правилно детектирање и заштита на овие категории лица, истите можат да бидат предмет на трговија со луѓе.

Народниот правобранител констатира проблем со снабдувањето на електричната енергија, неможност за затоплување на објектите каде што беа сместени бегалците/мигрантите, недостаток на топли оброци и недостаток на топла вода.

Во однос на транспортот на бегалците/мигрантите, Народниот правобранител утврди дека нема категоризација на цената на билетите за железнички транспорт, дека цената е превисока, а бегалците/мигрантите кои плаќаат 25 евра за билет се ставени во нееднаква положба во однос на македонските граѓани, што е спротивно на Конвенцијата на правата на бегалците од 1951 година. За ваквите констатации Народниот правобранител упати препорака до Владата на Република Македонија и до транспортното претпријатие во која побара намалување на цената на билетите.

Народниот правобранител доби информации за повремени нехуман однос на полициските службеници кон бегалците/мигрантите. Исто така, беше забележана слаба координација на погранични полициски служби на Република Македонија и Република Грција, така што често

на граничниот премин пристигнуваа по неколку илјади бегалците/мигранти кои чекаа за влез во Центарот, по неколку часа на отворено, изложени на неповолни временски услови. Беше утврдено недостаток на соработка помеѓу пограничните полициски служби на Република Македонија и Република Србија и недостаток на координацијата на активностите на менаџерите на Прифатните центри „Винојуг“ и „Табановце“.

Кон крајот на 2015 година започна да се врши селекција на бегалците/мигрантите според национална основа, а таканаречените економски мигранти, веднаш се враќаа на територијата на Република Грција и не им се овозможуваше започнување на постапка за признавање на правото на азил или привремен престој. Народниот правобранител остро реагираше на ваквата одлука на државните органи и во таа смисла побара неселективен и хуман пристап кон сите лица кои бараат меѓународна помош и заштита, односно на сите лица да им се овозможи започнување соодветна постапка за признавање на правото на азил или привремен престој во Република Македонија.

Сите констатации и согледувања кои произлегоа од посетите, како и препораките за надминување на негативните состојби, Народниот правобранител ги презентираше во Посебен извештај за состојбата на бегалците/мигрантите, што беше доставен до Владата на Република Македонија, надлежните министерства и органи и меѓународните организации. Дел од препораките на Народниот правобранител беа прифатени од надлежните органи и институции.

Констатации

- Постои слаб систем на евиденција и регистрација и непостојан безбедносен систем за контрола на бегалците/мигрантите и нивниот багаж. При влезот во привремениот центар „Винојуг“ се врши селекција на бегалци и економски мигранти според земја на потекло, по што лицата-економски мигранти, иако се влезени на територијата на Република Македонија се враќаат назад без никаква процедура;
- Не е доволна соработката и координацијата на активностите на менаџерите на Прифатните центри „Винојуг“ и „Табановце“ и не е постојана и сеопфатна координацијата на надлежните органи во Република Грција, Република Македонија и Република Србија во однос на прифатот, третманот и транзитот на бегалците/мигрантите;
- Објектите за прифат на бегалците и мигрантите не се прилагодени за зимски услови, постои проблем со снабдување на електрична енергија, недостаток на топла вода, храната е несоодветна, односно не е обезбеден топол оброк. Недостасува хуман и соодветен прифат и грижа за ранливите групи за време на престојот во

Препораки

- Воведување нов, биометриски систем на евиденција и регистрација и поефикасен безбедносен систем за контрола на бегалците/мигрантите и нивниот багаж. Да се овозможи неселективен и хуман пристап кон сите лица кои бараат меѓународна помош и заштита и да им се овозможи започнување соодветна постапка за признавање на правото на азил или привремен престој во Република Македонија, а доколку лицата тоа го одбијат да постои писмен доказ за одбивањето;
- Да се воспостави подобра и поинтензивна координација на менаџерите на Прифатните центри на државно и меѓудржавно ниво, како и соработка меѓу граничните полициски служби на Република Грција-Република Македонија-Република Србија за навремен, похуман и целосен прифат и транзит на бегалците и мигрантите;
- Да се преземат мерки за обезбедување на хумани услови за прифат на бегалците/мигрантите во зимскиот период, снабдување со електрична енергија заради затоплување на објектите и обезбедување топла вода,

Констатации

Прифатниот центар „Винојуг“. На децата, жените, трудниците, старите лица и лицата со инвалидност не им е обезбедена помош при влез и излез од Република Македониј;

- Лошо е организиран транспортот на бегалците/мигрантите кои непотребно долго се задржуваат во Центарот, плаќаат висока цена за железничките билети, а не е извршена ниту категоризација на цената на билетите за деца над 10 години и лица со инвалидност. На бегалците и мигрантите не им е овозможено да изберат кој вид на транспорт ќе го користат до Граничниот премин „Табановце“;
- Правната помош во Центрите е нецелосна, особено недостасува сеопфатен пристап во детектирање на непридружуваните деца и спречување истите да бидат жртви на трговија со луѓе. Воедно, Министерството за труд и социјална политика и другите надлежни органи се слабо присутни на терен. Домашните и меѓународните невладини организации се постојано на теренот, но недостасува поголема координација со надлежните органи за поефикасна заштита на бегалците/мигрантите;
- Сместувањето и третманот на мигрантите, особено на жените и децата во Центарот за странци во Гази Баба не е согласно меѓународните стандарди. Дел од овие лица не можат да го остварат правото на азил, односно немаат пристап до постапката за азил бидејќи непотребно долго се задржуваат во Центарот, како сведоци во судски постапки што се водат против трети лица;
- Барателите на азил во Центарот во Визбегово отежнато ги остваруваат правата, а пречка за тоа, меѓу другото е ограниченоста на Центарот, како во поглед на сместувачките капацитети, така и поради бројот на вработените.

Препораки

обезбедување топли оброци и грижа за ранливите групи за време на престојот во Центрите;

- Транспортот на бегалците/мигрантите да се организира без застој и непотребно повеќечасовно чекање, со почитување на правото на избор на видот на превозно средство и да се преземат мерки за изедначување на цената на билетите, согласно принципот на еднаквост на граѓаните кон услугите. За жените, децата, трудниците, старите лица и лицата со посебни потреби да се организира превезување преку легалните гранични премини;
- Подобрo организирана правна помош во Прифатните центри, поголемо присуство на надлежните органи и институции и обезбедување на постојано присуство на стручни лица (социјални работници, психолози, педагози) кои ќе даваат соодветна стручна и професионална помош и заштита на децата и ранливите групи. Да се воспостави и зајакне соработката и координацијата на надлежните органи со меѓународните и невладините организации кои работат на прашањето на бегалците/мигрантите;
- Да се подобрат условите за сместување на мигрантите, и изнаоѓање на алтернативно сместување на жените и децата, и да не им се ограничува пристапот на правото на азил. Лицата во Центарот за странци да се задржуваат согласно утврдениот правен основ за задржување, а судските постапки во кои се јавуваат во својство на сведок да се водат со почитување на принципот на итност на постапката;
- На долгорочен план да се разгледа можноста за обезбедување на соодветен објект за сместување и третман на овие лица, со што ќе се обезбедат подобри услови во однос на сместувачките капацитети и опременоста на објектот. Да се обезбеди доволен број на вработени, со соодветна стручност и капацитет во двата Центри заради подобар прифат и третман согласно меѓународните стандарди.

КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ И ВОСПИТНО-ПОПРАВНИ УСТАНОВИ

Народниот правобранител во функција на заштита на правата на лицата упатени на издржување казна затвор, мерка притвор или воспитно-поправна мерка, во континуитет ја следеше состојбата на лицата во казнено-поправните и воспитно-поправните установи. Во текот на 2015 година постапуваше по претставки поднесени од овие лица, но и по сопствена иницијатива заради заштита на правата на лицата лишени од слобода, при што констатира дека се уште се присутни проблемите на кои укажа и во претходниот извештај, особено проблемите со условите за сместување и пренатрупаноста во овие установи. Незадоволително е нивото на почитување и спроведување на Законот за извршување на санкциите и подзаконските акти, а и понатаму е потребно создавање услови за целосно почитување на европските затворски правила.

Проблемот на пренатрупаност во казнено-поправните установи како општ проблем резултира со други негативни појави, како што се несоодветните услови за сместување, отежнати услови за одржување на личната и на општата хигиена во установите, лоши услови во санитарните простории и сл.

Во извештајниот период незадоволството од оваа состојба, осудените и притворените лица го изразија со штрајк со глад кој траеше кратко време, а состојбата во континуитет се следеше од страна на Народниот правобранител во Скопје и шестте подрачни канцеларии. При непосредните посети во казнено-поправните установи, на директорите им беше укажувано да ја следат состојбата со лицата кои штрајкуваат и да преземат мерки со цел нивна соодветна заштита, како и мерки за надминување на проблемите. Надлежните институции во основа ги прифаќаа укажувањата на Народниот правобранител, меѓутоа подобрувањата беа незначителни и од времен карактер, а во суштина условите за издржување на казната затвор во овие установи останаа исти.

Народниот правобранител и оваа извештајна година констатира дека системот на здравствена заштита во казнено-поправните установи е лош и нефункционален. Имено, Народниот правобранител уште во 2013 година ја критикуваше измената на Законот за извршување на санкциите, како неприменлива одредба, според која здравствените служби на затворите треба да бидат преземени од страна на здравствените домови како дел од јавното здравство. Меѓутоа, и по изминати три години оваа трансформација не е спроведена, така што здравствената заштита на осудените лица се уште е надвор од системот на примарното здравство организирано во јавните здравствени установи.

Од друга страна, нефункционалниот систем на здравствена заштита во казнено-поправните установи беше причина за доставување на претставки од поголем број осудени лица во кои се укажуваше на недостаток на неопходни лекарства, лоши услови во затворските амбуланти и недоволна опременост со неопходните медицински апарати и сл. Воедно, се бараше заштита на правата и поради појава на кожни инфекции кај неколку осудени лица. Народниот правобранител укажуваше за сеопфатна заштита на здравјето на осудените лица во смисла на одредбите од Законот за извршување на санкциите и Европските затворски правила, но и покрај напорите за подобрување на здравствената заштита, истата се уште не е на задоволителното ниво. Исто така, до директорот на КПД Идризово беше доставена препорака за итно преземање мерки со цел надминување на проблемот со кожните инфекции кај осудените лица преку континуирано следење и контрола на хигиената во просториите во кои се сместени и редовно обезбедување средства за хигиена и чиста постелнина.

Дел од претставките на осудените лица се однесуваа на конфликти помеѓу осудени лица кое посебно беше изразено во КПД Идризово. Чувствителноста на ваквата појава особено е важна од аспект на безбедноста на осудените лица, но и на безбедноста на установата во целост. Поради претходното, а особено од безбедносни причини некои осудени лица бараа да бидат преместени во други одделенија на установата, а дел од нив бараа преместување во друга казнено-поправна установа. Во смисла на претходното Народниот правобранител од управата на установата бараше итно преместување на осудените лица учесници во конфликтите

во други одделенија, како и разгледување на можноста за покренување постапка за нивно преместување во други казнено-поправни установи. Едновременно, Народниот правобранител редовно укажуваше и на доследна примена на Правилникот за вооружување и начинот на вршење на работите на Секторот за обезбедување на КПУ и ВПУ. Како последица на ваква дадените укажувања на Народниот правобранител и постапувањата по нив од страна на управата на установата, во одреден обем се намалија конфликтните и тензичните ситуации помеѓу осудените лица, иако во целост не е надминат овој проблем.

Во извештајниот период мал број претставки беа доставени поради тортура и непрофесионално однесување на лица од Секторот за обезбедување, а по преземените мерки за испитување на постапувањето на службените лица не беа констатирани повреди од ваков вид.

Голем дел од претставките поднесени од осудените лица се однесуваа на неможност за користењето погодности. Во овие случаи не стануваше збор за повреда на некое нивно право, а во врска со погодностите Народниот правобранител нема надлежност да постапува. Сепак, се преземаа дејствија заради поголема информираност на осудените лица за условите кои треба да бидат исполнети, постапката за одобрување на користењето погодности, и по непосредни увиди за секој од предметите, подносителите се информираа за причините поради кои не може да користат погодност. Во овој контекст Народниот правобранител имаше редовни и континуираните посети и разговори со осудените лица и лицата во притвор во казнено-поправните установи, а вршеше посети и разговори и на барање на овие лица.

Проблемот со пренатрупаноста е исто така, констатиран во притворските одделенија на казнено-поправните установи. Народниот правобранител ги следеше сместувачките услови и хигиената, како и постапувањето на Управата на затворот заради соодветен здравствен третман на притворените лица. Во оваа насока се следеше остварувањето на правата на лицата упатени на издржување мерка притвор, посебно и за заштитата на принципот на презумпција на невиност.

Во контекст на изнесеното со особено внимание се следеше состојбата на 30-тина притворени лица кои по настаните од месец мај 2015 година, односно по конфликтот во Куманово беа упатени во Затворот Скопје. Притоа, Народниот правобранител изврши неколку последователни посети на овој Затвор заради разговор со лицата, следење на нивната состојба и третман, што меѓудругото беше побарано и од блиски роднини на притворените лица. Државни советници на Народниот правобранител првично се соочија со потешкотии, односно неможност да извршат разговор со притворените лица, поради што Народниот правобранител со посебна информација го запозна министерот за правда, по што се создадоа потребните услови за непречена средба и разговор со притворените лица. Во разговор беше констатирано дека при приведувањето во Полициска станица, носењето пред надлежен судија и спроведување во Затворот Скопје на издржување мерка притвор, врз нив била употребена физичка сила од страна на припадниците на посебните единици при Министерството за внатрешни работи. При непосредните увиди во Затворот Скопје кај дел од притворените лица беа констатирани видливи физички повреди кои уредно беа евидентирани во здравствените картони од страна на здравствената служба на Затворот. Притворените лица со кои се изврши разговор се пожалија на припадниците на посебните единици при МВР. За неколку поединечни случаи Народниот правобранител достави Мислење до Управата на Затвор Скопје за потребата од соодветен медицински третман на повредените притворени лица, и нивно упатување на дополнителни специјалистички прегледи во соодветни медицински установи, по што директорот на Затворот целосно постапи и притворените лица ја добија потребната здравствена нега и грижа.

По добиени сознанија од средствата за јавно информирање дека при спроведување на група притворени лица од Затворот Скопје и Затворот Битола, во декември 2015 година биле физички малтретирани од страна на припадници на посебните единици при МВР, Народниот правобранител покренува постапка за испитување на случајот, по што во рамките на своите надлежности пред Основното јавно обвинителство Скопје и Основното јавно обвинителство Битола поднесе Барања за покренување постапка за утврдување кривична одговорност против непознати сторители-припадници на Министерството за внатрешни работи.

Во извештајниот период Народниот правобранител продолжи да ја следи состојбата со малолетните лица сместени во Воспитно-поправен дом Тетово кој функционира во Велес, каде за разлика од претходниот период негативните појави беа сведени во најмали рамки според бројот на поднесените претставки. Во контекст на изнесеното по добиена информација дека поради реновирање на Воспитно-поправен дом Тетово кој функционира во Велес малолетниците биле преместени во Затворот Охрид до завршување на градежните активности, Народниот правобранител изврши увид во Затворот и ги согледа условите и можностите за непречено остварување на правата на малолетниците, при што утврди дека преместувањето на малолетниците било по наредба на Министерството за правда, за што претходно биле преземени соодветни мерки за безбедно и успешно функционирање на Затворот Охрид за време на престојот на малолетниците, но и во оваа установа не е воспоставено редовно образование, иако истото е утврдено како законска обврска.

Констатации

- Пренатрупаноста во казнено-поправните установи и натаму е најголем проблем, кој особено загрижува. Недостасуваат материјални и финансиски средства, посебно во делот на здравствената заштита која е под задоволително ниво и без потребните медицински апарати и медикаменти, а во дел од установите нема вработено лекар, па се користат услугите на јавни здравствени установи;
- Незадоволителна е и состојбата со одржувањето на хигиената на осудените лица. Недостасуваат средства за хигиена, а недоволни и неисправни се санитарните инсталации што резултира со појава на кожни инфекции, како што е примерот со Казнено-поправен дом Идризово;
- Конфликтните ситуации меѓу осудените лица кои настануваат преку суптилни форми на вознемирување, нескриени закани и конкретни физички напади и натаму се присутни во Казнено-поправна установа, а се резултат, меѓудругото и на недоволната обученост на припадниците на Секторот за обезбедување, односот кон осудените лица, како и ненавремено и соодветно реагирање од нивна страна;
- Се прават напори за подобрување на сместувачките услови за малолетните лица во Воспитно-поправен дом, но не се презема ништо за воспоставување на редовното образование кое е задолжително со Закон.

Препораки

- Итно преземање мерки и дејства со цел намалување на пренатрупаноста во КПУ и подобрување на условите за престој со доследно почитување на човечкото достоинство на лицата сместени во овие установи. Да се обезбеди функционален систем на здравствена заштита заради поефикасна превенција, како и мерки за здравствена едукација на осудените и притворените лица, со целосно преземање на здравствените служби на овие установи под Министерството за здравство;
- Да се обезбедат потребните услови за одржување, како на општата, така и на личната хигиена на осудените лица, преку редовно снабдување со неопходните средства за хигиена и соодветна чиста облека и постелнина;
- Соодветна и континуирана едукација на припадниците на Секторот за обезбедување заради поголема професионалност во постапувањето и воспоставување на позитивен однос спрема осудените лица, со позачестени и редовни надзори од страна на Секторот;
- Итно преземање мерки заради воспоставување на редовно образование за малолетните лица со цел нивна ефикасна ресоцијализација.

СОЦИЈАЛНА СИГУРНОСТ И ЗАШТИТА

Социјалната заштита како систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на социјалните ризици на кои е изложен граѓанинот и во овој извештаен период не успеа целосно и сеопфатно да ги зајакне капацитетите за сопствена заштита на граѓаните. Меѓуопштинските центри за социјална работа во долги постапки одлучуваа по барањата на граѓаните за права од социјална заштита, а Министерството за труд и социјална политика повеќе формално отколку суштински постапуваше по поднесените жалби, поради што граѓаните заради заштита на правата иницираа постапки пред Управен суд. Постапувајќи во заштита на правата на граѓаните од оваа област, Народниот правобранител на Центрите за социјална работа и соодветните служби во Министерството за труд и социјална политика им укажуваше и препорачуваше преземање на соодветни дејствија и мерки со цел граѓаните да го остварат своето право без непотребни задолжувања на граѓаните со обезбедување на документи кои центрите можат да ги добијат по службена должност.

Во извештајниот период зголемен е бројот на претставки од граѓани кои се однесуваат на социјалната заштита, при што најбројни беа претставките за остварување на правото на еднократен отпис на долг, ненавременото одлучување по жалби, укинување на правото на парична помош поради добиени средства преку брзиот трансфер на пари, нереализирањето на решенијата со кои се признава определено право од социјална заштита, непостапувањето на првостепениот и второстепениот орган по пресудите на Управниот суд и сл.

Граѓаните, незадоволни од постапките за одлучување по барањата за отпис на долговите бараа интервенција од Народниот правобранител поради не добивање известување за исходот на постапувањето по нивните барања, а укажуваа и на неправилно утврдување на фактичката состојба од страна на Комисија за постапување по барањата за еднократно отпишување на долговите на граѓаните. По интервенција на Народниот правобранител подносителите на претставките писмено се известуваа од страна на надлежната Комисија за исходот на постапките по доставените барања, а во одредени случаи се вршеа и исправки во постапките и со приложени докази за исполнување на предвидените услови се прифаќаа барањата на граѓаните, односно истите позитивно беа решени.

По однос на претставките за ненавременно одлучување по жалбите на граѓаните беше констатирано ненавременно постапување и одлучување од второстепениот орган, како и непостапување по пресуда на Управен суд. Министерството за труд и социјална политика за одредени претставки до Народниот правобранител доставуваше кратко известување дека „постапката е во тек“, поради што беа преземени дополнителни мерки, а по извршен увид во работата на соодветното одделение на Министерството за труд и социјална политика, Народниот правобранител укажа на обврската на органот за соработка со Народниот правобранител заради непречена заштита на правата на граѓаните. Исто така, при непосредните увиди беше констатирано дека по дел од предметите за кои беше побарана заштита од Народниот правобранител не е постапено од страна на Министерството за труд и социјална политика подолг период, иако има комплетна документација. По други предмети пак, не е постапено поради некомплетна документација за која е побарано доставување на документи од надлежниот центар за социјална работа, а констатирани беа и случаи кога се уште не е побарано комплетирање на предметот, како и предмети за кои нема запис во архивата на Министерството, иако подносителите наведуваа дека имаат поднесено жалба во законски предвидениот рок до второстепениот орган.

Народниот правобранител, со цел правилно и целосно утврдување на фактичката состојба за секоја од претставките на граѓаните и заради ажурирање на постапката со очигледниот застој во одлучувањето на второстепенот орган по жалбите на граѓаните континуирано доставуваше укажувања, а го информира и министерот за труд и социјална политика, но и покрај тоа дел од предметите доставени во текот на 2015 година останаа нерешени.

Поради измени и дополнувања на два правилника со кои на граѓаните им се укинува стекнатото право на социјална парична помош и постојана парична помош поради брз трансфер

на пари, до Народниот правобранител беа доставени голем број претставки оспорувајќи ги донесените акти, меѓу другото и поради ретроактивна примена на Правилникот. Станува збор за измени и дополнувања на Правилникот за начинот на утврдување на состојбата на приходите, имотот и имотните права на домаќинството, определувањето на носителот на правото и потребната документација за остварувањето и користењето на правото на социјална парична помош и Правилникот за начинот на утврдување на состојбата на приходите, имотот и имотните права на домаќинството, определувањето на носителот на правото и потребната документација за остварувањето и користењето на правото на постојана парична помош, составот и начинот на работата на стручната комисија и второстепената комисија, легитимацијата на стручните лица, начинот на водење на евиденцијата на издадените наоди и формата и содржината на образецот за давање на наод, оценка и мислење за неспособноста за работа, (Службен весник на РМ бр. 11/2015 година), според кои брзиот трансфер на парични средства потпадна под категоријата имот од кој корисникот може да се издржува и на тој начин стана пречка за користењето на социјалната, односно постојаната парична помош.

Народниот правобранител утврди дека Центрите за социјална работа како првостепени органи ретроактивно на поголем број граѓани им го укинаа правото на социјална парична помош, односно постојана парична помош остварено во текот на 2014 година, а второстепениот орган при одлучување по жалбите покрај ненавременото одлучување воопшто не ја ценеше уставната гаранција за забрана за повратно дејство на прописите, иако од страна на Народниот правобранител навремено беше укажано со соодветен допис.

Друг проблем со кој се соочуваа граѓаните е престанувањето на правото на корисници на социјална парична помош, поради давање на нецелосни и неточни податоци при поднесување на барањето во надлежниот центар. Овој проблем уште повеќе се димензионира затоа што корисникот е условен да го оствари правото. Ваквата одредба содржана во измените и дополнувањата на Законот за социјална заштита претставува забрана за граѓанинот да оствари одредено право на социјална заштита, што според Народниот правобранител дополнително го ограничува граѓанинот во остварувањето на правата, затоа што Центарот за социјални работи може да поднесе тужба, односно во судска постапка да ги поврати средствата и да ја надомести евентуално причинетата штета.

За овие две прашања поврзани со примената на легислативата Народниот правобранител достави Мислење и Информација до министерот за труд и социјална политика со препорака за потребата од преиспитување и измена на нормативата. Препораката беше прифатена со образложение дека во првите измени и дополнувања на легислативата од оваа област ќе се земат предвид укажувањата на Народниот правобранител. Меѓутоа во пракса истото не ја промени состојбата, односно Центрите за социјална работа и понатаму им го ускратуваат правото на граѓаните повикувајќи се на постоечката правна регулатива, поради што Народниот правобранител постапувајќи согласно надлежностите достави предлог повторно да се спроведе определена постапка согласно Законот, со цел заштита на граѓаните како корисници на права од социјална заштита.

Во контекст на горенаведените проблеми и практичното имплементирање на измените и дополнувањата на правната регулатива на граѓанин му беше донесено решение за престанок на право на социјална парична помош и таквото право како носител не можеше да го користи за период од 12 месеци, сметано од месецот во кој му престанува правото на социјална парична помош. Меѓутоа, по протек на две години по одземањето на правото, кога граѓанинот поднесе ново барање до Центарот за социјални работи, не му беше овозможено да го оствари правото со образложение дека во тек е судска постапка. Околноста дека е поведена судска постапка според Народниот правобранител е сосема ирелевантна за поднесеното ново барање, и наместо Центарот за социјална работа да преземе мерки и дејствија за правилно утврдување на фактичката состојба, го ограничува подносителот, односно го одбива неговото барање, само поради тоа што истиот води судска постапка по решението со кое му престанало правото на социјална парична помош. Народниот правобранител укажа дека водењето постапка за заштита на правата не смее да биде основ за одбивање на барањето на подносителот за остварување на право од социјална заштита.

Нереализирањето на решенија со кои се признава определено право од социјална заштита, односно неисплатата на средствата, исто така е нотирано како проблем со кој се соочуваа граѓаните оваа извештајна година. Во одредени Центри за социјална работа (ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа на Град Скопје-Подрачна единица Карпош и Подрачна единица Чаир) граѓаните се соочуваа со проблемот со ненавремено внесување на податоците во системот за исплата, посебно кога се работеше за правото на надоместок за субвенција на потрошена електрична енергија за повеќе години наназад.

Друг проблем е непостапувањето на првостепениот и второстепениот орган по напатствијата на Управниот суд, кога граѓанинот незадоволен од управните акти бара судска заштита. Се работи за случаи кога при повторното одлучување по предмет повторно се донесува решение со ист диспозитив и образложение како и претходното кога актот бил предмет на судско постапување, без притоа детално да се образложат фактите и доказите, поради кои граѓанинот не ги исполнува условите за остварување на правото од социјалната област, односно без да се постапува по напатствијата дадени од страна на Судот.

Преку предметното постапување Народниот правобранител констатираше недоволна информираност на граѓаните од страна на Центрите за социјална работа за донесени измени на одреден пропис, како што се случаите кога барања за социјална парична помош се одбиени поради фактот дека корисникот активно не барал работа, односно го пропуштил рокот навремено да се пријави во Агенцијата за вработување, иако има статус на невработено лице многу години наназад. Во ваквите предмети покрај заложбата за навремено постапување по барањата на граѓаните за остварување на нивните права, Народниот правобранител апелираше до Центрите за социјална работа и до Министерството за труд и социјална работа за потребата од поголема транспарентност и информирање на граѓаните за новите измени и дополнувања на легислативата.

Раководејќи се од принципите на грижа и заштита и обезбедување на социјална сигурност на граѓаните и на загарантираното право на помош на немоќните и на неспособните граѓани, како и начелото на социјална праведност востановено како предуслов за функционирање на системот на социјална заштита, во контекст на сите предмети карактеристични во извештајниот период, Народниот правобранител преку доставување на укажувања, препораки и информациите бараше од Министерството за труд и социјална политика да ги анализира одредбите на Законот за социјална заштита со кои се опфатени проблемите на граѓаните и за истите да преземе активности за нивно надградување преку измена и дополнување на Законот.

Констатации

- Граѓаните корисници на права од социјална заштита наместо на поедноставен начин да остварат определено право, во 2015 година се соочија со поголеми ограничувања и потешкотии како лица во социјален ризик.
- Центрите за социјална работа; ретроактивно применуваат подзаконски акт (Правилник), со што на голем број семејства им го укинуваа право на социјална/постојана парична помош и ги задолжуваа да ги вратат примените средства во 2014 година, како услов за продолжување на користење на правото,

Препораки

- Да се измени и дополни Законот за социјална заштита и подзаконските акти од оваа област со цел да се отстранат пречките на граѓаните во пристапот до правата како корисници на социјална заштита со поедноставување на постапката за остварување на определено право од социјалната заштита;
- За вработените во Центрите за социјална работа да се спроведат обуки заради запознавање со правната регулатива од оваа област и поефикасна имплементација при постапување по барањата на граѓаните со почитување на

Констатации

- со што воопшто не се водеше сметка за социјалниот ризик на кој ги изложуваат семејствата;
- Отсуствува навремена информираност на граѓаните од страна на Центрите за социјална работа како да пристапат до правата, па наместо да бидат отворени сервиси за помош и поддршка истите им ги ограничуваат правата на граѓаните со донесување на решенија кои не се јасни, ниту соодветно образложени;
 - Министерството за труд и социјална политика неневремено одлучува по жалбите на граѓаните, не постапува ниту по пресуди на Управен суд донесени во корист на граѓаните, а при донесување на одлука по жалба често не ја оценува оправданоста на жалбените наводи за неправилна и нецелосно утврдена фактичка состојба;
 - Износот на правото на еднократна парична помош на годишно ниво во Законот за социјална заштита се определува за секој Центар поодделно, во зависност од вкупниот број на жители на подрачјето за кое е надлежен Центарот. Во пракса, Центрите за социјална работа го надминуваат определениот износ, поради што граѓаните кои имаа право на еднократна парична помош реално не можат да ги добијат средствата по неколку месеци, па дури и со години.

Препораки

- законските рокови за одлучување;
- Министерството за труд и социјална политика да преземе мерки за поажурно водење евиденција за приемот на жалбите на граѓаните и квалитетно одлучување во законски предвидениот рок, како и мерки за зајакнување на организацијата и капацитетите на надлежните одделенија заради поголема социјална сигурност на граѓаните;
 - Министерот за труд и социјална политика секогаш кога за тоа има потреба да предложи зголемување на износот на средствата за еднократна парична помош на годишно ниво, а Владата со Одлука позитивно да се изјасни со цел да се обезбедат средства согласно реалните потреби на граѓаните во социјален ризик.

ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Народниот правобранител постапувајќи по претставките на граѓаните за заштита на правата од областа на пензиското и инвалидското осигурување, како лични, материјални и неутуѓиви права, гарантирани со Уставот на Република Македонија и Законот за пензиското и инвалидското осигурување и оваа извештајна година констатира ненавремено и неефикасно постапување на државните органи во управните постапки иницирани по барање на граѓаните.

Претставките на граѓаните се однесуваа на повреда на правата од инвалидска, старосна и семејна пензија, непочитување на законските рокови за одлучување, проблеми со стекнување на правото на пензија врз основа на меѓународни и билатерални договори, како и во однос на пресметувањето на пензискиот стаж. Помал број на претставки се однесуваа на неостварени

права на паричен надоместок за телесно оштетување, неосстварени права на сместување во пензиски дом под закуп, за право на работа со скратено работно време, право на минимална пензија, неисплатена отпремнина од страна на работодавачот и слично. Исто така, граѓаните поднесуваа претставки поради повреда на правата поврзани со пензијата како предмет на извршување, но бројот на ваквите претставки оваа година беше значително намален.

Во случаите кога се потврдуваа наводите на подносителите во врска со неосновано задржување на средствата, Народниот правобранител му укажуваше на надлежниот орган за обврската за задршка на законски дозволения износ кој не смее да надмине една третина од износот на пензијата, кои Укажувања беа прифатени од органот. Во дел од претставките утврди дека беа издадени опомена пред тужба или веќе беа донесени судски одлуки, при што Народниот правобранител не констатира повреда на правата, а граѓаните ги информираше дека органот постапил согласно законот.

По претставките во кои граѓаните бараа интервенција поради проблеми при остварувањето на правото на пензија врз основа на меѓународни и билатерални договори, особено при остварувањето на сразмерниот дел на пензија или при пензионирањето со стаж остварен во поранешните југословенски републики, Народниот правобранител до надлежниот Фонд доставуваше укажување за континуирана соработка со странските надлежни органи, како и непосредно да ги контактира службените лица во странските надлежни органи. Овие преземени акции наидоа на успех и резултираа со остварување на правата на граѓаните.

По однос на претставките за остварување на правото на семејна пензија, Народниот правобранител постапуваше по секој поединечен случај со соодветно обраќање до надлежниот орган, по што дел од подносителите на претставки ги остварија правата, а тие што не можеа да го остварат правото ги информираше за условите и начините за остварување на ова право.

Голем број претставки беа поднесени во врска со пензискиот стаж, а постапувањето по истите покажа дека осигурениците се доведени во незавидна положба поради неплатени придонеси. Дури и по донесените судски одлуки, врз основа на кои работодавачите се задолжени да ги платат придонесите, и најчесто постапуваат по одлуките и ги плаќаат, проблемот се јавува поради неплатените камати за задоцнетото плаќање на придонесите. Ова, пак, е причина пензискиот стаж да не биде евидентиран во матичната евиденција на Фондот, и од друга страна, осигуреникот да не може да го оствари своето право. За непречено остварување на правата на граѓаните би требало Фондот да ги евидентира платените придонеси, независно од каматата, но во пракса тоа не се прави, што укажува дека треба да се преземат соодветни мерки спрема работодавачите поради ненавремените исполнувања на обврските, а не граѓаните да ги сносат последиците со неможност да го остварат правото.

Претставките за правата од старосна пензија најчесто се поради неможност да се оствари ова право, затоа што недостасува соодветна документација потребна за евидентирање на пензискиот стаж или поради неисполнети законски услови за остварување на правото на старосна пензија. Дел се однесуваа и на грешки во пресметаниот износ на пензиската основа, како и на бавност во постапувањето на надлежните органи. Во контекст на изнесеното, Народниот правобранител утврди случаи на погрешно евидентирање на податоците во матичната евиденција, ненавременно платени придонеси, како и ненавременно доставување податоци до Фондот за пензиско и инвалидско осигурување од страна на работодавачите. Народниот правобранител постапувајќи по поднесените граѓански претставки, му укажуваше на Фондот за преземање на мерките предвидени со Закон за наплата на придонесите за да се обезбеди остварување на правата на осигурениците, по што Фондот постапуваше во случаи кога беа исполнети законски предвидените услови.

Граѓаните изразуваа незадоволство и поради непочитување на законските рокови за остварување на правата од пензиско и инвалидско осигурување и тоа како од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, односно подрачните единици на Фондот (Филијалите и Деловниците), така и од Државната комисија за одлучување во втор степен во управна постапка и постапка од работен однос. Според Народниот правобранител потребна е поголема комуникација меѓу органите заради навремено доставување на предметот по жалба,

и непречено постапување во повисока инстанца. Исто така, одолжувањето на постапувањето по барањата/жалбите на граѓаните и долготраењето на постапките пред надлежните органи во областа на остварувањето на правата од пензиското и инвалидското осигурување, претставува повреда на правата на граѓаните, поради што многу пати писмено и преку непосредни увиди презеде соодветни интервенции.

Постапувањето по укажувањата и интервенциите на Народниот правобранител пред првостепениот и второстепениот орган, во насока на забрзување на постапките и ефикасност во одлучувањето, се уште не е на задоволително ниво, и не секогаш органите кои мериторно одлучуваат покажуваат подготвеност за соработка со цел навремено постапување заради остварување на правата на граѓаните од пензиската област.

И оваа, како и претходната извештајна година, најголем е бројот на претставките во врска со остварување на правото на инвалидска пензија. Најчесто граѓаните изразуваат незадоволство поради субјективноста во оценувањето на работната способност од страна на надлежните комисии. Одделението за оцена на работната способност при Фондот за пензиското и инвалидското осигурување, како орган надлежен за реализација на правото на инвалидска пензија, значително е поефикасен и побрз во донесувањето на одлуките во однос на изминатите години, но сепак, граѓаните се незадоволни од донесените одлуки, поради што вложуваат жалба пред второстепениот орган, што од друга страна, ја одолжува постапката. Народниот правобранител во рамките на своите надлежности, интервенираше пред Фондот во однос на реалното утврдување на фактичката состојба и утврдување објективни наоди, со цел граѓаните со изгубена работна способност да го остварат правото на инвалидска пензија.

И во овој извештаен период имаше оплаки од граѓаните во однос на законските обврски за контролни прегледи после оствареното право на инвалидска пензија. Но, со оглед на фактот дека станува збор за законски утврдени услови, Народниот правобранител нема можност да интервенира.

Народниот правобранител им посвети должно внимание на граѓаните со давање на одговори на поставени прашања од пензиската област со појаснување на законските одредби и постапките пред надлежните органи, со цел граѓаните да се информираат за правната регулатива, полесно остварување на уставните и законските права.

Констатации

- Непочитување на законските рокови за остварување на правата од пензиско и инвалидско осигурување, како од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, односно Филијалите и Деловниците на Фондот, така и од Државната комисија за одлучување во втор степен во управна постапка и постапка од работен однос, при одлучување во постапки по жалби;
- Поради неплатените камати за задоцнетото плаќање на придонесите Фондот не го евидентира пензискиот стаж во матичната евиденција, а граѓанинот како осигуреник не може да го оствари своето право.

Препораки

- Да се преземат мерки со цел поефикасно одлучување по барањата на граѓаните од пензиска област и поголема комуникација меѓу органите заради навремено доставување на предметите по жалба и донесување одлуки со почитување на законските рокови;
- Да се евидентираат платените придонеси за граѓаните од страна на Фондот, независно од каматата, а спрема работодавачите да се преземат континуирани мерки поради ненавремените исполнувања на обврските.

ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ И ЗАШТИТА

Во извештајниот период не е констатирано подобрување во работата на органите кои одлучуваат по барањата на граѓаните од здравствената заштита и здравствено осигурување, поради што граѓаните со потешкотии ги остваруваа правата од оваа област. Повторно беа нотирани ненавремени постапувања на некои од подрачните служби за здравствено осигурување, како и неизвестување на граѓаните за текот на постапувањето по нивните барања. Иако бројот на претставките оваа година бележи намалување нема промени во однос на проблемите и областите за кои е побарана заштита на правата од страна на граѓаните.

Имено, најголем број претставки поднесени до Народниот правобранител беа поради одолжувањето на постапката по барањата или жалбите за права од здравствената заштита и здравственото осигурување. Понатаму, за остварувањето на правото за рефундирање на средства за извршени здравствени услуги, надомест на средства за време на отсуство од работа поради бременост, мајчинство, болест, повреда на работа, за несовесно, нестручно и неквалитетно лекување, правото на болничко лекување, а незначителен е бројот на претставки за остварување на правото за упатување на лекување во странство.

Постапувајќи по поединечните барања на граѓаните, Народниот правобранител се обраќаше до Фондот за здравствено осигурување и Министерството за здравство и бараше ажурирање на постапките, а поради непостапување по првичните негови барања упатуваше укажување и информации до непосредно повисокиот орган и до министерот за здравство со цел да не се попречува во работењето по претставките на граѓаните.

Народниот правобранител преку директни увиди го утврдуваше начинот на постапување во овие органи, ја утврдуваше фактичката состојба по поединечните предмети, и бараше од органите донесување на одлука во најкраток рок. Во тој контекст, Народниот правобранител утврди случаи на непостапување по барањата во законски предвидениот рок, како пред првостепениот орган, така и во второстепената постапка, односно случаи кога Министерството за здравство ја уважуваше жалбата но не беше донесена одлука по повторната постапка во прв степен, како и кога Министерството за здравство ненавремено постапуваше по пресуда на Управен суд. Недоставувањето на списите по предметите, најчесто беше посочувано како пречка за навремено постапување по жалбите на граѓаните и пресудите на Судот, што повторно се рефлектираше врз граѓаните, затоа што одлуката скоро никогаш не ја добиваа во рокот предвиден со законот.

Народниот правобранител во предметите од здравствената област констатираше неажурност и ненавремено постапување по барањата на граѓаните и пречекорување на законскиот рок за постапување и одлучување. За оваа состојба го информира Државниот управен инспекторат, а со Посебен извештај и министерот за здравство, по што по дел од барањата на граѓаните беа донесени одлуки, а по голем дел се уште не е постапено, односно постапката се уште е во тек.

Граѓаните и Здруженија на граѓани бараа интервенција од Народниот правобранител за несоодветно, нестручно и неквалитетно лекување, односно утврдување дека поради грешка на здравствен работник (лекар, медицинска сестра, анестезиолог и сл) настапила смрт на некој нивен близок. Народниот правобранител во овие случаи се обраќаше до Министерството за здравство, Државниот санитарен и здравствен инспекторат, и до Лекарската комора, со барање да се изврши надзор заради утврдување на состојбата, односно дали при третманот и лекувањето на пациентот/ите од страна на лекарите биле запазени медицинските протоколи и правила. Во овој контекст Државниот санитарен и здравствен инспекторат и Лекарската комора покажаа подготвеност за соработка со Народниот правобранител и постапувајќи по негови интервенции вршеа надзор, односно преземаа мерки за испитување на случаите и начинот на лекување на пациентите. Во ниту еден од случаите не беа потврдени наводите за несоодветно, нестручно и неквалитетно лекување од страна на лекарите, поради што подносителите на претставки беа упатувани за евентуална натамошна заштита на правата пред надлежните судови.

Исто така, Народниот правобранител постапуваше и по претставки на граѓани со ретки

болести (цистична фиброза) кои не беа внесени во Националниот регистар за ретки болести и на тој начин немаа еднаков третман и им се ускратуваше можноста за користење на средства од годишната програма за ретки болести која ја донесува Владата на РМ. Постапувајќи по претставката Народниот правобранител интервенираше пред Комисијата за ретки болести, која е одговорна за утврдувањето на дијагнозите на ретки болести. Воедно, се обрати до Министерството за здравство како надлежен орган каде се води и ажурира Националниот регистар и кој се грижи за спроведување на програмата. Во обраќањата на Народниот правобранител и остварените разговори особено беше нагласена потребата од еднаков третман на сите пациенти со ретки болести и обезбедување на подеднаква грижа за пристап до здравствени услуги и медикаменти.

Преземените дејствија резултираа со успех и пациентите со цистична фиброза беа внесени во Националниот регистар за ретки болести, а лекувањето и набавката на лековите продли да се обезбедува преку средствата на Фондот за здравствено осигурување, и со Програмата за ретки болести со која управува Министерството за здравство.

Оваа година во помал број беа доставени претставки за рефундирање и признавање на средства од страна на подрачните служби на Фондот за извршени здравствени услуги или за набавка на лекови, и по интервенција на Народниот правобранител граѓаните кои користеле услуги во здравствени установи кои имаат склучено договор со Фондот за здравствено осигурување ги остварија своите права, односно средствата им беа рефундирани.

Народниот правобранител постапуваше и по претставки кои се однесуваа на прекин на задолжителното здравствено осигурување на лица кои не се задолжително осигурани по ниеден друг основ, поради давање на невистинити податоци за висината на остварен приход во претходната година. Во постапувањето по овие предмети Народниот правобранител со своите обраќања до Фондот за здравствено осигурување и до Министерството за здравство укажуваше на потребата при одлучувањето по жалбите на подносителите да се имаат предвид одредбите на Законот за дополнување на Законот за здравствено осигурување кои предвидуваа запирање на кривичните постапки и ослободување на корисниците од извршување на казната.

Констатации

- Граѓаните не се задоволни од начинот на лекување во здравствените установи, болниците и клиниките, и се сомневаат во стручноста и квалитетот на дадената здравствена услуга од страна на здравствените работници;
- Поради отсуство на квалитетна соработка помеѓу Министерството за здравство и Подрачните служби на Фондот за здравствено осигурување граѓаните ненавремено добиваат одлуки по нивните барања и жалби за права од здравствено осигурување и здравствена заштита;
- Министерството за здравство ги попречува граѓаните во ефикасното одлучување по нивните тужби, на начин што не ги доставува списите по предметот до Управниот суд. Иако се донесуваат пресуди во корист на граѓаните, при повторното

Препораки

- Да се преземат мерки за поголемо почитување на граѓаните како пациенти и нивно навремено и целосно информирање за третманот и начинот на лекување во здравствените установи;
- Министерството за здравство и Фондот за здравствено осигурување да ги почитуваат законските рокови во постапките по барањата и жалбите на граѓаните за ефикасно остварување на правата од областа на здравството;
- Да се преземат мерки за подобра организираност и соработка на службите во Министерството за здравство и во подрачните служби на Фондот за здравствено осигурување заради навремено доставувањето на списите по предметите и ефикасно одлучување по истите.

Констатации

рагледување и одлучување по предметот се носат решенија со кои се одбиваат барањата, поради што граѓаните се принудени во долги постапки да ја докажат основаноста на барањето за определено право.

ПРАВА НА ДЕТЕТО

Основната цел и суштината на сите акции за почитување на човековите права на децата е да се обезбедат еднакви права и слободи за сите деца, овозможување достоинствен живот и почитување на детето како носител на овие права. Обврска на секоја држава членка која ја ратификуваше Конвенцијата за правата на детето, вклучително и Република Македонија е да создаде и да ги подобри постојните услови за развој на децата, и за нивно учество во општествените, културните, образовните и други активности неопходни за нивниот развој и благосостојба.

Во пракса остварувањето на правата на децата и нивното почитување се уште не е на задоволително ниво, што го потврдуваат случаите на повреда на правата на детето во семејството, училиштето, во установите за згрижување на деца, вклучително и во однос на правата на децата со посебни потреби.

Поради тоа потребни се континуирани активности за подобрување на постојните услови за остварување на правата на децата, поголема промоција на детските права, едукација за препознавање на повредите од самите деца, но и обуки и јакнење на свеста кај возрасните за значењето на правата на децата и нивно почитување и вклучување при донесување одлуки кои ги засегаат самите деца.

Права на детето во семејството

Во извештајната година повторно најголем број на претставки се однесуваат на неостварување или отежнатото остварување на правото на лични односи и непосредни контакти на детето со родителот со кого не живее. Притоа, заштита на наведеното право беше побарана од страна на родители или роднини на детето, често пати и поради незадоволството од работењето на Центрите за социјална работа, поточно одлуките во врска со правото навидување.

Народниот правобранител им укажуваше на Центрите за социјална работа при одлучувањето да го имаат предвид најдобриот интерес на детето, да го сослушаат неговото мислење и да донесат одлука која пред се ќе обезбеди непречено остварување на ова право гарантирано со Конвенцијата и Законот за семејството.

Ваквиот став, Народниот правобранител го имаше и во случаи во кои еден или двајцата родители се на издржување на казна затвор, укажувајќи дека правото на одржување на лични односи и непосредни контакти на децата со родител/ите единствено може да биде ограничено ако е во спротивност на најдобриот интерес на детето.

Народниот правобранител утврди дека ова право на детето отежнато се остварува не само кога родителите живеат во Република Македонија, туку и кога еден од родителите со детето/

децата заминува или живее во странство. Следејќи го начинот на постапување и преземените активности од страна на надлежните центри за социјална работа, Народниот правобранител во неколку случаи утврди дека донесеното решение за остварување на лични односи и непосредни контакти на надлежниот центар за социјална работа практично не се остварува. Имено, едниот родител со детето ја напушта државата без согласност на Центарот или без согласност на другиот родител, а Центарот не може да ги спроведува сопствените решенија, со што се прекинува контактот помеѓу детето и родителот со кого не живее, што е на штета на детето и неговото право да биде со двајцата родители.

Во вакви случаи, Народниот правобранител укажуваше да се преземат мерки против родителот, односно Центарот да поднесе кривична пријава за постоење основано сомнение за сторено кривично дело „Одземање на малолетник“, а родителот се советува да отпочне постапка пред надлежните органи заради остварување на правото навидување со детето, согласно Хашката конвенција за граѓанско-правните аспекти на меѓународно грабнување на деца, со оглед на тоа што станува збор за деца- државјани на Република Македонија.

Како проблем беше нотирано издавањето на патна исправа за детето кога еден од родителите се противи, односно не дава согласност за издавање патна исправа на детето, по што од страна на Центарот како орган кој се грижи за правата и интересите на децата се дава согласност по барањето.

Народниот правобранител во неколку случаи утврди дека родителот го известува Центарот и Министерството за внатрешни работи зошто се противи за издавањето патна исправа, односно за сомневањето дека патната исправа ќе биде злоупотребена, и детето ќе биде изнесено од државата. Центарот, иако го обврзува родителот за секое заминување со детето надвор од земјата да биде известен благовремено, истото не се почитува, поради што незадоволството на другиот родител преминува во сомневање во објективноста на стручното постапување на органот.

Во случаите кога родители се сомневаа во стручноста на тимот кој постапува по конкретно барање согласно Законот за семејството, Народниот правобранител бараше од ЈУ Завод за социјални дејности да изврши надзор над стручната работа на тимот и да утврди дали преземените мерки се во интерес на детето или, пак, се во интерес на родителот. Воедно, на надлежните центри за социјална работа им укажуваше да преземат мерки заради упатување на родителите на соодветен третман и стручна помош во соодветни установи и институции, а со детето/децата да се работи во насока на надминување на траумите и евентуалниот отпор за контакти ивидување со родителот со кого не живее.

Притоа, нотирани се позитивни промени во односите меѓу сопружниците, се воспоставуваа редовни односи на релација дете-родител, со штовидувањата се реализираа или под надзор на Центарот за социјална работа или самостојно, во место определено од Центарот. Констатирано е поефикасно постапување на центрите за социјална работа и подобрена комуникација помеѓу центрите за социјална работа во однос на барањата на родителите за донесување решение за уредување на начинот и динамиката на остварување на лични односи и контакти со детето/цата, кога детето и родителот не живеат во исто место, односно град.

Генерално, од постапувањето по предметите по однос на ова право на детето, Народниот правобранител констатира дека често пати не се остварувавидување, или, пак, отежнато се остварува поради односот на родителите, односно непостапување по решенијата на центрите за социјална работа, но и поради ненавременото реагирање и преземањето мерки од страна на надлежните центри за социјална работа спрема родителот кој го попречува спроведувањето на решението, со што му се предизвикува штета на детето, и негативно влијае на неговиот правилен развој.

Според Народниот правобранител, Меѓуопштинските центри за социјална работа треба поажурно и во континуитет да ја следат состојбата во семејствата кои се во ризик. Почесто да ги следат ефектите од преземените дејствија, да им укажуваат на пропустите и слабостите на родителите во односот и воспитувањето на децата, но исто така, да ги преземаат законските мерки во случаи кога свесно и намерно родителот/ите ги избегнуваат родителските обврски.

Следејќи го секој случај поединечно, Центарот за социјални работи може да го следи развојот на настаните и состојбата во семејството што е во ризик, со што ќе се создадат услови како надлежен орган навремено да реагира, и да превенира поголеми нарушувања во брачната/вонбрачната заедница, а со тоа и евентуалните негативни последици, занемарувања или злоупотреба на детето во семејството.

Семејно и друг вид насилство врз децата и помеѓу децата

Претставки за заштита на децата од насилство во семејството и друг вид насилство, вклучително и за сексуалната злоупотреба на деца поднесуваа најчесто родителите на децата при престанок на брачната заедница, или кога децата се доверени на чување и одгледување кај едниот родител.

Во повеќето случаи семејното насилство го пријавуваа самите жртви, односно мајките на децата, при што укажуваа дека сторители на насилството се нивни брачни/вонбрачни другари со кои живеат или повеќе не живеат, а во еден случај таткото се пожали на насилство врз дете од страна на партнерот на неговата поранешна сопруга.

Народниот правобранител, постапувајќи по наведените претставки се обраќаше до надлежниот Меѓуопштински центар за социјална работа, органите на полицијата, или здравствените установи заради испитување на наводите за насилство со укажување да преземат мерки за заштита на жртвите од семејно насилство, но и мерки спрема сторителите на насилството, имајќи го предвид најдобриот интерес на детето и правото на детето за правилен раст и развој.

Во случаи кога беше потврдено семејно насилство од страна на Центрите за социјална работа се преземаа мерки за сместување на жртвата/ите во Центар за лица-жртви на семејно насилство, мерки за здравствена заштита, соодветна психо-социјална интервенција и третман, а се поднесуваа и предлози за привремени мерки за заштита од семејно насилство до надлежниот суд, спрема сторителите на насилството.

Народниот правобранител, во ниту еден од случаите по кои постапуваше не беше известен дека е побарана или изречена привремена мерка –отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот, односно жртвата го напушташе домот и се сместуваше во Центар за жртви на семејно насилство.

Воедно, иако со решение на Владата на Република Македонија од 28.04.2015 година беше конституирано Националното координативно тело против семејно насилство, освен донесување на Деловник за работа истиот практично не профункционира.

По неколку претставки во кои се бараше правен совет за заштита од семејно насилство, Народниот правобранител ги советуваа подносителите за начините за заштита, односно како да постапат, за што изготвуваше писмени известувања, по што бараше дополнување/појаснување на конкретни настани заради преземање мерки за заштита, но истите ниту се јавија повторно ниту ги дополнија претставките. Оттука, и препораката за потребата од поголема информираност, но и охрабрување на жртвите за целосно водење на постапките за заштита од семејно насилство, уште повеќе ако се има предвид дека децата на директен или индиректен начин се јавуваат како жртви на насилство во семејството, а поради возраста и нивната зрелост стравуваат овие случаи да ги пријават до надлежните органи.

Покрај заштита од семејно насилство, Народниот правобранител постапуваше за заштита на децата од телесно и психичко малтретирање во училиштата од страна на наставен кадар, заштита од насилство од страна на полициско службено лице, како и заштита од сексуално вознемирување и недолично однесување на професор кон ученичка во средно образование во Штип.

Народниот правобранител по добиени сознанија од средствата за јавно информирање дека за време на часот, наставник физички нападнал ученик во основно училиште во Свети

Николе, по сопствена иницијатива покрена постапка и побара преземање мерки од страна на директорот, Секторот за внатрешни работи Штип, а упати барање и до Државниот просветен инспекторат заради вршење инспекциски надзор во основното училиште. Притоа, укажа на потребата од итно и неодложно постапување, имајќи ја предвид сериозноста на случајот, како и преземање соодветни мерки за заштита на ученикот и мерки спрема наставникот доколку се потврдат наводите за физичко малтретирање. По испитување на случајот, Народниот правобранител беше известен дека на наставникот му била изречена дисциплинска мерка, односно парично бил казнет во висина од 15% од месечната плата, во траење од 5 месеци, односно до истекување на Договорот на определено време. Исто така, бил задолжен со плаќање глоба од 600 евра во денарска противвредност согласно Законот за прекршоците против јавниот ред и мир, а родителите на детето по обезбедување на потребната документација (лекарско уверение) биле упатени да поднесат кривична пријава против наставникот за лесна телесна повреда.

Народниот правобранител во овој, како и во другите случаи, иако не биле потврдени наводите за физичко малтретирање на ученик/ци упати укажувања до директорите на училиштата за преземање на соодветни мерки за заштита на децата од сите облици на физичко и психичко малтретирање, и спроведување на дисциплината во училиштето со почитување на личноста и достоинството на децата, како и обврската, меѓу другото, да водат сметка за соодветноста на воспитниот кадар кој работи со децата.

Во друг случај, Народниот правобранител со загриженост констатира физичко малтретирање на ученик во скопско основно училиште, од страна на припадник на Министерството за внатрешни работи, по што следуваše запирање на постапката по пријавата на родителот од страна на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, иако стануваше збор за повреда на права на дете.

Имено, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди наместо целосно да спроведе постапка и да ја утврди фактичката состојба во врска со однесувањето и постапувањето на полицискиот службеник, за кој има пријава за физичко малтретирање на дете во основно училиште, повикувајќи се на изјавата на родителот дека се откажува од пријавата, го извести Народниот правобранител дека нема да врши натамошни проверки по изнесените наводи во претставката. Поради тоа, Народниот правобранител до министерот за внатрешни работи достави Иницијатива за поведување на дисциплинска постапка против службеното лице, како и копие од обезбедената документација за случајот, меѓу кои и ЦД-РОМ од видео надзорот во училиштето, со укажување Министерството за внатрешни работи и неговите организациски единици навремено и квалитетно да ги испитуваат случаите, да соработуваат со Народниот правобранител како контролен механизам, со цел ефикасна заштита на правата и слободите на граѓаните. Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди постапувајќи по оваа Иницијатива повторно го отвори случајот и го обезбеди целокупниот службен материјал во врска со настанот, по што ги потврди наводите во иницијативата и барањето на Народниот правобранител, во однос на еден од двајцата полициски службеници. Исто така, ги прифати укажувањата на Народниот правобранител за неопходноста од натамошно водење на постапката, со оглед на тоа дека како жртва се јавува дете и до Основно јавно обвинителство Скопје достави известување, повикувајќи се на Барањето на Народниот правобранител за утврдување на кривична одговорност за полициските службеници во врска со случајот.

Не помалку загрижува случајот по анонимна пријава за сексуално вознемирување на ученичка и недолично однесување од страна на професор во Штипско средно училиште. Народниот правобранител по преземените дејствија кон раководството и стручната служба на училиштето, и потврдувањето дека ваков случај претходно бил пријавен во училиштето, констатира дека не биле преземени сите мерки за расветлување на случајот, ниту за сериозноста на наводите се информирани родителите на ученичката.

Директорот и стручната служба на училиштето, загрижени за рејтингот не ги преземаа потребните мерки, и дополнително по наше укажување го контактираа родителот на детето и истиот бил информиран за случувањето, а спроведената анкета со учениците во неколку случаи потврди несоодветно однесување од страна на професорот.

Поради тоа Народниот правобранител побара од Министерството за внатрешни работи и Државниот просветен инспекторат да се испита целосно случајот и да се постапи согласно надлежностите, доколку се потврдат наводите во анонимната пријава.

Државниот просветен инспектор ја запре постапката, со образложение дека не се утврдени повреди согласно надлежностите на Просветниот инспекторат, додека Министерството за внатрешни работи, Сектор за внатрешни работи-Штип по целосното испитување на наводите во Барањето на Народниот правобранител, како и комплетирање и документирање на случајот, поднесе кривична пријава до ОЈО Штип против професорот, за сторено кривично дело „Обљуба со злоупотреба на положбата“, а против директорот на училиштето и Државниот просветен инспектор за сторено кривично дело „Непријавување кривично дело или сторител“.

Претставка за злоупотреба и физичко малтретирање на дете сместено во Ученички дом/Интернат Крива Паланка достави мајката на детето, по што Народниот правобранител покренала постапка пред надлежните во Домот. Поради тоа што се негираа наводите во претставката од страна на директорот на домот, а притоа имајќи предвид дека станува збор за дете, меѓу другото и поради тоа што мајката во претставката наведе сериозни обвинувања за злоставување на ученикот од другите деца, физичко наилство врз него, како и сомневање за користење на дрога за што пријавила во полициска станица, Народниот правобранител за случајот го извести Министерството за внатрешни работи. По преземените мерки за испитување на пријавата на мајката и согласно барањето на Народниот правобранител, Секторот за внатрешни работи Куманово до Основното јавно обвинителство поднесе кривични пријави против две деца сместени во Домот поради постоење основано сомнение дека сториле кривично дело „Насилство“, а поднесе и кривични пријави против директорот и наставникот во ученичкиот дом, поради постоење основано сомнение дека сториле кривично дело „Несовесно работење во службата“.

Права на деца припадници на ранливи и маргинализирани групи

Народниот правобранител го следеше остварувањето на правата на децата во ризик, припадници на ранлива и маргинализирана категорија, и за таа цел покрај постапувањето по претставки за заштита на правата на овие деца изврши непосредни увиди, односно посети на Дневните центри за згрижување на деца на улица и на Јавните установи во кои беа сместени како деца во ризик.

Постапувајќи по претставка на родител со одземено родителско право за заштита на правата на две деца сместени во Јавната установа за сместување на деца со воспитно-социјални проблеми „25 Мај“-Скопје и Јавната установа за сместување на деца со нарушено поведение „Ранка Милановиќ“-Скопје, Народниот правобранител утврди дека овие установи не успеаја во целост да им помогнат на децата за подобрување на нивното однесување и правилен развој. Беше извршена посета на установите заради согледување на условите, капацитетите, и генерално состојбата и ефектите од работењето со децата сместени во истите.

При посетата констатирано е дека децата сместени во установите се повеќе надвор отколку во местата за сместување, често се во бегство, а стручните лица не се во можност да ги исполнат планираните цели со индивидуалните планови и програми за работа. Иако, стручните лица од овие установи го известиле надлежниот Центар за социјална работа дека децата не се прилагодени на институционалниот начин на живеење, односно дека нема соодветни услови за престој и третман во установата, Центарот продолжува со изготвување на решение за сместување на децата во установите од кои бегаат и се надвор на улица.

Во однос на работењето на органот како старател на овие деца, Народниот правобранител утврди недоволна ангажираност и посветеност, ретки посети на децата во Установите, а во конкретниот случај повеќе од една година. Иако бил запознат со проблемот Центарот не преземал суштински мерки за промени во интерес на детето, вклучително и промена на обликот на згрижување.

Народниот правобранител констатира дека дел од децата само ја смениле установата за згрижување, односно наместо подобрување на однесувањето и нивно евентуално враќање во семејството, истите од „25 Мај“-Скопје се упатуваат во „Ранка Милановиќ“-Скопје, поради нарушеното поведение. Едновременно, Народниот правобранител утврди случај кога само неколку часа по доаѓање во установата, детето ја напушта истата и повеќе не е вратено во установата, случаи на деца и млади кои се упатени во Установа, а се надвор од неа, по основ на вонбрачно живеење, создавање на семејство, (станува збор за малолетни мајки). Потоа случај кога родител не го пушта детето да се врати во установата, како и неколку случаи кога децата/младите се пуштени на приспособување во домашна средина, и во тој период додека не се во установата, отсутствуваат од настава, а нема соодветен документ дека ова е дозволено од страна на Судот или Центарот, во зависност од тоа кој ги упатува во установата. Загрижува и констатацијата дека често децата/младите кои ги среќаваме при нашите посети во Воспитно-поправен дом-Тетово, Велес претходно поминале низ овие установи.

Наведените констатации Народниот правобранител ги презентираше на работилница за состојбата и предизвиците на децата и младите со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведение сместени во установи, пред преставниците на надлежните органи и институции и препорача преземање на итни мерки и активности за надминување на состојбата на остварување на правата на децата сместени во установи од секаков аспект.

Во конкретен случај, Народниот правобранител после подолго интервенирање и укажување за надминување на проблемот со несоодветниот облик на згрижување, односно сместување на деца во установа, покрај Центарот за социјални работи и Установата, во своите интервенции ги вклучи и Министерството за труд и социјална политика и ЈУ Завод за социјални дејности, по што се промени начинот на згрижување од институционална во вон-институционална форма, во интерес на децата.

Исто така, Народниот правобранител преку Одделението за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби изврши посета на Дневните центри за сместување на деца на улица, при што утврди дека нема доволно кадар за работа со овие деца во дневните центри и дека децата повторно се на улица и питачат или вршат други работи. Воедно, констатира дека и понатаму проблем е незапишувањето на раѓањето на децата во матичната книга на родени, неможност да бидат вклучени во основно образование, а недоволно се преземаат мерки и активности од страна на надлежните органи за работа со родителите на децата на улица, за подигнување и зајакнување на нивните родителски потенцијали и можности и за подобрување на материјалната состојба на семејството заради спречување на питаењето како начин на егзистенција на семејството.

Според Народниот правобранител обврска на државата е да обезбеди услови за заштита и помош на децата, затоа што заштитата на децата се остварува со обезбедување на услови и ниво на животен стандард што одговара на нивниот физички, ментален, емоционален, морален и социјален развој. Потребно е создавањето на основни предуслови за остварување на основните човекови и посебните детски права, што е во согласност со Конвенцијата за правата на детето.

Права на парични примања (за дете)

Согласно Законот за заштита на децата, се обезбедуваат определени права, средства и облици за заштита на децата, при што правата на децата што се состојат во парични примања се лични права и не можат да се пренесуваат. Во овој контекст, за парични примања се сметаат примањата по основ на детски додаток, посебен додаток, еднократна парична помош за новороденче, родителски додаток за дете и партиципација.

Значителен број на претставки беа доставени од страна на жени-мајки, во кои укажаа на повреда на правото на парични примања за нивното дете. Од постапувањето по претставките,

Народниот правобранител констатира дека мајките особено со потешкотии го остваруваат правото на родителски додаток за трето дете. Имено, по поднесено барање, Центрите за социјална работа не носат решение за остварување на родителски додаток за трето дете во законски предвидениот рок, поради што Народниот правобранител доставуваше укажување за донесување на решение, по што подносителките го остваруваа ова право. Меѓутоа, проблемот не се реши во целост, затоа што мајките се соочија со проблемот на нередовна, односно задоцнета исплата на надоместок за родителски додаток за трето дете, особено за подрачните единици во Карпош, Чаир и Бутел.

Народниот правобранител достави Посебна информација до Министерството за труд и социјална политика за проблемот со нередовната и задоцнета исплата на средствата за родителски додаток за трето дете, со укажување да се преземат мерки за забрзување на постапката за исплата на надоместокот за родителски додаток за трето дете, и непречено остварување на ова право. По ова, на мајките кои поднесоа претставка за заштита на правата им беше исплатен надоместокот за трето дете.

Во неколку случаи Народниот правобранител констатира дека од страна на Центарот за социјална работа првично се носи решение со кое на мајката и се признава право на родителски додаток за трето дете, а потоа со друго Решение по извесен период ова право се укинува поради неисполнување на условите.

Според Народниот правобранител ваквото постапување е показател за неефикасното работење на Центарот за социјална работа и несериозниот пристап кон обврските на службеното лице кое треба целосно и правилно да ја утврди фактичката состојба во однос на исполнетост на законските услови, а не корисникот/ците на ова право да трпи/ат последици со донесување на негативно решение по барањето. Народниот правобранител ги советува граѓаните да ја продолжат постапката со поднесување жалба до Министерство за труд и социјална политика, и по дадени насоки за постапување Министерството ги презеде мерките во негова надлежност, со што граѓаните кои ја продолжиле постапката со вложување жалба го оствариле правото.

Мал е бројот на доставени претставки за повреда на правото на посебен додаток за дете што укажува дека е потребна поголема информираност на граѓаните за начините и можностите за барање заштита на правата од овој вид. Во врска со висината на посебниот додаток, Народниот правобранител по претставка на родител на две деца со посебни потреби побара од Министерството за труд и социјална политика да се разгледа можноста за зголемување на висината на овој додаток, по што беше информиран дека ќе се прават анализи за можноста за зголемување на висината на посебниот додаток за сите родители на деца со пречки во развојот.

Здравствена заштита на децата

Во извештајната година значително е зголемен бројот на претставки од родители од повеќе градови во Републиката, поднесени поединечно, или како групна претставка, кои се против вакцинирањето на нивните деца, во кои бараат заштита на правата на нивните деца поради попречување на нивниот упис во детските градинки, односно основните училишта, наведувајќи дека им се бара потврда за редовна имунизација на децата.

Постапувајќи по претставките, Народниот правобранител организира заедничка средба со претставници на Министерството за здравство и родителите- подносителите на претставки, на која беа изнесени аргументи за и против потребата од вакцинирање на децата. Воедно, за поединечните случаи за одбивање на запишување на дете во детска градинка достави укажување до Министерството за труд и социјална политика и до Министерството за здравство за преземање мерки за почитување на правата на детето.

Народниот правобранител, со оглед на недовербата и стравот кај родителите во врска со

квалитетот на вакцините за деца, укажа сериозно да се разгледаат аргументите на родителите кои не сакаат нивните деца да бидат вакцинирани, особено евентуалната оправданост на тие аргументи. Исто така, укажа да се преземат мерки и дејствија за поголема информираност на граѓаните за прашања поврзани со вакцините, составот и квалитетот на истите. Побара родителите навремено и континуирано, пред секоја вакцина да бидат информирани за придобивките и евентуалните очекувани реакции или несакани ефекти од страна на педијатрите во соодветните здравствени установи, како и да се преземат мерки за усогласување на правната регулатива, затоа што во Законот за заштита на населението од заразни болести и во Законот за основното образование задолжителноста на вакцините е прецизирана, додека пак тоа не е случај и со Законот за заштита на децата, согласно кој родителите се обврзани да поднесат потврда за здравствената состојба на детето, односно Наод и мислење од соодветна стручна институција за дете со пречки во менталниот развој или телесна попреченост, а не и потврда за примени вакцини.

Министерството за здравство го прифати укажувањето на Народниот правобранител и достави известување до здравствените установи надлежниот медицински персонал на родителите да им даде објаснувања за видот на ваксината и против кое заразно заболување заштитува, информации за производителот, како и објаснување за можните несакани реакции, и за опасностите на кои е изложено детето доколку не се вакцинира.

Народниот правобранител заради утврдување на состојбата со запишување на децата во Детски градинки изврши увид и консултивен разговор во повеќе градинки во Скопје, а телефонски контактираше со дел од градинките низ Македонија, при што утврди дека ниту една Детска градинка нема одбиено дете за прием во градинка кое нема примено вакцина, или ако не е доставена потврда за имунизација.

Поради тоа што на веб страницата на една скопска детска градинка беше објавена Информација со која родителите се известуваат дека се задолжени да достават потврда за вакцинален статус на детето, а во спротивно нема да биде запишано во Градинката, Народниот правобранител направи увид во Градинката, но немаше соопштение со ваква содржина. Народниот правобранител на директорката и укажа Информацијата да биде симната од веб страницата на градинката, од причина што нема законски основ за такво условување, односно истата претставува повреда на правата на децата кои немаат примено вакцини. По укажувањето веднаш беа преземени мерки и Информацијата беше симната од веб страницата на детската градинка.

Во врска со ова прашање, Народниот правобранител постапуваше и по претставки, за кои што се поднесени кривични пријави од страна на група родители до Основното јавно обвинителство против непознат/и сторител/и, одговорни лица на Министерството за здравство, поради постоење основи на сомневање за сторено казнено дело-Производство и пуштање во промет штетни средства за лекување-вакцината Diftekok и ваксината BCG VACCINE, FREEZE-DRIED (Live). Постапките за овие предмети се уште се во тек.

Извештајниот период РОМА С.О.С. од Прилеп побара интервенција со цел заштита на правата на Ромите, поточно испитување на случајот со девојчето кое починало од труење со храна, откако била пуштена на домашно лекување од ЈЗУ Општа болница Прилеп. Народниот правобранител заради целосно расветлување на случајот се обрати до горенаведената болница, Министерството за здравство, до Државниот санитарен и здравствен инспекторат, и до Институтот за судска медицина во Битола, а по добиените информации дополнително се обрати до Основното јавно обвинителство Прилеп, од каде беше известен дека се преземаат мерки по што ќе се одлучи дали евентуално против лекарите кои го лекувале девојчето ќе биде покрената соодветна кривична пријава за несовесно, нестручно и некавалитетно лекување или не.

Образование на децата во основните и средните училишта

Правото на основно/средно образование на детето е утврдено во Законот за основното и Законот за средното образование, според кои образованието е бесплатно и задолжително. Водејќи се од Конвенцијата за правата на детето и горенаведените закони, Народниот правобранител постапувајќи по неколку претставки на родители за запишување на дете во прво одделение бараше од директорите на училиштата при уписот да се почитува пред се најдобриот интерес на детето и да се постапи согласно Законот за основното образование и Одлуката за реонизација, што беше прифатено. Покрај наведеното, интервенираше и поради преместување на наставен кадар од едно во друго одделение во текот на учебната година, укажувајќи дека со тоа се прекинува веќе воспоставениот начин на воспитание и образование на детето и довербата на релација наставник-ученик што негативно може да влијае на личниот и социјален развој, и желбата за редовно следење на образовниот процес кај детето, имајќи ја предвид неговата возраст.

По добиени сознанија од средствата за јавно информирање дека во едно скопско училиште учениците од турска заедница повеќе од четири месеци не следат настава, поради тоа што наставникот си заминал, а друг наставник не бил вработен, Народниот правобранител покренала постапка за заштита на правото на образование на учениците на мајчин јазик. Во тој контекст од директорот на училиштето и Министерството за образование побара да се преземат мерки за вработување на нов наставник и обезбедување услови за непречено остварување на ова право на децата, по што Народниот правобранител беше известен дека во училиштето е вработен нов наставник, а за изгубените часови ќе се подготви соодветна скратена наставна програма за совладување на материјалот.

Народниот правобранител по сопствена иницијатива постапуваше во заштита на правата на децата во градинките и училиштата на територијата на општина Аеродром, по добиени сознанија дека на децата им биле поделени прашалници од страна на наставниците за пополнување на истите од родителите, а во врска со работата на Општината.

Општина Аеродром одговори дека децата не биле инволвирани, туку замолени, ако сакаат да го предадат прашалникот на родителите, додека Државниот просветен инспекторат по извршениот надзор во една детска градинка констатира дека општината спровела анкета од информативен карактер во однос на проекти имплементирани во воспитно-образовниот процес, при што анкетните прашалници не биле проследени преку децата, туку биле доставени директно на родителот.

Поради тоа што информациите беа добиени преку средствата за јавно информирање без конкретно наведување на училиште или градинка за такво постапување, Народниот правобранител ги извести надлежните органи за ставот дека во градинките и училиштата децата треба да се стекнат со воспитание и образование, а не истите да се користат за доставување писмена и материјали кои се однесуваат на работата на општината или за остварување на други цели, надвор од воспитно-образовниот процес. Воедно, вклучувањето на децата во ваков вид на активности ги става децата во непримерна позиција да изигруваат општински доставувачи, а родителот, пак, во состојба да мора да одговори на прашалниците стравувајќи од евентуални последици врз детето.

Во однос на работењето на основните училишта, односно одлуките на оваа општина, родители чии деца учат во ОУ „Ѓорѓија Пулевски“ и „Љубен Лапе“ поднесоа претставки со поплака, поради тоа што на почетокот на наставата се интонира химната на Република Македонија, односно не им се дозволува следење на наставата на децата кои доцнат на интонирањето на химната.

Народниот правобранител достави Информација со предлог за преземање мерки до Министерството за образование и наука, при што укажа на почитување и непречено остварување на воспитно-образовниот процес, согласно Законот за основното образование и одредбите од Законот за употреба на грбот, знамето и химната со кој точно е определено кога се изведува химната како државен симбол на Република Македонија. Едновременно побара Државниот

просветен инспекторат да изврши инспекциски надзор во наведените училишта, со укажување да се преземат мерки за заштита на правото на образование на децата. Министерството за образование и наука предметот го препрати до Државен просветен инспекторат кој, пак, го извести Народниот правобранител дека по преземените мерки утврдил дека е донесена Одлука на Советот на општина Аеродром за интонирањето на химната што не е во спротивност со одредбите од Законот за основно образование.

Народниот правобранител и понатаму останува на ставот дека развојот на чувството за припадност на детето, во текот на воспитно-образовниот процес може да се постигне на разни начини, а не само со интонирање на химната, пример со воведување или збогатување на наставни содржини или организирање на активности за учество на децата. Исто така, не смее да се занемари улогата на родителите, односно семејството во кое детето расте и се развива и неговото влијание во правилниот раст и развој на детето и во тој контекст воспитувањето на детето за припадноста кон определена заедница или општество, како и развивање на чувството за патриотизам од најмала возраст.

Во извештајниот период се повтори проблемот од минатата година за прекин на наставата во основните училишта во Кичево поради неплатен долг за електрична енергија. Народниот правобранител, водејќи се пред се од најдобриот интерес на детето и правото на образование, а од друга страна обврската и надлежностите на локалните власти да обезбедат соодветни услови за остварување на ова право, упати барање до општина Кичево за преземање на итни и неодложни мерки за надминување на настанатата состојба и наоѓање на брзо и ефикасно решение со кое ќе се оствари правото на образование на децата, кое е загарантирано со Устав и закон, а истовремено нема да влијае негативно врз нивната благосостојба и здравје. Во меѓувреме проблемот се реши и децата продолжија со редовна настава.

Претставка за лошите услови во кои се остварува образованиот процес и изнаоѓање просторно решение за следење на наставата во соодветни услови доставија група родители чии деца учат во средно училиште во општина Тетово. Народниот правобранител се обрати до Министерство за образование и наука и до градоначалничката на Општина Тетово заради преземање мерки за решавање на проблемот. Постапката е во тек.

До Народниот правобранител, претставка во име на ученици од една битолска гимназија достави ученичка избрана за дете правобранител во Гимназијата, во која побара заштита на правата на учениците во врска со начинот на предавање и оценување на професори по предметот физика и географија. По одговорот од Државниот просветен инспекторат дека не е утврдена повреда на правата, и дека професорите поседуваат соодветни квалификации за работа и успешно ги извршуваат работните должности, Народниот правобранител го извести директорот на гимназијата за поплаката и побара да се преземат мерки за следење на однесувањето и начинот на работа/предавање на професорите, со цел соодветно и навремено интервенирање за заштита на учениците и нивно квалитетно образование.

Извештајната година ја обележа бојкотот на наставата на средношколците преку кој го изразија незадоволството од новиот концепт и начинот на полагање на државна матура, како и начинот на оценување на знаењето на учениците кои го завршуваат средното образование (екстерното тестирање).

Народниот правобранител во континуитет ја следеше состојбата, и на барање на Средношколскиот пленум беше вклучен во мониторирање на средбата на средношколците со претставници на Министерството за образование и наука. Едновременно, до министерот за образование и наука достави Информација со предлог за преземање мерки, во која, меѓу другото, препорача доследно почитување на принципот на најдобриот интерес на детето, правото на слободно мислење како и почитување на мислењето на детето, согласно Конвенцијата за правата на детето. Исто така, препорача почитување на Европската конвенција за човекови права која го заштитува правото на секој на слобода на изразување, кое право ја вклучува и слободата на сопствено мислење и примање и пренесување на информации или идеи, како и Уставот на Република Македонија кој ја гарантира слободата на уверување, совеста, мислата и јавното изразување на мислата.

Информирајќи го министерот за забелешките на учениците и родителите Народниот правобранител препорача да се преземат мерки, со цел почитување на правото на учениците кои се директно засегнати од реформите во образованието, слободно да ги изнесат нивните ставови и размислувања по однос на прашања поврзани со воспитно-образовниот процес. Во тој контекст побара Министерството за образование и наука сериозно да им посвети внимание на забелешките на средношколците и во разговор со нив да се планираат решенија кои ќе бидат взаемно прифатливи, целосни и квалитетни, а не на штета на учениците.

Народниот правобранител беше известен дека Министерството за образование и наука го повлече новиот концепт на државна матура, додека начинот на полагање на екстерното оценување остана да се спроведува согласно досегашната пракса и покрај забелешките на учениците, како во однос на конципирање на прашањата, условите за полагање, внесување, односно запишување на крајната оценка во свидетелството и влијанието на успехот и сл.

Следствено на бојкотот на наставата, Народниот правобранител постапуваше и по претставки од ученици од средни училишта низ градовите во Република Македонија, поради закани и притисоци од страна на директорите на училиштата и дел од професорите, да не учествуваат на мирниот протест. Народниот правобранител поединечно побара од училиштата да се почитуваат правата на учениците, со укажување дека какво било попречување, закани или притисоци врз нив не е дозволиво, и претставува повреда на правата, што е спротивно на законите и меѓународните договори ратификувани од страна на Република Македонија. Училиштата одговорија дека не се попречни учениците во учество на протестите и дека не се запишуваат отсуствата како неоправдани.

Според Народниот правобранител, потребна е поквалитетна и конструктивна комуникација со учениците, затоа што тие се директно засегнати од реформите во воспитно-образовниот процес, и истиот влијае на нивниот развој и изградба на нивната личност. Воведувањето на реформи во образованието и начините за нивна реализација не треба да се одвива без консултирање, комуникација и дијалог со младите вклучени во образовниот процес, во спротивно придонесува истите да се чувствуваат непотребни и неважни, иако овие промени се однесуваат на самите ученици и тие ги чувствуваат последиците од истите.

Права на деца/лица со посебни потреби

Народниот правобранител преку Одделението за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби го следеше остварувањето на правата на оваа група граѓани пред органите и институциите кон кои надлежно постапува, имајќи ги притоа предвид Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност и Конвенцијата за правата на детето.

Подносителите на претставките бараа заштита на правото за пристап до услуги, добивање бесплатен билет за градски превоз, или за можноста да остварат право на бесплатен меѓуградски и железнички превоз. Воедно, се бараше правен совет за остварување на определено право. Во тој контекст, иако во помал број за разлика од минатата година, не изостанаа претставките во врска со права од социјална заштита, а од содржината на истите се утврди дека децата/лицата со посебни потреби се соочуваат со пречки во остварувањето на правото на додаток на глувост и мобилност, особено поради неодлучување во предвидениот рок, иако поединечно по интервенција на Народниот правобранител се преземаа мерки и подносителите го остваруваа правото.

Во однос на образованието на децата со посебни потреби, треба да се спомене претставката со петиција од родители во основно училиште за префрлување, односно запишување на дете со посебни потреби во посебно училиште, за да не го „попречува“ образованието на другите деца. Во конкретниот случај, детето на родителот што ја доставил претставката не одеше во училиште поради непријатни настани поврзани со детето со посебни потреби, а од страна на Државниот просветен инспекторат беше известен дека ќе се задолжи со глоба од 1000 евра во денарска противвредност поради неисполнување на обврската за задолжително образование.

Народниот правобранител го извести родителот за правото на образование кое подеднакво им припаѓа на сите деца, без оглед на нивниот физички или ментален недостаток, а од училиштето побара да преземе мерки за соодветна адаптација на детето во образовна средина, со вклучување и залагање на наставниот кадар, но и семејството на детето со посебни потреби. Воедно, укажа дека стручните служби треба да работат со детето во случај на отпор да учи во средина каде има дете со посебни потреби, односно дека преместувањето на ова дете не е единствено и најсоодветно решение на проблемот. Државниот просветен инспектор прифати да го повлече барањето за изрекување глоба на родителот, а родителот се обврза да му овозможи редовно посетување на наставата на неговото дете.

Народниот правобранител со организирање на тркалезна маса се приклучи кон активностите за одбележување на Меѓународниот ден на децата со аутизам, а имајќи ги предвид стратегиите во образованието за инклузија и интеграција на овие деца спроведе истражување во врска со остварувањето на правото на образование на децата со аутистичен спектар на нарушување во редовно образование.

Истражувањето покажа дека во поголем дел од основните училишта има запишано деца со аутистичен спектар на нарушување, но не секое училиште е подготвено да му пружи соодветно образование на детето, согласно неговите потреби. Во тој контекст во мал број основни училишта има дефектолог, односно специјален едукатор за работа со дете/деца со аутизам во паралелка, во дел од училиштата дефектологот е мобилен и покрива неколку основни училишта или работи генерално со сите деца со посебни потреби, вклучително и со децата со аутизам неколку пати во неделата, односно не секој ден. Исто така, во некои основни училишта, со децата со аутизам работи единствено наставниот кадар кој одржува настава за сите ученици, иако истиот не е обучен за работа со овие деца.

За констатираните состојби од истражувањето, Народниот правобранител го извести Министерството за образование и наука, а пред стручната и општата јавност ги претстави добиените податоци, со конкретни препораки за надминување на пречките со кои се соочуваат овие деца во остварување на правото на образование.

Народниот правобранител по конкретни случаи во врска со правото на образование на децата со аутистичен спектар на нарушување им укажа на локалните власти и на основните училишта за обврската да создадат предуслови за интегрирање на децата со аутистичен спектар на нарушување и за нивно квалитетно и ефикасно вклучување во редовното образование, а пред се да се создадат инклузивни тимови и да се вработат дефектолози/специјални едукатори во основните училишта, согласно потребите на овие деца.

Значајно е да се истакне дека лицата со посебни потреби побараа заштита во остварување на права од високото образование, односно правото на упис и ослободување од плаќање партиципација, и по преземените мерки од страна на Народниот правобранител постапките завршија со позитивен исход.

Соработка на органите и организациите со Народниот правобранител во областа на правата на детето

Народниот правобранител преку Одделението за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби го следеше остварувањето на правата на оваа група граѓани пред органите и институциите кон кои надлежно постапува, имајќи ги притоа предвид Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност и Конвенцијата за правата на детето.

Подносителите на претставките бараа заштита на правото за пристап до услуги, добивање бесплатен билет за градски превоз, или за можноста да остварат право на бесплатен меѓуградски и железнички превоз. Воедно, се бараше правен совет за остварување на определено право. Во тој контекст иако во помал број за разлика од минатата година не изостанаа претставките во врска со права од социјална заштита, а од содржината на истите се утврди дека децата/

лицата со посебни потреби се соочуваат со пречки во остварувањето на правото на додаток на глувост и мобилност, особено поради неодлучување во предвидениот рок, иако поединечно по интервенција на Народниот правобранител се преземаат мерки и подносителите го остваруваат правото.

Во однос на образованието на децата со посебни потреби, треба да се спомене претставката со петиција од родители во основно училиште за префрлување, односно запишување на дете со посебни потреби во посебно училиште, за да не го „попречува“ образованието на другите деца. Во конкретниот случај, детето на родителот што ја доставил претставката не одеше во училиште поради непријатни настани поврзани со детето со посебни потреби, а од страна на Државниот просветен инспекторат беше известен дека ќе се задолжи со глоба од 1000 евра во денарска противвредност поради неисполнување на обврската за задолжително образование.

Констатации

- Правото на детето да одржува контакти со родителот со кого не живее се уште не се остварува соодветно и непречено. Центрите за социјална работа со мерките што ги преземаат не придонесуваат за видливи промени на овој план, особено кога родителот со кого детето живее своеволно му го ограничува ова право на детето;
- Во случаи на семејно насилство, жртвата меѓу кои и детето го напуштаат домот, а сторителот останува. Се уште не функционира во целост системот за привремени мерки за заштита спрема сторителот на насилството со можност за негово отстранување од домот и забрана за приближување до домот;
- Децата сместени во установите често се во бегство, а стручните лица не се во можност да обезбедат ефикасна заштита и да го променат таквото однесување кај децата;
- Физичкото насилство врз децата во училиштата од страна на наставниот кадар и други службени лица, како и пријавените случаи за сексуално вознемирување укажуваат дека децата не се доволно безбедни во училиштата;
- Наместо разговор и дијалог имаше закани и притисоци врз средношколците поради мирните протести за новиот концепт на Државна матура и екстерното оценување на учениците;
- Надоместоците за родителски додаток за трето дете не се исплаќаат редовно, а со тоа детето и семејството се доведуваат во социјален ризик;

Препораки

- Меѓуопштинските центри за социјална работа да ги преземат сите мерки согласно најдобриот интерес на детето, да го сослушаат неговото мислење и да донесат одлука која пред се ќе обезбеди непречено остварување на ова право на детето, како и мерки спрема родителот кој го попречува правото на одржување на лични односи и непосредни контакти со родителот со кого не живее;
- Континуирано да се зајакне системот на заштита на жртвите на семејно насилство, да се создадат услови за практично спроведување на мерките за заштита согласно Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, како и за примена на мерката отстранување на насилникот од домот;
- Во установите за згрижување на деца квалитетно, сеопфатно и ефикасно да се работи со децата во ризик и да се обезбеди соодветна заштита и стручна поддршка заради надминување на проблемите во однесувањето на децата;
- Да се преземат мерки за заштита на децата од сите облици на физичко и психичко малтретирање, и спроведување на дисциплината во училиштето со почитување на личноста и достоинството на децата. При што особено да се води сметка за соодветноста на персоналот/кадарот кој работи со децата;
- Да се воспостави и практикува комуникација со учениците и нивно учество при креирање и спроведување на реформи во образованието кои

Констатации

- Правото на инклузивно образование на децата со аутистичен спектар на нарушување е само формално, а не и суштински, затоа што во најголем дел од основните училишта нема соодветен кадар и услови за работа со овие деца.

Препораки

- ги засегаат или се однесуваат на учениците;
- Да се создадат услови за навремена и непречена исплата на надоместокот за родителскиот додаток за дете, согласно Законот за заштита на детето;
- Доследно почитување на Законот за основното образование со цел создавање на услови за непречено остварување на правото на инклузивно и квалитетно образование на децата со аутистичен спектар на нарушување во сите основни училишта.

ПРАВА ОД ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Во 2015 година забележан е благ пораст на претставките во однос на заштита на правата од високото образование. Народниот правобранител постапувајќи по истите интервенираше пред Министерството за образование и наука и Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос заради ажурирање на постапките по приговори и жалби, понатаму за издавање на уверение или сертификат за завршен циклус на високо образование, правото на полагање на нотарски испит, по претставки за заштита на правата во постапка за специјализација и други права на студентите во високообразованите установи.

По интервенција на Народниот правобранител на студентите им се доставуваа решенија по поднесен приговор или жалба, но останува забелешката во однос на одговорите „по терк“ од страна на Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен. Имено, овој орган повеќе формално отколку суштински го известуваше Народниот правобранител по конкретен предмет, односно дека жалбата е примена или не, и дека по истата ќе се постапи во законски предвидениот рок, имајќи го предвид хронолошкиот редослед на прием на жалбите.

Постапувајќи по претставки кои се однесуваат на права од високото образование, Народниот правобранител утврди дека од страна на Министерството за образование и наука повеќе години не им се исплатени средства за изработка на магистерски и докторски труд, иако од страна на Министерството е утврдено дека кандидатите ги исполнуваат условите за доделување на еднократни надоместоци за оваа намена. Народниот правобранител од Министерство за образование и наука побара известување за преземените мерки во врска со секоја од претставките, при што укажа доколку од страна на Министерството е донесена одлука со која им се признава правото да се преземат мерки за исплата на средствата, имајќи ги предвид важноста и намената на истите. Министерството за образование и наука постапувајќи по Укажувањето извести дека исплаќањето на средствата на кандидатите ќе се реализира кога ќе има средства за таа намена, по што Народниот правобранител достави Информација до министерот за образование и наука, со цел сериозно разгледување на ова прашање и преземање на соодветни мерки за обезбедување на потребните средства и исплата

на средствата за изработка на магистерски и докторски труд на подносителите на претставките кои ги исполнуваат условите предвидени со Законот за научно-истражувачка дејност.

Понатаму, Народниот правобранител во ивештајниот период утврди дека на дипломираните правници со 240 ЕКТС не им беше дозволено да полагаат нотарски испит, поради што укажа на одредбите од Законот за нотаријатот, според кои нотарски испит можат да полагаат дипломирани правници кои во време на полагањето на испитот имаат две години работно искуство на правни работи, и побара образложение за одбивањето на кандидатите. Комисијата за полагање на нотарски испит го извести Народниот правобранител дека ваквите барања се одбиваат затоа што кандидатите не ги исполнуваат условите, при што образложи дека Законот за нотаријатот и Правилникот за полагање на нотарски испит се донесени според старата програма на високообразовниот систем, и дека дипломата на лицата со завршен прв циклус на студии со 240 кредити според ЕКТС (Европски кредит трансфер систем) не е еквивалент со звањето дипломиран правник VII/1, со завршени правни четиригодишни студии пред воведувањето на ЕКТС или со диплома за завршени правни студии со 300 кредити стекнати според Европскиот кредит трансфер систем.

Народниот правобранител, до Министерството за здравство, како овластен предлагач поднесе иницијативи за измена и дополнување на неколку одредби од Законот за здравствената заштита. За примена на оваа надлежност се одлучи по приемот на претставка од група специјализанти од Медицинскиот факултет, во која побараа интервенција во насока на преиспитување на донесените измени и дополнувања на Законот за здравствената заштита, со кои се предвидени нови услови за остварување на специјализацијата во Република Македонија.

Народниот правобранител анализирајќи ги одредбите од Законот за здравствената заштита во делот кој се однесува на спроведување, прекин и завршување на стаж на специјализација, воочи состојби кои нема да придонесат за ефикасно спроведување на специјализацијата, како и за подобрување на квалитетот на едукацијата на носителите на секундарното и терцијалното здравство во Република Македонија. Според Народниот правобранител, со пристапување кон изменување и дополнување на Законот за здравствената заштита, согласно забелешките и предлозите изнесени во Иницијативата до Министерството за здравство, ќе се придонесе за попрецизна и пореална правна регулатива со која ќе се обезбеди владеење на правото како темелна вредност на уставниот поредок и поцврст, постабилен и посигурен здравствен систем во кој безбедноста на пациентите и квалитетот на здравствените услуги во установите ќе биде на очекуваното и задоволително ниво. Постапката по иницијативата е во тек.

Иако во помал број, во овој извештаен период граѓаните побараа заштита пред Народниот правобранител поради одбивање да им се издаде Уверение за завршен циклус на студии, условувајќи ги со претходно подмирување на финансиските обврски кон Факултетот. Народниот правобранител бараше Државниот просветен инспекторат да изврши надзор во соодветниот факултет и во случаи кога беше потврдено дека студентите ги имаат положено сите испити предвидени со студиската програма, а имаат финансиски неподмирени обврски, укажуваше на примена на Законот за високото образование и бараше да им се издаде уверение и диплома. Истовремено за материјални долгови кон Факултетот за кои не е постигната спогодба за наплата, Народниот правобранител упатуваше на примена на одредбата од договорот во однос на судска разрешница на проблемот, што беше прифатено од страна на Факултетот.

Констатации

- Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен продолжува со доставување на формални одговори до Народниот правобранител во врска со поднесени жалби за права од високото образование, што укажува на непознавање на функцијата Народен правобранител;
- Магистранти и докторанти кои во 2010 и 2011 година поднеле барање за еднократен надоместок за изработка на трудот, се уште не ги добиле средствата од Министерството за образование и наука, иако е донесена одлука дека им се признава правото;
- Одделни факултети го условуваат издавањето на Уверение за завршен циклус на високо образование со подмирување на заостанат долг од страна на студентите, што е спротивно на Законот за високото образование.

Препораки

- Државната комисија да ја подобри соработката со Народниот правобранител и одговорите да бидат суштински со цел заштита на правата на граѓаните, а не само формално да се одговори за текот на постапката по жалба;
- Министерството за образование и наука да преземе соодветни мерки за обезбедување и исплата на средствата за изработка на магистерски и докторски труд на кандидатите кои ги исполнуваат условите;
- Факултетите без какво било условување да постапат согласно Законот за високото образование и на дипломираните да им издаваат Уверение за завршен циклус на високо образование.

РАБОТНИ ОДНОСИ

Во остварувањата на правата од работен однос, граѓаните во голем број бараа заштита во постапките на вработување, постапките на распоредување, во врска со спроведените дисциплински постапки и во изрекувањето престанокот на вработувањето. Исто така, беа доставени претставки за заштита на правата во постапките на исплата на плата и надоместоци поврзани со работата (отпремнина, јубилејни награди).

Во извештајната година граѓаните продолжија да поднесуваат претставки поради се уште неоствареното право на вработување по потпишувањето на договорите за вработување со ЈП „Македонски шуми“-Скопје.

Од поединечното постапување по претставките произлегува дека на овие лица грубо им се прекршуваат правата бидејќи и по изминати две години од денот на потпишувањето на договорите за вработување се уште го немаат остварено правото на вработување, не остваруваат плата и придонеси од плата, не се социјално осигурани, а не користат ниту права по основ на невработеност, од причина што поголем број од нив се избришани од евиденцијата на невработени.

Оваа состојба е настаната заради тоа што проектот на Владата на Република Македонија да вработи 1600 извршители од долгорочно невработени лица - над 10 години, лица од многудетни семејства, самохрани родители и еднородителски семејства, невработени лица од семејства каде нема ниту еден вработен има бројни слабости и истиот не е добро осмислен и конципиран.

Владата пред да го спроведе овој проект воопшто не ја утврдила реалната потреба на органите на државно и локално ниво за вработување на извршители, не земала предвид

кои работни места се потребни за да се објави огласот, туку само е објавена бројка од 1600 извршители. Потоа, огласот го објави еден орган-ЈП Македонски шуми, истиот ја спроведуваше целокупната постапка за вработување кој воопшто немаше потреба да вработи толкав број на лица, туку само послужи за да ја спроведе постапката за вработување. Овој орган со избраните кандидати потпиша договори за вработување, без да ја спроведе постапката до крај, односно избраните кандидати не ги пријави во социјалното осигурување од кое дејствие започнуваат правата, обврските и одговорностите врз основа на вршењето на работата, а откако се потпишаа договорите преземањето на избраните кандидати премина во надлежност на Министерството за информатичко општество и администрација, кое се соочи и се уште се соочува со бројни проблеми за да го спроведе преземањето и за да се реализира проектот до крај. Овој проект се уште не е завршен.

Со ваквите проекти граѓаните само се доведуваат во заблуда дека некогаш ќе го остварат правото на вработување, истите се жртви на манипулација чекајќи да го остварат ова право, да го остварат правото на плата, како нивно најгорливо прашање со оглед дека немаат никакви средства за егзистенција и се на прагот на сиромаштијата. Особено загрижува состојбата што и во текот на 2015 година овој проблем не се разреши бидејќи Министерството за информатичко општество освен формалните ветувања дека постапката е во тек ништо суштински не презема.

Во претставките кои се однесуваа за заштита на права во постапките на вработување, најчесто за прием на наставници, граѓаните се жалеа дека се примени кандидати кои не ги исполнуваат условите утврдени во Законот за основното образование и Нормативот на наставниот кадар. По овие предмети Народниот правобранител бараше Државниот просветен инспекторат да изврши инспекциски надзор и да ги задолжи директорите на основните училишта да преземат мерки и активности за доследно применување на регулативата која го уредува ова прашање, а од директорите бараше да спроведуваат постапки за вршење на прием на соодветни кадри со цел квалитетно образование на децата.

Се поднесуваа претставки и заради забрзување на постапките за трансформација на работниот однос од определено на неопределено работно време и за регулирање на работниот статус на лицата кои вршеле работи и работни задачи во образованието. Народниот правобранител бараше од општинските комисии определени за извршување на стручни и административно-технички работи, при трансформација на работниот однос да се забрза постапката на доставување на потребната документација до надлежното Министерство за образование и наука, а по доставувањето на документацијата ја продолжуваше постапката пред Министерството за образование и наука со укажување во најбрз временски период да донесе одлука за согласност за трансформација на работниот однос од определено на неопределено работно време. Поголем број граѓани на овој начин го остварија правото на вработување на неопределено работно време со донесување на соодветни решенија, но по интервенција на Народниот правобранител.

Во врска со постапките за распоредување, граѓаните се жалеа дека се распоредени на несоодветни работни места според степенот на образование и дека поради тоа примаат помала плата. Народниот правобранител укажуваше на доследно применување на законските одредби, и утврдување дали работното место на кое се распоредува работникот е предвидено со актот за систематизација на работните места во органот кој го спроведува распоредувањето, дали работникот ги исполнува условите предвидени за работното место на кое се распоредува и дали ја остварува платата предвидена за тоа работно место. Во случај на утврдена неправилност при распоредувањето Народниот правобранител упатуваше соодветни барања и укажувања до органите, и правно ги советувааше граѓаните за начинот на заштита на правата.

Дел од граѓаните бараа заштита од спроведените дисциплински постапки и сметаа дека покренувањето на истите е неосновано и без постоење на конкретни причини, односно дека се поведени поради субјективни причини на претпоставените лица или поради нарушени меѓусебни односи.

При постапувањето по овие предмети Народниот правобранител бараше од надлежните комисии определени за утврдување на дисциплинската одговорност на работникот да ја утврдат целосната фактичка состојба за конкретниот случај/настан, да ги имаат предвид одредбите

предвидени за спроведување на дисциплинската постапка, истите целосно да ги применат и да донесат законита одлука во врска со утврдувањето на дисциплинската одговорност на работникот. Во поголемиот број случаи утврдена е дисциплинска одговорност кај вработените на кои им се донесени одлуки за утврдување дисциплинска мерка-парична казна.

Претставки за заштита на правата беа поднесени и поради неисплатена плата и надоместоци поврзани со работата (отпремнина и јубилејни награди). По овие претставки Народниот правобранител укажуваше дека правото на заработувачка-плата на работникот како уставно и законско право секој работодавач е должен да го почитува, и во таа насока бараше остварувањето на ова право да биде спроведено и извршено. Едновременно, Народниот правобранител укажуваше дека секој работодавач има обврска да изврши исплата и на надоместоците поврзани со работата, како утврдено право на граѓаните согласно законските одредби. По сите поднесени претставки граѓаните го остварија правото на плата, а дел од граѓаните го остварија и правото на исплата на надоместоците поврзани со работата.

Што се однесува на предметите во кои се бараше заштита поради изречен престанок на вработувањето граѓаните сметаа дека донесените решенија се незаконски и неосновани, по кои претставки Народниот правобранител бараше преиспитување на постапките за донесување на решенијата за престанок на вработувањата и правилна примена на законските одредби при спроведување на овие постапки.

Народниот правобранител интервенираше за заштита на правата на граѓаните во случаи кога не беше удоволено барањето за продолжување на договорот за вработување согласно Законот за работните односи, односно кога се изрекуваше престанок на работниот однос без да се земат предвид законските одредби. Во овој контекст, со цел граѓаните да го остварат правото на продолжување на договорот за вработување, Народниот правобранител укажуваше на примена на Законот за работните односи и бараше од работодавачите да ги поништат донесените решенија за престанок на работниот однос поради исполнети услови за остварување старосна пензија, со оглед дека при донесувањето на истите не беше земена предвид изјавата, односно барањето за продолжување на договорот за вработување.

По интервенција на Народниот правобранител на граѓаните им се поништуваа донесените решенија за престанок на работниот однос и тие продолжуваа да ги остваруваат правата од работен однос, односно им се продолжуваа договорите за вработување, согласно Законот.

И оваа извештајна година имаше случаи на одјавување од осигурувањето веднаш по донесено решение за престанок на работниот однос, без да се чека одлуката од второстепениот орган по поднесена жалба која го одлага од извршување решението за престанок на работниот однос. Народниот правобранител во овие случаи непсорно утврди дека граѓаните трпат последици затоа што не остваруваат никакви права по основ на работен однос, поради избрзаното, и пред се незаконското постапување на претпоставените лица. По овие претставки Народниот правобранител укажуваше и бараше од органот да преземе мерки за пријавување на лицето/цата во социјалното осигурување, од причина што одјавувањето е извршено пред да се донесе одлука од второстепениот орган, со што би можеле да остваруваат права од работен однос до настанувањето на конечната на решението за престанок на вработувањето.

Констатации

- Лицата избрани на огласот од ЈП „Македонски шуми“ се уште чекаат да го остварат правото на вработување, иако изминаа две години од извршениот избор по објавениот оглас за вработување на повеќе лица. Во овој период не остваруваат плата и придонеси од плата, не се социјално осигурани, ниту може да користат права по основ на невработеност, од причина што поголем број од нив се избришани од евиденцијата на невработени;
- Лицата кои бараат трансформација на работниот однос не може да го остварат правото поради неажурност на општинските комисии за извршување на стручни и административно-технички работи кои ненебрежно ја доставуваат потребната документација до Министерството за образование и наука;
- Продолжува праксата да се одјави работникот од осигурувањето веднаш по донесеното решение за престанок на вработувањето, односно без истото да стане конечно. Исто така, доследно не се почитуваат одредбите за продолжување на договорот за вработување по дадена изјава на вработено лице.

Препораки

- Итно да се преземат конкретни мерки со цел лицата кои потпишале договори за вработување со ЈП „Македонски шуми“-Скопје да го остварат правото на вработување, а со тоа и сите други права по основ на заснован работен однос;
- Општинските комисии навремено да ги ажурираат списоците и да ја достават документацијата за вработените кои ги исполнуваат условите за трансформација на работниот однос од определено на неопределено време;
- Да се преземат мерки за почитување и соодветна примена на одредбите од Законот за државните/административните службеници во однос на одјавувањето на работникот од осигурување, како и доследно спроведување на Законот за работните односи во однос на правото за продолжување на Договорот за вработување.

ИМОТНО - ПРАВНИ ОДНОСИ

Во текот на 2015 година најмногу од претставките од имотно-правната област се однесуваа за заштита на правата во постапките за денационализација, каде што со децении трае институционалната битка на граѓаните за нивно остварување, а во кој сегмент и Народниот правобранител, исто така, континуирано констатира кршење на нивните права, во сите степени од постапката и од сите надлежни органи. Токму затоа, а по однос на утврдената општа состојба, ниту оваа извештајна година, не претставува исклучок од претходните, па сите досега изнесени констатации за неправилностите во постапувањето, проблемите со кои странките се судруваат и погрешната примена на материјалното право, може само да се повторат.

Конкретно, за сите вакви предмети, неспорно е дека од комисиите за денационализација на Министерството за финансии, постапката неоправдано се одолжува и се ажурира дури откако Народниот правобранител по поединечните претставки, соодветно ќе интервенира. Следствено на тоа, скоро и да не постои предмет за кој оваа извештајна година е донесена нова одлука, односно да е решен, а за малиот број кои беа решени, донесена е негативна одлука. Притоа, од Комисиите за денационализација исклучиво се добиваат одговори дека во повторната постапка се преземаат дејства за утврдување на фактичката состојба и се обезбедуваат потребните

докази, по што предметот ќе биде решен.

Меѓутоа, од увидот во предметното работење и списите од поединечните предмети, Народниот правобранител констатира дека Комисиите за денационализација наместо ефективен механизам за остварување на правата на граѓаните понекогаш се претвораат во инструмент кој оневозможува остварување на правата гарантирани со Законот за денационализација. Тоа, меѓу другото, произлегува и од околноста што упорно не се постапува согласно изнесените правни сфаќања и дадени укажувања во одлуките на судските органи, па барањата и по неколку пати се одбиваат со исто образложение, како во решенијата, кои како незаконити, веќе биле поништени.

Во овој сегмент, секако дека свој придонес имаат и Управниот и Вишиот управен суд со оглед на тоа што иако имаат можност, скоро и да не донесуваат мериторни одлуки по одредни барања. Административните постапки за комплетирање на предметите и уредната достава на одлуките и другите поднесоци до странките во постапката, понекогаш траат со години. Воедно, поради лошата комуникација меѓу Министерството за финансии, Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен, Управниот и Вишиот управен суд, предметите заглавуваат во бирократски лавиринт и странките неоправдано трпат штетни последици.

Илустрација за ваквите состојби е околноста кога со години надлежните органи не можат да се координираат и да обезбедат доказ за правосилност на одредена одлука или, пак, кога предметот треба да се комплетира со списи и да се препрати на надлежност до повисокиот суд.

Натаму, скоро со исти проблеми, граѓаните секојдневно се судруваат и во постапките за приватизација на градежното земјиште, каде оваа година, карактеристично е дека поради обемиот број на предмети, од страна на Управата за имотно – правни работи, наместо да се решаваат во месно надлежните подрачни одделенија (најчесто скопските), тие се препраќаат во подрачните одделенија низ Републиката. Според образложението на Министерството за финансии, ваквите дејства се преземаат со цел зголемување на ефикасноста и навремено постапување по барањата за приватизација на градежното земјиште. Од Министерството, за реализација на таа цел, направени се измени на Правилникот за организација и работа, каде покрај определена надлежност, секое подрачно одделение за првостепена управна постапка може да врши работи од надлежност на другите подрачни одделенија за првостепена управна постапка, доколку тоа има потреба за континуитет на работниот процес.

Според Народниот правобранител спорно е дали ваквото постапување е во согласност со правилата на управната постапка што се однесуваат на месната надлежност. Впрочем, императивните норми од Законот за општата управна постапка, налагаат во рамките на прописите за внатрешна организација на органите што решаваат во управната постапка, месната надлежност да се определува според местото каде недвижноста се наоѓа и според живеалиштето на странките. Покрај тоа, констатација на Народниот правобранител е дека овој процес воопшто нема да придонесе, како што односното Министерство тврди за ефикасност и навремено постапување, туку сосема спротивно, постапката дополнително ќе ја усложни бидејќи странките ќе ги изложи на плаќање трошоци за доставување докази, а целосно ќе ја оневозможи и непосредната комуникација.

Инаку, од анализата на предметното работење, Народниот правобранител утврди дека од огромниот број предмети, многу мал број позитивно се решаваат или воопшто се решаваат. Така, со одлуки за одбивање се решаваат само оние предмети за кои граѓаните не ги исполнуваат законските услови бидејќи не се запишани како корисници на земјиштето. Затоа, мора да се истакне дека граѓаните не по свој вина, туку исклучиво поради несоодветна информираност од надлежните државни органи ги имаат поднесено овие барања, за кои од самиот почеток е јасно дека постапката ќе заврши исклучиво на нивна штета и дека беспотребно ќе бидат изложени на плаќање трошоци за административни такси, за обезбедување докази, изработка на елаборати и сл.

Останатите предмети, поради спорни и нерасчистени имотно-правни односи, поради неажурно и несоодветно водење на постапката во сите степени и од сите надлежни органи, потоа

поради немање адекватни капацитети на Управата за имотно-правни работи и поради други слични состојби многу споро или воопшто не се решаваат. Во таа насока и по интервенциите на Народниот правобранител за постапување и одлучување во законски определените рокови, не се постапува со истото образложение.

Следствено и оваа извештајна година, граѓаните поднесоа приличен број на претставки против Агенцијата за катастар на недвижности и нејзините организациски единици, со укажувања дека во нивните случаи не се постапува законски и се врши запишување на правото на сопственост или други ограничувања на правата на одредени недвижности, без правен основ. Притоа, последните неколку години постои отсуство на соработка на Агенцијата со Народниот правобранител и континуирано преземање дејства и мерки за спроведување на дадените барања, препораки и укажувања за остварување на правата на граѓаните.

Така, за сите случаи за кои од Секторот за внатрешна контрола и надзор на Агенцијата е побарано во контекст на посочените предмети да бидат преземени дејства за увид и контрола на законитоста во постапување на Центарот за катастар на недвижности Скопје или на некое друго одделение низ Републиката, не се спроведува ефикасна, ефективна и квалитена истрага, односно ништо суштински не се презема. Впрочем, единствено се врши формално задолжување на надлежната организациска единица, случајот да се преиспита и потоа скоро без исклучок по службена должност се издава потврда дека не постои основ да биде постапено осгласно барањата на странките или пак, до нив се доставуваат информации правото да го остваруваат во судска постапка.

Ваквиот начин на постапување се однесува дури и за случаите каде неспорно се констатирани или детектирани индиции за неправилности во работењето со несовесно и неодговорно извршување на работите и работните задачи на катастарските службеници и крајно непочитување на законски пропишаните правила на постапката. Тоа пак, предизвикува состојби кога наводно по службена должност се прави исправка на техничка грешка, а се менува правото на сопственост и неговиот носител, кога одеднаш исчезнуваат запишани ограничувања на недвижноста, како што е хипотека или кога иако катастарот располага со сите исправи, пријавите на граѓаните по неколку пати се одбиваат поради наводна некомплетност. Во тој сегмент, а користејќи ја нивната правна неукост и неинформираност, граѓаните се наведуваат да поднесуваат разни барања и пријави до Катастарот и да се изложуваат на плаќање парични средства на име трошоци за услуга која реално не може да ја добијат, односно да го остварат правото.

Исто така, во најголем дел како резултат на преземање дејства за информирање на граѓаните за имплементација на измените на Законот за катастар на недвижности, беа доставени претставки дека им била намалена површината на недвижностите. За овие предмети, Народниот правобранител констатира дека се настанати како резултат на процесот на дигитализација на аналогните планови и нивно ставање во електронска форма, за што пак, странките претходно не се адекватно и навремено информирани. Притоа бидејќи разликата која се појавува во површината е во рамките на дозволеното отстапување согласно одредбите на Законот за катастар на недвижности, од страна на Агенцијата, за таквите случаи не се донесува посебна потврда за дигитална површина, односно таква се издава само кај отстапувањата кои се над дозволеното.

На крај, загрижувачка е состојбата што Катастарот воопшто не ги почитува одлуките на Управниот и на Вишиот управен суд и не постапува согласно нивната содржина. Имено, за сите вакви случаи по кои Народниот правобранител постапувал, упорно се издаваат исти потврди, како и поништените, или пријавите на странките се игнорираат и се формираат предмети по службена должност, за кои се издаваат сосема нови потврди, но исто така, негативни за странките.

Констатации

- Комисиите за денационализација наместо ефективен механизам за остварување на правата на граѓаните понекогаш се претвараат во инструмент кој оневозможува остварување на правата гарантирани со Законот за денационализација;
- Административните постапки за комплетирање на предметите и уредната достава на одлуките и другите поднесоци до странките во постапката, понекогаш траат со години;
- Предметите за приватизација на градежното земјиште, наместо да се решаваат во месно надлежните подрачни одделенија (најчесто скопските), од Управата за имотно-правни работи, се препраќаат во подрачните одделенија низ Републиката;
- Од огромниот број примени предмети за приватизација на градежното земјиште, многу мал број, позитивно се решаваат или воопшто не се решаваат;
- Отсуство на ефективна соработка на Агенцијата за катастар на недвижности со Народниот правобранител и континуирано преземање дејства и мерки за спроведување на дадените барања, препораки и укажувања за остварување на правата на граѓаните;
- Катастарот не ги почитува одлуките на Управниот и на Вишиот управен суд и не постапува согласно нивната содржина.

Препораки

- Надлежните органи (Министерството за финансии, Управниот и Вишиот управен суд), итно да ги решат сите преостанати предмети за конечно да се стави крај на процесот за денационализација;
- Министерството за финансии да го интензивира процесот на приватизација на градежното земјиште и преку соработка на сите надлежни институции да се надминуваат проблемите од административна природа, кои влијаат на одолжување на поединечните постапки;
- Во случаите во кои постојат сомнежи за неправилности во работењето со несовесно и неодговорно извршување на работите и работните задачи на катастарските службеници и непочитување на законски пропишаните правила на постапката, Агенцијата за катастар на недвижности да спроведува ефективна и ефикасна истрага, доследно да постапува по одлуките на судските органи и да соработува со Народниот правобранител;
- Надлежните органи да обезбедат доследно почитување на законски определените рокови за постапување во поглед на административните постапки за комплетирање на предметите и уредната достава на одлуките и другите поднесоци до странките во постапката.

УРБАНИЗАМ И ГРАДБА

Урбанизмот и градењето се од особена важност за граѓаните на Република Македонија и општеството во целина, особено ако се има предвид дека преку уредувањето и хуманизацијата на просторот се обезбедуваат стандарди и услови за подобро живеење и работење што е предуслов за подигање здрава семејна заедница, урбано живеење, како и уредени сопственичко-правни односи.

Со цел заштита на правата на граѓаните, Народниот правобранител преземаше дејствија во рамките на своите надлежности, при што беа упатени голем број барања за известувања, барања за вршење инспекциски надзор, ургенции, препораки и укажувања главно до

градоначалниците на општините како надлежни за справување со локалните урбанистички проблеми.

Од предметното постапување произлегува дека Законот за постапување со бесправно изградените објекти се уште недоволно се имплементира од страна на локалните самоуправи, поради што мал број на барања на граѓаните се решени со донесување на соодветен акт, што беше потврдено и со истражувањето што Народниот правобранител го спроведе во 2015 година. Меѓу другото, од истражувањето кое ги опфати сите единици на локалната самоуправа произлегува дека заклучно со 30.09.2015 година на ниво на Република Македонија решени се 113.096 предмети, што претставува само околу една третина од вкупно поднесените 344.293 барања за легализација на бесправно изградени објекти. Досега за вкупно 107.681 објекти е утврден правниот статус.

Најголем број барања за утврдување на правниот статус на бесправно изградените објекти се поднесени во општините Куманово, Гази Баба, Прилеп, Битола и Кисела Вода, при што процентот на вкупно решени предмети е најголем во општините Илинден 73%, Пехчево 60%, Гостивар 53%, Кочани и Центар 52%, Боговиње, Гевгелија и Неготино 51%. Од друга страна, најмал е бројот на решени предмети во општините Липково само 4%, Арачиново 7%, Сарај 9%, Новаци, Пласница и Студеничани по 12% итн.

Постојат повеќе причини за вака малиот број на решени предмети кои влијаат на должината на постапките, а како главни се недоставувањето на геодетски елаборат и нерешените имотно-правни односи.

Народниот правобранител за констатциите од истражувањето ги извести градоначалниците на сите единици на локалната самоуправа и заради непречено остварување на правата на граѓаните и доследно ажурно спроведување на целиот процес за утврдување на правниот статус на бесправно изградените објекти. Меѓу другото, препорача таму каде што постојат услови, а со цел да се забрза целиот процес и барателите да не се оптоваруваат непотребно, решавањето на имотно правните односи да се врши по службена должност и во соработка со останатите надлежни органи (Агенцијата за премер и катастар на недвижности и Управата за имотно-правни работи). Понатаму, да се иницира измена на постојниот закон во кој наместо барателите да доставуваат нотарски заверени изјави од поранешните сопственици или корисници на земјиштето каде е изграден објектот, легализацијата да се врши само со доставување изјава од барателот дека земјиштето на кое е изграден објектот, го имаат купено и непречено го владеат. Исто така, Народниот правобранител препорача да се разгледа можноста барателите, надоместокот за легализација да можат да го платат на повеќе рати.

Инаку, со големиот број законски измени определени се мерки за олеснување и ажурирање на постапките, посебно за одредена категорија на граѓани во социјален ризик. Граѓаните приматели на социјална и постојана парична помош, како и граѓаните со ниски примања до 168.000 денари, годишно, на ниво на домаќинство, имаат право на изработка на бесплатен геодетски елаборат, за што треба да поднесат барање до подрачните одделенија на Агенцијата за катастар на недвижности.

Народниот правобранител препорача единиците на локалната самоуправа во континуитет да ги информираат граѓаните заради искористување на оваа поволност, како и за можноста за поднесување на нови барања до 31.03.2016 година за утврдување на правен статус не само за објекти кои се изградени заклучно со 3 март 2011 година, туку и за легализирање на терасите кои граѓаните во колективните станбени објекти ги адаптирале во простории за домување.

Постапувајќи по претставки кои се однесуваа на присилното извршување Народниот правобранител констатира дека постапки за присилно административно извршување на извршни управни акти за отстранување на бесправно изградени објекти во периодот пред 2011 година, воопшто не се спроведуваа и во текот на 2015 година. Ова, поради ограничувањето предвидено со Законот за постапување со бесправно изградените објекти каде е предвидено сите извршни постапки од овој вид да запрат, со цел да им се даде можност на сопствениците на бесправните објекти истите да ги легализираат доколку ги исполнат законски определените услови.

Според Народниот правобранител, забележителна е појава на поажурно постапување

на овластените урбанистички и градежни инспектори при вршењето на инспекциски надзор врз нови објекти кои се во градба, и истата треба да продолжи. Исто така, потребно е да се интензивира превентивната активност на инспекциските служби преку почести увиди на теренот со цел во почетна фаза да се спречат нелегалните градежни активности.

Воочена е и поголема динамика во некои единици на локална самоуправа во постапките за донесување на детални урбанистички планови кои се неопходни за поажурно спроведување на постапките со бесправно изградените објекти и можноста за нивно вклопување во истите. Реализацијата на деталните урбанистички планови се уште претставува проблем на општините, пред се во сферата на изградбата на објекти од јавната инфраструктура, како што се улиците и водоводната и канализациска мрежа.

Констатации

- Незадоволителна е динамиката со која се одвива процесот на легализација на бесправните градби;
- Недоволната професионалност и неефикасноста при постапувањето и одлучувањето на надлежните органи на локално ниво, како и отсуство на навремено и законито постапување на инспекциските органи доведува до одолжување на постапките, поттикнување на бесправната градба, како и несанкционирање на појавите на бесправно градење;
- Изработка и донесување на детални урбанистички планови со кои не се води целосно сметка за реалните потреби на граѓаните и на правните субјекти.

Препораки

- Преземање мерки за подобрување на досегашното работење на единиците на локална самоуправа со цел навремено, поажурно и ефикасно одлучување по барањата на граѓаните пред се во постапките за легализација на бесправно изградените објекти со почитување на законски предвидените рокови;
- Континуирани обуки и едукација на службените лица за примената на правната регулатива и донесување на подзаконски акти за подетално регулирање на законската материја со појаснувања и упатства за работа, кадровско доекипирање преку ангажирање на поголем број стручни лица (архитекти, правници и сл.) кое би придонело кон зголемена ажурност и стручност при постапувањето;
- При изготвувањето и донесувањето на урбанистичките планови единиците на локалната самоуправа да ги имаат предвид реалните потреби на граѓаните и со нив да се обезбеди не само рационално користење на просторот, туку и услови за хумано живеење и работа на граѓаните истовремено водејќи посебна сметка и за комерцијалниот интерес на инвеститорите.

СТАНБЕНИ ОДНОСИ

Станбената област и домувањето и во текот на 2015 година е една од сферите на интерес и постапување од страна на Народниот правобранител во правец на остварување и заштита на уставните и законските права на граѓаните. Бројот на претставки во кои граѓаните се жалат на повреда на правата од областа домување и оваа извештајна година не е многу голем. Истите во најголем број случаи и натаму се однесуваат на неефикасното, неекономично, и некоординираното работење на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката и неговите подрачни единици, Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија, и Секторот за станбено-комунални работи при Министерството за транспорт и врски.

Државата преку определување на законски мерки и активности има обврска да им обезбеди на своите граѓани соодветни услови за пристојно живеење. Во тој контекст се и законските подобрувања со кои се создадени услови за регулирање на правниот статус на станбените единици, односно дадена е можност за откуп на становите во општествена сопственост. Покрај оваа категорија на граѓани, дадена е и можност за откуп на становите кои беа доделени на лица со ниски приходи.

Оттука, најголем број граѓани побараа заштита од Народниот правобранител во постапките по барањата за откуп на општествени станови, како и за обновување на договорите за закуп на становите, а помал број претставки беа доставени до Народниот правобранител од лица во социјален ризик кои се жалеа на неоправдано одолжување на постапките за доделување стан под закуп. Постапувајќи по овие претставки, Народниот правобранител доставуваше барања за забрзување на процесот на одлучување и за изготвување на соодветни акти до Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и со деловен простор од значење за Републиката, до Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија и до Секторот за станбено-комунални работи при Министерството за транспорт и врски. Исто така, Народниот правобранител на овие органи/институции им укажуваше на ефикасно решавање на проблемот имајќи го предвид социјалниот статус на граѓаните. Во најголем број случаи од страна на споменатите органи навремено беа доставувани бараните одговори, но одговорите не беа суштински односно не придонесоа за конкретно решавање на станбеното прашање.

Констатации

- Иако со законските измени беа создадени услови за регулирање на статусот на становите во општествена сопственост, становите распределени на лица со ниски приходи и становите кои граѓаните ги користеа без соодветен акт за доделување, постапките за откуп на становите не се докрај реализирани;
- Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката со своето неажурно работење го попречува и ограничува нормалното и законито користење на имотот во државна сопственост;

Препораки

- Да се преземат мерки за соодветно решавање на правниот статус на становите во општествена сопственост, становите распределени на т.н. лица со ниски приходи и становите кои се користени без соодветен акт за доделување;
- Поголема совесност, грижливост и ажурност при стопанисувањето со државниот имот од страна на Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен простор и деловен простор од значење за Републиката;

Констатации

- Недоволна ажурност и ефикасност во работењето на Комисијата за станбени прашања на Владата на Република Македонија во постапките по барањата за доделување стан под закуп на граѓаните во социјален ризик.

Препораки

- Постапките по барањата на граѓаните за доделување стан под закуп да бидат поажурно спроведувани од страна на Комисијата за станбени прашања.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

Зачувувањето на вредностите и подобрувањето на условите за здрава животна средина, намалувањето на ризиците по животот и здравјето на луѓето, откривањето и спречувањето на штетното влијание врз животната средина, се примарни обврски, како за државата во целина, така и на секој поединец. Грижата за животната средина подразбира усвојување на сеопфатен и заокружен систем за заштита со конкретни мерки, од причина што парцијалните и палијативните решенија даваат резултати на краток рок и не придонесуваат за комплетно решавање на овој проблем.

Наспроти алармантната состојба со дивите депонии, големите индустриски загадувачи и прекумерното загадување на амбиенталниот воздух во поголемите градови, особено во Скопје и во Тетово, се повторува практиката од минатите години во однос на малиот број на претставки поднесени до Народниот правобранител од областа на животната средина.

Според анализите и мерењата од овластените мерни пунктови и на Институтот за јавно здравје, јавно објавени, концентрациите на штетните честички во воздухот во 2015 година во континуитет беа на алармантно високо ниво и со тоа се прекршуваа поставените стандарди за квалитетот на воздухот. Во некои денови беа измерени вредности со дури и до 20 пати повисоко ниво на тие штетни аеросоли во однос на максимално дозволените. Дополнително одредените анализи, укажуваа дека повеќе од 90% од штетните честички доаѓаат од тешката индустрија и металургијата, користењето на јагленот при производството на струја, густот сообраќај во поголемите урбани и индустриски центри, како и затоплувањето на домаќинствата со огревно дрво.

На големото загадување на воздухот секако влијае и топографската поставеност на поголемите градови, кои претежно се наоѓаат во котлини, што предизвикува појава на магла, потоа недоволното струење на воздухот, како и појавата на температурна инверзија, поради што загадувачките материји подолго време опстојуваат во воздухот.

Народниот правобранител за значаен проблем ги смета и големите индустриски капацитети во Скопје, Тетово (Јегуновце), Битола (РЕК Битола), Кавадарци (Фени) и Миладиновци (Рафинерија ОКТА), кои поради непридржување кон еколошките стандарди во работата значително влијаат за лошиот квалитет на воздухот. Пречка е и долгата и сложена постапка за обезбедување на задолжителните А-интегрирани еколошки дозволи за спречување и контрола на загадувањето, кои треба да се потврда дека производствениот процес во индустриските капацитети е безбеден и согласно нормативите за зачувување на животната средина. Лошите политики на надлежите органи, толерирањето на дел од големите загадувачи и честото селективно продолжување на роковите за поставување на заштитни филтри се рак рана која влијае на целокупната негативна состојба во оваа област.

Во градовите дополнителни извори на загадување се и лошото урбанистичко планирање,

како и бројните локалитети на градежни активности во кои се емитираат големи количини прав. Исто така, кон загадувањето покрај индустриските објекти и користењето на огревното дрво за затоплување, во последните пет до седум години голем придонес имаше и владината одлука за увозот на половни возила со еуро 3 норматив, стари повеќе од 10-15 години. Овие возила не ги исполнуваат декларираните еуро нормативи, немаат заштитни филтри и катализатори и ја зголемуваат емисијата на штетни ПМ 10 честички во воздухот.

Сепак еден од најголемите пропусти кога станува збор за заштита на животната средина е немањето на депонии за смет кои би ги задоволувале сите еколошки стандарди. Несоодветното депонирање на сметот има далекусежни и сеопфатни последици врз животната средина не само од аспект на загадување на воздухот, туку и врз загадување на почвата, а со тоа и на подземните води кои натаму се користат за пиење и за наводнување на земјоделските производи. Изградбата на општински или регионални депонии за управување со отпадот според меѓународните стандарди, би придонеле за подобрување на општата негативна состојба. Карактеристичен пример за тоа е несоодветното депонирање на сметот (немањето депонии) во Тетово, каде со години наназад сметот се пали, поради што има појава на големи концентрации на суспендирани честички во воздухот. Тука мора да се нагласи и фактот што Тетово е град со многу висока густина на население од 330 жители на километар квадратен, несоодветна урбанизација и зголемени градежни активности, повеќе производствени капацитети кои заедно со урбаните фактори како густоот сообраќај, неконтролираното индивидуално затоплување, влијаат за загадувањето на воздухот.

Токму од овие причини, Народниот правобранител во 2016 година ќе спроведе обемно истражување за состојбата со депонирањето и управувањето со сметот.

Честа е појавата на поплави во повеќе региони како последица на неконтролираното исфрлање на смет и градежен отпад во речните корита и канали, а сето тоа пред се поради многу ниската еколошка свест на населението. Одговорност за оваа состојба имаат и надлежните институции кои не преземаат континуирани акции за одржување и чистење на речните корита и канали. За жал, најчесто тоа се прави дури откако ќе биде причинета материјална штета. Поради тоа неопходно е превентивното делување и во овој сегмент.

Според Народниот правобранител и покрај ваквата фактичка состојба, надлежните органи безуспешно талкаат во справувањето со ситуацијата и немаат изготвено стручни студии за причините кои ја предизвикуваат загаденоста и за начините за справување со овој проблем кој е од суштинско значење за животот и здравјето на луѓето и заштита на целиот биодиверзитет. Евидентно е отсуството на превентивна и континуирана контрола на инспекциските органи кое им оди на рака на загадувачите, поради што неопходна е потребата за преземање дополнителни мерки за зајакнување на инспекциските контроли на терен.

Присуството на ваквите состојби ја наметнува потребата за која Народниот правобранител често укажува, а тоа е интензивирање на програми за едукација на граѓаните од областа на животната средина, со оглед дека искуствата покажуваат дека еколошката свест на граѓаните во оваа сфера се уште е на многу ниско ниво.

Оваа извештајна година, како и минатите години, поплаките од граѓаните упатени до Народниот правобранител најчесто се однесуваат на проблеми кои непосредно ги загрозуваат личните права или интереси на граѓаните, како што се загадувањето на медиумите на животната средина, зголеменото ниво на бучава во угостителските објекти лоцирани во непосредна близина на станбените објекти, загадување на животната средина со депонирање на ѓубре и други отпадни материјали во диви депонии лоцирани во непосредна близина на нивните живеалишта, како и на одолжување на одредена управна постапка, односно неблагоприятно преземање на мерки од страна на инспекциските органи. Народниот правобранител постапувајќи по претставките, се обраќаше до инспекторите за животна средина на локално и на централно ниво со цел преземање мерки за заштита на правата на граѓаните.

Констатации

- Загрижувачко е несовесното работење на инспекциските служби на централно и локално ниво, како и недоволна грижа и недостаток на превентивни мерки на надлежните органи;
- Непостоење на сеопфатна стратегија за заштита на животната средина во сите сегменти;
- Немањето депонии за смет кои ги исполнуваат еколошките стандарди придонесува за зголеменото ниво на загаденост, како на воздухот, така и на водата, почвата, а со тоа и на храната;
- Ниска еколошка свест кај граѓаните и недоволна совест и свест на органите надлежни за континуирано следење на состојбите и преземање мерки за надминување на проблемите.

Препораки

- Зајакнати и зачестени инспекциски контроли на терен и неселективна примена на прописите;
- Властите под итно да изработат стратегија за заштита на животната средина;
- Надлежните институции на локално и на централно ниво приоритетно да обезбедат средства во своите буџети за изградба на депонии кои ќе ги исполнуваат сите пропишани еколошки стандарди;
- Интензивни програми за едукација на граѓаните во областа на зачувување на животната средина и преземање мерки за зголемување на свеста и навиките на граѓаните за здрава и чиста околина.

ФИНАНСИИ И ЦАРИНА

Оваа извештајна година ја обележа прекумерно зголемениот број на претставки, кои се однесуваат на заштита на правата на граѓаните, од областа на финансите. Исклучително лошиот пристап во утврдувањето и наплатата на радиодифузната такса и неажурното водење на регистрот на обврзници за плаќање на радиодифузна такса, заедно со проблемите и неправилностите во постапките за присилна наплата, се основна причина за прекршување на правата на граѓаните од Македонската радио телевизија (МРТ) и Управата за јавни приходи (УЈП), состојба која трае со години.

Во овој сегмент, особено загрижува фактот што кај најголемиот број од поднесените претставки, а особено во делот што се однесува на радиодифузната такса и утврдувањето и наплатата на данокот на имот, Народниот правобранител констатира повреда на правата на граѓаните, односно дека истите се основани. Имено, граѓаните неосновано и надвор од сите законски прописи се задолжуваат за плаќање на оваа давачка, во голем број случаи истата присилно им се наплатува, неосновано евидентираниот долг не им се отпишува, а наплатените средства воопшто не им се враќаат. Констатација на Народниот правобранител е дека оваа појава е настаната исклучиво по вина на институциите на системот, нивната некоординираност, како и префрлувањето на меѓусебната одговорност од УЈП на МРТ и обратно.

Неспорна пак, состојба е дека од страна на МРТ и УЈП по службена должност и по сопствена иницијатива не се врши детална проверка и прочистување на Регистрот на обврзници за плаќање радиодифузна такса, со што би се утврдило дека во него постојат не мал број на лица кои треба да бидат избришани. Оттука, граѓаните се ставаат во позиција да губат време исцрпувајќи се за да докажат на пример дека по ниту еден основ не можат да бидат обврзници за плаќање на радиодифузна такса или дека долгот веќе го платиле

Впрочем, како последица на неажурирање на податоците во регистрот, често се случува двајца или повеќе членови на исто семејно домаќинство да се задолжени со плаќање на радиодифузна такса и истата присилно да им се наплатува или дека иако со Закон се ослободени, таму се уште да се наоѓаат лица кои се од категоријата корисници на социјална или постојана парична помош, семејство во кое има слепо лице со оштетување на видот од над 90%, глуво лице со оштетување на слухот од над 60 децибели, лице со над 90% инвалидност, лица кои со години се раселени и сместени во прифатни центри, бездомни лица и сл.

Препораките на Народниот правобранител за бришење на лицата кои неосновано се запишани во регистарот од УЈП и МРТВ се прифаќаат, меѓутоа, не се врши отпис на дотогаш евидентираниот долг и враќање на неосновано наплатените парични средства. Народниот правобранител, иако за овој проблем со Посебен извештај ги информира и раководните структури на МРТВ, постојано добива одговор дека УЈП ќе ги врати парите, но само ако МРТВ донесе соодветна писмена одлука за отпис. Сепак, одлука со таква содржина со години не се донесува, а одговор зошто е тоа така нема. За Народниот правобранител, како и за граѓаните кои неосновано претрпеле и се уште трпат штета, неприфатливо е објаснувањето на раководните лица на МРТ дека постапката за донесување на таква одлука е во тек и таквата состојба да трае не со месеци, туку со години.

Овде оправдано се поставува и прашањето дали од парите одземени од граѓаните на незаконски начин, треба да се финансира работењето на МРТ. Од овие причини, Народниот правобранител во повеќе наврати повикуваше раководството на МРТВ веднаш да ја донесе потребната одлука за отпис на неосновано евидентираниите долгови бидејќи никој, а најмалку институциите имаат право да ги прекршуваат правата на граѓаните и да располагаат со нивните пари заработени од плата, пензија или по некој друг основ.

Следствено, МРТ наместо да изврши отпис и да им ги врати парите, дополнително предизвика апсурдна состојба упатувајќи ги граѓаните за овие решенија да поднесуваат поединечни жалби, преку УЈП до Министерството за финансии, притоа потполно игнорирајќи го фактот дека рокот за тоа е изминат, како и фактот дека дополнително треба да платат административна такса за жалба, која изнесува повеќе од самата такса, односно 250 денари по решение. Резултат пак, на сето ова е флагрално прекршување на правата на граѓаните, нивно изложување на плаќање непотребни трошоци и беспотребно создавање големи метежи пред шалтерите на УЈП и МРТ.

Народниот правобранител и натаму констатира дека во постапките за присилна наплата на радиодифузната такса, разните даноци, такси, глоби и други јавни давачки, кои ги спроведуваат УЈП, Градот Скопје и Општините, воопшто не се води сметка за заштита на правата и достоинството на граѓаните и нивните семејства. Ова затоа што од нивните трансакциски сметки во банка им се одземаат сите парични средства, со што се оставаат без основни средства за егзистенција. Интервенциите на Народниот правобранител за враќање на неосновано наплатените парични средства од Градот Скопје и за водење сметка за ограничувањето/изземањето од присилна наплата, воопшто не се почитуваат. Дури, од негова страна, скоро секогаш како начин за присилна наплата се избира тој со блокирање на трансакциските сметки во банка иако со таквиот начин, неспорно дека најмногу се прекршуваат правата на граѓаните, меѓу другото и поради недореченоста и несоодветноста на постојната законската регулатива.

Воедно, опстојува и состојбата на целосно непочитување на правилата на постапката (особено од администрацијата на Град Скопје), во поглед на утврдувањето на обврзниците за плаќање на данок на имот и доставата на решенијата и другите писмена до странките во постапката. Тоа доведува како обврзници за данок на имот да бидат евидентирани лица кои истиот одамна го продале, односно кои воопшто не се негови сопственици/корисници или да се изврши присилна наплата на ваквиот данок, без претходно до обврзникот уредно да биде доставено решение, опомена за неплатен долг, решение за присилна наплата итн. Согледувајќи ги пропустите, по дадените интервенции на Народниот правобранител, администрацијата на Град Скопје во вавите случаи дополнително инсистира од граѓаните сами да дават изјави дека неосновано наплатениот долг не бараат да им се врати, туку сакаат да им биде компензиран за друг долг, кој пак, се уште не е пристигнат за наплата.

Исто така, поради бирократски проблеми и избегнување на преземање обврски од законски утврдена надлежност, за граѓаните претставува огромен проблем докажувањето дека одредено градежно земјиште го користат за земјоделски цели, а поради што за него треба да бидат ослободени од плаќање данок на имот. Имено, без постоење какви било објективни околности, оваа категорија граѓани упорно се препраќа од администрацијата на Град Скопје, во администрацијата на општините или во подрачните единици на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, за добивање записник за намената на земјиштето и ваквите постапки траат неоправдано долго.

Натаму, за огромниот број случаи на повредување на правата на граѓаните свој придонес имаат и деловните банки, кои во постапката за присилна наплата согласно решенија донесени од УЈП, Градот Скопје и Општините, покрај тоа што им го одземаат целиот паричен износ, кој тие го примаат на име плата, пензија, надоместоци по основ на детски додаток, стипендии, социјална заштита и сл., сами ја определуваат провизијата за блокирање и одблокирање на сметките и другите трошоци на постапката, кои пак, на граѓаните и кога неосновано им се наплатени, не им се враќаат. Според Народниот правобранител, недозволива е состојбата сите банки да имаат различен тарифник за наплатување на услугите врзани за присилната наплата и истата некогаш да биде поголема дури и од главниот долг. Впрочем, се работи за извршување на работи, кои по својот карактер се во потполност еднакви и не постои никаков објективен критериум според кој, тие би требало да бидат различни од банка до банка.

Ваквата состојба, секако дека негативно влијае врз остварувањето на уставно гарантираните слободи и права на граѓаните, а истата дополнително ја усложнува и околноста што од Владата на Република Македонија, се уште не е постапено по иницијативата на Народниот правобранител (дадена уште во мај 2014 година) за изменување и дополнување на Законот за даночна постапка и Законот за даноците на имот. Владата иницијативата веднаш ја има препратено до Министерството за финансии, каде се уште стои, а Народниот правобранител како независна институција чија основна задача е токму заштитата на правата на граѓаните се уште нема никаква информација дали истата ќе биде прифатена или не.

Имено, нема никаков објективно заснован основ, оваа иницијатива да не биде прифатена и согласно нејзината содржина граѓаните да бидат заштитени, односно да не бидат оставени буквално без основни средства за егзистенција. Затоа итно мора да се предвидат одредби согласно кои УЈП, Градот Скопје и општините решенијата за присилна наплата врз парично побарување по сметка кај банка што им припаѓаат на физички лица задолжително да ги изготвуваат почитувајќи ги ограничувањата на извршувањето, односно да не се одзема повеќе од една третина од плата или од пензија, извршувањето да не може да се спроведува врз примања по основ на социјална заштита, инвалиднини, еднократна парична помош, детски додаток и сл., да се води сметка за достоинството на должниците и нивните семејства и извршувањето да биде поповолно за должниците. Неопходноста од потребата за измена на овие закони, најдобро може да се илустрира преку секојдневната состојбата во банките кога граѓаните дознаваат дека целокупниот износ на парични средства добиени по некој од овие основи, неосновано им е одземен по решенија за присилна наплата, донесени од УЈП, Градот Скопје и Општините.

Ваквото однесување на наведените институции е неприфатливо и претставува попречување на работењето на Народниот правобранител во една од неговите основни функции да ги штити уставните и законските права на граѓаните, кога им се повредени од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања. Законските прописи во секој случај мора на граѓаните да им го гарантираат правото извршувањето да биде поповолно за нив и да не се оставаат без основни средства за егзистенција, а работата на Народниот правобранител за сите овие појави е да ја алармира јавноста и да бара од сите надлежни органи, вклучително и од Собранието и Владата целосно ангажирање во рамките на утврдените надлежности со цел веднаш да преземат мерки за надминување на ваквата состојба.

Констатации

- Прекумерно зголемување на бројот на поднесените претставки од граѓаните против МРТВ и УЈП, исклучително лош пристап во утврдувањето и наплатата на радиодифузната такса и неажурно водење на регистерот на обврзници за плаќање на радиодифузна такса;
- Голем број на граѓани неосновано и надвор од сите законски прописи се задолжуваат за плаќање на оваа давачка, во голем број случаи, истата присилно им се наплатува, неосновано евидентираниот долг не им се отпишува, а наплатените или присилно одземените парични средства, воопшто не им се враќаат;
- Препораките на Народниот правобранител за бришење на лицата кои неосновано се запишани во регистарот, од УЈП и МРТВ се прифаќаат, но не се врши отпис на дотогаш евидентираниот долг и неосновано наплатените парични средства не им се враќаат, ниту пак се донесува одлука за отпис на противзаконски одземените парични средства, иако Народниот правобранител за овој проблем ги има информирани раководните органи на МРТ, Владата и Собранието;
- Со години во постапките за присилна наплата кои ги спроведуваат УЈП, Градот Скопје и Општините, воопшто не се води сметка за заштита на правата и достоинството на граѓаните и нивните семејства бидејќи им се одземаат сите парични средства и се оставаат без основни средства за егзистенција;
- Без постоење какви било објективни околности од Владата се уште не е постапено по иницијативата на Народниот правобранител (дадена уште во мај 2014 година) за изменување и дополнување на Законот за даночна постапка и Законот за даноците на имот;
- Деловните банки имаат различен тарифник за наплатување на услугите врзани за присилната наплата.

Препораки

- Да се надмине исклучително лошиот начин на утврдување и наплата на радиодифузната такса и МРТ доследно да ја исполнува законски воспоставената обврска постојано во текот на година по службена должност да го ажурира Регистерот на обврзници за плаќање на радиодифузна такса;
- МРТ веднаш да ја донесе потребната одлука за отпис на неосновано евидентираниот долг, а УЈП на сите граѓани да им ги врати противзаконски одземените парични средства;
- Во постапките за присилна наплата кои ги спроведуваат УЈП, Градот Скопје и Општините, задолжително да се води сметка за заштита на правата и достоинството на граѓаните и нивните семејства, така што нема да им се одземаат сите парични средства и да се оставаат без основни средства за егзистенција;
- Заради ефективна и ефикасна заштита на правата на граѓаните во постапките за присилна наплата, согласно предметната иницијатива на Народниот правобранител, да се изготви соодветен предлог за изменување и дополнување на Законот за даночна постапка и Законот за даноците на имот;
- Со единствен нормативен акт да се уреди прашањето за висината на банкарските услуги во постапката за присилната наплата, а во прописите со кои се регулира платниот промет да се предвидат одредби со кои ќе се овозможи доследно почитување на одредбите од соодветните закони за ограничување на извршувањето.

ПОТРОШУВАЧКИ ПРАВА

Заради заштита и остварување на нивните права како потрошувачи, граѓаните оваа извештајна година, во најголем дел поднесуваа претставки што се однесуваа на незадоволството од користењето на услугите на јавните комунални претпријатија, испораката на електрична и топлинска енергија, користењето телефонски и други комуникациски услуги, како и за квалитетот на купени производи.

Во таа насока, за делот од претставките во кои граѓаните се жалеа од работата и услугите на јавните претпријатија, што вршат комунална дејност снабдување со вода и одведување на урбани отпадни материји (смет), од кои најмногу на ЈП Водовод и канализација и ЈП Комунална хигиена - Скопје, карактеристично е што не станува збор за изолирани случаи, туку за состојби кои се повторуваат од година во година.

Тоа се проблеми кои се однесуваат на спорни сметки произлезени од начинот на пресметка на потрошената вода, нередовното читање на водомерите, неажурноста на службените лица во врска со нивната промена по констатиран дефект или по барања на граѓаните, квалитетот и начинот на извршување на услугата и слично. Притоа, прикривајќи ги пропустите и слабостите во работењето на своите служби и поединци, а исклучиво раководејќи се од монополската положба, неосновано се предизвикува штета на корисниците на услугите и нивните легитимни права и правни интереси.

Конкретно, со ненавремено детектирање на таквите состојби во рамки на редовните работни активности за континуирано одржување и контрола на системот и без постоење на какви било објективни околности, се одолжува периодот на наплата по просек за наводно неисправен водомер. Оттука, наместо со реалниот износ за потрошена вода, граѓаните се задолжуваат со сметки за потрошена вода кои се значително повисоки од тие со кои би биле задолжувани, кога водомерите редовно би биле читани, кога редовно би се вршела контрола во поглед на нивната исправност или кога по барањата за нивна замена навремено би се реагирало.

Редовното пак, читање на состојбата на водомерите неспорно е единствен контролен механизам преку кој може да се евидентира точната потрошувачка на вода, а со тоа и реалното задолжување. Поради ваквото постапување на надлежните служби на ЈП Водовод и канализација Скопје, Народниот правобранител констатира дека многу граѓани се задолжуваат со долг кој не е реален и не се должи на искористена услуга. Имено, значителен е бројот на граѓани кои од односното ЈП се водат како должници за долгови кои се однесуваат на период од пред 10 и повеќе години, а за кои се известени во текот на оваа година и за кои најчесто се објаснува дека се настанати како последица на неисправен или неевидентирани водомер.

Следствено, одредени граѓани дури и од урбаното градско подрачје, наеднаш со една фактура се задолжуваат со енормни износи за потрошена вода (дури и преку 10 илјади евра), наводно поради неисправни или неевидентирани водомери, што секако е неразумно и недозволиво. Така, се бара наплата на долг дури од постоењето на станбениот објект, односно со децении наназад без притоа да се води сметка за стекнувањето и промената на сопственоста и корисниците на услугата, факт кој граѓаните го докажуваат со соодветна документација.

Воедно, воопшто не се спроведува внатрешна контрола со цел да се утврдат и санкционираат пропустите настанати со несовесното и неодговорното извршување на работите и работните задачи на вработените во ЈП, особено во случаите кога навремено и соодветно не било постапено по барањата на граѓаните за постапување во таа насока и за евидентирање на настанатите промени.

По препораките и укажувањата на Народниот правобранител дадени за отстранување на ваквите неправилности не се постапува бидејќи неодговорното и несовесно однесување на надлежните служби, Јавното претпријатие речиси во сите случаи го оправдуваше само со дадена изјава на инкасаторот за причините поради кои броилото наводно не се читало.

Но сите вакви изјави, воопшто не се заведени со архивски број и не содржат податоци за денот, месецот и годината кога се дадени, ниту дополнително се презентирани факти и докази дека навистина се работи за таква состојба или дека во меѓувреме била извршена некаква внатрешна контрола.

Поради ваквата состојба, а во услови кога е предвидено и треба да се спроведува отчитувањето на состојбата на водомерите, како една од темелните должности на давателот на услугата, се поставува прашањето за исправноста на задолжувањето по просечна потрошувачка, бидејќи истото неосновано ги оптоварува корисниците на услугите и речиси во сите случаи е на нивна штета. Во овој дел, ова ЈП има воведено внатрешна процедура според која приговорите и забелешките на граѓаните се доставуваат до Комисијата за спорни сметки, која по нив скоро секогаш негативно одговара, без притоа да се придржува до какви било правила на постапката. Ова комисија, не донесува одлуки во форма на решение, на кои граѓаните би имале право на дополнителна заштита со вложување жалба или користење на некое друго правно средство.

Затоа, во предметното работење, без исклучок, во сите вакви случаи, Народниот правобранител укажа дека е потребно да се анулираат просечно изготвените сметки и корисниците да добиваат сметки согласно отчитана состојба на броилото.

Натаму, до граѓаните се доставуваа и опомени за заостанат долг, кои се општи и кои не содржат никакви податоци за долгот на корисникот, како што се, неговиот основ (главен долг за вода или за користење друга услуга, камата, трошоци), временскиот период за кој се однесува, дали истиот е тужен или не, во која фаза и пред кој орган се наоѓа постапката и сл. Поради оваа појава, граѓаните беа принудени дополнително да бараат информации во врска со долгот и од Јавното претпријатие, добиваа само нецелосни и нејасни одговори и тоа само за долгот по основ на неплатена вода, додека за долгот настанат како последица на неисполнета обврска за одведување и транспортирање на комуналниот отпад беа препраќани во ЈП „Комунална хигиена“.

Народниот правобранител констатира дека ваквото постапување не е оправдано особено што двете претпријатија согласно склучен договор се обврзани наплатата и на надоместокот за одведување и транспортирање на комуналниот отпад, да биде во сметките кои се испорачуваат за потрошената вода, што значи дека ЈП водовод и канализација има евиденција и увид во тековната состојба за секој корисник. Оттука, сосема основан е заклучокот дека граѓаните неосновано се изложуваат на плаќање дополнителни трошоци не по нивна вина, туку исклучиво како резултат на отсуство на меѓусебна координација и размена на информации на надлежните служби од овие две претпријатија.

Во одреден број случаи беа опоменувани и граѓани кои редовно ги подмириле обврските заради што во целост беше оправдан изразениот револт од неажурното работење на службите на јавното претпријатие. Народниот правобранител во повеќе случаи констатира дека до граѓаните се доставуваат сметки и опомени на име на починато лице иако давателот на услугата има сознанија за настанатата промена и побара обезбедување на задолжување со сметки на реалниот корисник (некој од законските наследници на евидентираниот корисник) и прекин на дополнителното оптоварување на основниот долг со трошоци на име камати, трошоци на постапката и слично. Меѓутоа, освен формални одговори дека така ќе се постапи откако ќе се создадат услови, практично ништо не е преземено, а прашање е кои се и какви се тие услови и што се преземало и се планира да се преземе за нивно создавање.

Народниот правобранител согледувајќи дека нередовната достава на сметките и натаму останува голем проблем за граѓаните даде укажување за потребата од навремено доставување на сметките, информирање на граѓаните за заостанатите долгови, како и воведување на континуиран систем на контрола над работата на инкасаторите, кои се задолжени за читање на броилата и дистрибуција на сметките. Инаку, треба да се напомене дека претпријатието ги земаше предвид интервенциите на Народниот правобранител за давање на можности за полесна отплата на долгот поради материјалната положба на граѓаните и евидентно намалената економска моќ.

По однос на услугите во врска со собирањето и транспортирањето на комуналниот отпад за одредени граѓани како проблем се јавува задолжувањето за услуга која фактички не се користи бидејќи на посочените делови од населените места покрај тоа што не се поставени контејнери или друг вид садови, сметот воопшто и не се собира. По интервенцијата на Народниот правобранител дел од овие граѓани беа ослободени од стариот долг, но останала значителен број на граѓани на кои долгот по овој основ, не им е отпишан, со образложение од комуналното претпријатие дека на односната адреса се вршеле комунални дејности.

Ова се однесува и за граѓаните на кои пресметката на ваквиот надомест им се врши за поголема површина од реалната и потврдена во имотните листови, како и за тие кои се задолжуваат за станбени единици кои не се функционални или воопшто не се користат. Одредени граѓани исто така, се принудуваат да платат повеќегодишни задолжувања за услугата иако редовните активности на претпријатието со пропишаната динамика започнале да се извршуваат многу подоцна. Сепак и покрај таквата состојба, комуналното претпријатие исклучиво повикувајќи се на нивната обврска за навремено пријавување на каква било промена на станбената единица, ги ослободува само од денот на доставувањето на барањата, што во краен случај секако дека не е целосно оправдано.

Покрај ова, и оваа извештајна година продолжува појавата претпријатието редовните уплати на граѓаните да ги раскнижува за други месеци кои не биле раскнижени. Таквото работење секако е на нивна штета со оглед на тоа што не секој корисник на услуга ги чува сметките за извршена уплата од изминатите години и може да ја докаже уплата, а впрочем не е ни должен да создава сопствена архива.

Најголемиот број на претставките на граѓаните, кои беа поднесени до Народниот правобранител против ЕВН Македонија АД Скопје (ЕВН), се однесуваа на интервенции за повторно приклучување на електродистрибутивната мрежа и овозможување поволности во поглед на плаќањето на заостанатиот долг.

Народниот правобранител постапувајќи по ваквите претставки констатира дека постапувањето на ЕВН е во согласност со општите услови за испорака на електрична енергија, односно граѓаните се исклучуваат од мрежата поради неплатени фактури за потрошена електрична енергија, од кои пак, некои се однесуваат и за неколку години наназад. Имајќи ја предвид тешката економска и социјална состојба во која се наоѓаат, Народниот правобранител во ЕВН интервенираше со цел на потрошувачите да им се овозможи повторно приклучување со плаќање на дел од конкретниот долг, а остатокот да биде со склучување спогодба за плаќање на повеќе рати и со помал месечен ануитет. За разлика од минатата година, ЕВН сега ги повикуваше овие лица и изразувааше подготвеност да им понуди склучување спогодби за плаќање на долгот на рати иако во одредени случаи истите се неприфатливи бидејќи износот на поединечната рата е поголем од вкупните парични приходи на корисниците.

Народниот правобранител интервенираше во ЕВН и за спроведување на одлуки за отпис на долг за потрошена електрична енергија, донесени согласно одредбите од Законот за еднократно отпишување на долговите на граѓаните и во тој сегмент констатира одредени пропусти во неговата имплементација. Имено, поради нецелосно и непотполно утврдување на фактичката состојба и евидентни пропусти во постапката од надлежните комисии на Министерството за труд и социјална политика произлезени и од некордонираноста со ЕВН, за одредени лица иако се донесени одлуки за отпис, повторно им се јавуваат долгови, кои неспорно требало да бидат предмет на отпис бидејќи се опфатени во одредбите од овој закон. Притоа, од ЕВН се инсистира за нивно плаќање единствено преку користење на монополската положба и по пат на условување на корисниците.

Оваа извештајна година значително беше намален бројот на претставките за наплата на такса за улично осветлување за населени места во кои не е поставен систем за улично осветлување. Меѓутоа, останува општата констатација дека овој проблем треба системски да се реши затоа што во практиката иако потрошувачите не користат ваква услуга, бидејќи во односното населено место нема воспоставено систем на јавно осветлување, ретко која општина донесува одлука за нивно ослободување од плаќање. Овој проблем не добива пошироки размери и револтот на граѓаните не ескалира само затоа што од Општините не се преземаат

дејства за присилна наплата на евидентираниот долг по овој основ.

Во врска со снабдувањето со топлинска енергија, констатација на Народниот правобранител е дека воопшто не е стивнат револтот на исклучените потрошувачи заради задолжувањето со надоместокот за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија. Но, во услови кога истиот е предвиден во регулативата јасно е дека ослободувањето од оваа давачка за оваа категорија граѓани е во тесна врска само со законските измени, кои пак, иако се предлагаат, се уште не се прифатени.

Следствено, кога станува збор за корисниците на топлинска енергија, беа поднесени претставки и во врска со правилната пресметка на грејната површина, квалитетот на испорачаната топлинска енергија, како и навременото постапување по пријава на дефекти во системот и во однос на разбирливоста на сметките (особено на податокот кој се однесува на бројот на активните корисници и исклучените корисници). Народниот правобранител во сите вакви случаи побара соодветни објаснувања за настанатиот проблем и разрешување на спорните состојби преку дополнителна контрола од снабдувачите на топлинска енергија на терен. Согласно предметните интервенции се пристапи кон разрешување на случаите.

На крај, граѓаните во насока на заштита на своите права како потрошувачи, поднесоа и одреден број претставки кои се однесуваат на користењето на услугите од мобилните и фиксните телефонски оператори. Ова бидејќи сметаат дека им се наметнати пакети на услуги за кои не добиле соодветни објаснувања и се приморани да ги прифатат наметнатите обврски, потоа за незадоволство од степенот на квалитет на услугите, начинот на наплата на услугата, цената на услугата и во кои се жалеа на содржината на склучени договори и воспоставениот претплатнички однос. Во сите вакви случаи, Народниот правобранител побара објаснувања и проверки на извршените фактурирања од посочените оператори, а таму каде што постоеја услови, беше побарано преземање на соодветни дејства и мерки од Агенцијата за електронски комуникации и Државниот пазарен инспекторат.

Констатации

- Голем број на случаи во кои постои задолжување по просек, а не согласно отчитаната состојба на броилото, како и задолжување со долг и користење принуда за негово плаќање иако не е реален и не се должи на искористена услуга;
- Нередовна достава на сметките и доставување опомена за заостанат долг кои се општи и кои не содржат никакви податоци за конкретниот долг на корисникот и неговиот основ;
- Отсуство на меѓусебна координација, комуникација и размена на информации помеѓу ЈП водовод и канализација и ЈП Комунална хигиена – Скопје;
- Поради пропусти во постапката и некоординираност меѓу комисиите на Министерството за труд и социјална политика надлежните институции и давателите на услуги на одредени лица

Препораки

- Да се анулираат просечно изготвените сметки и корисниците да се задолжуваат со сметки за вода, електрична и топлинска енергија и други комунални услуги, за периодот кога таквата услуга практично ја користеле и согласно отчитаната состојба на броилото;
- Користењето на монополската положба, заедно со пропустите и слабостите во работењето на службите и раководните лица, во никој случај да не биде на штета на корисниците на услугите и нивните легитимни права и правни интереси;
- Да се создадат нормативни претпоставки за редовно отчитување на состојбата на броилата, како единствен контролен механизам за евидентирање на точната потрошувачка;
- Навремено доставување на сметките, континуирано информирање на граѓаните

Констатации

иако се донесени одлуки за отпис на долговите, повторно им се јавуваат долгови, кои неспорно требало да бидат предмет на отпис;

- Континуиран револт на исклучените потрошувачи заради задолжувањето со надоместокот за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија;
- Наместо преземање дејства за спроведување на дадените укажувања или препораки на Народниот правобранител, добивање одговори кои претставуваат едностран, необјективен и тенденциозен хронолошки приказ на наводно преземените дејства од службите на односните претпријатија;
- Поголема флексибилност на давателите на услугите во поглед на плаќањето на заостанатите долгови на рати;
- Опстојува проблемот со неоснованата наплата на таксата за уличното осветлување и одредени граѓани плаќаат за услуга која што не ја добиваат.

Препораки

за заостанатите долгови и воведување на ефикасен систем на контрола над работата на лицата кои се задолжени за читање на броилата и дистрибуција на сметките, заради избегнување на дополнителни трошоци за граѓаните, кои ја следат присилната наплата;

- Да продолжи воведената флексибилност во поглед на овозможување на плаќање на долговите на повеќе рати и со помали месечни анuitети, а државата преку соодветни програми да го зголеми износот на субвенции за одреден вид енергија со оглед на тешката финансиско-материјална состојба во која се наоѓаат одредени корисници на услуги;
- Преку интерни процедури и донесување одлуки од органите на управување на јавните претпријатија, ЕВН и другите оператори, да се преземат дејства за отпишување на долгот за лицата кои воопшто не ја користеле услугата и негово насочување кон реалните корисници;
- Да се преиспита задолжувањето со надоместокот за ангажирана моќност (фиксен дел) од надоместокот за топлинска енергија за исклучените потрошувачи.

НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

Во Република Македонија постои сеопфатна законодавна рамка за анти-дискриминација, но во пракса присутни се појави на дискриминаторско однесување, особено во областите од општествениот живот кои се посебно значајни и чувствителни за остварувањето на правата на граѓаните.

Се уште присутните предрасуди и стереотипи кон одредени општествени групи (заедници) или поединци се главните причини за појавата на дискриминацијата. Ваквите однесувања некогаш директно, а често индиректно имаат за цел да направат поделби и нееднаков третман на граѓаните, односно доведуваат до различно постапување спрема поединци и одредени групи во исти или слични ситуации.

Постапувајќи по предмети од областа на заштита од дискриминација, Народниот правобранител во 2015 година констатира дека нивниот број е приближно ист како и минатата

година, при што повторно најзастапени се предметите кои се однесуваат на дискриминација по етничка основа, потоа дискриминацијата во работниот однос, претставки во врска со примената на афирмативното начело на соодветна и правична застапеност, како и за заштита од вознемирување (мобинг) на работното место.

Во сите случаи Народниот правобранител укажуваше на забрана на сите облици на дискриминација и потсетуваше на обврската на спроведување на афирмативната мерка на соодветна и правична застапеност. Во повеќето случаи интервенциите на Народниот правобранител беа прифатени, додека по предметите во кои граѓаните се жалеа на дискриминација по етничка основа поради ограничувањето на слободата на движење и нивното враќање од државната граница, од страна на Министерството за внатрешни работи не е прифатена ниту една препорака/укажување на Народниот правобранител, иако неспорно се утврди повреда правото на слободата на движење на граѓаните-припадници на ромската заедница. Инаку, состојбата со ограничувањето на правото на слобода на движење на граѓаните не е видно променета што се потврдува и со охрабреноста на граѓаните за заштита на правата во судска постапка. За одбележување е тоа што се донесени неколку правосилни пресуди со кои се потврдија констатациите на Народниот правобранител за дискриминација од страна на полициските службеници на граничните премини, а за што со Посебен извештај беше претходно информирано Министерството за внатрешни работи и Владата на Република Македонија.

Во контекст на овој проблем, а во функција на доследна примена на прописите, Народниот правобранител во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје и Хелсиншкиот комитет за човекови права во текот на 2015 година, организираа Конференција на тема „Ограничување на правото на слобода на движење на Ромите на граничните премини“, на која покрај Народниот правобранител свое учество земаа и претставници од Министерството за внатрешни работи, Европската комисија против расизам и нетолеранција на Советот на Европа, ОБСЕ/ОДИХР, Хелсиншкиот комитет за човекови права и КХАМ Делчево, кои се осврнаа на феноменот на расното профилирање и дискриминацијата на Ромите на граничните премини, а истовремено, споредбено беа презентирани и состојбите во регионот и пошироко. Во согласност со меѓународните стандарди кои во голем дел се инкорпорирани во домашното законодавство, имајќи ја предвид позитивната улога која државните органи се должни да ја вршат во борбата со расната и етничката дискриминација и промоција на човековите права, демократијата и владеење на правото, а со цел обезбедување и гарантирање на правата и безбедноста на сите лица подеднакво, учесниците на Конференцијата дадоа свои препораки кои се доставени до сите релевантни институции во Република Македонија. Меѓу другото, учесниците на Конференцијата препорачаа да престане праксата на системска дискриминација врз основа на етничка припадност и расното профилирање на Ромите на граничните премини, без разлика на личните предрасуди и стереотипи на овластените службени лица.

Во текот на 2015 година беше постапувано и по претставки од граѓани заради повреда, односно непочитување на начелото на соодветна и правична застапеност по објавени огласи за вработување, а подносителите укажуваа на ниско ниво на застапеност на припадниците на албанската и на влашката заедница, поради што сметаа дека има нееднаков третман, односно дискриминација при вработувањето. Во кој контекст, Народниот правобранител интервенираше до Уставен суд на Република Македонија, Агенцијата за иселеништво, Националната установа-Национална галерија на Македонија, како и до Агенцијата за храна и ветеринарство.

Преземајќи дејствија согласно утврдената надлежност, Народниот правобранител од горенаведените органи/установи прибира податоци за вкупниот број на вработените, за вработените распоредени на раководни работни места и број на вработени распоредени на нераководни работни места. Овие податоци беа побарани од аспект на примена на начелото на соодветна и правична застапеност. Едновременно, во насока на поефикасно постапување беше остварен непосреден увид и разговор со службените и одговорните лица. По преземените дејствија се утврди дека во Агенцијата за храна и ветеринарство остварувањето на начелото на соодветна и правична застапеност не е на задоволително ниво на генерален план, при што констатиран е низок степен на застапеност на припадниците на помалубројните заедници на

раководни работни места. Поради ваквата состојба беше доставено укажување до директорот на Агенцијата, кој прифаќајќи го истото извести дека укажувањето ќе се реализира со изготвувањето на Годишниот план и програма за вработување, при што согласно постапката определена со Законот за административни службеници доследно ќе се имплементира и начелото на соодветна и правична застапеност. Слична состојба беше утврдена и во Националната галерија и Агенцијата за иселеништво, поради што беше доставена препорака до директорите, кои прифаќајќи ја истата известија дека во иднина ќе се преземаат мерки и дејствија за соодветно имплементирање на начелото на соодветна и правична застапеност, и ќе се води сметка при изборот да биде вработен кадар кој соодветно ќе може да одговори на потребите на бараните работни места, во насока на доследна примена на споменатото уставно начело. Понатаму, Народниот првобранител констатирано дека уставното начело на соодветна и правична застапеност на припадниците на сите заедници од страна на Генералниот секретар на Уставниот суд воопшто не се применува и дека состојбата во однос на застапеноста на сите заедниците, како на генерален план, така и на планот на раководни и нераководни работни места е непромената и истата е на незадоволително ниво. Поради ваквата состојба беше доставена препорака до генералниот секретар на Уставниот суд, кој го извести Народниот правобранител дека со донесувањето на Амандманот на Уставот на РМ и зголемувањето на надлежностите на Уставниот суд, ќе се преземат итно дејствија за соодветно екипирање на стручната служба.

Постапувајќи по претставки за заштита на правата на граѓаните поради вознемирување на работното место, Народниот правобранител доставуваше укажувања за примена на одредбите од Законот за заштита од вознемирување на работното место и спроведување на постапка за посредување и заштита од вознемирување. Укажувањата беа прифатени и постапката спроведена, со што граѓаните беа соодветно заштитени. Во контекст на овој проблем е постапувањето на Народниот правобранител по претставка поднесена од лекар специјалист од општа болница во Велес поради непочитување на неговите права од работен однос со елементи на мобинг поради исклучување од работниот процес. Имено, подносителот на претставката наведе дека директорот на болницата каде е вработен не го спроведува решението, како и наодот и мислењето на Фондот за ПИОМ за работа со скратено работно време од четири часа, при што донел Решение за утврдување на плата, со кое му се определува плата од 85% од разликата меѓу платата остварена за работа со скратено работно време и плата што би ја остварил работејќи со полно работно време. Подносителот на претставката наведе дека откако повел постапка за остварување на неговите права, директорот на болницата го исклучил од работниот процес за кој се добиваат парични додатоци на платата. Согледувајќи ја целокупно приложената документација од подносителот и по проучување на регулативата која го уредува ова право, Народниот правобранител констатираше дека овластениот орган донел незаконито решение, поради што достави укажување со кое побара првично донесеното решение да се поништи и да се донесе ново решение со кое ќе се исплаќа плата во полн износ, како и укажување за сторено вознемирување на работното место (вршење на мобинг). Во текот на постапката првично директорот одбиваше да постапи по напатствијата дадени од страна на Народниот правобранител, но по доставено укажување да не му се врши притисок на подносителот и негово исклучување од работниот процес, и дадените факти за потребата од законито постапување, директорот на установата донесе ново Решение за исплата на плата со коригиран процент со полн износ од 100%, со што подносителот на претставката го оствари правото.

Покрај предметното постапување, Народниот правобранител продолжи да ја следи регулативата за антидискриминација, како и да учествува на настани, семинари и работилници за заштита од дискриминација и спроведување на начелото на соодветна и правична застапеност. Претставник на Одделението за заштита од дискриминација учествуваше во работната група за изготвување на нова Стратегија за заштита од дискриминација, при што беше даден активен придонес со конкретни забелешки кон институционално приспособување и примена на активностите кои произлегуваат од истата. Едновременно, Народниот правобранител изготви посебен извештај кон разгледувањето на 8-10 периодичен извештај на Република

Македонија во делот на имплементација и спроведување на Меѓународната Конвенција за елиминирање на сите форми на расна дискриминација, кој го достави до Комитетот за заштита на човековите права на Обединетите нации.

Еднаквоста помеѓу жените и мажите е загарантирана со Уставот и законите на Република Македонија, поради што државата е обврзана да воспостави политики на еднакви можности и недискриминација врз основ на пол. Во контекст на оваа мерка во членот 9 од Уставот на Република Македонија е предвидено еднаквост на граѓаните на Република Македонија во слободите и правата независно од полот, додека, пак, Законот за еднакви можности на жените и мажите, предвидува создавање услови за еднаквост меѓу граѓаните, особено во однос на полот и забраната на дискриминација по основ на пол. Притоа, во истиот закон се пропишани основните и посебните мерки за воспоставување еднакви можности и еднаков третман на жените и мажите во сите сфери на општественото живеење. Со овој закон се забранува дискриминација врз основ на пол во јавниот и приватниот сектор, со директен осврт на сегментот на вработувањето. Со одредбата од членот 3 од Законот за заштита од дискриминација, покрај многуте наведени основи се забранува дискриминацијата по основ на пол и образование, додека со понатамошните одредби се забранува секоја директна или индиректна дискриминација по овие два основа, како и повикување и поттикнување на дискриминација и помагање во дискриминаторско постапување.

Со оглед на спроведувањето на оваа обврска и оваа извештајна година, Народниот правобранител покрај истражувањето за согледувањето на состојбата за имплементацијата на начелото на соодветната и правична застапеност на заедниците, спроведе паралелно истражување и за половата и образовната структура на вработените во 1.238 институции, од кои одговориле 1.202 институции. Од сите институции беше побарано во табеларен приказ да достават податоци за состојбата по однос на пол (вкупен број на избрани и именувани лица, вкупен број на раководни и нераководни работни места), како и детален приказ за степенот на образование на вработените по пол и нивното распоредување на раководни, односно нераководни работни места во однос на степенот на образование (високо образование, више образование, средно образование и основно образование).

Табела бр.1 Полова застапеност според вид на работно место и образование

	Вкупно вработени	СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ																			
		Вработени по пол				Високо образование				Вишо образование				Средно образование				Основно образование			
		М	%	Ж	%	М	%	Ж	%	М	%	Ж	%	М	%	Ж	%	М	%	Ж	%
избрани или именувани лица	2881	1575	54,67	1306	45,33	1544	53,59	1302	45,19	17	0,59			14	0,49	4					
раководни работни места	8861	4843	54,55	4028	45,45	4169	47,04	3391	38,26	142	1,6	125	1,41	511	5,77	506	5,71	11	0,12	6	0,07
нерак. работни места	108771	54941	50,51	53830	49,49	18594	17,09	27469	25,25	2705	2,49	3471	3,19	26276	24,16	19014	17,48	7366	6,77	3876	3,56
вработени во органот	120513	61349	50,51	59164	49,09	24307	20,17	32162	26,69	2864	2,38	3596	2,98	26801	22,24	19524	16,2	7377	6,12	3882	3,22
ВКУПНО		120513				56469				6460				46325				11259			

Од анализата на доставените податоци можеме да согледаме дека од вкупно 120.513 вработени во институциите, 61.349 се мажи (50,51%), а 59.164 (49,09%) се жени. Во однос на избрани и именувани лица констатација е дека застапеноста на женскиот пол во институциите изнесува 1.306 (45,33%), додека застапеноста на машкиот пол е 1.575 (54,67%). Како и кај претходната категорија лица сличен е и соодносот помеѓу жените и мажите кај раководните работни места, така што застапеноста на женскиот пол во институциите е 4.028 (45,45%), додека застапеноста на машкиот пол изнесува 4.843 (54,55%). Кај нераководните работни места соодносот е поизразен, при што застапеноста на женскиот пол изнесува 53.830 (49,49%), додека застапеноста на машкиот пол изнесува 54.941 (50,51%).

Од вкупно 120.513 вработени мажи и жени во администрацијата, 56.469 (46,85%) се со високо образование, 6.460 (5,36%) се со вишо образование, 46.325 (38,43%) се со средно образование, а 11.259 (9,34%) се со основно образование.

Анализата на податоците покажува дека од 56.469 вработени во администрацијата со високо образование 32.162 (26,69%) се жени, а 24.307 (20,17%) се мажи. Од нив, во категоријата избрани и именувани лица 1.302 (45,19%) се жени, додека 1.544 (53,59%) се мажи. На раководни работни места 3.391 (38,26%) се жени, а 4.169 (47,04%) се мажи, додека на нераководни работни места 27.469 (25,25%) се жени, а 18.594 (17,09%) се мажи.

Народниот правобранител констатира дека и оваа година помал е вкупниот број на вработени жени во однос на мажи во администрацијата, а нивниот број е помал и на раководни работни места. Значително е поголем бројот на жените со високо образование во администрацијата во однос на мажите, но сепак останува трендот мажите да се побројни во однос на жените како избрани и именувани лица и на раководните работни места.

Од 6.460 вработени со вишо образование 3.596 (2,98%) се жени, а 2.864 (2,38%) се мажи. Од нив во избрани и именувани лица како и минатата година нема ниту една жена, додека 17 (0,59%) се мажи. На раководни работни места 125 (1,41%) се жени, а 142 (1,6%) се мажи. На нераководни работни места 3.471 (3,19%) се жени, а 2.705 (2,49%) се мажи.

Врз основа на изнесените податоци, Народниот правобранител констатира дека со вишо образование во администрацијата, повеќе се вработени жени, отколку мажи и нема ниту една жена како избрано и именувано лице, а воедно помал е бројот на жени и на раководни работни места.

Од 46.325 вработени во администрацијата со средно образование 19.524 (16,2%) се жени, а 26.801 (22,24%) се мажи. Од нив на раководни работни места 506 (5,71%) се жени, а 511 (5,77%) се мажи, додека на нераководни работни места 19.014 (17,48%) се жени, а 26.276 (24,16%) се мажи.

Анализата на податоците за соодносот жени-мажи со средно образование покажува дека припадниците на машкиот пол се значително помногубројни во однос на припадничките на женскиот пол.

Слична е состојбата и со половата застапеност во однос на основното образование, од вкупно 11.259 вработени со основно образование во администрацијата, 3.882 (3,22%) се жени, а 7.377 (6,12%) се мажи.

Имајќи ја предвид ваквата состојба, Народниот правобранител и оваа извештајна година констатира полова нерамноправност, како по однос на вкупниот број вработени, така и по однос на степенот на образование, поради што укажува на потребата од преземање мерки и активности за почитување на принципот на еднаквост меѓу мажите и жените, односно соодветна распределба на работните места по основ на пол и степен на образование, особено на раководните работни места.

Констатации

- Враќањето на граѓаните од граничните премини, особено на припадниците на ромска заедница продолжи и во 2015 година. Дискриминацијата констатирана од Народниот правобранител е потврдена и со правосилни судски пресуди и покрај тоа што Министерството за внатрешни работи упорно негира;
- Непостојат јасни и недвосмислени законски критериуми по кои постапува граничната контрола што доведува до субјективност и

Препораки

- Министерството за внатрешни работи во постапувањето да го почитува правото на слобода на движење на сите граѓани подеднакво, а ограничувањето да биде согласно предвиденото со Уставот, законите и меѓународните договори;
- Да се преземат мерки за севкупна надградба на нормативата по која постапува граничната полиција, како и утврдување на обврска на службените лица за донесување на

Констатации

- прекршување на правата на граѓаните од страна на граничната полиција;
- При вработувањето и унапредувањето на припадници на помалите етнички заедници нецелосно се почитува уставното начело на соодветна и правична застапеност;
- Недостасуваат квалитетни обуки за јакнење на капацитетите на институциите за заштита од дискриминација (особено на менаџерско ниво), како и информативно-едукативни кампањи за јакнење на свеста на граѓаните за препознавањето на дискриминацијата во сите појавни облици и можностите за заштита.

Препораки

- образложена одлука во писмена форма за недозволениот излез од државата, со што ќе се обезбеди правна сигурност и понатамошна заштита на правата на граѓаните;
- Во Годишните планови и програми за вработување доследно да се имплементира начелото на соодветна и правична застапеност и без ограничување да се применува при вработувањето и унапредувањето на припадници на помалубројните етнички заедници;
- Преку континуирани едукативни содржини и работилници од страна на надлежните државни органи, институции и установи да се покрене и зајакне свеста кај менаџментот и вработените за недискриминација.

СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

Една од темелните вредности која е загарантирана со Уставот на Република Македонија, е спроведувањето на начелото на соодветна и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници.

Народниот правобранител согласно уставно утврдената надлежност и оваа извештајна година, како и претходните години, покрај предметното постапување во кое граѓаните изнесоа поплаки за заштита на ова начело, спроведе истражување за степенот на примената на истото.

Пред пристапување кон ова опсежно истражување, Народниот правобранител изврши ажурирање на институциите/установите во делот на образованието, здравството, културата и локалната самоуправа, така што моменталната база на податоци покажува постоење на 1.206 јавни институции/установи, односно оваа извештајна година нивниот број е поголем за 129, за разлика од минатата извештајна година кога се сведувахе на 1.077.

Во тој контекст Народниот правобранител искажува јавна критика до Министерството за информатичко општество и администрација поради недоставување на податоци за ажурирање на базата со јавните институции/установи, што беше писмено побарано во текот на 2015 година.

Постапувајќи во оваа насока, како и минатите години и оваа извештајна година Народниот правобранител со претходно подготвени табели, се обрати до органите на државната управа, самостојните органи и организации, единиците на локалната самоуправа, здравствените, културните и образовните институции, судовите и обвинителствата и до други установи и служби спрема кои надлежно постапува. Писмени барања со подготвени табели за пополнување беа доставени до 1.206 институции/установи од кои 1.202 доставија податоци, а само 4 установи и покрај писмените ургенции и телефонски контакти не доставија одговори. Податоци не се добиени од ОУ „Св. Кирил и Методиј“ од село Бучин – Крушево, ОУ „Наим Фрашери“ од село Студеничани – Скопје, ОУ „Ѓерг Кастриот Скендербег“ од село Арачиново и Факултетот за уметности од Тетово, со што ја попречија работата на Народниот правобранител. Во однос на

институциите кои не одговорија на барањата на Народниот правобранител внесените податоци не се ажурирани и ја прикажуваат состојбата од минатата година. Истакнуваме дека Јавното обвинителство на Република Македонија и покрај нашето барање и укажување за потребата од доставување на податоци исклучиво за оваа институција, достави збирни податоци за сите обвинителства во Република Македонија, поради што податоците за обвинителството се преземени од минатата година.

Збирен табеларен преглед за 2015 година

		СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ															
		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно	
			%		%		%		%		%		%		%		%
Кабинет на Претседателот на РМ- Стручна служба	избрани или имен. лица	5	4	80,0	1	20,0											
	раководни работни места	15	13	86,7	2	13,3											
	нерак. работни места	30	24	80,0	2	6,7	1	3,3	1	3,3		2	6,7				
	вработени во органот	50	41	82,0	5	10,0	1	2,0	1	2,0		2	4,0				
Собрание на РМ- Стручна служба	избрани или имен. лица	4	3	75,0	1	25,0											
	раководни работни места	52	38	73,1	13	25,0	1	1,9									
	нерак. работни места	221	154	69,7	58	26,2	2	0,9	2	0,9	3	1,4		2	0,9		
	вработени во органот	277	195	70,4	72	26,0	3	1,1	2	0,7	3	1,1		2	0,7		
Народен правобранител	избрани или имен. лица	8	3	37,5	3	37,5		1	12,5			1	12,5				
	раководни работни места	23	16	69,6	4	17,4				1	4,3	1	4,3	1	4,3		
	нерак. работни места	43	11	25,6	24	55,8	1	2,3	2	4,7	2	4,7	1	2,3	2	4,7	
	вработени во органот	74	30	40,5	31	41,9	1	1,4	3	4,1	3	4,1	3	4,1	3	4,1	
Државна комисија за спречување на корупцијата	избрани или имен. лица	7	5	71,4	2	28,6											
	раководни работни места	5	5	100,0													
	нерак. работни места	18	13	72,2	3	16,7				1	5,6	1	5,6				
	вработени во органот	30	23	76,7	5	16,7				1	3,3	1	3,3				
Уставен суд на РМ	избрани или имен. лица	9	6	66,7	2	22,2	1	11,1									
	раководни работни места	10	9	90,0						1	10,0						
	нерак. работни места	13	12	92,3	1	7,7					0,0						
	вработени во органот	32	27	84,4	3	9,4	1	3,1		1	3,1						
Судски совет на РМ	избрани или имен. лица	13	7	53,8	4	30,8						2	15,4				
	раководни работни места	14	11	78,6						2	14,3					1	7,1
	нерак. работни места	18	15	83,3	1	5,6	1	5,6		1	5,6						0,0
	вработени во органот	45	33	73,3	5	11,1	1	2,2		3	6,7	2	4,4			1	2,2
Виш управен суд	избрани или имен. лица	11	11	100,0													
	раководни работни места	1	1	100,0													
	нерак. работни места	12	9	75,0	3	25,0											
	вработени во органот	24	21	87,5	3	12,5											
Управен суд на РМ	избрани или имен. лица	29	19	65,5	8	27,6	1	3,4						1	3,4		
	раководни работни места	1	1	100,0													
	нерак. работни места	59	46	78,0	9	15,3	3	5,1		1	1,7						0,0
	вработени во органот	89	66	74,2	17	19,1	4	4,5		1	1,1			1	1,1		
Врховен суд на РМ	избрани или имен. лица	19	13	68,4	6	31,6											
	раководни работни места	7	6	85,7		0,0						1	14,3				
	нерак. работни места	61	57	93,4	1	1,6				2	3,3	1	1,6				
	вработени во органот	87	76	87,4	7	8,0				2	2,3	2	2,3				
Јавно обвинителство на РМ /2013	избрани или имен. лица	10	7	70,0	3	30,0											
	раководни работни места	6	5	83,3								1	16,7				
	нерак. работни места	24	18	75,0	4	16,7		1	4,2	1	4,2		0,0				
	вработени во органот	40	30	75,0	7	17,5		1	2,5	1	2,5	1	2,5				

СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

		Состав на јавни институции и организации																	
		Вкупно		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
				Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
Државно правобранителство на РМ	избрани или имен. лица	34	32	94,1	2	5,9													
	раководни работни места	4	4	100,0															
	нерак. работни места	76	54	71,1	17	22,4	1	1,3			2	2,6			2	2,6			
	вработени во органот	114	90	78,9	19	16,7	1	0,9			2	1,8			2	1,8			
Совет на јавни обвинители	избрани или имен. лица	10	5	50,0	2	20,0	1	10,0			2	20,0							
	раководни работни места	1	1	100,0															
	нерак. работни места	5	5	100,0															
	вработени во органот	16	11	68,8	2	12,5	1	6,3			2	12,5							
Народна Банка на Република Македонија	избрани или имен. лица	4	3	75,0	1	25,0					0,0								
	раководни работни места	128	117	91,4	5	3,9					3	2,3	3	2,3					
	нерак. работни места	305	261	85,6	28	9,2	3	1,0			8	2,6	4	1,3			1	0,3	
	вработени во органот	437	381	87,2	34	7,8	3	0,7			11	2,5	7	1,6			1	0,2	
Државна изборна Комисија-стручна служба	избрани или имен. лица	7	5	71,4	2	28,6													
	раководни работни места	22	12	54,5	8	36,4											2	9,1	
	нерак. работни места	73	46	63,0	22	30,1						4	5,5				1	1,4	
	вработени во органот	102	63	61,8	32	31,4						4	3,9				3	2,9	
Македонска академија на науките и уметностите	избрани или имен. лица																		
	раководни работни места	10	10	100,0															
	нерак. работни места	59	54	91,5	2	3,4	1	1,7			2	3,4							
	вработени во органот	69	64	92,8	2	2,9	1	1,4			2	2,9							
Специјално јавно обвинителство	избрани или имен. лица	11	8	72,7	3	27,3													
	раководни работни места																		
	нерак. работни места																		
	вработени во органот	11	8	72,7	3	27,3													
Министерство за внатрешни работи	избрани или имен. лица	6	5	83,3	1	16,7													
	раководни работни места	901	758	84,1	108	12,0	5	0,6	2	0,2	21	2,3	3	0,3	1	0,1	3	0,3	
	нерак. работни места	10534	8080	76,7	2064	19,6	101	1,0	75	0,7	147	1,4	14	0,1	34	0,3	19	0,2	
	вработени во органот	11441	8843	77,3	2173	19,0	106	0,9	77	0,7	168	1,5	17	0,1	35	0,3	22	0,2	
Министерство за економија	избрани или имен. лица	4	2	50,0	1	25,0					1	25,0							
	раководни работни места	51	29	56,9	20	39,2	1	2,0							1	2,0			
	нерак. работни места	95	40	42,1	43	45,3	5	5,3	1	1,1	1	1,1	2	2,1	2	2,1	1	1,1	
	вработени во органот	150	71	47,3	64	42,7	6	4,0	1	0,7	2	1,3	2	1,3	3	2,0	1	0,7	
Министерство за животна средина и просторно планирање	избрани или имен. лица	4	4	100,0															
	раководни работни места	53	42	79,2	8	15,1					1	1,9	2	3,8					
	нерак. работни места	168	95	56,5	64	38,1	1	0,6	1	0,6	3	1,8		0,0	2	1,2	2	1,2	
	вработени во органот	225	141	62,7	72	32,0	1	0,4	1	0,4	4	1,8	2	0,9	2	0,9	2	0,9	
Министерство за здравство	избрани или имен. лица	2	1	50,0	1	50,0													
	раководни работни места	39	34	87,2	4	10,3											1	2,6	
	нерак. работни места	93	48	51,6	40	43,0	1	1,1	1	1,1	1	1,1	1	1,1	1	1,1		0,0	
	вработени во органот	134	83	61,9	45	33,6	1	0,7	1	0,7	1	0,7	1	0,7	1	0,7	1	0,7	
Министерство за зем., шумарство и водостопанство	избрани или имен. лица	7	3	42,9	3	42,9	1	14,3											
	раководни работни места	121	111	91,7	8	6,6					1	0,8					1	0,8	
	нерак. работни места	866	662	76,4	139	16,1	22	2,5	10	1,2	18	2,1	3	0,3	7	0,8	5	0,6	
	вработени во органот	994	776	78,1	150	15,1	23	2,3	10	1,0	19	1,9	3	0,3	7	0,7	6	0,6	
Министерство за инфор. општество и јавна администрација	избрани или имен. лица	3	3	100,0															
	раководни работни места	17	14	82,4	2	11,8					1	5,9							
	нерак. работни места	194	164	84,5	13	6,7	2	1,0	1	0,5	5	2,6	2	1,0	5	2,6	2	1,0	
	вработени во органот	214	181	84,6	15	7,0	2	0,9	1	0,5	6	2,8	2	0,9	5	2,3	2	0,9	
Министерство за култура	избрани или имен. лица	4	1	25,0	1	25,0	1	25,0			1	25,0							
	раководни работни места	42	35	83,3	4	9,5	1	2,4			1	2,4	1	2,4					
	нерак. работни места	122	66	54,1	47	38,5			1	0,8	5	4,1	1	0,8	2	1,6			
	вработени во органот	168	102	60,7	52	31,0	2	1,2	1	0,6	7	4,2	2	1,2	2	1,2			

СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

		Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно	
		Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
Министерство за локална самоуправа	избрани или имен. лица	2	100,0	0,0													
	раководни работни места	13	61,5	5	38,5												
	нерак. работни места	38	26,3	24	63,2							1	2,6	3	7,9		
	вработени во органот	53	37,7	29	54,7							1	1,9	3	5,7		
Министерство за надворешни работи	избрани или имен. лица	45	84,4	2	4,4	1	2,2			3	6,7					1	2,2
	раководни работни места	166	68,1	24	14,5	12	7,2			13	7,8	2	1,2			2	1,2
	нерак. работни места	263	68,1	72	27,4	4	1,5	2	0,8	2	0,8	1	0,4	1	0,4	2	0,8
	вработени во органот	474	69,6	98	20,7	17	3,6	2	0,4	18	3,8	3	0,6	1	0,2	5	1,1
Министерство за образование и наука	избрани или имен. лица	4	50,0			1	25,0	1	25,0								
	раководни работни места	26	76,9	5	19,2					1	3,8						
	нерак. работни места	212	53,8	71	33,5	7	3,3	4	1,9	9	4,2	2	0,9	5	2,4		
	вработени во органот	242	56,2	76	31,4	8	3,3	5	2,1	10	4,1	2	0,8	5	2,1		
Министерство за одбрана	избрани или имен. лица	3	66,7	1	33,3												
	раководни работни места	87	87,4	8	9,2					2	2,3	1	1,1				
	нерак. работни места	897	78,5	127	14,2	12	1,3	6	0,7	17	1,9	8	0,9	7	0,8	16	1,8
	вработени во органот	987	79,2	136	13,8	12	1,2	6	0,6	19	1,9	9	0,9	7	0,7	16	1,6
Министерство за правда	избрани или имен. лица																
	раководни работни места	36	86,1	3	8,3					1	2,8			1	2,8		
	нерак. работни места	189	51,9	78	41,3	3	1,6	4	2,1	1	0,5	3	1,6	1	0,5	1	0,5
	вработени во органот	225	57,3	81	36,0	3	1,3	4	1,8	2	0,9	3	1,3	2	0,9	1	0,4
Министерство за транспорт и врски	избрани или имен. лица	4	75,0	1	25,0												
	раководни работни места	70	87,1	7	10,0	1	1,4			1	1,4						
	нерак. работни места	212	76,4	29	13,7	5	2,4	4	1,9	4	1,9	1	0,5	5	2,4	2	0,9
	вработени во органот	286	79,0	37	12,9	6	2,1	4	1,4	5	1,7	1	0,3	5	1,7	2	0,7
Министерство за труд и социјална политика	избрани или имен. лица	5	60,0			1	20,0	1	20,0								
	раководни работни места	47	80,9	3	6,4			3	6,4	1	2,1	2	4,3				
	нерак. работни места	304	73,7	55	18,1	3	1,0	9	3,0	6	2,0	5	1,6	1	0,3	1	0,3
	вработени во органот	356	74,4	58	16,3	4	1,1	13	3,7	7	2,0	7	2,0	1	0,3	1	0,3
Министерство за финансии	избрани или имен. лица	5	80,0	1	20,0												
	раководни работни места	106	89,6	7	6,6	1	0,9					3	2,8				
	нерак. работни места	594	85,9	65	10,9	4	0,7	3	0,5	5	0,8	3	0,5	3	0,5	1	0,2
	вработени во органот	705	86,4	73	10,4	5	0,7	3	0,4	5	0,7	6	0,9	3	0,4	1	0,1
Генерален секретаријат	избрани или имен. лица	2	50,0	1	50,0												
	раководни работни места	80	87,5	5	6,3	2	2,5	1	1,3	1	1,3			1	1,3		
	нерак. работни места	367	52,3	13	3,5	67	18,3	56	15,3	22	6,0	8	2,2	8	2,2	1	0,3
	вработени во органот	449	58,6	19	4,2	69	15,4	57	12,7	23	5,1	8	1,8	9	2,0	1	0,2
Служба за општи и заеднички работи	избрани или имен. лица	1	100,0														
	раководни работни места	11	100,0														
	нерак. работни места	391	92,3	16	4,1	2	0,5	5	1,3	3	0,8	2	0,5	2	0,5		
	вработени во органот	403	92,6	16	4,0	2	0,5	5	1,2	3	0,7	2	0,5	2	0,5		
Секретаријат за законодавство	избрани или имен. лица	1	100,0														
	раководни работни места	12	91,7									1	8,3				
	нерак. работни места	13	76,9	3	23,1								0,0				
	вработени во органот	26	84,6	3	11,5							1	3,8				
Секретаријат за европски прашања	избрани или имен. лица	1	100,0														
	раководни работни места	28	71,4	6	21,4							1	3,6			1	3,6
	нерак. работни места	73	57,5	20	27,4	2	2,7	2	2,7	2	2,7	3	4,1	1	1,4	1	1,4
	вработени во органот	102	60,8	27	26,5	2	2,0	2	2,0	2	2,0	4	3,9	1	1,0	2	2,0
Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор	избрани или имен. лица																
	раководни работни места	42		39	92,9	1	2,4							2	4,8		
	нерак. работни места	1814	1,4	1560	86,0	128	7,1	76	4,2	7	0,4	1	0,1	17	0,9		
	вработени во органот	1856	1,3	1599	86,2	129	7,0	76	4,1	7	0,4	1	0,1	19	1,0		

СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

		СООБЕДИНАТИ ЈАВНИ НАСТАНИ																	
				Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
				Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно		Вкупно	
Виши јавни обвинителства	избрани или имен. лица	33	23	69,7	7	21,2	1	3,0			1	3,0	1	3,0					
	раководни работни места																		
	нерак. работни места	51	45	88,2	5	9,8	1	2,0											
	вработени во органот	84	68	81,0	12	14,3	2	2,4			1	1,2	1	1,2					
Основни јавни обвинителства	избрани или имен. лица	138	115	83,3	18	13,0	2	1,4					1	0,7	2	1,4			
	раководни работни места	5	5	100,0															
	нерак. работни места	267	215	80,5	34	12,7	6	2,2	2	0,7	3	1,1	5	1,9	1	0,4	1	0,4	
	вработени во органот	410	335	81,7	52	12,7	8	2,0	2	0,5	3	0,7	6	1,5	3	0,7	1	0,2	
Апелациони судови	избрани или имен. лица	89	64	71,9	20	22,5	2	2,2					1	1,1			2	2,2	
	раководни работни места	5	4	80,0	1	20,0													
	нерак. работни места	240	199	82,9	25	10,4	2	0,8			3	1,3	9	3,8	1	0,4	1	0,4	
	вработени во органот	334	267	79,9	46	13,8	4	1,2			3	0,9	10	3,0	1	0,3	3	0,9	
Основни судови	избрани или имен. лица	430	346	80,5	56	13,0	3	0,7	1	0,2	8	1,9	6	1,4	6	1,4	4	0,9	
	раководни работни места	24	21	87,5	3	12,5													
	нерак. работни места	1969	1576	80,0	272	13,8	36	1,8	24	1,2	20	1,0	25	1,3	7	0,4	9	0,5	
	вработени во органот	2423	1943	80,2	331	13,7	39	1,6	25	1,0	28	1,2	31	1,3	13	0,5	13	0,5	
Фондови	избрани или имен. лица	2	1	50,0	1	50,0													
	раководни работни места	156	111	71,2	40	25,6	1	0,6			2	1,3	2	1,3				0,0	
	нерак. работни места	1337	1025	76,7	251	18,8	10	0,7	4	0,3	18	1,3	23	1,7	1	0,1	5	0,4	
	вработени во органот	1495	1137	76,1	292	19,5	11	0,7	4	0,3	20	1,3	25	1,7	1	0,1	5	0,3	
Центри за социјална работа	избрани или имен. лица	23	17	73,9	6	26,1											1	2,1	
	раководни работни места	47	34	72,3	11	23,4	1	2,1											
	нерак. работни места	1017	780	76,7	161	15,8	15	1,5	26	2,6	10	1,0	14	1,4	4	0,4	7	0,7	
	вработени во органот	1087	831	76,4	178	16,4	16	1,5	26	2,4	10	0,9	14	1,3	4	0,4	8	0,7	
Единици на локална самоуправа	избрани или имен. лица	104	79	76,0	14	13,5	10	9,6			1	1,0							
	раководни работни места	712	528	74,2	147	20,6	12	1,7	2	0,3	8	1,1	3	0,4	2	0,3	10	1,4	
	нерак. работни места	5017	3779	75,3	941	18,8	101	2,0	37	0,7	78	1,6	34	0,7	12	0,2	35	0,7	
	вработени во органот	5833	4386	75,2	1102	18,9	123	2,1	39	0,7	87	1,5	37	0,6	14	0,2	45	0,8	
Казнено-поправни и воспитно-поправни установи	избрани или имен. лица	20	13	65,0	7	35,0													
	раководни работни места	27	22	81,5	4	14,8					1	3,7							
	нерак. работни места	793	674	85,0	95	12,0	2	0,3	5	0,6	7	0,9	10	1,3					
	вработени во органот	840	709	84,4	106	12,6	2	0,2	5	0,6	8	1,0	10	1,2					
Самостојни државни органи	избрани или имен. лица	162	92	56,8	50	30,9	8	4,9	3	1,9	1	0,6	4	2,5	2	1,2	2	1,2	
	раководни работни места	1076	920	85,5	107	10,0	11	1,0	1	0,1	17	1,6	9	0,8	4	0,4	7	0,7	
	нерак. работни места	10665	8053	75,5	1982	18,6	194	1,8	86	0,8	132	1,2	91	0,9	43	0,4	84	0,8	
	вработени во органот	11903	9065	76,1	2139	18,0	213	1,8	90	0,8	150	1,3	104	0,9	49	0,4	93	0,8	
Јавни претпријатија	избрани или имен. лица	109	83	76,1	21	19,3	1	0,9			4	3,7							
	раководни работни места	1317	1084	82,3	169	12,8	14	1,1	6	0,5	18	1,4	17	1,3	4	0,3	5	0,4	
	нерак. работни места	16242	12276	75,6	2270	14,0	315	1,9	804	4,9	256	1,6	83	0,5	92	0,6	146	0,9	
	вработени во органот	17668	13443	76,1	2460	13,9	330	1,9	810	4,6	278	1,6	100	0,6	96	0,5	151	0,9	
Јавно здравство	избрани или имен. лица	119	90	75,6	21	17,6					5	4,2	1	0,8			2	1,7	
	раководни работни места	2493	2080	83,4	246	9,9	32	1,3	1	0,0	64	2,6	34	1,4	14	0,6	22	0,9	
	нерак. работни места	16558	13496	81,5	2036	12,3	188	1,1	193	1,2	305	1,8	86	0,5	98	0,6	156	0,9	
	вработени во органот	19170	15666	81,7	2303	12,0	220	1,1	194	1,0	374	2,0	121	0,6	112	0,6	180	0,9	
Основно образование	избрани или имен. лица	223	148	66,4	58	26,1	6	2,7			6	2,7	2	0,9	1	0,4	2	0,9	
	раководни работни места	210	112	53,3	80	37,9	13	6,2	1	0,5					1	0,5	3	1,4	
	нерак. работни места	19218	12504	65,1	5485	28,5	595	3,1	106	0,6	218	1,1	79	0,4	66	0,3	165	0,9	
	вработени во органот	19651	12764	65,0	5623	28,6	614	3,1	107	0,5	224	1,1	81	0,4	68	0,3	170	0,9	

СООДВЕТНА И ПРАВИЧНА ЗАСТАПЕНОСТ

			Средно образование															
			Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
			Вкупно	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	
Средно образование	избрани или имен. лица	71	57	80,3	12	16,9					2	2,8						
	раководни работни места	96	57	59,4	34	35,4	2	2,1			1	1,0	2	2,1				
	нерак. работни места	8133	5908	72,6	1870	23,0	124	1,5	24	0,3	117	1,4	52	0,6	12	0,1	26	0,3
	вработени во органот	8300	6022	72,6	1916	23,1	126	1,5	24	0,3	120	1,4	54	0,6	12	0,1	26	0,3
	избрани или имен. лица	917	764	83,3	105	11,5	5	0,5			13	1,4	7	0,8	3	0,3	20	2,2
Високо образование	раководни работни места	226	150	66,4	70	31,0					4	1,8					2	0,9
	нерак. работни места	1220	954	78,2	212	17,4	4	0,3	9	0,7	20	1,6	16	1,3	2	0,2	3	0,2
	вработени во органот	2363	1868	79,1	387	16,4	9	0,4	9	0,4	37	1,6	23	1,0	5	0,2	25	1,1
	избрани или имен. лица	157	135	86,0	17	10,8			1	0,6	2	1,3	2	1,3				
	раководни работни места	221	193	87,8	15	6,8	2	0,9	1	0,5	6	2,7					3	1,4
Установи со различни дејности	нерак. работни места	7588	6537	86,1	602	7,9	100	1,3	85	1,1	124	1,6	64	0,8	26	0,3	50	0,7
	вработени во органот	7966	3866	86,2	634	8,0	102	1,3	87	1,1	132	1,7	66	0,8	26	0,3	53	0,7
	избрани или имен. лица	2881	2234	77,5	467	16,2	46	1,6	8	0,3	50	1,7	28	1,0	15	0,5	33	1,1
	раководни работни места	8861	7147	80,7	1225	13,8	113	1,3	18	0,2	173	2,0	89	1,0	32	4,0	64	0,7
	нерак. работни места	108771	80586	74,1	20959	19,3	2075	1,9	1672	1,5	1592	1,5	665	0,6	478	0,4	744	0,7
ВКУПНО		120513	89967	74,7	22651	18,8	2234	1,9	1698	1,4	1815	1,5	782	0,6	525	0,4	841	0,7
Споредбени податоци	2015	120513	89967	74,7	22651	18,8	2234	1,9	1698	1,4	1815	1,5	782	0,6	525	0,4	841	0,7
	2014	108848	81387	74,8	20197	18,6	2045	1,9	1497	1,4	1689	1,6	716	0,7	482	0,4	835	0,8

Споредбен табеларен преглед 2007-2015 година

години	Вкупно вработени	Македонци		Албанци		Турци		Роми		Срби		Власи		Бошњаци		Други	
		Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%	Вкупно	%
2015	120513	89967	74,7	22651	18,8	2234	1,9	1698	1,4	1815	1,5	782	0,6	525	0,4	841	0,7
2014	108848	81387	74,8	20197	18,6	2045	1,9	1497	1,4	1689	1,6	716	0,7	482	0,4	835	0,8
2013	108078	81406	75,3	19565	18,1	1976	1,8	1365	1,3	1700	1,6	710	0,7	447	0,4	909	0,8
2012	107851	81095	75,2	19151	17,8	2164	2,0	1383	1,3	1709	1,6	741	0,7	585	0,5	1023	0,9
2011	102103	77879	76,3	17598	17,2	1691	1,7	1304	1,3	1665	1,6	678	0,7	387	0,4	901	0,9
2010	82555	63761	77,23	13966	16,92	1340	1,62	574	0,70	1315	1,59	570	0,69	256	0,31	773	0,94
2009	69148	55266	79,92	9712	14,05	895	1,29	551	0,80	1301	1,88	524	0,76	259	0,37	640	0,93
2008	67728	55193	81,49	8642	12,76	825	1,22	527	0,78	1269	1,87	449	0,66	205	0,30	618	0,91
2007	59629	49923	83,72	6429	10,78	649	1,09	464	0,78	1050	1,76	405	0,68	201	0,34	508	0,85

Од добиените податоци од истражувањето, може да се заклучи дека оваа извештајна година поради зголемениот број на опфатени институции/установи, бројот на вработени е зголемен за 11.674 од минатата година. Податоците укажуваат дека скоро кај сите институции/установи е зголемен бројот на вработените за разлика од минатата година. Оваа констатација првенствено се однесува на Министерството за внатрешни работи, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, единиците на локалната самоуправа, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за одбрана, основните јавни обвинителства и јавните претпријатија. Имено, би истакнале дека најголема разлика од минатата година се јавува кај Министерството за внатрешни работи со вкупно 11.441 вработени, што укажува на 666 ново вработени во овој орган во текот на 2015 година.

Воедно би истакнале дека податоците кои се дадени во табеларниот приказ се однесуваат исклучиво на лица кои се во редовен работен однос, односно вработени лица на неопределено време.

Од анализата на податоците Народниот правобранител констатираше дека постои одреден благ квантитативен, односно привиден напредок, а не квалитативен напредок во примената на начелото на соодветна и правична застапеност, но воедно се констатира и постоење на голем број институции кои го немаат постигнато задолжителното, односно задоволителното ниво на соодветна и правична застапеност. Ваквата констатација на Народниот правобранител се повторува со години наназад, и истата упатува на заклучок дека во одделни институции недоволно е применето начелото на соодветна и правична застапеност, што е особено карактеристично кога се анализираат податоците за застапеноста на припадниците на заедниците кај раководниот кадар, но и застапеноста на припадниците на помалубројните заедници, како на ниво на вкупно вработени, така и на вработени на раководни работни места.

Од друга страна, повторно како и претходните години присутна е констатацијата дека кај јавните обвинителства, казнено-поправните установи и јавното здравство застапеноста на сите заедници е се уште незадоволителна, а кај одредени институции е низок степенот на примената на начелото на соодветна и правична застапеност. Ваквата констатација е присутна како во однос на вкупниот број вработени, така и во однос на вработените кои го сочинуваат раководниот кадар во институцијата, состојба која може да се воочи и кај Вишиот управен суд, Врховниот суд на Република Македонија Министерството за финансии, Службата за општи и заеднички работи при Владата на Република Македонија и други.

Од анализата на податоците Народниот правобранител со загриженост констатира дека со години наназад има појава на некавалитетна примена на начелото на соодветна и правична застапеност. Народниот правобранител повторно изразува јавна критика за состојбата во Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор, каде што од вкупно 1.856 вработени 1.599 се припадници на албанската заедница (86,2%), 129 се Турци, 76 се Роми, 7 Срби, 1 Влав, 19 Бошњаци, а останатите 25 се Македонци. Во Народната Банка на Република Македонија е согледана следната состојба од вкупно 437 вработени, Македонци се 381 или 87,2%, 34 се припадници на албанската заедница, 3 се Турци, нема вработено ниту еден Ром, 11 Срби, 9-мина се Власи и нема ниту еден Бошњак, појава која Народниот правобранител исто така ја критикува.

За надминувањето на проблемот со некавалитетно спроведување на начелото на соодветна и правична застапеност, потребно е институциите да преземат конкретни мерки и активности како за афирмација, така и за спроведување на овој уставен принцип, а Народниот правобранител со засилен надзор и директни посети ќе ја следи оваа негова препорака.

Констатации

- Уставното начело на спроведување на темелната вредност на соодветната и правична застапеност на припадниците на сите заедници не се спроведува квалитетно и реално;
- Нема видливи промени во имплементацијата на ова начело особено кога се во прашање припадниците на заедниците кои не припаѓаат на мнозинската заедница и нивното распоредување на раководните работни места.

Препораки

- Институциите да преземат конкретни мерки и активности за задолжително почитување и реална имплементација на начелото на соодветна и правична застапеност на припадниците на сите заедници;
- Преземање на афирмативни мерки за доследно остварување на начелото на соодветна и правична застапеност, особено во однос на помалубројните етнички заедници и во однос на раководни работни места.

ДРУГИ ПРАВА

Голем број претставки од граѓани беа поднесени поради недобивање на одговор по поднесена претставка, или поради непостапување по нивните барања доставени до органите на државната управа и други органи и организации со јавни овластувања. Народниот правобранител постапувајќи по овие претставки од надлежните органи бараше да го известат за причините поради кои не се постапуваше по барањата на граѓаните, укажувајќи им на обврската писмено да се одговори по поднесената претставка или поплака на граѓанинот, односно да не се попречува правото на граѓанинот да биде информиран или евентуално да бара натамошна заштита на правата.

Значителен е бројот на претставки во овој извештаен период, во врска со директните плаќања во земјоделството, односно исплата на финансиски средства по основ на Програмата за финансиска поддршка во земјоделството. По преземените дејствија за испитување на секој случај одделно, Народниот правобранител на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој и укажуваше дека е должна по целосно и правилно утврдување на основаноста на барањето на подносителите, да донесе одлука по барањето, со соодветна правна поука, што во сите случаи беше прифатено без забелешки.

Дел од претставките на граѓаните се однесуваа за барања спрема субјект кон кој Народниот правобранител не беше надлежен да постапува. Во овие случаи подносителите беа советувани како, односно пред кој државен орган треба да се обратат за заштита на своите права. Помал е бројот на претставки поднесени од страна на правни субјекти, по кои Народниот правобранител со правен совет ги известуваше за начинот и можноста за остварување на правото за кое беше побарано интервенција.

До Народниот правобранител беа доставени претставки од граѓани во кои се бараше само правен совет како да остварат определено право, односно како да постапат и што да преземат доколку определен орган, институција/установа не постапува или несоодветно постапува. Народниот правобранител постапувајќи по овие претставки, подносителите секогаш ги советуваа за начинот и постапката на остварување на нивните права, потсетувајќи ги и на можноста, по иницирана постапка за остварување на право да побараат заштита и од Народниот правобранител.

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

Процесот на децентрализација овозможува локалните проблеми на граѓаните да бидат решени преку подобрување на услугите, зголемено учество на самите граѓани во организирањето на најзначајните области во нивното живеење, но и поголема контрола врз активностите преземени од страна на локалната самоуправа.

Од постапувањето по претставките на граѓаните и следењето на состојбите во областите во надлежност на локалната самоуправа Народниот правобранител преку шесте подрачни канцеларии констатира дека се уште не се задоволителни и има потреба од подобрување на квалитетот на јавните услуги кои локалните власти ги даваат на граѓаните, а проблемите на граѓаните не се решаваат брзо и ефикасно, меѓудругото, и поради недоволно професионална и неефективна општинска администрација. Исто така, не се преземаат активни мерки и политики од страна на локалните власти за мотивирање на граѓаните за активно учество и партиципација во општествениот живот на локално ниво, со што и понатаму продолжува праксата на недоволно транспарентно, отчетно и одговорно работење на локално ниво.

Во овој дел од Годишниот извештај Народниот правобранител ги презентира согледувањата за степенот на остварувањето на правата на граѓаните, поединечно по области кои се во надлежност на локалната самоуправа.

Урбанизам и градба

Просторното и урбанистичкото планирање е континуиран процес кој со донесување и спроведување на просторните и урбанистичките планови обезбедува уредување и хуманизација на просторот и заштита и унапредување на животната средина и природата. Оттука, изготвувањето на урбанистичките планови треба да се темели врз претходна анализа, со увид на самото место, односно на теренот кој се планира да биде опфатен со планот, и притоа да се почитуваат основните начела за покралитетен простор за живеење и интересот и волјата на граѓаните.

Следејќи ја состојбата во оваа област и постапувајќи по поднесени претставки, Народниот правобранител констатира дека при изготвувањето на деталните урбанистички планови не секогаш се води сметка за планирање на просторот во интерес на граѓаните. Во извештајниот период имаше реакции од граѓаните во врска со презентацијата на нацрт ДУП-овите од страна на локалните власти, а не се согласуваа и со нивно донесување од страна на Општините. Иако во Законот за просторно и урбанистичко планирање, јавната анкета е определена како алатка со која токму жителите што живеат во границите на урбанистичкиот опфат може да влијаат на одлуките на општината за планот за градба, условите и објектите што би се граделе, оваа фаза од Законот во пракса се третира само формално.

Во врска со деталните урбанистички планови во повеќе општини, од страна на подрачните канцеларии на Народниот правобранител се постапуваше поради одолжување на постапките за донесување на деталните урбанистички планови од страна на локалните власти, потоа поради недоставување на известување по дадени забелешки при јавната анкета и презентација на плановите, недоставување на одговори по доставени прашања или барања од граѓаните во оваа сфера и сл. Во контекст на горенаведеното, по интервенција на Народниот правобранител, граѓани од општина Тетово кои писмено реагираа поради менувањето на деталниот урбанистички план во општината, со кој се предвидувахе изградба на колективни станбени објекти, добија одговор од Општината, со кој делумно се прифатени нивните забелешки во делот на регулирање на катовите на станбените објекти. Во друг случај по поднесена претставка од група граѓани од Битола, Народниот правобранител утврди дека без да се промени деталниот урбанистички план, за иста катастарска парцела, во различни години, од страна на општината се издаваат изводи со различна намена на земјиштето, така што во Изводот од планот од 2009 година на катастарска парцела, во делот на градба било предвидено индивидуална станбена зграда, а во Изводот од Планот од 2014 година, било предвидено зеленило. По преземените дејствија, надлежниот сектор при општина Битола го извести Народниот правобранител дека валиден е Изводот од Планот од 2014 година, а подетални објаснувања за причината за грешката во планот не можеше да даде, поради тоа ваквите Изводи се со архивска трајност од 6 месеци.

За Народниот правобранител се неприфатливи вакви „грешки“ од страна на општинската администрација, особено ако грешките се прават во акти кои произведуваат одредени права, како што е во случајот правото на градба, што, меѓудругото, доведува до правна несигурност кај граѓаните и недоверба во работењето на општинската администрација, поради што потребно е да се престане со таквиот начин на работење и постапување.

Во врска со детален урбанистички план, Народниот правобранител интервенираше по претставка од граѓанин од општина Охрид, поради неосновано одолжување на постапката за измена на деталниот урбанистички план за дел од урбанистичка заедница која била започната пред повеќе години. Народниот правобранител констатира дека постапката за донесување на планот започнала во 2008 година и се уште не е завршена, а објаснувањето на градоначалникот дека истото е поради зафаќањето на поголем дел на централното градско подрачје и во меѓувреме променетата законска регулатива која бара потребна согласност и од други институции, не е целосно оправдано. Според Народниот правобранител, иако Законот за просторно и урбанистичко планирање кој бил во сила кога започнала постапката не го предвидува рокот на постапување и изготвување на Извештајот од страна на Комисијата, истата требало да го почитува начелото на ефикасност при вршењето на работите од нејзина

надлежност. Понатаму, доколку нацртот на планот со прифатените забелешки од јавната анкета претрпел значајни промени, градоначалникот на општината, за нацртот на планот со вградени забелешки во истиот требало повторно да спроведува јавна презентација и јавна анкета, што во случајот не е направено. Во меѓувреме, од 2008 година, кога започнала постапката за донесување на измени на ДУП, Законот претрпел седум измени и дополнувања, што недвосмислено придонесува за комплицирање на водењето на постапката, и правна несигурност кај граѓаните и останатите субјекти заинтересирани за урбанистичките решенија предвидени во планот.

Според Народниот правобранител, правно неиздржано е Комисијата да составува Извештај по доставените анкетни листови од граѓаните во текот на јавната анкета одржана на крајот на 2012 година или почетокот на 2013 година, кога по завршување на анкетата и презентацијата на нацрт планот се направени промени на нови катастарски подлоги и изготвен е нов геодетски елаборат, со што се менува самата фактичка состојба и урбанистичките решенија понудени во нацрт планот.

Граѓаните поднесуваа претставки до подрачните канцеларии на Народниот правобранител поради попречувањето на правото на владение со нивните имоти, и во тој контекст се бараше интервенција со цел локалните власти да започнат со административно извршување на решенијата за отстранување на бесправните градби.

Постапувајќи по овие претставки, Народниот правобранител констатира дека многу малку е променета состојбата во споредба со претходните години, односно продолжува неспроведувањето, или многу ретко од страна на локалните власти се спроведуваат постапки за присилно административно извршување на извршни управни акти за отстранување на бесправно изградени објекти. Повторно како образложение за горенаведеното се наведува немањето на финансиски средства или незавршената постапка за јавни набавки за склучување на договор со лиценциран изведувач за отстранување на бесправните градби. Потврда за горенаведеното е случајот во Струмица, во кој Народниот правобранител констатира дека било донесено решение за отстранување на бесправна градба во 2013 година, а реализацијата на истото била предвидена во планот за административно извршување на решенија за месец јуни и јули 2015 година. Со други зборови, во оваа општина било одобрено да се пристапи кон реализирање на решението и заклучокот за извршување дури по истекот на две години, во кој период граѓанинот бил приморан да ги трпи штетите од бесправната градба.

Народниот правобранител, постапувајќи по претставките поднесуваше барања до општините за појаснување и одговор на прашањето зошто не се извршуваат управните акти за отстранување на бесправни градби донесени во август 2011 година, на кои добиваше одговор, конкретно од Општина Боговиње дека во тек е постапка за јавни набавки за избор на изведувач за отстранување на бесправните градби во општината, односно дека по завршување на постапката и склучување договор, градоначалникот на општината ќе изготвел план и динамика за сите донесени решенија за отстранување на бесправните градби.

Со неможност за спроведување на правосилните решенија за отстранување на бесправна градба се соочува и општина Охрид, каде се уште нема избрано економски оператор за рушење на дивоизградените објекти, како и општина Куманово, која во постапувањето по претставките по овој основ, го информираше Народниот правобранител дека административно отстранување ќе се изврши по завршување на веќе започнатата тендерска постапка за избор на правно лице за административно извршување.

Од постапувањето по претставки на граѓани од општина Василево Народниот правобранител констатира дека општината има недостиг на овластени градежни инспектори, што имплицира неможност да се постапува по пријавите на граѓаните, или, пак е причина за одолжување на постапувањето спрема објектите кои се градат, а за кои постои основано сомнение дека градежните активности се вршат без одобренија за градба. По интервенцијата на Народниот правобранител, градоначалникот презеде дејствија со цел повикување на градежниот инспектор од заедничките служби на општините Босилово, Василево и Ново Село.

Инаку, овластен градежен инспектор нема ниту во општина Кривогаштани, а постапката што ја покренал Градоначалникот за овластување на градежен инспектор, поради правни

пречки завршила без постигнат меѓуопштински договор. Поради ова, во тек е постапка за воспоставување на меѓуопштинска соработка во оваа област со Општина Радовиш, која е во завршна фаза на склучување на договор. Овластен градежен инспектор во Општина Македонски Брод бил вработен дури во јуни 2015 година, и до овој датум никој не постапувал по барањата на граѓаните за надзор.

Иако во помал обем, во извештајниот период е констатирано одолжување на изготвување на управните акти по извршените надзори во некои општински администрации.

Постапувајќи по поднесени претставки од граѓани поради непостапување по нивните пријави од страна на овластениот градежен инспекторат при Општина Куманово, Народниот правобранител успеа да ги заштити нивните права и по негово укажување овластените градежни инспектори преземаа дејствија за градбите кои се граделе без издадено одобрение за градба, овластените градежни инспектори донесоа управни акти за нивно отстранување. Во контекст на горенаведената констатација за неосновано одолжување на донесување на управни акти по извршен надзор е постапувањето по претставката на граѓанин од оваа општина, кој пријавата/ барањето за надзор до овластениот градежен инспектор ја поднел во јуни 2015 година, а овластениот градежен инспектор извршил надзор и изготвил Записник за констатација после 2 месеци од поднесената пријава. Потоа, решението за отстранување на градба, кој согласно Законот за инспекциски служби мора да се донесе без одлагање, а најдоцна во рок од 3 дена по извршениот надзор го донел дури во ноември 2015 година. Во друг случај Народниот правобранител констатира дека по извршен надзор во 2014 година Заклучокот за дозвола за извршување е донесен после цели 7 месеци, односно во јуни 2015 година.

Потрошувачки права

Граѓаните како потрошувачи поднесуваа претставки до подрачните канцеларии на Народниот правобранител за начинот на вршење на комуналните дејности од страна на јавните препријатија основани од локалната власт, бараа заштита поради проблемите со јавното осветлување, водоснабдувањето, како и заштита во постапките против нив заради наплата на долг.

Во однос на јавното осветлување реагираа поради наметнатата обврска од локалните власти да плаќаат комунална такса за услуга која воопшто не ја користат, затоа што во реонот, местото, или улицата каде што живеат или каде што се наоѓаат нивните викенд-куќи не е спроведено јавно осветлување. По овој основ беа поднесени претставки спрема општините Пробиштип, Струмица, Куманово, Битола и Ранковце.

Народниот правобранител во постапувањето по претставките ги информираше и советуваа граѓаните подносителите на претставки како да постапат и каде да се обратат имајќи го предвид Законот за комунални такси, согласно кој ослободување од плаќање на оваа комунална такса може да бараат имателите на електрично броило во населените места каде нема јавно осветлување. Ослободувањето од плаќање на оваа комунална такса го определува Советот на општината со посебна одлука. Во контекст на изнесеното Народниот правобранител интервенираше до Советите на Општините да донесуваат одлуки за ослободување на граѓаните од оваа комунална обврска, во случаи кога реално нема спроведено улично осветлување, укажувајќи им на локалните власти дека на граѓаните треба да им се наплаќа за услуги кои ги добиваат, а во случаите кога имаат куќи во места каде не е инсталирано јавно осветлување треба да бидат ослободени од плаќање комунална такса за јавно осветлување.

Позитивен пример за постапување по укажувањето на Народниот правобранител, а во интерес на граѓаните е Општина Ранковце, каде Советот на Општината донесе Одлука за определување на пасивни населени места каде нема јавно осветлување и со непосреден увид на самото место се утврдуваа исполнетоста на условите за ослободување од такса за улично осветлување.

Најбројни беа претставките во кои граѓаните укажуваа дека од страна на јавните комунални претпријатија, основани од страна на Општините, им се бара наплата на застарен долг, односно дека им се доставуваат опомени со кои се бара наплата на долг за неплатена испорака на вода, за собирање на смет под закана за присилна наплата на истиот, или исклучување од водоводната мрежа.

Од постапувањето по претставките Народниот правобранител утврди дека во Општина Гевгелија, на граѓаните од страна на јавното комунално претпријатие им се доставуваа опомени со известување доколку имаат неплатени сметки за вода истите да ги платат, во спротивно да ја игнорираат доставената опомена, што внесе немир и забуна кај граѓаните, поради што бараа правен совет како да постапат, и во секој поединечен случај истиот им беше даден од Народниот правобранител.

Во овој контекст, обид да наплати застарен, а неутужен долг за вода Народниот правобранител утврди во Кичево, од страна на ЈПКД Комуналец, поради што до директорот на јавното претпријатие достави укажување дека неосновано се бара плаќање на овој долг, повикувајќи се притоа на Законот за облигациони односи со кој се предвидува застареност на постапка за присилна наплата, при што успеа да спречи неоснована наплата на застарен долг од граѓаните корисници на оваа услуга.

Инаку, за наплата на застарени побарувања беа поднесувани претставки и во врска со ЈКП „Комуналец“, и ЈКП „Водовод“ од Битола. Во сите овие постапки, Народниот правобранител успеа да ги заштити правата на граѓаните да не го плаќаат она за што со закон не се обврзани да го платат. Имено, по доставените укажувања јавните претпријатија прекинуваа со достава на опомени за плаќање на обврски настанати пред неколку години, ги повлекуваа постапките покренати кај нотар, како и барањата за извршување доставени до извршител. На реакцијата на Народниот правобранител за недозволивоста на ваквото масовно манипулирање со граѓаните, јавните претпријатија го известуваа дека секој граѓанин кој ќе се обрател до нивните служби бил информиран за периодот за кој се однесувал долгот, а право на граѓанинот е да одлучи дали ќе ја исполни обврската или не.

Работни односи

Мал е бројот на претставки поднесени во Подрачните канцеларии на Народниот правобранител од вработени во општинските администрации, во основните училишта во надлежност на локалната самоуправа или во јавна општинска установа. Најчесто во претставките, подносителите реагираат на постапките за избор на кандидати по објавени огласи за вработување, бараа заштита на правата поради изречени парични казни, или за непочитување на судски одлуки со кои се поништени дадените оценки во постапка за нивно оценување како државни службеници, како и за неспроведување на постапки за трансформација на работен однос од определено на неопределено работно време.

Постапувајќи по претставки од оваа област, а во врска со избор на кандидат по објавен јавен оглас од страна на училишта од општините Куманово и Гостивар, Народниот правобранител побара од Државниот просветен инспекторат да изврши инспекциски надзор и врз основа на исходот од надзорот да преземе соодветни мерки. Во еден од двата случаи по извршениот надзор Државниот просветен инспекторат констатираше неправилност во постапката за избор на кадар за наставник, по што инспекторатот донел решение со кое го задолжил директорот да го поништи изборот и во повторно спроведена постапка да изврши прием на соодветен наставен кадар, кој ги исполнува условите по огласот и од Законот за основно образование.

Во доменот на претставки по основ засновање на работен однос, поднесена беше претставка од кандидат по објавен оглас за вработување во општинската администрација во Свети Николе, при што е утврдено дека подносителот на претставката кон пријавата не ги доставил во целост бараните документи по огласот, поради што неговата пријава била отфрлена како некомплетна.

Спрема Градоначалникот на општина Берово се поднесени претставки заради неспроведување на судски одлуки. Имено, подносителите на претставките, како државни службеници вработени во општинската администрација покренале судски постапки со кои го оспоруваа оценувањето од страна на Градоначалникот. Судските постапки правосилно завршиле во корист на подносителите, со што биле поништени дадените оценки, а Градоначалникот бил задолжен да изготви нови Обрасци за оценување. Народниот правобранител во постапувањето по овие претставки констатира дека во меѓувреме, додека траела судската постапка, на овие државни службеници им бил изречен престанок на работниот однос во Општината, по што повеле нови судски постапки со цел поништување на ваквите одлуки, кои постапки се уште се во тек.

Со горенаведеното уште еднаш се потврдува констатацијата на Народниот правобранител во однос на долгите судски постапки, во случајот и во постапките за заштита на правата од работен однос, кои постапки во пракса траат и по неколку години, иако согласно законот се итни. Граѓаните во конкретниот случај поради тоа што оспориле акти на работодавачот трпат последици, односно се принудени во судска постапка да ја докажат неоснованоста на престанокот на работниот однос.

Пред Народниот правобранител се поднесени и неколку претставки поради одбивање на барањето, или недоставување на одговор по барање од наставници за трансформација на работниот однос од определено, на неопределено време доставени до директорите на основни или средни училишта во општините Тетово, Крива Паланка, Куманово и Битола.

Народниот правобранител постапувајќи по овие претставки утврди дека по исполнување на условот од Законот за работните односи, наставници кои биле работно ангажирани во училиште 5 години, со или без прекин, поднеле барање до директорите заради трансформирање на работниот однос. Меѓутоа, од страна на директорите или не им се доставувале одговори по ваквите барања, или, пак им се прекинувал работниот однос по истекот на договорот, а на нивно место се вработувале други наставници. Со тоа што не им се врши трансформација на работниот однос, директорите грубо ги повредуваат правата на граѓаните и постапуваат спротивно на Законот за работни односи кој им го признава ова право на работниците. Овие наставници беа советувани заштита на своето право да бараат пред судовите, кои, пак во зависност од Судот и судечкиот судија различно одлучуваа по предметите. Сето ова предизвикува правна несигурност кај граѓаните, појава која за Народниот правобранител е недозволива и спротивна на принципот на владеење на правото како темелна вредност, врз кој е заснован уставниот поредок во Република Македонија.

Имотно-правни односи

Со новиот Закон за градежно земјиште кој се применува од јули 2015 година на општините им е пренесена надлежност во постапките за отуѓување и давање под долготраен и краткотраен закуп на градежно земјиште и за засновање на право на стварна службеност на градежно земјиште сопственост на Република Македонија.

Спроведувањето на постапките за отуѓување на градежното земјиште, или попречување на фактичко предавање во владение на градежните парцели купени од страна на граѓаните по склучен договор за отуѓување на градежно земјиште со Министерството за транспорт и врски, беа причина за доставување на неколку претставки пред Подрачните канцеларии на Народниот правобранител од оваа област.

Постапувајќи по претставките, Народниот правобранител утврди дека од различни причини граѓаните отежнато го остваруваа ова право, а општините како надлежни за решавање на проблемот се правдаа со предвиденото во деталниот урбанистички план. Така, во еден случај на одолжување на постапката за отуѓување на градежно земјиште, Народниот правобранител презеде дејствија и утврди дека издаденото решение за отуѓување

на земјиштето било повлечено од страна на органот заради исправка во квадратурата, но и по истекот на 2 години не е донесено ново-коригирано решение. По интервенцијата на Народниот пеавобранител обраќањето до Градоначалникот на Општина Гостивар, од страна на оваа општина беа преземени мерки за изготвување на нов детален урбанистички план, со кој се менува комплетната ситуација на теренот и делот од блокот за кој граѓанинот побара да се донесе решение бил даден на согласност во Министерството за транспорт и врски, по што од страна на Советот на Општината ќе биде усвоен и граѓанинот ќе го добие долгоочекуваното решение.

Исто така, Народниот правобранител постапуваше по претставка од граѓанин од село Новак, Општина Центар Жупа, поради одолжување на постапката за одлучување по неговото барање за оттуѓување на градежно земјиште заради дооформување на градежна парцела, доставено до Општината во јуни 2015 година. Од Општина Центар Жупа добиено е известување дека има заинтересираност на различни инвеститори за локацијата за која е заинтересиран и граѓанинот, поради што општината е во фаза на изготвување на урбанистички план вон населено место со поширок опфат, во кое ќе биде опфатена и локацијата за која се однесува доставеното барање на граѓанинот, односно дека постапката за оттуѓување на градежното земјиште ќе се води и по барањето на подносителот на претставката.

Во друг случај, Народниот правобранител утврди дека во 2010 година, граѓанинот склучил Договор со Министерството за транспорт и врски за купопродажба на градежно земјиште со непосредна спогодба за дооформување на градежна парцела во Општина Прилеп, но во постапка за добивање на одобрение за изградба на ограда околу градежната парцела барањето на граѓанинот беше одбиено. По преземените дејствија Народниот правобранител констатира дека одбивањето на барањето за оградување на градежната парцела е поради тоа што на дел од таа градежна парцела минува асфалтирана улица – коловоз, која во моментот функционира како јавен пат. Ваквата фактичка состојба ја утврди од увид во Изводот од ДУП издаден од Општината во 2010 година, а врз основа на кој е склучен Договорот за купопродажба. Оттука, и подносителот на претставката, но и Министерството за транспорт и врски требало да бидат запознати со фактичката состојба дека на делот од градежната парцела минува асфалтираната улица. Инаку, со новиот детален урбанистички план за тој реон е предвидена изградба на нова улица која ќе биде покрај градежната парцела, но се до реализација на планот, подносителот на претставката не може непречено да владее со дел од купеното градежно земјиште. Имајќи ја предвид вака констатираната фактичка состојба, Народниот правобранител го советува ше граѓанинот за начините на решавање на проблемот, односно или да чека на реализација на важечкиот детален урбанистички план и изградба на новата улица, или во судска постапка да бара поништување на склучениот договор за дооформување на градежната парцела.

Финансии и царина

Граѓаните во однос на финансиските обврски кои ги имаат спрема локалните власти, најмногу реагираат на повреди на нивните права при пресметките и наплатата на даноците на имот од страна на локалните власти. Најголемиот број од претставките од оваа област, доставени до Подрачните канцеларии на Народниот правобранител се однесуваат на начинот на вршење на присилна наплата на даночен долг и за неосновано задолжување со данок на имот од страна на општините.

Од содржината на претставките на граѓаните произлегува дека честопати општините заради наплатување на данок на имот пристапуваат кон блокирање на трансакциските сметки на граѓаните, без притоа да водат сметка за основот на примањата, со што се врши повреда на нивните права. Во контекст на изнесеното, Народниот правобранител во постапката за заштита на правата на граѓанин констатира дека Општина Македонски Брод од септември 2014 година вршеше присилна наплата на данок на имот со блокирање на неговата трансакциска сметка на која единствено има прилив на парични средства по основ социјална парична помош. Народниот правобранител и укажа на Општината дека согласно Законот за данок на имот, извршувањата врз парични средства по основ на социјални права се изземени од извршување,

поради што побара утврдување на основот на приливот на средства на блокираната сметка, а доколку се констатира дека на истата единствен прилив е надоместокот за социјална парична помош, веднаш да се деблокира.

Поради неосновано задолжување на граѓаните со данок на имот, од страна на Народниот правобранител се покренати две постапки. Едната поради начинот на водење на даночни обврзници во општина Липково и општина Куманово, а другата во врска со задолжување на граѓанин со данок на имот за стан кој подносителот на претставката го имал оттуѓено пред 15 години. Во првиот случај Народниот правобранител утврди дека граѓанинот уредно и плаќал данок на Општината каде се наоѓал сиот негов имот, но и покрај тоа на негова адреса била доставена опомена за плаќање на заостанат долг на име на данок на имот од страна на Општина Куманово, каде никогаш не поседувал имот.

Во постапката по оваа претставка, Народниот правобранител се обрати со Укажување до Општина Куманово и побара веднаш да се преземат сите потребни мерки и дејствија за да се прекине со присилна наплата на неоснованиот даночен долг и да се спречат понатамошните последици за граѓанинот. За решавање на овој проблем се изврши усогласување на евиденциите на даночните обврзници помеѓу двете општини, при што беше констатирано дека постојат даночни обврзници кои се водат и во Општина Куманово и во Општина Липково, а беше отпочната и постапка за бришење на погрешно евидентираниите даночни обврзници и траен отпис на даночни долгови и во двете општини.

Во врска со втората претставка за задолжување со данок на имот за стан кој подносителот на претставката го имал оттуѓено пред 15 години, по барање на Народниот правобранител повторена е постапката за утврдување на данокот на имот, во која се констатира неоснованост на задолжување со данок на имот на подносителот на претставката кој се наплатувал години наназад. По барање на Народниот правобранител Градоначалникот на Град Скопје со Решение ги поништи сите наназад донесени решенија со кои неосновано е наплатуван данок на имот за станот на подносителот на претставката кој се наоѓал во Скопје, а со поништување на решенијата, настана и обврската за Град Скопје да ги врати неосновано наплатените парични средства.

Имајќи ги предвид проблемите со кои се соочуваат граѓаните во однос на утврдување и наплата на даноците од страна на локалните власти, Народниот правобранител и укажуваше на општинската администрација постапките да ги води согласно Законот за даноци на имот и по предходно неспорно утврдена фактичка состојба дали граѓанинот има својство на даночен обврзник, или не.

Според Народниот правобранител недозволиво е поради несредена и неправилно водена евиденција за даночните обврзници, граѓаните да се задолжуваат со данок на имот кој го немаат, и притоа да подложат на постапки за присилна наплата, како во погоре споменатиот случај.

Во врска со опомените за плаќање на заостаната даночна обврска се утврди дека истите не се доставуваат на начин предвиден со закон, поради што граѓаните наведуваат дека воопшто не ги примиле, а даночните одделенија немаат доказ за уредна достава на опомените.

За Народниот правобранител не е спорно дека само уредно пополнетата доставница претставува доказ за извршена достава, и од тој момент започнуваат да течат правата и обврските, како за даночниот обврзник, така и за органот кој го донел решението. Меѓутоа, наспроти ваквото законско решение, граѓаните често пати дознаваат дека против нив се води постапка за присилна наплата дури кога ќе осознаат дека трансакциските сметки им се блокирани, а по нивната реакција решенијата за присилна наплата им се доставуваат на рака во службените простории на општините.

Во извештајниот период Народниот правобранител констатира дека продолжува праксата локалните власти да ги задолжуваат граѓаните со неплатен данок за период од 10 години, иако согласно Законот за данок на имот тоа е апсолутен рок на застареност и истиот може да биде земен предвид единствено ако локалните власти неспорно докажат дека во овој период превземале дејствија кои го прекинуваат застарувањето.

Народниот правобранител потенцира и укажа дека не постои причинско-последична врска на сметководствен траен отпис на даночни обврски која постапка се покренува само по предлог на Градоначалникот, со законската наплата на тие обврски. Поточно, не смее да се бара или да се изврши присилна наплата на даночна обврска по истек на рокот за застареност, уште повеќе ако тие обврски се отпишани во сметководствената евиденција.

Народниот правобранител укажува дека законитоста, професионализмот и неселективноста во водењето на постапките за утврдување и наплата на даночните обврски од страна на општинските администрации се предуслов за граѓаните да ја зголемат довербата кон локалната власт, со што на оваа обврска нема да гледаат како финансиски товар, туку истата ќе ја чувствуваат како сопствен придонес за општо добро и развој на општината во која живеат и во интерес на сите жители кои ги опслужува.

Животна средина

Во извештајниот период до подрачните канцеларии на Народниот правобранител поднесени се само неколку претставки за заштита на правото на здрава животна средина, што не соодветствува со проблемите со кои реално се соочуваат граѓаните во врска со ова право. Граѓаните реагираа поради преземање на соодветни мерки и дејствија од страна на овластените инспекции по нивните пријави и барања, а во еден случај Народниот правобранител покренала постапка по сопствена иницијатива за заштита на правото на граѓаните на чиста и незагадена јавна/животна средина.

Народниот правобранител, постапувајќи по претставка од граѓанин на општина Василево констатира дека неговиот сосед во дворното место одгледува поголем број овци и јагниња, поради што во околината има неподнослива миризба, појава на штетници, големи количини на измет и сл. По неговите пријави општинските инспекциски органи во суштина не преземале ефикасни мерки за надминување на овој проблем, освен што составувале записници по извршениот увид. Овластениот комунален инспектор го информира Народниот правобранител дека извршил увид на самото место и составувал записници, што според него единствено можел да го стори, затоа што негова надлежност била одржување и контрола на јавната чистота на јавните површини, односно дека немало регулатива за санкционирање на утврдени неправилности.

За Народниот правобранител ваквото непознавање на законските одредби од кои инспекцискиот орган ја црпи неговата надлежност е недозволиво и крајно непрофесионално, поради што му укажа на инспекторот дека чувањето на добиток и живина во населено место спротивно на условите во Одлуката за комуналниот ред на Општината е казниво, согласно Законот за комунални дејности со изрекување на глоба на физичкото лице. Во случајот неспорно е дека условите во кои соседот го одгледува добитокот се спротивни на бараните услови, по што комуналниот инспектор може и законски е обврзан да ја изрече глобата.

Исто така, од жител на општина Струмица беше побарана интервенција од Народниот правобранител поради непостапување на овластениот инспектор за животна средина во општината, по пријавите за неисчистен одводен канал за отпадни води кој предизвикува загадување на целата околина со фекалии. Дури по барање на Народниот правобранител, овластениот инспектор за животна средина излезе на самото место и по констатираната состојба донесе решение, со кое го задолжи јавното комунално претпријатие да го исчисти одводниот канал, кој подолг период претставуваше проблем на жителите, особено на граѓанинот и на неговото семејството кое живее во непосредна близина на каналот.

По добиени сознанија дека на ул „11 Ноември“ (населба Бедиње), во Општина Куманово каде поминува регионалниот пат Куманово-Липково-Скопје, се излеваат фекални води од градската канализација на Куманово, Народниот правобранител покренала постапка по сопствена иницијатива и веднаш воспостави контакт со директорот на Јавното претпријатие „Водовод“-Куманово, од кого побара да се преземат мерки за итно санирање на дефектот. Притоа укажа дека поради неажурност на претпријатието не само што се загадува животната средина туку

директно се повредува правото на чиста и незагадена јавна животна средина. Иако од страна на јавното претпријатие беше добиен одговор дека делот од канализациската мрежа претставува дива канализација и немаат обврска да преземаат дејствија за санирање на дефектот, сепак по барањето на Народниот правобранител беа преземени мерки и екипа на ЈП „Водовод“ започна со работи за отстранување на дефектот, истиот ден, со што запре преливањето на фекалните води на улицата-пат.

Од неколкуте претставки на граѓаните од оваа област произлегува констатацијата дека локалните власти не се доволно ажурни при решавањето на проблемите со кои се соочуваат граѓаните, ниту е задоволителна ефикасноста на овластените комунални инспектори и инспекторите за животна средина при преземањето на дејствија од нивна надлежност.

Народниот правобранител препорачува зајакнување на механизмите за надзор врз работата на инспекциите и нивна континуирана едукација и обука заради целосна и ефективна примена на законите по кои постапуваат. Едновременно препорачува локалните власти да преземат поактивни и поефикасни мерки и активности за подигање на јавната свест за значењето и потребата од здрава животна средина кај граѓаните, но и кај општинската администрација, која има обврска да им обезбеди живот во чиста и незагадена средина.

Социјална сигурност и заштита

Надлежностите на локалните власти во сферата на социјалната заштита се бројни. Меѓудругото, општините треба да обезбедуваат остварување на социјалната заштита на лицата со инвалидност, на децата без родители и децата без родителска грижа, децата на улица, лицата изложени на социјален ризик, лицата жртви на семејно насилство, лицата жртви на трговија со луѓе, старите лица без семејна грижа и сл.

Ваквата грижа за социјално ранливите групи на граѓани на нивната територија, локалните власти треба да ја обезбедуваат преку вонинституционални и институционални облици на социјална заштита, при што средствата за финансирање на пренесените надлежности во оваа област се обезбедуваат од буџетите на општините, а дел преку наменски дотации и од Буџетот на Република Македонија.

Во пракса наведените надлежности на локалните власти за превенирање, решавање и унапредување на состојбите од социјалната сфера, малку се спроведуваат, поради што граѓаните не ја перцепираат локалната самоуправа како орган кој може да им ги реши социјалните проблеми со кои секојдневно се соочуваат и да им пружи соодветна социјална заштита.

Наведеното се потврдува и со тоа што пред подрачните канцеларии на Народниот правобранител не е поднесена ниту една претставка од социјалната област.

Народниот правобранител заради согледување на состојбите со остварување на правата на граѓаните од социјална заштита и утврдување дали и во кој степен општините како носители на социјалната заштита водат грижа за граѓаните, во рамките на нивните надлежности, спроведе истражување преку барање на податоци од 46 општини во Републиката, од рурални и градски средини.

На Барањето, 11 Општини не ги доставија бараните податоци, а општина Битола одби да ги даде податоците, со образложение дека Народниот правобранител нема надлежност да бара податоци за следењето на состојбата со остварувањето на правата на граѓаните, туку неговата надлежност единствено е кога се повредуваат правата на конкретен граѓанин.

Од анализата на добиените податоци од 34 Општини, произлегува дека во вкупните Буџети на Општините се предвидуваат незначителни средства од кои на граѓаните треба да им се обезбеди право на социјална заштита и социјална сигурност. Предвидените средства во вкупните Буџети за 2015 година, во сите Општини се покажаа недоволни за да можат да постапат по барањата на граѓаните во социјален ризик.

Од одговорите на општините произлегува дека се соочуваат со тешкотии при вршењето на надлежностите од социјалната област, а децентрализацијата во оваа сфера се уште не ги дава очекуваните резултати. Одржливоста на децентрализираните социјални услуги зависи од висината на средствата за оваа намена кои се предвидуваат во општинските буџети.

Истражувањето покажа дека средствата кои Општините ги предвидуваат во Буџетите за остварување на правата на граѓаните од социјалната заштита и социјалната сигурност се далеку од доволни за да ги задоволат потребите на социјално загрозените граѓани и граѓаните од ранливите групи, и истите најчесто се под 1% од вкупниот Буџет. Процентот на реализација на програмите и предвидените активности за социјална заштита и социјална сигурност на граѓаните е далеку од задоволителен и граѓаните не ја добиваат потребната помош. Од друга страна, пренамената на средствата предвидени за социјални надоместоци за намирување на други трошоци на Општините е честа појава, поради што во Буџетите формално се прикажуваат износи на име „неискористени средства за социјални надоместоци“.

Народниот правобранител, исто така утврди дека општините немаат посебни програми за сите ранливи групи на граѓани и најчесто социјалната заштита која им се пружа на граѓаните е за еднократна парична помош за различни потреби на граѓаните. Детската заштита најчесто е сведена на издвојување средства за детските градинки и надоместокот за новороденчиња. Општините немаат посебни програми за згрижување на бездомните лица и внатрешно раселени лица и заштитата на оваа категорија на граѓани најчесто се уште се овозможува од централната власт. Покрај тоа, не постои формално воспоставен и стандардизиран механизам за идентификување на сиромашните и ранливите групи, како што нема ниту јасен стратегиски план за унапредување на состојбата на социјално загрозените граѓани.

Имајќи го предвид изнесеното, Народниот правобранител смета дека е потребно нормативната рамка со која се децентрализира надлежноста во социјалната сфера и која формално обезбедува ефикасна заштита на социјалните права на граѓаните од страна на локалните власти, да започне и реално да се применува, со што граѓаните ќе ги почувствуваат придобивките од пренесената надлежност. Во тој контекст, општините треба да издвојуваат повеќе средства за социјална заштита во своите буџети, согласно бројот и потребите на социјално загрозените граѓани на нивните територии и финансиските средства за социјална заштита во целост да се искористуваат согласно намената и да не се врши нивна прераспределба за потребите на други ставки во Буџетите.

Меѓу другото, потребно е Општините при донесувањето на Буџетите и определувањето на износот на финансиски средства за социјална заштита и сигурност на граѓаните, да обезбедат механизми преку кои граѓаните ќе бидат вклучени во процесот на идентификација на нивните потреби. Истовремено да се носат конкретни програми и акциони планови за секоја целна група со кои конкретно ќе се предвидуваат, издвојуваат и наменски ќе се трошат финансиските средства за помош на социјално-ранливите категории на граѓаните на територијата која ја опфаќа конкретна општина.

ПРИМЕРИ ОД ПРАКТИКАТА

НП бр. 3249/15

Народниот правобранител по сопствена иницијатива покренa постапка по добиените сознанија за штрајк со глад на осудени лица во КПД Идризово, КПД Штип, КПУ Тетово, КПУ Куманово и КПУ Гевгелија, како последица на лошите сместувачки услови, а едновременно и како поддршка на граѓанската иницијатива за измена на Законот за амнестија. По извршениот увид во овие установи, Народниот правобранител констатира дека дел од осудените лица во овие установи кои штрајкуваат со глад писмено ги известиле управите на установите, како и Управата за извршување на санкциите. Со оглед на ваквата состојба, Народниот правобранител редовно ги следеше состојбите во овие установи особено во делот на здравствената заштита на осудените лица кои штрајкуваа со глад, при што во континуитет на управите на овие установи им укажуваше на обврската за континуирано следење на нивната здравствена состојба и преземање соодветни мерки доколку евентуално дојде до нарушување на нивната здравствена состојба. Едновременно Народниот правобранител побара и укажа на неопходната потреба на осудените лица да им се укаже на штетните последици по нивното здравје кои би можеле да бидат предизвикани поради одбивањето примање храна. Управите на установите постапија по укажувањата на Народниот правобранител и редовно ја следеа здравствената состојба особено на лицата кои штрајкуваа со глад. Во меѓувреме, по собирањето на потребниот број потписи на иницијативата за измена на Законот за амнестија и неговото ставање на разгледување пред Собранието на Република Македонија осудените лица во сите КПУ го прекинаа штрајкот со глад.

НП бр. 3211/15

До Подрачната Канцеларијата на Народниот правобранител во Тетово, со претставка се обрати Т.Е. пензиски осигуреник кој живее во Република Германија и побара интервенција за заштита на правата повредени од страна на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, поради непостапување и неспроведување на донесен управен акт, со кој му се признава правото на сразмерен дел на старосна пензија.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до Фондот и укажа на неопходноста од преземање дејства заради остварување на правото на старосна пензија во одредениот износ и нејзин трансфер во Република Германија

По интервенцијата, Фондот донесе решение за трансфер на пензијата и исплата на целокупниот износ, со што подносителот на претставката го оствари правото.

НП бр. 60/15

Ѓ.К од с.Куклиш, Струмица, поднесе претставка во име на својот болен татко кој не можел да оствари право на паричен надоместок за помош и нега од друго лице, иако бил во тешка здравствена состојба, поради одолжување на судска постапка.

Имено, по пресуда на Управниот суд со која му било уважено тужбеното барање на подносителот по горенаведениот основ, жалба поднесе Министерството за труд и социјална политика во септември 2013 година. Управниот суд, оваа жалба ја доставил на одговор кај тужителот, во случајот подносител на претставката, речиси една година подоцна, односно на крајот на јуни 2014 година. Во законскиот рок подносителот се произнел со соодветен одговор и го доставил до Управниот суд. Од причина што до јануари 2015 година, немаше добиено судска одлука по жалбата од Министерството за труд и социјална политика, побара интервенција од Народниот правобранител.

Во покренатата постапка се утврди дека предметот на подносителот во Вишиот Управен суд е примен на 20.01.2015 година и веднаш беше земен во работа, а Народниот правобранител беше известен дека по донесувањето на одлуката ќе биде вратен во Управен суд заради доставување на одлуката до странките.

По извесен временски период, синот на подносителот го извести Народниот правобранител дека ја добил пресудата, но дека татко му во меѓувреме починал, како и дека е во тек повторување на постапката, но дека крајниот исход е неизвесен бидејќи добил негативно решение од Меѓуопштински центар за социјална работа Струмица, на кое преку адвокат поднел жалба до Министерството за труд и социјална политика.

НП бр. 494/15, 495/15, 496/15, 497/15, 498/15, 499/15, 500/15, 501/15, 502/15, 503/15, 504/15, 505/15, 506/15 и 3048/15

До Народниот правобранител поднесени се поголем број претставки од граѓани на Општина Битола и поширокиот регион, во кои побараа заштита на своите права во постапките за стекнување возачка дозвола.

Имено, овие лица се кандидати кои ја завршија обуката за возачи во периодот додека во Битола постоеше Испитниот центар на Авто-мото сојуз и ги имаа исплатено сите потребни финансиски надоместоци (за обуката, за лекарски уверенија и полагања на теоретски и практичен дел од возачкиот испит).

Притоа, во Општина Битола, уште во август 2014 година, престанал со работа Испитниот центар - Авто мото сојуз - Битола, наводно поради незаконско работење. Министерството за внатрешни работи ја одзеде лиценцата за работа на овој Испитен центар и оттогаш жителите на Општина Битола и целиот регион кој го покрива Секторот за внатрешни работи Битола (Општините Прилеп, Ресен, Крушево, Демир Хисар, Македонски Брод и другите помали општини), останаа без можност да ги завршат постапките за стекнување со возачка дозвола.

Со отворањето на новиот Испитен центар, Ауто Македонија, Битола, во јануари 2015 година, кандидатите-подносителите на претставките, иако до Центарот поднеле барања да продолжат со полагањето на возачкиот испит, секој во делот кој не го полагале заради објективна неможност, им било одговорено дека поминал законски утврдениот рок од една година во која тие имаа право да го полагат возачкиот испит, поради што ќе треба повторно да ги платат трошоците за полагање.

Народниот правобранител се обрати до Министерството за внатрешни работи и побара информација за сите преземени дејствија од страна, кои со закон се овластени да ги преземат во вакви случаи. Министерството повратно го извести Народниот правобранител дека не ја спровело законски утврдената постапка (тоа да го организира и спроведува возачкиот испит) од причини што не поседувало соодветно просторни и материјално-технички капацитети, стручен кадар и информатичка опрема за спроведување на споменатата постапка.

Воедно, а во насока на надминување на оваа состојба, Министерството за внатрешни работи и новоизбраниот Испитен центар меѓусебно се договорија Испитниот центар на овие кандидати да им овозможи полагање на преостанатите делови од испитот на финансиски товар на Испитниот центар.

Но, по извесен период, до Народниот правобранител повторно беа поднесени претставки од некои кандидати во кои наведоа дека и покрај ваквиот, сепак финансискиот трошок за продолжување со полагањата за возачка дозвола повторно се бара тие да го намират.

Народниот правобранител најпрво се обрати до Испитниот центар Ауто Македонија, Битола со Укажување, во кое ја нагласи потребата на доследно почитување на претходно договореното со Министерството за внатрешни работи за ослободување од трошоците за полагање на преостанатиот дел од возачкиот испит на кандидатите кои без своја вина го изгубиле правото на полагање на овој испит.

Поради непостапување на Испитниот центар по даденото укажување за доследно почитување на претходно договореното Народниот правобранител побара Министерството за внатрешни работи да изврши надзор врз работата на Испитниот центар во Битола во делот на оштетените кандидати и доследно почитување на веќе заземениот став на Министерот за внатрешни работи доставен до Народниот правобранител во дописот бр.13.1-14811/1 од 03.03.2015 година.

Министерството постапи по барањето на Народниот правобранител, изврши надзор и повратно со допис бр.22.2-92638/1 од 23.12.2015 година, извести дека Комисијата за надзор над работата на испитните центри извршила проверка во досиејата на кандидатите за возачи и констатирала состојба во која скоро сите кандидати на кои им поминала важноста на теоретскиот дел од испитот, имале можност и време да продолжат со полагање на практичниот дел до прес-танокот на Авто Мото Сојуз-Испитен центар Битола, заклучно до 04.08.2014 година.

Со ваквиот одговор, Министерството за внатрешни работи, од необјасливи причини го промени својот став решавање на проблемот на граѓаните и одговорноста ја префрли врз кандидатите.

Поради ваквата состојба во која ист државен орган (Министерство за внатрешни работи) за период од само неколку месеци констатира различни фактички состојби за ист проблем на граѓаните и заема различни ставови за решавање на истиот, притоа не постапувајќи по барањето на Народниот правобранител за еднаков третман на кандидатите, Народниот правобранител на подносителите на претставките им укажа на можноста во судска постапка да побараат заштита на правата во постапката за полагање на возачки испит.

НП бр. 2298/15

Вработен во СОЗШУ „Ѓорче Петров“-Кавадарци побара интервенција од Народниот правобранител пред Општина Кавадарци поради недоставување на документацијата до Министерството за образование и наука во постапка за добивање согласност за трансформација на работниот однос од определено на неопределено работно време. Постапувајќи по претставката Народниот правобранител се обрати до Општина Кавадарци со барање за ажурно постапување, односно да бидат преземени мерки во насока на доставување на документацијата до Министерството.

Од доставеното известување и остварените контакти со службено лице од Општината, Народниот правобранител утврди дека Општината постапила по барањето на Народниот правобранител, односно документацијата била доставена до Министерството, кое во најбрз временски период потврдило согласност за обезбедени финансиски средства за трансформација на работниот однос од определено на неопределено работно време. Врз основа на дадената согласност и по спроведените понатамошни мерки од страна на Општината и училиштето, подносителот го оствари правото на трансформација на работниот однос со донесување на решение за вработување на неопределено работно време.

НП бр. 399/15

Граѓанин, ангажиран со Договор во Националната установа Македонска опера и балет поднесе претставка до Народниот правобранител, поради повреда на правата од работен однос, односно поради непочитување на одредбите од договорот за исплата на месечните надоместоци кои установата не ги исплатила. По проучување на предметот, имајќи ги предвид приложените списи Народниот правобранител презеде мерки спрема Македонска опера и балет со доставување на укажување за повреда на правата и побара оваа установа да ги исполни обврските за исплата на целиот заостанат износ кој е одработен од страна на подносителот.

Во законски предвидениот рок Народниот правобранител доби известување од директорот на установата дека упатеното укажување е прифатено и дека на подносителот на претставката ќе му биде исплатен во целост заостанатиот износ за извршената работа, а подносителот на претставката потврди дека во целост му се исплатени средствата од предметниот договор на негова трансакциска сметка.

НП бр. 1182/15

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Штип, претставка поднесе адвокат М.В.- полномошник на лице кое издржува казна затвор во КПД Штип. Во претставката наведе дека осуденото лице не ги остварува правата утврдени со Законот за извршување на санкции, односно истите му се ограничени од службените лица во затворот.

Постапувајќи по претставката Народниот правобранител изврши увид во КПД Штип, при што констатира дека се работи за осуденик екстрадиран од Косово, и од безбедносни причини се преземени одредени ограничувања во врска со посетата од надвор и движењето и престојот со останатите осудени лица.

Народниот правобранител побара од Управата за извршување на санкциите Скопје, да изврши надзор на работата на установата за да се утврди дали се повредени основните права на ова осудено лице, дали ја издржува казната затвор како другите осудени лица, односно во согласност со Законот за извршување на санкции и Европските затворски правила.

Од Управата за извршување на санкциите е добиено писмено известување дека е постапено по барањето на Народниот правобранител, при што е извршен стручно - инструкторски надзор, а на заповедникот во КПД Штип му се дадени соодветни укажувања за пропустите направени кон осуденото лице и истите се отстранети.

НП бр. 4103/15

До Канцеларија на Народниот правобранител во Тетово поради неосновано задолжување со радиодифузна такса, претставка поднесе Е.А. од Тетово.

Народниот правобранител постапувајќи по претставката, констатира дека е основана бидејќи по однос на конкретното семејство се исполнети условите од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги за ослободување од плаќање на оваа такса.

Имено, подносител на претставката е лице со оштетување на слухот од над 60 децибели, а за што поседува соодветна медицинска документација.

Врз основа на таквата состојба, Народниот правобранител се обрати до Управата за јавни приходи - Тетово и до ЈП Македонска радиотелевизија - Скопје и укажа дека е потребно да се преземат мерки и дејства во насока на ослободување од обврската за плаќање на радиодифузната такса, како и да се повлечат веќе доставените решенија, кои не се во согласност со односниот Закон.

Укажувањето на Народниот правобранител во целост е прифатено и семејството на подносителот на претставката е ослободено од плаќање на радиодифузна такса.

НП бр. 3522/15

Граѓанинот Р.Р. од Кичево поднесе претставка против Државниот инспекторат за градежништво и урбанизам, поради непостапување по негово барање да му се стави печат за правосилност на решение и заклучок за исправка на грешка заради понатамошно продолжување на постапка.

По приемот на претставката, Канцеларијата на Народниот правобранител во Кичево, се обрати до надлежниот орган, по што подносителот на претставката лично информира дека во меѓувреме било постапено по барањето, односно му биле доставени решение и заклучок, заверени со печат за правосилност.

НП бр. 1073/15

Народниот правобранител постапувајќи по поднесена претставка од страна на граѓанка за заштита на нејзините права и правото на нејзиниот внук да одржува лични односи и непосредни контакти, се обрати до ЈУ Меѓуопштинскиот центар за социјална работа на град Скопје и побара да биде известен за динамиката со која се реализираат видувањата на детето со бабата, односно дали е донесено решение за видување и кои мерки се преземени од страна на надлежниот центар за социјална работа. Воедно, Народниот правобранител се обрати и до ЈУ Заводот за социјални дејности и побара да се изврши стручен надзор врз работата на стручниот тим во Центарот.

По прибавените податоци и информации, како и од доставениот извештај на ЈУ Заводот за социјални дејности по извршениот надзор над стручната работа на Центарот, Народниот правобранител констатира дека иако е донесено решение за видување, сепак истото подолг период не се почитува, односно видувањата помеѓу бабата и нејзиното внуче се прекинати, како и дека не се преземаат соодветни мерки за непречено остварување на правото на видување, на начин предвиден со решението од страна на стручниот тим.

Народниот правобранител оцени дека со ваквото постапување се врши повреда на правото на детето на остварување на лични односи и непосредни контакти со блиските роднини на неговата мајка, односно правото на бабата и дедото да остваруваат контакти и видувања со нивниот внук, поради што му укажа на надлежниот центар да се заложат за поефикасно остварување на правото, односно да преземе мерки со цел спроведување на решението и остварување на правото на видување на детето со бабата. По ова беше донесено ново, ревидирано решение за видување помеѓу бабата и нејзиното внуче согласно со потребите на детето, а видувањата отпочнаа со редовна динамика.

НП бр. 2537/15

Д.И. од с.Василево, поднесе претставка затоа што подолг временски период немал добиено известување во врска со конкурсот за доделување стан на деца без родители од Владата на Р. Македонија-Комисијата за станбени прашања.

Народниот правобранител се обрати до Комисијата за станбени прашања и побара информации во врска со овој случај, по што беше доставен одговор дека лицето не е ставено во категоријата на деца без родители, по добиеното известување од ЈУ Меѓуопштинскиот центар за социјални работи Струмица. Во понатамошното постапување Народниот правобранител изврши посета на МЦСР Струмица, при што се утврди дека лицето во 1997 година било испратено во Дом како социјално запустено дете и затоа не било ставено во категоријата дете без родители. Народниот правобранител достави укажување за повреда на правата на подносителот и побара да се преземат мерки за законито постапување во конкретниот случај да биде ставен на списокот заради остварување на правата како дете без родители.

По укажувањето на Народниот правобранител од страна на Центарот за социјални работи дополнително беа доставени документи до Владата на Р.М.-Комисијата за станбени прашања, по што е добиено известување дека барањето на подносителот на претставката за доделување стан, ќе биде разгледано како барање на дете без родители и без родителска грижа.

НП бр. 4022/154

До Народниот правобранител поднесена е претставка од П.П. од Битола, во која се укажува на повредата на правото на живот во мирна средина, без бучави од силен интензитет, на граѓаните кои живеат во околината на црквата Св.Богородица во центарот на градот Битола.

Според наводите во претставката, мирот во нивниот секојдневен живот, од крајот на октомври 2015 година континуирано се нарушува со големата бучава, која доаѓа од Црквата, која започнала своите служби да ги пренесува надвор од просториите на Црквата преку звучници. Според наводите од претставката, граѓаните се обратиле до овластениот инспектор за животна средина при Општина Битола, но истиот се огласил за ненадлежен да постапува по пријавите за надзор, поради што и граѓаните побараа интервенција на Народниот правобранител.

Имајќи ги предвид одредбите од Законот за заштита од бучава во животната средина чија цел е да се создадат и овозможат здрави услови за живот на граѓаните и заштита на животната средина од бучава, Народниот правобранител побара од овластениот инспектор за животна средина на Општината веднаш да излезе на самото место и да изврши мерење на вредноста на емисионото ниво на бучавата која произлегува преку поставените звучници на црквата Св. Богородица во Битола.

По ваквото барање, овластениот инспектор за животна средина достави Известување дека за нарушување на мирот на граѓаните не е надлежен инспекторатот, туку Министерството за внатрешни работи, а согласно одредбите од Законот за прекршоците против јавниот ред и мир.

Незадоволен од ваквата крајно непрофесионална содржина на одговорот, Народниот правобранител укажувајќи на инспекторот дека во конкретниот случај не се работи за нарушување на јавниот ред и мир, туку за заштита на животната средина од бучава и овозможување здрави услови за живот на граѓаните, повторно достави барање за преземање дејства согласно неговите надлежностите и мерење на нивото на бучавата.

По ова Барање, инспекторот постапи во согласност со своите надлежности и овластувања, па во три наврати и во различен период од денот изврши увид на лице место и состави записници.

Во тој сегмент, извршено е мерење на јачината на звукот што се емитира од звучниците поставени на црквата и камбанаријата, при што е констатирана јачина на звукот од околу 60 dB, што е во рамките на законски дозволеното ниво на бучава.

НП бр. 701/15

Б.М. од струмичко, побара интервенција од Народниот правобранител поради одолжување на судска постапка пред Управниот, односно Вишиот Управен суд Скопје. Имено, подносителката во јуни 2011 година поднела жалба против пресуда на Управниот суд, по која и по истекот на четири години не добила одлука од судот. Во покренатата постапка се утврди дека жалбата и целиот предмет стои во Управен суд, односно не е доставен во Вишиот Управен суд од причина што истиот одбива да го прими предметот без потребните списи кои требало да ги достави Министерството за здравство.

По преземените дејствија, од страна на надлежните служби во Управниот суд доставено е известување дека судот во неколку наврати доставувал ургенции до Министерството за здравство со цел да се обезбедат списите по предметот, но предметот останал некомплетиран и како таков бил ставен на листата на проблематични предмети која била доставена до Судскиот совет на Р.Македонија, но одговор и инструкции за понатамошно постапување не добиле.

Поради вака утврдената фактичка состојба, односно од причина што подносителката по неколку изминати години не го остварила своето законско право и не добила судска одлука по поднесена жалба, беше поучена да ја искористи законската можност и да се обрати до Врховниот суд поради повреда на правото за судење во разумен рок.

НП бр. 373/15

До Народниот правобранител претставка поднесе граѓанин од Скопје во која побара заштита пред Одделение за семејно насилство по поднесени пријави укажувајќи дека не се преземаат мерки за заштита на правата на неговите деца од негрижата и занемарувањето од страна на нивната мајка.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител првично побара од стручниот тим на Центарот за социјални работи да биде детално известен за преземени мерки, а потоа во насока на заштита на правата на децата и нивниот најдобар интерес во неколку наврати вршеше непосредни увиди во оваа установа и укажуваше за континуирано постапување на стручните лица по предметот за заштита на децата и родителот.

Како резултат на следењето на постапувањето на Центарот и укажувањата да се преземат законски предвидените мерки Центарот поднесе предлог до надлежен суд за изрекување мерка за забрана за доближување до местото на живеење и забрана за доближување до училиштето, а на сторителот му беше изречена и мерка за задолжително лекување.

НП бр. 1143/15

Граѓанин со двојно државјанство, од кое едното македонско, достави претставка до Народниот правобранител за повреда на правата и заштита од дискриминација поради нееднаков третман од страна на ЈП „Градски паркинг“ – Скопје. Имено, претставката се однесува на не добивање на картичка за повластен паркинг за возило кое е со регистарски таблички на соседна држава, иако граѓанинот поседува сопствен стан и лична карта со место на живеење во Општина Центар. Народниот правобранител се обрати до надлежниот сектор на ЈП „Градски паркинг“ – Скопје, при што укажа на почитување на постојната законска регулатива, и потребата од изменување на подзаконската регулатива која го уредува прашањето на користење на паркинг просторот со кој управува јавното претпријатие. Воедно, му укажа на давателот на услугата за паркинзи дека правото на уживање и користење на одредени права треба да се врзуваат со сопственоста на станот, а не со регистарските таблички на возилото кои ги поседува определено лице, при што побара да се преземат мерки за еднаквиот третман на сите граѓани во врска со ова право. Надлежната служба на ЈП „Градски паркинг“ – Скопје го прифати укажувањето, со што на подносителот на претставката му овозможи да го оствари правото.

НП бр. 977/15

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Тетово претставка поднесе Ј.С. од Гостивар и побара интервенција во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување Македонија-Филијала Гостивар, за постапување согласно содржината на одлука од Државната комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен – Скопје, со која била уважена неговата жалба.

Народниот правобранител во конкретниот случај констатира повреда на правата со одолжување на постапката и следствено на тоа, се обрати до Фондот за пензиско и инвалидско осигурување Македонија - Филијала Гостивар, со барање предметот без одлагање да се земе во работа.

Согласно интервенцијата на Народниот правобранител подносителот го оствари своето право.

НП бр. 16/15

До Народниот правобранител претставка достави жител на Струмица, во која побара интервенција поради тоа што од Агенцијата за управување со одземен имот незаконски му била блокирана трансакциската сметка.

По преземените мерки и дејствија, Народниот правобранител утврди дека со донесено решение од страна на Агенцијата се повредени правата на лицето, на начин што е постапено спротивно на Законот за извршување и определеното во пресудата на надлежниот суд, односно неосновано и незаконски бил попречен во управувањето со сопствените парични средства. Народниот правобранител достави укажување до Агенцијата за управување со одземен имот и побара да се преземат мерки за надминување на проблемот, односно повлекување на решението со кое целосно е блокирана сметката, односно да се донесе законито решение во согласност со Законот за извршување и Пресудата на судот и да не се загрозува егзистенцијата на лицето. Како резултат на преземените дејствија, Народниот правобранител беше известен дека е постапено по укажувањето, односно трансакциската сметка на граѓанинот беше деблокирана.

НП бр. 1806/15

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Штип претставка поднесе Л.Н. од Штип со која се бара интервенција во Подрачното одделение за првостепена управна постапка во Штип, а поради одолжување на постапка за остварување на правото на приватизација на градежно земјиште.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител изврши увид во органот, при што констатира дека предметот е распределен на постапување во Подрачното одделение во Пробиштип.

Оттука, Народниот правобранител достави Укажување до ова Одделение, во кое укажа за неопходноста од преземање на потребните дејствија и мерки за донесување на акт со оглед на тоа дека законскиот рок одамна е поминат.

Одделението достави одговор по укажувањето во кој ја образложи причината за одолжување на постапката, и воедно побара дополнителен рок за прибирање на податоци потребни за правилно одлучување по поднесеното барање за приватизација.

По добивањето на потребните списи и изведување на предметните докази, предметот беше решен, односно подносителот на претставката го оствари своето право.

НП бр. 1166/15

Група граѓани од село Патетино поднесоа претставка до Народниот правобранител во која наведоа дека им се повредени правата, затоа што по елементарна непогода која го зафатила нивниот движен и недвижен имот, единицата на локалната самоуправа не спровела законска постапка за утврдување на штетата и обештетување на засегнатите лица.

Согледувајќи ја целокупно доставена документација и доказите од страна на подносителите на претставката, Народниот правобранител констатира дека надлежните служби во општината не постапиле согласно правната регулатива за проценка на штета и исплата на надомест, поради што до градоначалникот на општината достави укажување дека има обврска да формира комисија за проценка на штета која ќе изготви записник за утврдената состојба, односно реалната штета и надоместокот кој треба поединечно да се исплати на секој од сопствениците на имотот.

По упатеното укажување Народниот правобранител беше известен дека е постапено по истото, а од доставените докази од страна на општината неспорно се утврди дека повторно е спроведена целата постапка заради утврдување на штетата на имотот на подносителите од елементарната непогода.

НП бр. 1896/15

Граѓанинот Г.С. од Кичево поднесе претставка до Канцеларијата на Народниот правобранител во Кичево, против ЈПКД „Комуналец“ Кичево.

Конкретно, односниот граѓанин наведе дека за застарен долг за неплатени сметки е опоменат дека ќе биде исклучен од водоводната мрежа.

По приемот на претставката извршен е разговор со директорот на Јавното претпријатие, на кој му е укажано дека за застарен долг нема право корисникот на услугата да го исклучи или да бара присилна наплата на долг.

Ваквото укажување е прифатено, со напомена дека доколку корисникот продолжи со исплата на тековните сметки, нема да биде исклучен.

НП бр. 2640/15

До Народниот правобранител поднесена е претставка од група вработени во ДООЕЛ „Родон“ Битола, во која побараа забрзување на постапката по жалба, која нивниот работодавач ја поднел на решение донесено од страна на Државниот трудов инспектор во Битола, со кое, пак се задолжува на вработените да им исплати регрес за годишен одмор за 2014 година.

Конкретно, вработените се сомневаа дека со поднесувањето на жалбата од страна на работодавачот, но и со одолжувањето на постапката за достава на предметот по жалба до второстепениот орган, работодавачот, но и трудовиот инспекторат намерно ја одолжуваат постапката за исплата на регресот за годишен одмор за 2014 година.

По извршениот увид во претставката и обезбедените докази, Народниот правобранител по однос на конкретниот случај, констатира неоправдано одолжување на постапката, затоа што беше изминат законскиот рок за постапување на второстепениот орган по жалба.

Притоа, Народниот правобранител наиде на несоработка на органите кои беа надлежни да ја препратат предметната жалба до второстепениот орган на постапување, поради што и се обрати до Инспекцискиот совет.

Во соработка со Инспекцискиот совет, беше побарано од Државниот управен инспекторат во Битола да изврши инспекциски надзор врз работата на Државниот трудов инспекторат, со цел утврдување на причините за одолжувањето на постапката за недоставување на жалбата до второстепениот орган на постапување.

По интервенцијата на Народниот правобранител, беа отстранети неправилностите и на 30.11.2015 година, конечно, жалбата со списите од предметот, беше доставена на надлежност до Државната комисија за одлучување во управна постапка во втор степен.

НП бр. 2921/15

К.В. од с.Муртино поднесе претставка до подрачната канцеларија во Струмица и наведе дека иако имал правосилно решение за користење средства за социјална помош истата подолг период не му била исплатена.

По поднесеното барање известување до Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Струмица за причината поради која на подносителот на претставката не му е исплатена социјалната парична помош, Народниот правобранител писмено беше известен дека по укажувањето на институцијата и извршената проверка на аналитичката картица во електронскиот систем на ЈУ МЦСР Струмица, е утврдено дека во целост е исплатен паричниот надоместок за социјална парична помош заклучно со 31.07.2015 година. Како доказ за напред наведеното во прилог беше доставена и аналитичката картичка на подносителот од која се утврди дека утврдениот паричен надоместок е префрлен на неговата трансакциска сметка во банка.

НП бр. 3399/15

Во подрачната канцеларијата во Куманово, по телефон се јави осудено лице И.М. кој издржува казна затвор во Затвор Куманово и побара интервенција, наведувајќи дека пред извесено време ја повредил(скршил) ногата, а бидејќи секој ден во затворот нема лекар, по неколку дена, по извршената контрола лекарот констатирал повреда (надуеност) и го информирал дека постои можност ногата да е скршена, поради што му издал болнички упат за ЈЗУ Општа болница во Куманово. Подносителот побара заштита на правата, затоа што од Секторот за обезбедување му било кажано дека во моментот возилата на затворот се ангажирани во други работи и дека на контрола ќе биде испратен по неколку дена.

По добиените сознанија, Народниот правобранител презеде дејствија и во разговор со докторот ангажиран во Затвор Куманово беа потврдени наводите на осуденото лице, и дека му е издаден упат за болницата во Куманово, со објаснување дека натаму треба да постапуваат затворските власти. Народниот правобранител, во натамошното постапување го контактираше Раководителот на Секторот за обезбедување на Затворот и побара итно преземање дејствија, со цел постапување по упатот на докторот осудениот веднаш да биде испратен во болница, со цел навреме да му се даде неопходната здравствена заштита и да се спречи каква било компликација и последица по здравјето на осуденото лице.

Раководителот на Секторот за обезбедување го прифати укажувањето и со првото слободно возило во затворот, осуденото лице беше однесено во болница. Народниот правобранител, при редовна посета на Затворот Куманово разговараше со осуденото лице кое потврди дека по интервенција на Народниот правобранител беше префрлен во болница каде му била извршена лекарска интервенција, односно ногата му била ставена во гипс.

НП бр. 4081/15

До Народниот правобранител со претставка се обрати мајка на дете со аутизам и побара заштита на правата пред ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа на Град Скопје, Дневен центар за деца со аутизам- Скопје, затоа што според неа стручниот тим при Дневниот центар за деца со аутизам недоволно работи со нејзиниот син.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител се обрати до ЈУ Завод за социјални дејности –Скопје и побара да се изврши надзор над стручната работа на Дневниот центар за деца со аутизам, конкретно на вработените кои се должни да работат со детето на подносителката, при што побара да се дадат насоки за натамошно постапување со цел заштита на детето со посебни потреби.

По спроведениот надзор Заводот за социјални дејности му наложи на Дневниот центар да изготви План за индивидуална работа со корисникот, листа за следење на корисникот во која редовно ќе се евидентираат спроведените активности. При тоа, Заводот оцени дека е потребно Дневниот центар да ги вклучи и родителите на детето во изработка на планот за работа. Дневниот центар за деца со аутизам постапи по насоките на Заводот и презеде активности за ефективно работење со детето со аутизам.

НП бр. 1007/15

Граѓанинот Б.Ц. од Кичево, поднесе претставка против Централен регистер на Република Македонија поради непостапување по неговото барање за бришење од евиденција на субјектот трговец поединец, состојба која доведува до тоа да не може да ги оствари неговите права по основ на невработеност.

По приемот на претставката, од Канцеларијата на Народниот правобранител во Кичево соодветно е интервенирано во надлежниот орган, по што е добиен одговор дека правниот субјект е ставен во списокот за бришење од евиденција.

НП бр. 2133/15

Граѓанин од Скопје поднесе претставка до Народниот правобранител поради тоа што Фондот за здравствено осигурување-Подрачна служба Скопје скоро 4 години не постапувал по пресудата на Управниот суд, со што му е попречено правото за рефундирање на средства за извршена здравствена услуга.

Народниот правобранител постапувајќи по претставката на подносителот утврди дека Управниот суд на 23.02.2011 година донел пресуда по која требало да постапи Фондот за здравствено осигурување, и поради тоа што Фондот подолг период не постапувал по пресудата, подносителот поднел писмено барање до Фондот и до Министерството за здравство, но не добил никаков одговор.

Заради остварување на правата на подносителот, Народниот правобранител ги презеде потребните мерки, и достави укажување на Фондот за здравствено осигурување во најкраток рок да постапи по пресудата на Управниот суд и да донесе решение за случајот на подносителот. По интервенцијата на Народниот правобранител, Фондот донесе решение со кое на подносителот му се одобрија и рефундираа средствата за извршена здравствена услуга, согласно насоките во пресудата на Управниот суд, со што подносителот ги оствари своите права.

НП бр. 2303/15, 2646/15, 2822/15, 2900/15, 2911/15, 3120/15 и 3121/15

До Народниот правобранител во 2015 година беа поднесени повеќе претставки од граѓани, кои се привремено исселени во странство и каде престојуваат веќе 3, 5, 10, па и подолго од 20 години, поради блокирање на нивните трансакциски и други сметки во банки.

Народниот правобранител постапувајќи по овие претставки, утврди дека од МРТ и овие лица биле внесени во Регистерот на обврзници за плаќање на радиодифузна такса, па за наплата на истата, од Управата за јавни приходи им биле блокирани сметките.

Народниот правобранител доставуваше Барања до ЈП МТВ Скопје (во прилог на кои ги доставуваше потребните докази со кои неспорно се докажуваше дека подносителите на претставките се исселени во странство, имаат државјанства и во тие држави, дека за недвижностите (стан или куќа) плаќаат данок на имот како за стан/куќа во која не живеат и крајно, доставуваше и Потврда од Министерството за внатрешни работи дека имаат уредно пријавено престој во странство подолго од 3 месеци, во која како податок стои и годината на првото иселување (1968, 1970, 2001...).

Врз основа на таквата состојба, а приложувајќи ги сите потребни докази (со кои неспорно се докажуваше дека подносителите на претставките се исселени во странство, имаат државјанства и во тие држави, дека во РМ плаќаат данок на имот како за стан /куќа во која не живеат и потврда од МВР дека имаат уредно пријавено престој во странство подолго од 3 месеци, во која како податок стои и годината на првото иселување - 1968, 1970, 2001...), Народниот правобранител укажуваше на потребата МРТ овие лица по службена должност да ги брише од Регистерот за обврзници за радиодифузна такса.

Притоа, во одреден период МРТ постапуваше по ваквите укажувања и овие граѓани беа избришани од Регистерот на обврзници за РДТ, но во септември 2015 го извести Народниот правобранител дека за да би можело овие граѓани да се бришат, потребно е тие да достават Потврда издадена од Министерството за внатрешни работи дека се трајно исселени од Република Македонија.

Имајќи го предвид ваквото барање на МРТ, Народниот правобранител од директорот на МРТ побара веднаш да запре ваквата пракса бидејќи тоа не е законски издржано и нема поткрепа во ниту еден законски пропис, а со самото тоа не постои ниту орган кој би издавал потврди со таква содржина.

Имено, во одредбите од Законот за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето на граѓаните не е предвидена можноста граѓаните - државјани на РМ да бидат трајно исселени од Република Македонија и со самото тоа, не постои одредба во законот врз основа на која Министерството за внатрешни работи би започнало со издавање на Потврда за трајно иселување на граѓаните.

По ова МРТ продолжи со постапување по веќе доставените барања од Народниот правобранител, на начин што сите лица кои спаѓаат во оваа категорија граѓани се бришат од Регистерот на обврзници за РДТ.

НП бр. 2819/15

Народниот правобранител постапуваше по претставка за заштита на правата од високо образование на граѓанин од Тетово поради одбивање да му се издаде уверение за положени испити од страна на Медицинскиот факултет во Скопје. По преземените дејствија Народниот правобранител утврди дека студентот ги положил сите испити, по што поднел барање за издавање на уверение за положени испити, а од страна на Факултетот бил условен претходно да го подмири долгот, односно да плати за запишување семестар за да му се издаде уверението.

Народниот правобранител му укажа на Медицински факултет дека со ваквото условување ги повредува правата на студентот, односно дека факултетот му овозможил да запише година и да полага испити иако не ги имал исполнето финансиските обврски во целост, поради што укажа дека постапува спротивно на Законот за високото образование. Притоа побара да ја исполни обврската согласно Законот за високото образование и на студентот кој ги завршил студиите според студиската програма да му издаде уверение. Постапувајќи по укажувањето Медицинскиот факултет му издаде Уверение за положени испити на подносителот на претставката.

НП бр. 1909/15

Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Штип, врз основа на претставка од група граѓани од Општина Кочани и Оризари, покрена постапка со цел утврдување на околностите во поглед на правилната примена на одредбите од Законот за легализирање на бесправно изградените објекти и дали граѓаните притоа се ставаат во нерамноправна положба бидејќи, меѓу другото се легализирале објекти изградени по неговото влегување во сила.

Народниот правобранител, постапувајќи по претставката, интервенираше во Државното правобранителство во Кочани и Основното јавно обвинителство од Кочани.

Притоа, Државниот правобранител за подрачје Кочани, Винаца, Берово и Делчево се огласи за ненадлежен да постапува.

Од страна пак, на Основниот јавен обвинител од Кочани е оформен предмет во прво време во уписникот под разно, по кој се преземени потребните мерки и дејствија, за потоа да биде заведен во Уписник за кривично одговорни лица, против одредени лица и правно лице, за основано сомневање дека сториле кривично дело.

Во тој сегмент, до Министерството за транспорт и врски-Сектор за управно надзорни работи во Скопје, поднесено е барање за преземање на конкретни дејства во врска со вршење на надзор за пријавените дејствија од страна на пријавените лица, како и други службени лица во Секторот на органот, што работи во Општина Кочани.

Постапката во надлежното јавно обвинителство се уште е во тек.

НП бр. 2325/15

До Народниот правобранител претставка поднесе граѓанинот Т.Т. од Скопје, во која побара интервенција во ЈП Македонската радио телевизија – Скопје (МРТ), затоа што иако е глуво лице со оштетување на слухот од над 60 децибели, неговото семејно домаќинство е задолжено со радиодифузна такса.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител констатира дека е основана и дека во конкретниот случај се исполнети условите од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, да биде ослободен од ваквата обврска.

Во таа насока, даденото укажување на Народниот правобранител за ослободување од радиодифузна такса, од МРТ е прифатено, односниот граѓанин е избришан од Регистарот за обврзници за радиодифузна, а сите издадени решенија се сторнирани.

НП бр. 632/15

До Народниот правобранител со претставка се обрати Е.И. со поранешно живеалиште во с.Слупчане-Општина Липково, сега државјанка на Република Косово, со адреса на живеење во Косово Поле, во која побара заштита, затоа што од Одделението за администрирање на приходи на Општина Куманово - добила Опомена за подмирување на заостанат долг по основ данок на имот. Подносителката наведе дека во општина Куманово ниту имала ниту има имот, но и покрај тоа секоја година добива опомена за данок на имот.

Народниот правобранител се обрати до Општина Куманово-Одделение за администрирање на приходи со Укажување дека и покрај тоа што овој случај беше третиран и во текот на 2011 година и по преземените дејствија, од раководителот на одделението беше известен дека подносителката нема да има последици од неплаќањето на наведениот долг во опомената и дека на нејзино име нема повеќе да бидат доставувани опомени од страна на Општина Куманово, после четири години повторно се соочува со истиот проблем, и укажа да се преземат мерки за сериозно разгледување на ваквото неосновано задолжување и вознемирување на подносителката.

Постапувајќи по укажувањето, Општина Куманово одржа состанок со Општина Липково и на записник се констатираа евидентираниите даночни обврзници кои двојно се задолжуваа во овие општини, по што се донесе предлог-одлука за траен отпис на даночни задолжување и бришење на даночни обврзници од евиденцијата во базата на даночни обврзници на Општината Куманово кои имаат утврден недвижен имот на територијата на Општината Липков. Предлог-одлуката беше усвоена на седница на Советот на општината Куманово, со што подносителката го оствари правото.

НП бр. 3491/15

Граѓанинот П.Ј. од Скопје, поднесе претставка во која побара интервенција од Народниот правобранител во Управата за јавни приходи – Регионална дирекција Скопје (УЈП), поради неоправдано одолжување на постапката за утврдување на имот кој го поседува или располага со средства поголеми од оданочените.

Притоа иако одлуките на УЈП за конкретниов случај од страна на Управниот суд во неколку наврати биле поништувани, сепак во повторната постапка од страна на овој орган не било постапено согласно изнесените правни сфаќања и дадени укажувања на судот бидејќи упорно се носеле одлуки со иста содржина

Народниот правобранител врз основа на околностите на случајот и обезбедените писмени докази, констатира дека предметната постапка трае неколку години и дека предметот повторно подолг временски период се наоѓа во УЈП, која по него не постапува.

Во резултат, пак, на таквата состојба, на односниот граѓанин неоправдано му се предизвикуваат штетни последици, покрај останатото и затоа што му е забрането располагањето со целокупниот негов имот и парични средства.

Интервенцијата на Народниот правобранител за донесување одлука од УЈП не е прифатена, туку добиен е одговор од формална природа, а тоа е дека е во тек постапка за преиспитување на утврдената фактичка состојба.

НП бр. 466/15

Граѓанинот М.В. од Кичево до подрачната канцеларијата на Народниот правобранител во Кичево, поднесе претставка против Град Скопје во која укажа дека иако го има подмирено долгот за данок на имот за стан, блокирана му е трансакциската сметката и не може да ја подигне пензијата.

На денот на приемот на претставката извршен е телефонски разговор со надлежните од Град Скопје и Општина Чаир, во текот на кој беа презентирани сите околности на конкретниот случај, односно основаноста на претставката.

Согласно интервенцијата, од нивна страна, на граѓанинот веднаш му беше извршено деблокирање на сметката.

НП бр. 1287/15

Граѓанин од Скопје, поднесе претставка за заштита на правата пред ЕВН Македонија АД – Скопје, а поради задолжување со нереални фактури за потрошена електрична енергија.

Народниот правобранител согласно законските овластувања се обрати до ЕВН Македонија АД – Скопје, со барање да се преземат мерки за приспитување и соодветно решавање на конкретниот случај, односно нереалните фактури да се сторнираат и да се изработат нови согласно вистинската состојба на броилото.

Постапувајќи по барањето на Народниот правобранител, ЕВН Македонија АД – Скопје, го информира Народниот правобранител дека од страна на надлежните служби, во системот за наплата било извршено сторнирање на нереалните фактури за потрошена електрична енергија и е изготвена нова коригирана фактура.

НП бр. 2028/15

Поради неоправдано одолжување на постапката за запишување промена во катастарот на недвижностите, група граѓани од Скопје, поднесоа претставка до Народниот правобранител против Центарот за катастар на недвижности Скопје.

Постапувајќи по претставката, Народниот правобранител ја спроведе потребната постапка и констатира дека се повредуваат правата и непосредните имотно-правни интереси на овие лица. Имено, како причина за неостварување на конкретното право катастарот ја наведува околноста дека од странките не биле доставени потребните исправи - Пресудата У. бр. 5354/09 од 23.04.2010 година, на Врховниот суд, како и Решението Уп2 бр. 37-555 од 28.07.2009 година од Министерството за транспорт и врски.

Меѓутоа, во случајот, воопшто не е спорно дека овие докази се наоѓаат во службената евиденција на Центарот за катастар на недвижности Скопје, а покрај тоа и од подносителите на претставката, истите во неколку наврати се доставувани.

Сепак, укажувањето на Народниот правобранител, Центарот за катастар на недвижности Скопје, по конкретниов предмет да ги преземе сите потребни дејства и веднаш да биде постапено по конкретното барање не беше прифатено.

Исто така и дополнителната интервенција на Народниот правобранител до Секторот за внатрешна контрола во Агенцијата за катастар на недвижности, да бидат преземени дејства за увид и контрола на законитоста во постапувањето на Центарот, не даде никаков ефект бидејќи по предметното барање повторно е издадена потврда за одбивање со крајно несоодветно образложение – дека од странките не биле доставени потребните исправи.

НП бр. 4100/15

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Тетово претставка поднесе З.Н. од Гостивар поради задолжување со радиодифузна такса како обврзник евидентиран на адреса на нејзините родители во Тетово, која претходно била нејзино постојано место на живеење.

Народниот правобранител од увидот во предметната документација утврди дека во семејното домаќинство во Гостивар во кое сега живее подносителката има евидентиран обврзник на радиодифузна такса и редовно се подмируваат обврските.

Со оглед на ваквата состојба, Народниот правобранител се обрати до ЈП Македонска радиотелевизија - Скопје со укажување да се преземат мерки за надминување на проблемот, односно од регистерот на обврзници да се избрише името на подносителот на претставката.

ЈП Македонската радио телевизија – Скопје во целост го прифати даденото укажување и го извести Народниот правобранител дека веќе издадените решенија за утврдување на радиодифузна такса се сторнирани и нема да предизвикаат никакво правно дејство, а за што во меѓувреме е информирана и УЈП-Регионална дирекција Тетово.

НП бр. 1694/15

До Народниот правобранител поднесена е претставка од Б.Р. од Скопје, во која побара интервенција на Народниот правобранител во насока на забрзување на постапката на ставање на печат за правосилност на дополнително решение, донесено од страна на Комисијата за одлучување по барање за денационализација со седиште во Општина Прилеп.

Народниот правобранител, постапувајќи по претставката се обрати до Комисијата за денационализација со седиште во Прилеп и побара да биде информиран во која фаза од постапката се наоѓа предметот за денационализација.

Воедно, Народниот правобранител укажа на констатираното одолжување на постапката по барањето за денационализација која трае цели 12 години и на потребата веднаш од страна на Комисијата да се преземат ефективни и ефикасни мерки и дејствија со цел конечно да биде завршена постапката за денационализација.

Со оглед на тоа што Комисијата, не постапуваше по интервенциите на Народниот правобранител, иако дополнително беа преземени и други дејства (ургенции, телефонски контакт со член на Комисијата за денационализација и сл.) за попречувањето на работењето и за непрофесионалното и неефикасно постапување, Народниот правобранител до Министерот за финансии на РМ достави Посебен извештај и побара да преземе ефективни мерки за надминување на констатираната состојба, по што до Народниот правобранител беше доставено писмено известување од Комисијата за денационализација со седиште во Прилеп, дека печатот на правосилност на дополнителното решение во меѓувреме е ставен.

НП бр. 3386/15

Лицето В.М. до Народниот правобранител поднесе претставка во која наведува дека како корисник на услугите на ЈП Водовод и канализација Скопје, редовно ги плаќа сите сметки, но има забелешки во однос на задолжувањето бидејќи водомерот редовно не се читал, па континуирано се задолжува со 30 м³ вода, кои реално нејзиното семејство не може да ги потроши.

Во текот на постапката, Народниот правобранител констатира дека предметниот водомер не се отчитувал во периодот од 11/2014 до 09/2015 година и дека во овој период инкасаторот воопшто не извршил контрола, ниту направил обид за истото, а барањата со таква содржина на подносителката на претставка од надлежните служби на Претпријатието биле игнорирани.

Даденото укажување на Народниот правобранител овој случај повторно да биде разгледан и следствено на тоа, да биде извршена корекција на сите фактури за периодот кога не било вршено отчитување на состојбата, а во иднина задолжувањето да продолжи само врз основ на прочитана состојба на броилото, од ЈП не е прифатено.

Притоа, неработењето и неодговорното однесување, од надлежните служби и поединци, раководството на ЈП го оправдува само со дадени изјави од нивна страна, кои патем се незаведени со архивски број и без податоци за денот, месецот и годината кога се дадени, како и без дополнително да бидат презентирани факти и докази дека навистина се работи за таква состојба, односно дека е спроведена соодветна внатрешна контрола.

НП бр. 2824/15

Граѓанинот Т.Л. од Струга поднесе претставка против Агенција за управување со одземен имот Скопје, во која наведе дека постапувајќи по пресуда на Основен суд Охрид за одземање на имот во кривична постапка, Агенцијата му ја блокира трансакциската сметка во Охридска банка АД Скопје.

Народниот правобранител констатира дека од Агенцијата не се води сметка за ограничувањето во извршувањето бидејќи во случајов се одзема повеќе од законскиот максимум, кој изнесува 1/3 од пензија.

Токму затоа, преземени се потребните дејства по што Агенцијата за управување со одземен имот, ја деблокира трансакциската сметка, а извршувањето продолжи да го извршува со доследно почитување на одредбите за ограничување на извршувањето.

НП бр. 1320/15

До Подрачната канцеларија на Народниот правобранител во Штип претставка поднесе граѓанинот Д.С. од Штип за ослободување од плаќање на радиодифузна такса, затоа што неговата сопруга е лице со 99% намалена видна острина на двете очи, констатирано со медицинска документација.

Народниот правобранител даде укажување до МРТ и до Управата за јавни приходи – Регионална дирекција Штип, за неопходната потреба да се преземат дејствија и мерки, за надминување на проблемот на начин што семејното домаќинство на подносителот на претставката ќе биде ослободено од обврската за плаќање на радиодифузната такса и ќе бидат повлечени веќе доставените Решенија за утврдување на радиодифузна такса.

Ова бидејќи се работи за случај во кој се исполнети законски определените услови за ослободување од плаќање на ваквата такса.

Даденото укажување од страна на МРТ и УЈП е прифатено и семејството на подносителот на претставката е ослободено во целост од обврската за плаќање на радиодифузна такса.

НП бр. 3051/15

Ф.Б. од с. Лојане-Општина Липково достави претставка до Народниот правобранител во која побара заштита на правата, затоа што по поднесено барање за еднократен отпис на долг Министерство за труд и социјална политика не му достави известување.

Народниот правобранител постапувајќи по претставката утврди дека до подносителот во меѓувреме беше доставено известување дека не ги исполнува условите за остварување на правото на еднократен отпис на долгот, со образложение дека по доставените податоци од страна на институциите, Комисијата утврдила дека не ги исполнува условите за еднократен отпис на долговите, согласно Законот за еднократно отпишување на долговите на граѓаните, поточно затоа што заклучно со 31 декември 2013 година немал статус на корисник на социјална парична помош или постојана парична помош, односно барателот и неговиот сопружник немаат статус на невработено лице евидентирано во Агенција за вработување на Република Македонија, кое активно бара работа подолго од 12 месеци и сл. Во натамошното постапување Народниот правобранител изврши проверка во ЈУ Меѓуопштински центар за социјални работи во Куманово, при што недвосмислено констатира дека подносителот заклучно со 31.12.2013 година бил корисник на социјална парична помош.

Врз основа на наведеното Народниот правобранител се обрати до Комисијата за постапување по барањата за еднократно отпишување на долговите на граѓаните со барање повторно да го разгледа барањето и укажа по целосно утврдување на фактичката состојба да донесе праведна одлука во поглед на исполнетоста на позитивните законски прописи.

Комисијата при Министерство за труд и социјална политика Скопје, го прифати барањето и укажувањето на Народниот правобранител, повторно го разгледа предметот и донесе одлука дека подносителот ги исполнува условите за отпис на долг, по што предметот за отпишување на долгот го достави до доверителите.

ПРОМОЦИЈА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА

Важен сегмент во работењето на Народниот правобранител е промоцијата што за оваа институција е значајна од два аспекта, со неа се јакнат знаењата и капацитетите на органите на државната администрација, но истовремено се јакне и свеста кај граѓаните по однос на правата кои им припаѓаат и за кои може да бараат соодветна заштита.

Во 2015 година институцијата Народен правобранител го спроведе твининг лајт проектот „Промоција на надлежностите на Народниот правобранител и јакнење на институционалните капацитети“, што во партнерство со Австрискиот омбудсман борд и Лудвиг Болтцман Институтот за човекови права се реализираше во периодот од мај до декември 2015 година.

Во текот на овие осум месеци твининг партнерите спроведоа седумнаесет активности посветени на јакнење на институционалните капацитети, промоција на институционалните надлежности на локално и регионално ниво, како и издигање на видливоста на институцијата меѓу граѓаните.

Проектот започна во мај 2015 година со промотивен настан кој го означил почетокот на проектот. Следеа обуки во делот на Националниот превентивен механизам и Одделението за детски права и лица со посебни потреби. На обуките учествуваа вработени во институцијата Народен правобранител, но и претставници од невладини организации и асоцијации со кои Народниот правобранител има потпишано меморандуми за соработка.

Првата од четирите работилници предвидени со Проектот се одржа во јуни 2015 година и беше посветена на актуелната криза со бегалците/мигрантите. На неа се дискутираше за подобра заштита на нивните права, но истовремено се алармираа релевантните институции и јавноста за подобар третман кон оваа категорија лица.

Втората работилница што се одржа во септември 2015 година ги третираше правата и заштитата на категоријата деца на улица, додека третата работилница од твининг проектот беше посветена на застапеноста на децата Роми во образовниот систем. Последната, четврта работилница ја обработи инклузивноста во редовното образование на децата со аутистичен спектар на нарушување во Република Македонија. За потребите на оваа работилница институцијата Народен правобранител спроведе истражување со кое направи преглед на актуелната состојба за застапеноста на децата со аутизам во редовното, основно образование во училиштата на територијата на Република Македонија. Бидејќи работилниците имаа за цел пренесување на искуствата од Австрија, експерти по темите предмет на расправа на работилниците беа поканети да ги презентираат состојбите во својата држава, да пренесат искуства и најдобри практики. Компаративно, нивни колеги од Македонија ги запознаа со тековните проблеми со кои се соочува државата, но и за начинот на кој истите се надминуваат. Работилниците беа посетени од претставници на сите засегнати институции, тела и организации.

Во фокусот на овој Проект беше и јакнењето на капацитетите на подрачните канцеларии на институцијата. Акцентот овој пат беше ставен на замениците во канцелариите како главни носители на активностите на институцијата на локално ниво, но и одговорни лица за промоција на надлежностите на Народен правобранител во своите подрачни единици. Со австриските колеги тие спроведоа низа активности кои во себе содржеа обуки на работно место, но и промоција на институционалниот мандат надвор од него. За потребите на оваа проектна активност се спроведоа промотивни активности во три училишта во Битола, Штип и Тетово со цел запознавање на учениците од овие училишта за нивните права и слободи.

Еден од столбовите на Проектот ја обработуваше и видливоста на институцијата преку учење нови методи и стекнување нови знаења за подобро и поефикасно промовирање на надлежностите на институцијата.

Во рамките на твининг проектот, а во соработка со Канцеларијата на Високиот Комесар

за бегалци во Република Македонија, народниот правобранител г. Ицет Мемети заедно со претседавачот на Австрискиот омбудсман борд, г-ѓа Бринек и шефот на УНХЦР за Македонија, г. Ариф реализираше и една дополнителна активност што првично не стоеше во планот на активности на Проектот, посета на Привремениот транзитен центар „Винојуг“ во Гевгелија, со цел увид во состојбата на овој Центар за прифат на бегалци/мигранти. На оваа активност и претходеше друга посета која се реализираше заедно со грчкиот в.д. Омбудсман, г. Василис Каридис и Канцеларијата на УНХЦР во Македонија, а која имаше за цел да ја согледа состојбата во прифатните центри за бегалци на двете страни од границата меѓу Македонија и Грција, да укаже на нерегуларностите и да ги поттикне властите кон брзо решавање на затекнатите состојби.

По однос на состојбата со мигрантите и бегалците во 2015 година се реализираа уште две посети, и тоа едната на прифатниот центар на северната граница меѓу Македонија и Србија што овој пат беше во реализација со Српскиот омбудсман, г. Јанковиќ, додека другата посета на центарот „Винојуг“ Гевгелија во соработка со СОС Детско село и Холандскиот омбудсман за деца и претседавач на Европската мрежа на Омбудсмани за деца, а по повод 10 декември, Меѓународниот ден на човековите права.

Сите овие посети придонесоа кон алармирање на пошироката јавност, но пред се засегнатите институции, како во државата така и во регионот за навремено санирање на недостатоците и затекнатите состојби и подобар третман кон лицата кои транзитираат низ регионот, а се во насока на заштита на нивните права.

Во 2015 година институцијата Народен правобранител потпиша Меморандум за соработка со Канцеларијата на УНХЦР во Македонија и на тој начин го подигна нивото на соработка со оваа меѓународна организација и го отвори патот кон заедничко делување на проектно ниво. Па така, веќе во декември 2015 година се реализираше првиот проект за поддршка на Народниот правобранител-Национален превентивен механизам. За 2016 година се предвидени други дополнителни активности за заедничка работа и издигнување на нивото на заштита на лицата бегалци кои транзитираат низ територијата на Република Македонија.

Оваа извештајна година Народниот правобранител потпиша Меморандум за соработка и со неколку невладини организации: Граѓанската асоцијација „МОСТ“, Асоцијацијата за демократски иницијативи - Гостивар, Центарот за економски анализи, Првата детска амбасада во светот „Меѓаши“ и Младинскиот културен центар-Битола, со цел реализација на проектот „Патокан кон слободни и фер избори“ што ќе придонесе кон заштита на избирачкото право на граѓаните на Република Македонија. Во тој контекст, на прес- конференција Народниот правобранител ги повика сите чинители на изборниот процес да ги почитуваат и спроведуваат избирачките правила, со цел да им се овозможи на граѓаните остварување на избирачкото право на слободни избори со тајно гласање, без никакви уцени, притисоци и заплашувања. Истовремено охрабрувајќи ги веднаш и без двоумење да ја пријават секоја форма на притисок и прекршување на нивните права на отворената бесплатна телефонска линија 0800 54321 во канцеларијата на Народниот правобранител и во подрачните канцеларии.

Институцијата Народен правобранител беше дел од тимот за организација на Конференцијата насловена како „Ограничување на правото на слобода на движење на Ромите при излез на граничните премини“, што во соработка со ОБСЕ Мисијата и Хелсиншкиот комитет за човекови права се реализираше во октомври 2015 година.

Во рамките на своите проектни активности, Народниот правобранител во 2015 година реализираше две тркалезни маси посветени на децата и младинците со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведение сместени во установи, како и на состојбата со децата со аутизам и нивниот третман во Република Македонија.

ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТОРТУРА И ДРУГ ВИД НА СУРОВО, НЕЧОВЕЧНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ

Иако во извештајната година, поради недавањето на согласности од страна на Министерството за финансии, Националниот превентивен механизам продолжи да работи со драстично намалени капацитети, за да од септември 2015 година остане без ниту еден вработен, сепак во добар дел беа остварени планираните активности и посетите предвидени со Годишниот план за работа за 2015 година.

Националниот превентивен механизам и оваа извештајна година продолжи со вклучување на надворешни соработници од повеќе профили, и на тој начин овозможи мултидисциплинарен пристап при спроведувањето на посетите, водејќи се од препораките на Асоцијацијата за превенција од тортура. За време на посетите беа вклучени експерти од Здружението на психијатри, Здружението на форензичари при Институтот за судска медицина, Македонското здружение на млади правници, Здружението за кривично право и криминологија, Здружението на социјални работници на Град Скопје, Здружението на медицински сестри, Сојузот на дефектолози и Комората на психолози на РМ.

Националниот превентивен механизам, исто така, оствари потесна соработка и со Канцеларијата на Високиот комесаријат за бегалци на ОН (УНХЦР), а како резултат на оваа соработка, Народниот правобранител потпиша Меморандум за соработка со оваа организација.

Во текот на 2015 година, Националниот превентивен механизам спроведе 24 посети на установи и места на лишување од слобода, во чии рамки беа извршени 4 посети во затворски установи (затвор Скопје, притвор Скопје, затвор Тетово и Арестанско одделение во состав на КПД Идризово).

Во првата половина на 2015 година Националниот превентивен механизам изврши 2 последователни контролни посети на полициски станици (ПС Гази Баба и ПС Кочани), додека во втората половина беа извршени уште 7 посети на полициски станици и тоа на ПС Кисела Вода, ПС Гази Баба, ПС Бит Пазар, ПС Центар и ПС Карпош, како и посети на полициските станици во Прилеп и Неготино.

Посетите на полициски станици ПС Кисела Вода, ПС Гази Баба, ПС Бит Пазар, ПС Центар и ПС Карпош, тимот на НПМ ги спроведе непосредно по одржувањето на демонстрациите во месец мај, под мотото „Стоп за полициската бруталност“. По сознанијата дека има приведени лица, Националниот превентивен механизам изврши посети на полициските станици и спроведе разговор со приведените и задржаните лица во поглед на постапувањето врз нив и остварувањето на правата во текот на лишувањето од слобода. Врз основа на спроведената посета на овие полициски станици беше доставена информација до Министерството за внатрешни работи.

Во рамките на реализација на Твининг проектот кој беше спроведен во соработка со Австрискиот омбудсман и Лудвиг Болтцман Институтот, Националниот превентивен механизам изврши 4 посети и тоа посета на ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци, Скопје, Јавната Установа за згрижување деца со воспитно-социјални проблеми-Скопје, ЈУ Завод за згрижување деца и младинци и ЈЗУ Герентолошки завод „13 Ноември“ Скопје-Оддел „Мајка Тереза“. За посетите беа изготвени посебни извештаи кои беа доставени до надлежните министерства и до раководните лица на институциите.

Оваа извештајна година беше во знакот на бегалската криза, па во првата половина од годината се спроведоа и две вонредни посети на Центарот за странци во Гази Баба, по најавите за бунт и нехумано постапување во оваа установа. По спроведените посети во Центарот за

странци, Народниот правобранител-НПМ достави информација до ресорното министерство, одржа прес-конференција, како и побара затворање на Центарот поради субстандардните услови во кои престојуваат лицата кои се со илегален влез во државата. Воедно, на одржаната прес-конференција Народниот правобранител ги изнесе своите констатации за незаконско држење на странци заради нивниот статус на сведоци во казниени постапки, и истовремено побара овозможување на правото на азил. Националниот превентивен механизам спроведе и неколку посети на Центарот по однос на добиени поплаки за индивидуални случаи, врз основа на кои подоцна беа отворени постапки за заштита на правата на одделни лица. Националниот превентивен механизам, исто така спроведе една последователна посета на Центарот за баратели на азил.

Состојбата со бегалците/мигрантите беше во фокусот и на Конференцијата која се одржа на 26.06.2015 во Скопје, во рамките на Твининг активностите и во соработка со колегите од Австрискиот Омбудсман и од Лудвиг Болтцман Институтот, по повод Меѓународниот ден за заштита на жртвите од тортура. На конференцијата свои излагања имаа дел од меѓународните организации за заштита на човековите права, односно УНХЦР, како и Комитетот за превенција од тортура при Совет на Европа. Свој придонес дадоа и Националните превентивни механизми од Австрија и Словенија кои ги споделија своите искуства во поглед на заштитата на правата на барателите на азил и илегалните мигранти во овие земји.

Во 2015 година Националниот превентивен механизам подготви и достави алтернативен извештај до Комитетот против тортура на Обединетите Нации. Исто така, даде свое мислење по однос на Нацрт Националната Стратегија за развој на пенитенцијарниот систем во Република Македонија, доставена од Управата за извршување на санкциите.

Годишниот извештај на Националниот превентивен механизам за 2014 година беше презентиран на 25.06.2015, а подоцна дистрибуиран до надлежните тела и меѓународни институции. Во истиот беше опфатен и тематски дел посветен на присилната хоспитализација во психијатриските установи и почитувањето на човековите права во овие институции.

Националниот превентивен механизам беше активен на меѓународен план, така што претставник учествуваше на 25 годишнината на Комитетот за превенција од тортура при Совет на Европа, како и на состаноците на НПМ мрежата на Југоисточна Европа кои се одржаа во Тирана, Албанија.

Воедно, Националниот превентивен механизам, оствари и студиска посета кај своите колеги во Австрија во рамките на Твининг проектот, при што имаше можност да се запознае со начинот на постапување со илегални мигранти и баратели на азил во Полициска станица во Виена, како и во еден прифатен центар на баратели на азил.

ВОНПРЕДМЕТНО РАБОТЕЊЕ И ДРУГИ АКТИВНОСТИ

Истражувања, иницијативи и мислења

Следењето на состојбите со степенот на обезбедувањето, унапредувањето и заштитата на човековите слободи и права претставува законска надлежност на Народниот правобранител, кој и во извештајната година преку истражувања се обиде да ја согледа состојбата во одредени сфери и за одредени категории.

Народниот правобранител, исто така, секогаш кога ќе оценеше дека органите на кои им укажал за повреда на некое право не постапуваа и со тоа ја попречуваа неговата работа, ги информираше непосредно повисоките органи со посебни извештаи или информации.

Во тој сегмент, а поради несериозниот и игнорантскиот однос на Управата за безбедност и контраразузнавање во Министерството за внатрешни работи и Јавното обвинителство на Република Македонија, кои со месеци не ги доставуваа бараните објаснувања, информации и докази Народниот правобранител поднесе Посебен извештај за попречување на неговата работа до Собранието на Република Македонија.

Натаму, анализирајќи ги одредбите од Законот за здравствена заштита во делот кој се однесува на спроведување, прекин и завршување на стаж на специјализација, Народниот правобранител воочи состојби кои нема да придонесат кон ефикасно спроведување на специјализацијата, како и за подобрување на квалитетот на едукацијата на носителите на секундарното и терцијалното здравство, па затоа предложи измени на два члена од Законот за здравствена заштита.

Една од актуелните теми кои од аспект на заштита на човековите слободи и права ги третираше Народниот правобранител во извештајната година, беа измените на Законот за полиција кои се однесуваа на средствата за присилба во случај на собири. Анализирајќи ги одредбите кои се однесуваа на оваа сфера, Народниот правобранител до Министерството за внатрешни работи достави **Мислење по Предлог на Законот за изменување и дополнување на Законот за полиција**. Во Мислењето, Народниот правобранител го истакна својот став дека за позитивно го смета ограничувањето на примената на средствата за присилба, како и допрецизирањето на тоа што се смета за хемиско средство. Но, од друга страна даде негативно мислење во делот на новопредвидените средства за присилба и дека измената на Законот не ги задоволува стандардите по однос на овие средства.

Народниот правобранител во поглед на остварувањето на правата од социјалната заштита, констатира низа состојби поради кои граѓаните не можат да ги остварат некои од утврдените права од социјална заштита. Стануваше збор за несоодветна примена на законските одредби, ненавремено постапување по поднесените барања за остварување на права од социјална заштита, одземање на доделено социјално право поради прием на парични средства, како и непостапување по дадените насоки на Управниот суд во постапките по тужба за управен спор.

Заради констатираните состојби Народниот правобранител до Министерството за труд и социјална политика достави **Информација со предлог за преземање мерки** со цел надминување на констатираните состојби и остварување на правата на граѓаните.

Прекумерно зголемениот број претставки од граѓаните кои се однесуваа на начинот на утврдување на наплатата на радиодифузната такса, и неажурното водење на регистарот

на обврзници за оваа давачка кои доведоа до ситуации во едно семејно домаќинство сите членови да добиваат решенија и блокирање на сметките во банка, како и индолентниот однос на Надзорниот одбор на ЈП Македонска Телевизија, беше главна причина Народниот правобранител да поднесе **Посебен извештај до Собранието и до Владата на Република Македонија**, со кој ги информира за лошиот пристап во утврдувањето и наплатата на радиодифузната такса и неажурното водење на регистарот на обврзници за плаќање на оваа давачка и даде препораки за надминување на таквата состојба.

Народниот правобранител во врска со оваа проблематика дополнително до Собранието на Република Македонија достави барање за **Автентично толкување на членот 136 став еден алинеја 1 од Законот за аудио и аудиовизуелни услуги** со цел утврдување на изразот „Семејно домаќинство“.

Имено потребата од ова барање произлегува од работењето на Народниот правобранител по претставките за наплата на радиодифузната такса, поточно потребата од утврдување дали и лицата кои живеат сами, бездомните лица, лицата сместени во старските домови и слични установи влегуваат во категоријата „Семејно домаќинство“ и подлежат на плаќање на оваа давачка.

Одделението за заштита на правата на децата и лицата со посебни потреби во извештајната година спроведе неколку истражувања за согледување на состојбите во оваа сфера. Така истражувањето за вклученоста на децата со аутистичен спектар на нарушување во основните училишта 2014/2015 година, презентирano во **Информација за бројната состојба на децата со аутистичен спектар на нарушување и подготвеноста на основните училишта за нивна инклузија и квалитетно образование** беше проследено со особен интерес од наставниот кадар во основните училишта, како и од засегнатите родители на деца со ваков вид на нарушување. Од одговорите на 256 основни училишта, Народниот правобранител констатира дека децата со аутистичен спектар на нарушување се вклучени во редовното основно образование, но не секое училиште е подготвено да му обезбеди соодветно образование на детето со аутизам, согласно неговите потреби. Училиштата не се кадровски, просторно, ниту материјално опремени со потребните наставни средства/помошни материјали. Од друга страна наставниот кадар не е доволно (во некои училишта воопшто не е) обучен за работа со деца со аутистичен спектар на нарушување.

Имајќи го предвид значењето на инклузивното образование за сите деца, Народниот правобранител препорача во основните училишта да се создадат основни предуслови не само за интегрирање на децата со аутистичен спектар на нарушување, туку и нивно квалитетно и ефикасно вклучување во редовното образование. Во таа насока, да се преземат мерки за обезбедување просторни услови за работа со деца со аутизам во училиштата и мерки за соодветно прилагодување на наставниот материјал, согласно потребите на децата со аутизам.

Работејќи на полето на вклученоста на помалите заедници како што е Ромската, Народниот правобранител направи посебно истражување за вклученоста на Ромите во основното образование. Истражувањето покажа дека бројот на запишани првачиња Роми на почетокот и на крајот на учебната година не е ист. Причини за ова се: заминување во странство, сезонска работа на родителите, преселување од еден во друг реон/град, како и незаинтересираност на родителите за редовно посетување на настава на нивните деца. Исто така, при формирањето на паралелките за ученици во прво одделение не секогаш се води сметка за рамномерно распоредување на ученици Роми помеѓу учениците од друга етничка заедница, согласно бројот на формираните паралелки.

За надминување на овие состојби, Народниот правобранител даде повеќе препораки и тоа: Министерството за образование и наука, локалната самоуправа и училиштата секој во рамките на надлежностите да преземе мерки со цел задржување на учениците Роми во училиштата и надминување на проблемот со осипување на учениците Роми од основно образование. Понатаму, да се реализираат активности со поголемо вклучување на родителите Роми за зајакнување на нивните капацитети, подигнување на свеста за значењето на образованието и активности помеѓу родителите и децата од различна етничка припадност,

со цел почитување на различностите и подигнување на степенот на меѓуетничка интеграција во сите сегменти на образовниот процес.

Заради согледување на состојбата и воочување на проблемите со кои се соочуваат граѓаните при остварување на правото на легализирање на дивоизградените објекти, како и за утврдување на причините за одолжување на постапките пред надлежните органи, Народниот правобранител спроведе истражување и се обрати до сите единици на локална самоуправа во Република Македонија и побара да му бидат доставени податоци од кои би можела да се утврди реалната состојба од примената на Законот за постапување со бесправно изградени објекти. Од добиените податоци, Народниот правобранител изготви Информација за состојбата со спроведувањето на постапката за утврдување на правниот статус на бесправно изградени објекти, која ја достави до сите општини.

Народниот правобранител заради непречено остварување на правата на граѓаните и доследно ажурно спроведување на целиот процес за утврдување на правниот статус на бесправно изградените објекти, им препорача на единиците на локална самоуправа да апелираат до подносителите на барањата да не го чекаат крајниот законски рок за поднесување на геодетските елаборати и даде соодветни препораки.

КОМУНИКАЦИЈА И СОРАБОТКА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ СО МЕЃУНАРОДНИ ТЕЛА И АСОЦИЈАЦИИ

Соработка со меѓународни институции и тела

Народниот правобранител и оваа извештајна година имаше активна улога во делот на меѓународната комуникација и соработка.

Во рамките на своите меѓународни активности, Народниот правобранител достави Информација до Комитетот за елиминација на расната дискриминација при Организацијата на Обединетите Нации, во која ги презентираше своите наоди и констатации за почитување и спроведување на Конвенцијата за елиминација на расната дискриминација која Република Македонија ја има ратификувано, а воедно организираше и јавно следење на седницата на Комитетот на кое беа поканети и присуствуваа сите релевантни органи и организации кои се занимаваат со прашањето на дискриминација.

Извештајната година до Комитетот за човекови права при Обединетите Нации, Народниот правобранител достави и Информација за почитувањето и спроведувањето на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права. Двата документа содржат квантитативни и квалитативни податоци по однос на преземените активности за заштитата на правата на граѓаните загарантирани со овие два документа.

По повод 25 години постоење на Комитетот за спречување на тортура при Советот на Европа, претставник на Националниот превентивен механизам учествуваше на Конференцијата која се одржа во Стразбур, Франција, а на која учествуваа и претставници на Комитетот за спречување на тортура при Советот на Европа, Подкомитетот за превенција од тортура на Обединетите Нации, Национални превентивни механизми од други земји и други меѓународни организации. На конференцијата се разговараше за борбата против тортурата во полицијата и затворите, здравствената заштита во казнено-поправните установи, третманот кон малолетниците во места на задржување, спроведувањето на самици, како и потребата од развивање на нови стандарди во психијатриските установи.

Како член на Европската мрежа на национални институции за заштита на човекови права, Народниот правобранител учествуваше на Годишното собрание на Европската мрежа на омбудсмани во Утрехт, Холандија каде беа поднесени извештаи за досегашната работа на мрежата и плановите за наредниот период, по што беше извршен избор на раководни лица, телата и комитетите.

Со свој претставник, Народниот правобранител учествуваше и на конференцијата „Слобода на изразување-предуслов за демократијата“ во организација на Советот на Европа, во Стразбур, Франција. На Конференцијата присуствуваа претставници на 47 земји-членки на Советот на Европа, а целта на овој собир беше да се развие свеста кај државите-членки на Советот на Европа за улогата и одговорноста на Советот на Европа во остварување на слободата на изразување во Европа, со акцент на примената на Европската конвенција за човекови права.

Народниот правобранител учествуваше на работен состанок организиран од страна на Европската мрежа на национални институции за човекови права и Управата на правобранителот за лицата со инвалидитет на Р.Хрватска. Во рамки на работниот состанок се расправаше за степенот на имплементација и спроведување на Конвенцијата за правата на лица со инвалидност и Факултативниот протокол кон Конвенцијата за правата на лица со инвалидност, од страна на земјите-членки на Мрежата кои ја имаат ратификувано Конвенцијата.

Соработка на европско ниво

Во организација на Европската мрежа на Омбудсмани во Варшава, Полска се одржа десеттиот Национален семинар на Омбудсманите од Европската мрежа насловен како „Омбудсманите против дискриминацијата“, на кој учествуваше и Народниот правобранител. Во фокусот на овој настан беше дискриминацијата, состојбата со остварувањето на правата на старите лица и лицата со попреченост во Европа, националните малцинства, како и состојбата со бегалците/мигрантите во Европа.

„Улогата на националните институции за човекови права во конфликтни и пост-конфликтни ситуации“ беше тема на Меѓународната конференција што се одржа во Киев, Украина, а на која учествуваше преставник на Канцеларијата на Народниот правобранител. И на оваа Конференција посебен акцент беше ставен на прашања за бегалците и внатрешно раселените лица. Од страна на сите учесници на Конференцијата беше акламативно усвоена „Киевската декларација за улогата на Националните институции за човекови права во конфликтни и пост-конфликтни ситуации“.

Во рамките на Програмата за поддршка на парламентите во процесот на проширување на земјите од Западен Балкан и Турција, на покана на Европскиот парламент, а во соработка со Европскиот Омбудсман, во Брисел, Белгија се одржа семинар на тема „Улогата на омбудсманите во модерните парламентарни демократии-регионална перспектива“ на кој учествуваше и Народниот правобранител. На семинарот беше истакната потребата и важноста од зајакнување на комуникацијата и соработката помеѓу Омбудсманите и Парламентите, во насока на унапредување на системите за остварување и заштита на човековите слободи и права.

Оваа извештајна година се одржа и третиот Меѓународен симпозиум на Омбудсман институции во Анкара, Турција во чиј фокус беше кризата со бегалците и мигрантите, како и структурата на националните институции за човекови права со посебен осврт на изнаоѓањето механизми за помош, со цел поефикасно спроведување на препораките на омбудсманите.

Соработката во регионот

На покана на Канцеларијата на Омбудсманите за човекови права на Босна и Херцеговина, Народниот правобранител учествуваше на Годишната конференција, на која имаше свое излагање на тема „Закон за забрана од дискриминација, како до подобри механизми за заштита“.

Свој придонес Народниот правобранител даде и на студиската посета во Загреб, Р.Хрватска посветена на размената на искуства меѓу институциите и организациите кои работат на проблемот со родово базираното насилство, размената на добри практики во сузбивање на насилството врз жените и обезбедување социјални услуги на жртвите од родово базирано насилство и жените жртви на трговија со луѓе.

На регионален план, Народниот правобранител имаше плодна соработка со Канцеларија за заштита на граѓаните на Р. Србија. Во фокусот на двете канцеларии беше состојбата со бегалците и мигрантите кои транзитираат низ земјите на Западен Балкан. Со цел алармирање на пошироката јавност најпрво се организираше подготвителен состанок, како претходница за одржување Регионална конференција посветена на оваа тема. Со претставници на омбудсман институции и други меѓународни организации, Конференцијата се одржа во Белград, Република Србија насловена како „Омбудсман/Национални институции за човекови права-Предизвици за човековите права на бегалците и мигрантите во услови на

криза". На панел сесиите се дискутираше за предизвиците со кои се соочуваат земјите низ кои транзитно поминуваат бегалците/мигрантите, но и земјите кон кои се упатуваат како крајна дестинација, потоа заштитата на правата на бегалците и мигрантите и влијанието на омбудсман институциите во креирање на позитивните политики на државите кон овие лица.

Свое учество и обраќање, Народниот правобранител имаше и на работилницата насловена како „Остварување на правата на барателите на меѓународна заштита“, што се одржа во Тирана, Република Албанија на која се разговараше за актуелната ситуација во земјите од Западниот Балкан и улогата на Омбудсманите во заштитата на правата на мигрантите. На работилницата омбудсманите од регионот, како и претставници на голем број организации кои се занимаваат со заштитата на правата на бегалците, разменија мислења за актуелната криза со бегалците/мигрантите, како и за начините на подобрување на соработката на земјите од регионот, со цел похуман третман на овие лица.

СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ

Во извештајната година Народниот правобранител постапуваше по вкупно 5.336 претставки од кои во извештајниот период беа примени 4.403 од 4.584 подносители (граѓани - подносители, организации, здруженија), а останатите 933 беа пренесени од претходната година.

Најголем број претставки 3.370 беа примени лично од подносителите во канцелариите на Народниот правобранител, по пошта 596, по електронска пошта 249, преку веб-страницата 115, по телефонско јавување 38, по телефакс 4, а 31 претставка се формирани по сопствена иницијатива.

Преглед бр.1

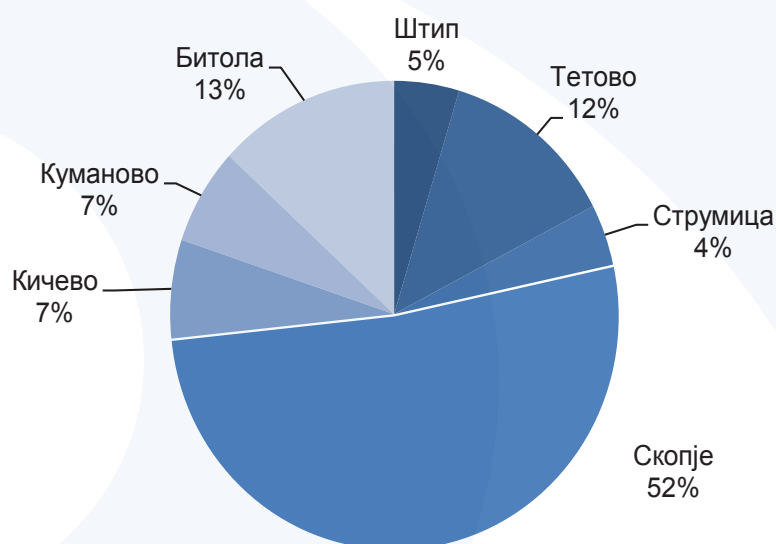
ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ ПРЕТСТАВКИ																
	2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	21	0,69	20	0,55	16	0,4	42	0,99	32	0,74	51	1,35	66	1,55	53	1,2
Полициски овластувања	236	7,81	252	6,94	238	5,89	179	4,21	220	5,06	177	4,68	173	4,07	156	3,54
Граѓански состојби и други внатрешни работи	132	4,37	154	4,24	169	4,18	126	2,96	156	3,59	97	2,57	85	2	90	2,04
Правосудство	883	29,22	744	20,5	757	18,7	732	17,2	710	16,34	732	19,37	901	21,2	850	19,32
Социјална заштита	115	3,81	95	2,62	140	3,46	193	4,53	240	5,52	206	5,45	279	6,57	382	8,67
Работни односи	253	8,37	389	10,7	365	9,03	412	9,68	306	7,04	246	6,51	299	7,04	265	6,02
Станбени односи	34	1,13	57	1,57	89	2,2	65	1,53	57	1,31	76	2,01	36	0,85	42	0,95
Здравствена заштита	69	2,28	72	1,98	93	2,3	115	2,7	166	3,82	128	3,39	125	2,94	79	1,79
Пензиско и инвалидско осигурување	180	5,96	181	4,98	159	3,93	237	5,57	241	5,55	224	5,93	221	5,2	175	3,97
Образование, наука, култура и спорт	39	1,29	49	1,35	48	1,19	45	1,06	35	0,81	34	0,9	21	0,49	41	0,93
Права на децата	145	4,8	157	4,32	111	2,75	144	3,38	161	3,7	116	3,07	124	2,92	158	3,59
Урбанизам и градба	162	5,36	170	4,68	170	4,2	146	3,43	155	3,57	140	3,7	168	3,95	168	3,81
Животна средина	15	0,5	21	0,58	20	0,49	26	0,61	35	0,81	20	0,53	26	0,61	16	0,36
Финансии	48	1,59	50	1,38	71	1,76	101	2,37	130	2,99	106	2,8	407	9,58	865	19,64
Имотно-правни односи	317	10,49	361	9,94	401	9,92	360	8,46	272	6,26	261	6,9	239	5,62	224	5,09
Потрошувачки права	147	4,86	277	7,63	553	13,7	673	15,81	948	21,81	646	17,09	486	11,44	368	8,36
Казнено-поправни и воспитно-поправни			347	9,55	395	9,77	352	5,27	278	6,4	247	6,53	274	6,45	257	5,84
Деца и лица со посебни потреби									10	0,23	10	0,26	11	0,26	9	0,2
Попис							12	0,28	3	0,07						
Избирачки права							90	2,11			42	1,11	78	1,84	2	0,05
Друго	226	7,48	236	6,5	248	6,13	206	4,84	191	4,39	221	5,85	230	5,41	203	4,61
ВКУПНО:	3022	100	3632	100	4043	100	4256	100	4346	100	3780	100	4249	100	4403	100

Во 2015 година продолжи непосредниот прием на граѓани во канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје, како и во канцелариите во Битола, Кичево, Тетово, Куманово, Штип и Струмица. Споредбено со претходната година, оваа извештајна година бројот на граѓани кои беа примени на разговор е зголемен за 500, односно вкупно беа примени 8.500 граѓани. Голем број граѓани кои беа примени на разговор беа советувани за правната можност за остварување на нивните права. Дел од граѓаните иако се запознати дека Народниот правобранител не е надлежен да постапува, поради нивната лоша материјална положба, и неможноста да ангажираат адвокат, сепак се обраќаат кај Народниот правобранител.

Имајќи ја предвид оваа состојба, Народниот правобранител го повторува ставот од минатата година, односно препорачува зајакнување на системот за бесплатна правна помош.

Слика бр.1

Оваа извештајна година канцеларијата на Народниот правобранител во Скопје постапуваше по 2.277 претставки, канцеларијата во Битола по 579, во Тетово по 558, во Кичево по 301, во Куманово по 295, во Штип по 206 и во Струмица по 187 претставки.

Од вкупно 4403 примени претставки во 2015 година, најголем број од нив 1939 или 44,04% се однесуваат на повреда на правата од страна на јавните служби и установи, 1635 или 37,13% се однесуваат на повреда на правата од страна на централната власт, во 321 претставка или 7,29% се повредени правата од страна на локалната власт, во 282 претставки или 6,40% се повредени правата од страна на правните лица, во 29 претставки или 0,66% имаше повреда на правата, како од централната, така и од локалната власт, а во 197 претставки или 4,47% подносителите се жалат на повреда на правата од други субјекти.

Графикон бр.1

Најголем број од граѓаните-подносителите, кои се изјасниле за својата етничка припадност се Македонци 1753 или 62,50%; 736 или 26,24% се припадници на албанската етничка заедница; 125 или 4,46% се припадници на ромската етничка заедница; 91 или 3,24% се припадници на турската етничка заедница; 34 или 1,21% се Срби; 24 или 0,86% се Бошњаци; 17 или 0,61% се припадници на другите етнички заедници, 13 или 0,46% се Власи; а најмал број претставки, односно 12 или 0,43% се поднесени од Македонци-Муслиманите. Во извештајната година од вкупниот број 4.529 граѓани-подносителите, 1.724 или 38,07% не се изјасниле за нивната етничка припадност.

Преглед бр.2

ПРЕГЛЕД НА ПОДНОСИТЕЛИ НА ПРЕТСТАВКИ СПОРЕД ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ ПО ОБЛАСТИ

ОБЛАСТ	Примени претставки во 2015	Анонимни	Број на формирани предмети по сопствена иницијатива	Организација (Здружение)	Број на подносителите	ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ									
						Македонци	Албанци	Срби	Роми	Македонци-Муслимани	Бошњаци	Власи	Турци	Не ја декларирале етничката припадност	Други
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	53		2	4	47	12	7		9			1	2	16	
Полициски овластувања	156		3	1	154	53	24		9	2	1		2	62	1
Граѓански состојби и други внатрешни работи	90			1	89	22	34	3	9		1		5	14	1
Правосудство	850	1	1	5	846	389	107	5	13	4	3	1	19	304	1
Социјална сигурност и заштита	382		2	1	389	117	99	2	30		3	2	9	125	2
Работни односи	265	3		4	261	103	27	4	7			1	7	110	2
Станбени односи	42				42	23	1	1						17	
Здравствена заштита	79		1	1	78	35	6		4					33	
Пензиско и инвалидско осигурување	175	1		2	172	85	26	2	5	1			1	52	
Образование, наука, култура и спорт	41			1	40	14	3		1			3		19	
Права на децата	158		10	11	186	37	15		5		1	1		127	
Урбанизам и градба	168	1		4	274	75	16		3				1	179	
Животна средина	16		2	2	12	5								7	
Финансии	865		1	1	865	401	272	9	10	3	8		26	132	4
Имотно-правни односи	224			1	224	107	12	2	2		2	3	6	90	
Потрошувачки права	368	1	1	4	375	169	32	4	13	1	2	1	6	146	1
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	257	1	6	5	245	22	22		4		1		3	193	
Лица со посебни потреби	9				9	1	2				1			5	
Избирачки права	2				2	2									
Друго	203	1	2	7	219	81	31	2	1	1	1		4	93	5
ВКУПНО:	4403	9	31	55	4529	1753	736	34	125	12	24	13	91	1724	17

Според местото на живеење на подносителите на претставките, најголем број претставки се од Скопје, односно 1.578, потоа следат претставки на подносителите од: Тетово, Битола, Куманово, Кичево, Струмица, Штип, Прилеп и од останатите поголеми урбани средини, како и од други држави. Може да се забележи дека најбројни се подносителите на претставките кои живеат во местата каде се наоѓаат и подрачните канцеларии на Народниот правобранител.

Преглед бр.3

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ ПРЕТСТАВКИ ПО ГРАДОВИ И ДРЖАВИ НА СТРАНКИ ПОДНОСИТЕЛИ					
Град	2014 год.	2015 год.	Град/Држава	2014 год.	2015 год.
Берово	17	7	Охрид	108	88
Битола	414	493	Пехчево	15	1
Богданци	6	2	Прилеп	91	113
Валандово		5	Пробиштип	19	8
Велес	68	46	Радовиш	21	27
Виница	13	18	Ресен	12	27
Дебар	18	18	Скопје	1655	1578
Делчево	9	12	Струга	51	41
Демир Хисар	19	9	Струмица	166	172
Демир Капија		2	Свети Николе	19	11
Дојран	2	1	Тетово	339	529
Гевгелија	45	31	Штип	149	167
Гостивар	69	86	Албанија		1
Злетово	1	1	Австрија		1
Кавадарци	36	36	Босна и Херцеговина	1	
Кичево	189	225	Бугарија		1
Кочани	51	42	Белгија		1
Кратово	10	15	Германија	1	3
Крива Паланка	29	34	Косово		5
Крушево	11	7	Србија	2	1
Куманово	340	335	Унгарија		1
Македонска Каменица	3	1	Хрватска	1	
Македонски Брод	18	17	Шведска	1	
Маврово	4	3	Швајцарија		
Неготино	33	19	Не е избран град или држава	193	162
TOTAL:				4249	4403

Податоци по области

Најголем број претставки беа примени од областа на: финансиите и финансиското работење 865 или 19,65%; од правосудството 850 или 19,31%; социјалната заштита 382, односно 8,68%; потрошувачките права (комунални и други надоместоци) 368 или 8,36%; од работните односи 265 или 6,02%; од казнено-поправните и воспитно-поправните установи 257 или 5,84%; од имотно-правната област 224 или 5,09%; пензиското и инвалидското осигурување 175 или 3,97%; урбанизам и градба 168 или 3,82%; заштитата на правата на децата 158 или 3,59%; од областа на заштитата на правата при полициски овластувања 156 или 3,54%; граѓанските состојби и други внатрешни работи 90 или 2,04%; здравствената

заштита 79 или 1,79%; недискриминацијата и соодветната и правична застапеност 53 или 1,20%; станбените односи 42 или 0,95%; образованието, науката, културата и спортот 41 или 0,93%; животната средина 16 или 0,36%; деца и лица со посебни потреби 9 или 0,20%; избирачки права 2 или 0,04%; како и од други области за кои беа примени 203 или 4,61% претставки.

Преглед бр.4

ПРЕГЛЕД НА ПРИМЕНИ, РЕШЕНИ И ПРЕТСТАВКИ ОСТАНАТИ ВО РАБОТА ОД 01.01. ДО 31.12.2015 ПО ОБЛАСТИ																		
ОБЛАСТИ	Примени во 2015 година	Број на подносителите	Останати од претходната година	ВКУПНО во работа	Анонимни	Предмети по сопствена иницијатива	Со одлука за запирање или непокрнување постапка	Решени на друг начин	Правен совет	Начин на решавање								
										Дадени мислења, сугестии, препораки	Постапено по интервенција на НП	Преземени сите законски дејствија од НП	Постапката е се уште во тек	Информации до министри	Информации до Влада	Информации до други органи и организации со јавни овластувања	Вкупно завршени постапки	Предмети останати во работа
Недискриминација и соодветна и правична застапеност	53	51	31	84		2	27			46	10	35	1			72	12	
Полициски овластувања	156	155	52	208		3	117	1		29	11	8	10	6		137	71	
Граѓански состојби и други внатрешни работи	90	90	47	137			39	1		40	36	3	1	2		79	58	
Правосудство	850	851	146	996	1	1	705	9		130	120	1	9		2	836	160	
Социјална заштита	382	390	89	471		2	263		1	152	146	2	4	2		412	59	
Работни односи	265	265	102	367	3		174	1	15	118	45	44	29			282	85	
Станбени односи	42	42	10	52			38			11	5	6				49	3	
Здравствена заштита	79	79	56	135		1	66	1	2	38	34	3	1	2		106	29	
Пензиско и инвалидско осигурување	175	174	45	220	1		128		1	61	56	2	3			188	32	
Образование, наука, култура и спорт	41	41	2	43			30			11	6		5	5		36	7	
Права на децата	158	197	34	192		10	93		10	74	57	15	2	4	1	175	17	
Урбанизам и градба	168	278	40	208	1		135	7		28	21	4	3			168	40	
Животна средина	16	14	2	18		2	13			2	1		1			14	4	
Финансии	865	866	52	917		1	252	8	2	520	481	15	24			758	159	
Имотно-правни односи	224	225	46	270			158	5		80	67	6	7			236	34	
Потрошувачки права	368	379	85	453	1	1	308	2	2	88	71	8	9		7	392	61	
Казнено-поправни и воспитно-поправни домови	257	250	40	297	1	6	193		15	41	32	5	4	1	1	246	51	
Деца и лица со посебни потреби	9	9	3	12			5			5	5					10	2	
Избирачки права	2	2		2						2	2					2	0	
Друго	203	226	51	254	1	2	154		6	38	32	2	4			195	59	
ВКУПНО:	4403	4584	933	5336	9	31	2898	35	54	1514	1238	159	117	22	11	4393	943	

Во 2015 година продолжи зголемувањето на поплаки на граѓаните од областа на финансиите и финансиското работење, така што нивниот број беше зголемен двојно, со што го надмина бројот на поднесени претставки од областа на правосудството, кои досега беа најбројни. Значително беше зголемен и бројот на поплаките на граѓаните од областа на образованието, науката, културата и спортот. Исто така, зголемен беше и бројот на поплаки на граѓаните од социјалната сигурност и социјална заштита во споредба со претходната извештајна година. Иако и оваа извештајна година не се забележани позитивни промени во однос на пристапот и користењето на здравствената заштита и осигурување на граѓаните, според Народниот правобранител намалувањето на бројот на граѓани кои бараа заштита од здравствената област во овој период се должи на попречувањето на работата на Народниот правобранител од страна на Министерството за здравство што е констатирано во претходните извештаи.

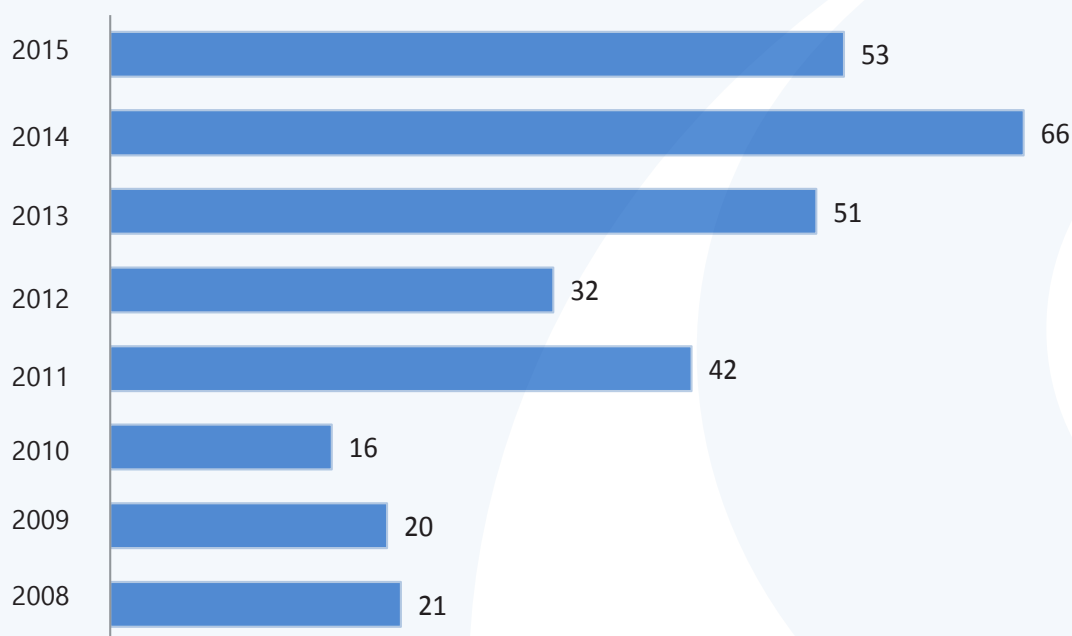
Графикон бр.2

■ 2015

Во извештајната година во делот на недискриминацијата и соодветната и правичната застапеност беа примени 53 претставки, од кои најголем број, односно 18 се однесуваат на дискриминација по етничка припадност. Од вкупно 84 претставки по кои постапуваше Народниот правобранител, во 46 случаи констатираше повреда, по што достави укажувања и препораки до надлежните органи. Во 10 случаи беа прифатени укажувањата и препораките на Народниот правобранител, а за еден случај се чека одговор. Во 35 случаи Народниот правобранител по констатирана повреда ги презеде сите законски дејствија во негова надлежност, а органот неприфаќајќи го укажувањето/препораката на Народниот правобранител не призна дека врши дискриминација, поради што граѓаните беа упатени заштитата да ја бараат по судски пат.

Графикон бр.3

Во извештајниот период значително е зголемен бројот на поднесени претставки од областа на правата на децата. Од вкупно 158 претставки, 42 или 26,58% се однесуваат на права на детето во семејството, односно за остварување на лични односи и непосредни контакти со родителот со кого не живее, 34 претставки или 21,52% се однесуваат на повреда на правото на основно и средно образование, 18 или 11,39% за паричен надоместок за дете, 17 или 10,76% за здравствена заштита, 15 или 9,49% се однесуваат на насилство врз децата во семејството, градинка, училиште, установа за згрижување и друг орган/установа, 6 или 3,80% се однесуваат на права при сместување во установи за згрижување и превоспитно делување, 5 или 3,16% на повреда на права поради злоупотреба на детето, одолжување на постапки пред надлежен орган и други права на децата, а во 11 претставки или 6,96% Народниот правобранител даде правен совет со цел остварување на правата на децата.

И оваа извештајна година Народниот правобранител констатира дека продолжуваат повредите на правата на децата во повеќе сфери, односно се уште детето не се почитува како субјект на права, а донесените одлуки не секогаш се во негов најдобар интерес.

Графикон бр.4

Постапување

Од вкупно 5.336 претставки постапката е завршена по 4.393 или во 82,33% случаи, додека по 943 претставки или 17,67% постапката е во тек. (Слика бр.2)

Слика бр.2

Од завршените 4.393 постапки, во 1.238 претставки или 28,18% Народниот правобранител констатира повреди на човековите слободи и права и неговите интервенции беа прифатени, во 159 или 3,62% случаи Народниот правобранител ги презеде сите законски дејства, по 880 претставки или во 20,03% случаи не е покрената постапка, а за 2.018 предмети или во 45,94% случаи постапката е запрена. Во 54 предмети или 1,23% на граѓаните им беше даден правен совет во насока на остварување на нивните права, 35 предмети или 0,77% решени се на друг начин, а 9 или 0,21% случаи беа анонимни. (Слика бр.3)

Слика бр.3

Во 2015 година од вкупно 5.336 претставки покрената постапка по 4.456 претставки или 83,51%, а во 880 претставки или 16,49% не покрената постапка. Имајќи ги предвид неговите надлежности, а поради големиот број на претставки по кои не е покрената постапка, Народниот правобранител смета дека има потреба за промоција на човековите слободи и права и на институцијата Народен правобранител, со цел граѓаните да се информираат за нивните права, начинот на заштита на истите, како и за надлежностите на Народниот правобранител. (Слика бр.4)

Не треба да се занемари и фактот дека дел од граѓаните заглавени во лавиринтите на правниот систем неможејќи да најдат решение на проблемот, бараа правен совет и насока за решавање на нивните проблеми и остварување на своите права, показател, кој укажува дека граѓаните ја почитуваат и имаат доверба во институцијата Народен правобранител.

Слика бр.4

Од вкупно 4.456 претставки по кои Народниот правобранител покрената постапка, 3.513 или 78,84% се завршени, а по 943 претставки или за 21,16% случаи постапката е се уште во тек.

Во извештајниот период беше зголемен бројот на предмети по кои Народниот правобранител не успеа да спроведе постапка за заштита на човековите слободи и права поради несоработка, односно грубо попречување на неговата работа, особено од страна на Министерството за внатрешни работи, Врховниот суд, Основниот суд Скопје I и Основниот суд Скопје II, Јавното обвинителство, Владата на РМ, како и поради несуштински и неформални одговори од страна на Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и наука, Министерството за здравство, Министерството за финансии и Агенцијата за катастар на недвижности.

Народниот правобранител поради попреченоста во обезбедувањето почитување и заштита на уставните и законските права на граѓаните упатува критика до овие органи, согласно Законот за народниот правобранител.

Народниот правобранител и оваа извештајна година континуирано, на секои три месеци, а во последниот квартал и секој месец, доставуваше информации до Владата на Република Македонија за бројот и видот на доставените барања од Народниот правобранител до телата на Владата и до органите во состав на Министерствата. Народниот правобранител останува на констатацијата дека и натаму треба да се работи на подобрување на квалитетот на соработката, со цел постапување по неговите интервенции и добивање на суштински и законски основани одговори.

Констатирани повреди и преземени мерки

Од вкупниот број предмети по кои Народниот правобранител постапуваше, во 1.514 случаи беа констатирани повреди на човековите слободи и права на граѓаните. Од нив во 1.238 случаи (81,77%) органите на државната управа, другите органи и организациите со јавни овластувања ги прифатија интервенциите на Народниот правобранител, за 117 случаи (7,73%) постапката е се уште во тек, а во 159 случаи (10,50%) (по констатирана повреда и доставена препорака која не беше прифатена, беа преземени други дејствија во вид на информации и посебни извештаи) Народниот правобранител ги исцрпи сите законски можности.

И оваа извештајна година најголем број констатирани повреди беа од областа на финансиите и финансиското работење 520 или 34,35%, од кои во 481 случаи или 92,50% беше постапено по интервенциите на Народниот правобранител. Потоа следат претставките на граѓаните за повреда на правата од социјалната заштита, и тоа 152 или 10,04%, од кои во 146 случаи или 96,05% беа прифатени укажувањата на Народниот правобранител, потоа следат претставките од областа на правосудството, по кои се констатирани повреди во 130 случаи или 8,59%, од кои во 120 случаи или 92,31% беа прифатени интервенциите на Народниот правобранител. Во претставките од работен однос, констатирани се повреди во 118 случаи или 7,79%, од кои во 45 случаи или 38,14% беа прифатени интервенциите на Народниот правобранител. Во претставките од областа на потрошувачките права беа констатирани 88 повреди или 5,81%, од кои во 71 случаи или 80,68% органите и организациите со јавни

овластувања постапија по интервенција на Народниот правобранител. Во претставките од имотно-правните односи, констатирани се повреди во 80 случаи или 5,28%, од кои во 67 случаи или 83,75% беа прифатени интервенциите на Народниот правобранител, потоа во претставките за заштита на правата на децата, пензиското и инвалидското осигурување итн.

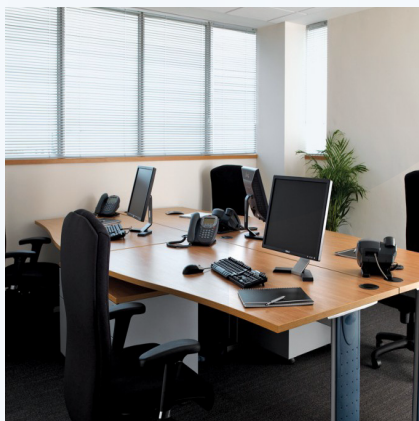
Слика бр.5

Органи кои во најголем број не постапиле по укажањата, сугестиите, препораките, мислењата и другите интервенции на Народниот правобранител се Македонската Радио телевизија, Министерството за информатичко општество и администрација, Министерството за финансии, ЈП „Македонски шуми“, единиците на локалната самоуправа, Министерството за образование и наука, Управниот суд, Министерството за внатрешни работи итн.

ЗА ИНСТИТУЦИЈАТА

Организација и начин на работа

Народниот правобранител е орган на Републиката, кој според Уставот ги штити уставните и законските права на граѓаните што им се повредени од органите на државната управа и од други органи и организации што имаат јавни овластувања. Народниот правобранител посветува особено внимание за заштитата на начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност, воедно е и Национален превентивен механизам. Изборот и неговиот мандат се уставна категорија.

Организацијата на работата на Народниот правобранител е утврдена во Законот за народниот правобранител и подзаконските акти кои ги донесува Народниот правобранител.

Седиштето на Народниот правобранител е во Скопје, а има и подрачни канцеларии во: Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Тетово и Штип.

Кадровска (не)екипираност

Централната канцеларија на Народниот правобранител и оваа извештајната година продолжи да функционира со само еден, наместо четири заменици. Едновременно, продолжи трендот на намалување, односно слабеење на кадровските капацитети на институцијата и неможноста за пополнување на упразнетите работни места, поради недобивање согласност од Министерството за финансии, што придонесува за перманентно намалување на бројот на вработените во институцијата Народен правобранител.

Квалификациона, родова и етничка структура на вработените:

	ПРИПАДНОСТ НА ЗАЕДНИЦА							вкупно вработени
	Македонци	Албанци	Турци	Роми	Срби	Власи	Бошњаци	
Избрани или именувани лица	2	3		1		1		7
Раководни работни места	16	4			1	1	1	23
Нераководни работни места	11	23	1	2	2	1	2	42
Вкупно:	29	30	1	3	3	3	3	72

	СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ										Вкупно
	Вработени по пол		Високо образование		Вишо образование		Средно образование		Основно образование		
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж	
Избрани или именувани лица	4	3	4	3							7
Раководни работни места	11	12	11	12							23
Нераководни работни места	13	29	6	19			7	10			42
Вкупно:	29	45	22	35			7	10			72

Институцијата функционира во услови на непополнети работни места кои Народниот правобранител со години не може да ги пополнува, поради тоа што Министерството за финансии почнувајќи од 2011 година упорно не дава финансиска согласност за пополнување на упразнетите работни места.

Темелната вредност на уставниот поредок, соодветната и правична застапеност на граѓаните кои припаѓаат на сите заедници во органите на државната власт и другите јавни институции на сите нивоа, што Народниот правобранител согласно Уставот на Република Македонија треба да ја штити е нарушена во самата Институција. Ова се должи на финансиската зависност на Институцијата од Министерството за финансии.

Прашањето со кадровската (не)екипираност на институцијата иако во повеќе наврати е поставено до соодветните инстанции, се уште не е решено, со што се отежнува можноста за воспоставување и одржување паралела помеѓу квалитетот и ефикасноста во работата.

Народниот правобранител со години наназад за секое упразнето работно место бараше согласност од надлежното Министерство за пополнување на истото, но од неразбирливи причини Министерството се уште се произнесува негативно во врска со ова прашање, иако средствата за пополнување на овие работни места се обезбедени во Буџетот.

Поради ваквото постапување на Министерството за финансии, Република Македонија повеќе од шест месеци нема Национален превентивен механизам (НПМ), а едно од трите места во ова одделение не е пополнето веќе трета година.

Средства за работа

Извор на средства за работа на Народен правобранител е Буџетот на Република Македонија. За Народен правобранител и потпрограмата за Националниот превентивен механизам (НПМ) за 2015 година одобрени се вкупно 72.776.000,00 МКД. Ребалансот на основниот буџет за 2015 година се одрази и врз средствата одобрени за Народен правобранител. Имено, со ребалансот ставката плати беше намалена за 4.236.000 МКД, средства кои поради недобивање на согласност од Министерството за финансии за пополнување на упразнетите работни места беа одземени, односно наместо реалното очекување за зајакнување на капацитетите со пополнување на упразнетите работни места, институцијата се соочува со драстично слабеење на капацитетите што претставува ризик за извршување на функцијата. Недавањето согласност и одземањето на средствата доведе до тоа Република Македонија да остане без Национален превентивен механизам. Со ова реално се намалија и вкупните средства со кои располагаше Народниот правобранител и потпрограмата за Националниот превентивен механизам (НПМ) за 2015 година на износ од 68.540.000,00 МКД.

Средствата кои се одобруваат за потребите на институцијата Народен правобранител константно не се доволни и претставуваат проблем за квалитетно извршување на функцијата. Имено, се забележува одредено неоправдано фиксирање на износите на одредени ставки, на кои без оглед на издржаноста на образложението за оправданоста на бараните средства - никогаш не се добива согласност.

Неопходно е одобрување на дополнителни средства бидејќи институцијата Народен правобранител се соочува со недостиг на внатрешнокадровски т.е. професионални и материјално технички капацитети, кои се неопходни за работата на институцијата на полето на превенција на повредите, промоција на човековите слободи и права, со цел намалување на бројот на случаи на нивна повреда, како и доближување на институцијата до граѓаните и континуирано информирање за нејзините надлежности и подобрување на соработката со медиумите и невладините организации.

Што се однесува до буџетот на Националниот превентивен механизам (НПМ) и неговата финансиска независност, согласно Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура на ОН, таа, исто како и финансиската независност на институцијата е формално задоволена. Во текот на извештајната година, Националниот превентивен механизам продолжи да работи со преполовени кадровски капацитети и тимот кој броеше двајца советници, до крајот на извештајната година остан без ниту еден вработен.

пот ставки	опис	НП Буџет 2015	НПМ Буџет 2015	НП реализација 2015	НПМ реализација 2015	Остаток
401	Основни плати	33.434.000,00		30.868.050,00		2.565.950,0
402	Придонеси за социјално осигурување	12.366.000,00		11.417.642,00		948.358,0
40	Плати и надоместоци	45.800.000,00		42.285.692,00		3.514.308,0
420	Плати и дневни расходи	730.000,0	40.000,0	676.370,0	25.814	67.816,0
421	Комунални услуги	5.135.000,0	40.000,0	4.231.690,0	29.192	914.118,0
423	Материјали и алати	985.000,0	10.000,0	983.900,0	6.676	4.424,0
424	Поправка и тековно одржување	1.500.000,0		1.395.468,0		104.532,0
425	Договорни услуги	11.920.000,0	400.000,0	11.832.432,0	299.814	187.754,0
426	Други тековни расходи	700.000,0	15.000,0	696.765,0	700	17.535,0
42	Стоки и услуги	20.970.000,0	505.000,0	19.816.625,0	362.196	1.296.179,0
464	Разни трансфери	90.000,0		72.208,0		17.792,0
46	Вкупно трансфери	90.000,0		72.208,0		17.792,0
480	Купување на опрема и машини	895.000,0		818.218,0		76.782,0
485	Вложување и нефинансиски средства	280.000,0		261.478,0		18.522,0
48	Вкупно за капитални расходи	1.175.000,0	505.000,0	1.079.696,0	0,0	95.304,0
	ВКУПНО	68.035.000,0	505.000,0	63.254.221,0	362.196	4.923.583,0
	ВКУПНО	68.540.000,0		63.616.417,0		

Република Македонија
Народен правобранител

ул. „Македонија“ бр.19, 1000 Скопје, Македонија
тел: +389 2 3129335, факс: +389 2 3129359
e-mail: contact@ombudsman.mk
www.ombudsman.mk